

Spremljanje izvajanja Akcijskega programa za invalide 2014–2021

**Poročilo o uresničevanju
Akcijskega programa za invalide 2014–2021 v letu 2020**

Ljubljana, maj 2021

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

Seznam pogosto uporabljenih kratic zakonov in drugih dokumentov

DZ	Družinski zakonik
KPI/MKPI	Konvencija o pravicah invalidov
ReNPSV13–20	Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013-2020
SZ-1	Stanovanjski zakon
ZDMV-1	Zakon o davku na motorna vozila
Zdoh-2	Zakon o dohodnini
ZDSMA	Zakon o dostopnosti spletnih strani in mobilnih aplikacij
ZDVDTP	Zakon o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb (Prenehal veljati 1. 1. 2019, ko je stopil v veljavo ZSVI)
ZDZDr	Zakon o duševnem zdravju
ZIMI	Zakon o izenačevanju možnosti invalidov
ZKP	Zakon o kazenskem postopku
ZMV-1	Zakon o motornih vozilih
ZNP-1	Zakon o nepravdnem postopku
ZOA	Zakon o osebni asistenci
ZPacP	Zakon o pacientovih pravicah
ZPCP-2	Zakon o prevozi v cestnem prometu
ZPIZ	Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju
ZPIZ-1	Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju
ZPIZ-2	Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju
ZPIZ-2	Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju
ZSRT-1	Zakon o spodbujanju razvoja turizma
ZSVI	Zakon o socialnem vključevanju invalidov
ZUOPP-1	Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami
ZZRZI	Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov
ZZVZZ	Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju

Seznam drugih pogosto uporabljenih kratic

API 2014–2021	Akcijski program za invalide 2014–2021
APZ	Aktivna politika zaposlovanja
CKEDU	Centralna kadrovska evidenca državne uprave
CPR URI – Soča	Center za poklicno rehabilitacijo URI – Soča
CUDV	center za usposabljanje, delo in varstvo
DSRPS	Društvo specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije
DZ	državni zbor
EDF	Evropski invalidski forum
ENIL	Evropska mreža za neodvisno življenje
ESS	Evropski socialni sklad
EU	Evropska unija
FIHO	Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji
FŠO	Fundacija za šport
IO	invalidska organizacija
IRSSV	Inštitut RS za socialno varstvo
JSKD	Javni sklad za kulturne dejavnosti
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in enake možnosti

MDI	Mreža za deinstitucionalizacijo
MF	Ministrstvo za finance
MGR	Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo
MIZŠ	Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport
MJU	Ministrstvo za javno upravo
MK	Ministrstvo za kulturo
MNZ	Ministrstvo za notranje zadeve
MOP	Ministrstvo za okolje in prostor
MP	Ministrstvo za pravosodje
MZ	Ministrstvo za zdravje
MZI	Ministrstvo za infrastrukturo
MZZ	Ministrstvo za zunanje zadeve
NIJZ	Nacionalni inštitut za javno zdravje
NSIOS	Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije
NUK	Narodna in univerzitetna knjižnica
NVO	Nevladna organizacija
NŽH	Neodvisno življenje hendikepiranih
OKS-ZŠZ	Olimpijski komite Slovenije-Združenje športnih zvez
OZN	Organizacija združenih narodov
OZZ	Obvezno zdravstveno zavarovanje
RS	Republika Slovenija
RTV SLO	Radiotelevizija Slovenija
SČP	Svet OZN za človekove pravice
SOUS	Skupnost organizacij za usposabljanje oseb s posebnimi potrebami
SSKJ	Slovar slovenskega knjižnega jezika
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
URI – Soča	Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Soča
URI – Soča	Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Soča, Razvojni
RCZR	center za zaposlitveno rehabilitacijo
VDC	varstveno-delovni center
ZDGNS	Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije
ZDSSS	Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije
ZDUS	Zveza društev upokojencev Slovenije
ZIZRS	Združenje izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije v Republiki Sloveniji
ZPP	Zobnoprótetični pripomočki
ZRSZ	Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje
Zveza Sonček	Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije – Sonček
ZZZS	Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije
YHD	Društvo za teorijo in kulturo hendikepa

Opombe k poročilu:

Izrazi, zapisani v moški slovnični obliki, so uporabljeni kot nevtralna oblika za ženski in moški spol.

Pri poročanju o dejavnostih nevladnih organizacij smo za poimenovanje invalidov ohranili izraze, ki so jih invalidske organizacije uporabile v svojih poročilih.

Besedilo ni lektorirano.

UVOD

Vlada Republike Slovenije (v nadaljevanju: Vlada RS) je na podlagi *Zakona o izenačevanju možnosti invalidov* (nadaljevanju: ZIMI) na svoji 40. redni seji dne 9. 1. 2014 sprejela Akcijski program za invalide 2014–2021 (v nadaljevanju: API). Ministrica za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti je dne 23. 4. 2014 izdala Sklep o imenovanju in nalogah Komisije za spremljanje API 2014–2021, št. 141-1/2013/67, ki jo sestavljajo predstavniki resornih ministrstev, strokovnih organizacij, Nacionalnega sveta invalidskih organizacij Slovenije, drugih invalidskih organizacij in Zveze društev upokojujencev Slovenije.

Namen API je spodbujati, varovati in zagotavljati polnopravno in enakovredno uživanje človekovih pravic invalidov ter spodbujati spoštovanje njihovega dostojanstva. Program se nanaša na obdobje 2014–2021 in obsega 13 temeljnih ciljev in 91 ukrepov, ki celovito urejajo vsa področja življenja invalidov.

V nadaljevanju podajamo vmesno poročilo o uresničevanju API 2014–2021 za leto 2020. Poročila članov komisije smo zbirali do sredine marca 2021. Nekateri člani komisije svojih poročil in prispevkov niso oddali, zato v poročilu pri področjih, za katera so določeni kot poročevalci, ni podatkov.

Strukturo poročila narekuje API 2014–2021 in temu primerno so poglavja razdeljena po ciljih, tj. od prvega do trinajstega cilja. Dodano je še poglavje o raziskavah in objavah, ki se nanašajo na več različnih ciljev API 2014–2021. Sledi še poglavje z zaključki in seznam spremenjenih, dopolnjenih in sprejetih predpisov na področju invalidskega varstva v letu 2020. Vsako poglavje je v prvem delu strukturirano tako, da je najprej naveden cilj, sledijo pa mu ukrepi in nosilci. Navedeni cilji, ukrepi in nosilci so zapisani enako kot v API 2014–2021, pri vsakem cilju pa so navedeni tudi poročevalci. Med poročevalce spadajo organizacije, katerih predstavniki so člani Komisije za spremljanje izvajanja API 2014–2021 in so do vključno 10. 3. 2021 posredovali informacije in podatke o dejavnostih pri določenem cilju (oz. druge komentarje). Pri navajanju poročevalcev so upoštevana veljavna imena ministrstev in javnih zavodov.

V poročilu so navedene novosti oz. tiste dejavnosti, ki so potekale v letu 2020. Dejavnosti so predstavljene po naslednjih kategorijah:

- *sprejeta zakonodaja* – leta 2020 sprejeti zakoni, pravilniki in drugi podzakonski akti oz. njihove spremembe, ukrepi, sklepi, nacionalni programi in drugi strateški dokumenti ipd.;
- *zakonodaja v pripravi* – v prvi alineji tega odstavka omenjeni tipi dokumentov, ki so se pripravljali leta 2020;
- *programi* – dlje časa trajajoče dejavnosti in projekti, ki so potekali leta 2020;
- *raziskovalna dejavnost* – raziskave, študije, preizkusni programi oz. raziskovalni projekti ipd., ki so bili izvedeni oz. so potekali leta 2020;
- *dogodki* – enkratne dejavnosti, ki so bile izvedene oz. so potekale leta 2020 kot so konference, kongresi, srečanja, razstave, seminarji, delavnice, publikacije oz. drugi dogodki;
- *kvantitativni podatki* – podatki kot npr. število uporabnikov določenih storitev in programov, delež prilagoditev, finančna sredstva, porabljena za določeno dejavnost, ipd.;
- *težave, opozorila, komentarji, predlogi* – morebitne težave in opozorila pri uresničevanju ukrepov ter komentarji in predlogi za v prihodnje.

Vsak posamezen cilj oz. poglavje vsebuje le tiste kategorije dejavnosti, o katerih so poročali poročevalci. V primeru, da določena kategorija dejavnosti pri posamičnem cilju ni navedena, to pomeni, da nihče izmed poročevalcev ni poročal o dejavnosti, ki spada v to kategorijo. Poročevalci so bili naprošeni, da poleg navedbe dejavnosti zapišejo še številko ukrepa¹, na katerega se dejavnost nanaša, kar je zapisano v oklepajih na koncu posamične dejavnosti (v primeru, ko poročevalec ukrepa ni navedel, smo ukrep določili sami).

¹ Zaradi ustreznjšeega vsebinskega ujemanja smo mestoma poročila poročevalcev razporedili k drugim ciljem, kot so to naredili sami.

Zaradi boljše preglednosti so v poročilu podatki ministrstev in javnih zavodov podani posebej, podatki nevladnih organizacij (v nadaljevanju: NVO) pa posebej. Razumljivo je, da je število dejavnosti obeh vrst organizacij različno glede na cilj in kategorijo dejavnosti; npr. ministrstva in javni zavodi več poročajo o zakonih, nevladne organizacije pa več o dogodkih. Podobno ministrstva in javni zavodi npr. več poročajo pri cilju o zaposlovanju invalidov, ki ga regulira država, nevladne organizacije pa npr. več pri cilju o ozaveščanju, ker so pogostejše v neposrednem stiku z invalidi.

Določene segmente iz vsebin poročanja smo dodali v **Prilogo k poročilu API**, saj menimo, da ne spadajo v samo besedilo API 2014–2021 (to so predvsem daljši seznami), kljub temu pa so informativni in pomembni.

Poročilo o uresničevanju API 2014–2021 v letu 2020 je namenjeno zlasti pregledu novosti in kontinuiranih dejavnosti za invalide ter zrcali stanje invalidskega varstva v RS. Zaradi nemerljivosti ukrepov, izvedenih za doseganje posameznih ciljev, je težko oceniti, koliko je posamezni cilj uresničen.

V spodnji preglednici je prikazan pregled poročanja o izvajanju API 2014–2021, kot sledi iz Navodil za poročanje API 2014–2021. Poročevalci (člani komisije) morajo od nosilcev (svojih proračunskih uporabnikov in drugih podizvajalcev) pridobiti podatke o opravljenih dejavnostih pri navedenih ukrepih za preteklo leto. V stolpcu *Opomba* smo navedli spremembe, kot so nam jih sporočili poročevalci, in druga pojasnila.

Preglednica 1: Poročanje in spremembe v preglednici Navodila za poročanje API 2014–2021 za leto 2020:

Poročevalci	Cilji in ukrepi	Poročali za leto 2020
Ministrstvo za kulturo²		
Direktorati in službe		
Direktorat za medije	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 4, 5	1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5
	Cilj 3, ukrep 3	3.3* (1)
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 9, 12	Niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 5, 7	8.1* (1), 8.2* (1), 8.5* (1)
Direktorat za ustvarjalnost (vključuje Sektor za umetnost in Sektor za statusne zadeve)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5	Niso poročali
	Cilj 3, ukrep 2, 3	3.2, 3.3 3.3* (4)
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 7, 9	4.3, 4.5, 4.6 4.3* (3), 4.6* (3), 4.7* (3), 4.9* (3), 4.12* (3), 4.13* (3)
	Cilj 5, ukrep 1	Poročali pri 5.3* (3)
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	Poročali pri 8.7* (3)
Direktorat za kulturno dediščino (vključuje Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, Sektor za nepremično kulturno dediščino in Informacijsko-dokumentacijski center za kulturno dediščino)	Cilj 1	1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5
	Cilj 3, ukrep 2, 3	3.2, 3.3 3.1* (8), 3.2* (8), 3.3* (1)
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 9	4.3, 4.4, 4.6, 4.9, 4.12
	Cilj 5, ukrep 1	Poročali pri 5.2
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8	8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.5, 8.6, 8.7, 8.8 8.1* (1), 8.3* (1), 8.5* (1), 8.10* (3)
	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5	Niso poročali

² Ministrstvo za kulturo, Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice, ki je koordinator priprave Poročila Ministrstva za kulturo o uresničevanju Akcijskega programa za invalide 2014 – 2021 za leto 2020, v svojem poročilu podaja vsebine, razdeljene glede na posamezne cilje in ukrepe ter glede na posamezne vsebinske sklope znotraj posameznih ciljev. Kljub temu pri poročanju znotraj posameznega cilja, navajajo tudi ukrepe, ki se navezujejo na preostale cilje. Tovrstna poročanja pri navedbi številke cilja oziroma ukrepa označujemo z zvezdico (*), za tem pa v oklepaju še številka cilja, pri katerem je bilo tako poročanje prisotno.

Poročevalci	Cilji in ukrepi	Poročali za leto 2020
Informacijsko-dokumentacijski center za kulturno dediščino (INDOK)	Cilj 3, ukrep 2, 3	Niso poročali
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9	Niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 7, 8	Niso poročali
Arhiv Republike Slovenije (organ v sestavi MK)	Cilj 1	1.1, 1.2., 1.3, 1.4, 1.5
	Cilj 3, ukrep 2, 3	3.2, 3.3 3.3* (1)(8),
	Cilj 4, ukrep 3, 9	4.3, poročali tudi pri 4.4
	Cilj 5, ukrep 1	Poročali pri 5.2, 5.3 Poročali tudi pri 5.2* (1)
	Cilj 8, ukrep 1, 2	8.1, poročali tudi pri 8.7, 8.9, 8.10 8.2* (1), poročali tudi pri 8.5* (1)
Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice ³	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5	Niso poročali
	Cilj 2, ukrep 7	Niso poročali
	Cilj 3, ukrep 2, 3	Koordinacija in posredovanje poročila za MK. O svojih dejavnostih niso poročali
	Cilj 4, ukrep 3	Niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 4, 5, 8	Niso poročali
Služba za evropske zadeve in mednarodno sodelovanje	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 4, 5	Niso poročali
	Cilj 3, ukrep 2, 3	Niso poročali
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 12	Niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali
	Cilj 8, ukrep 1, 2	Niso poročali
Služba za slovenski jezik	Cilj 1, ukrep 1, 2, 4, 5	Niso poročali
	Cilj 3, ukrep 3	3.3* (8)
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12	Poročali pri 4.5* (8)
	Cilj 8, ukrep 1, 2	8.1, 8.2, poročali tudi pri 8.3, 8.10
Služba za pravne in kadrovske zadeve	Cilj 4, ukrep 3	Niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	poročali pri 5.2, 5.3
Služba za investicije in ravnanje s stvarnim premoženjem	Cilj 3, ukrep 2	Niso poročali
	Cilj 8, ukrep 2	Niso poročali
Služba za informatiko in upravno poslovanje	Cilj 1, ukrep 1, 2, 4, 5	Niso poročali
	Cilj 3, ukrep 3	Niso poročali
Pravna služba MK	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5	Niso poročali
	Cilj 8, ukrep 6	Niso poročali
Služba za proračun in finance	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali
	Cilj 8, ukrep 2	Niso poročali
Inšpektorat RS za kulturo in medije (organ v sestavi MK)	Cilj 1, ukrep 1, 5	Niso poročali
	Cilj 3, ukrep 2, 3	Niso poročali
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12	Niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali
	Cilj 8, ukrep 6	Niso poročali
	Cilj 12, ukrep 1, 2	Niso poročali
Urad RS za verske skupnosti	Cilj 3, ukrep 2, 3	Niso poročali
	Cilj 10, ukrep 1	10.1
Javne kulturne ustanove		

³ Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice je poslala podatke poročanja glede uresničevanja Akcijskega programa za invalide 2014 – 2021, za leto 2020, za vse direktorate in službe MK, ki so poročali za leto 2020, prav tako pa tudi za javne kulturne ustanove, ki so poročale o aktivnostih v letu 2020.

Poročevalci	Cilji in ukrepi	Poročali za leto 2020
Slovenske splošne knjižnice (skupno 58 knjižnic, organiziranih v 10 območij – poroča Sektor za muzeje, arhive in knjižnice na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 4, 5	Niso poročali
	Cilj 3, ukrep 2, 3	3.3
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12	Niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	Poročali pri 5.3
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 4, 7, 8	8.3
Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana (poroča Sektor za muzeje, arhive in knjižnice na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 4, 5	Niso poročali
	Cilj 3, ukrep 2, 3	3.3
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12	4.3, poročali tudi pri 4.5 4.3* (3), poročali tudi pri 4.5* (3)
	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 7, 8	8.3, poročali tudi o Knjižnici slepih in slabovidnih Minke Skaberne, in sicer pri 8.6, 8.7, 8.8
Arhivi (poroča Sektor za muzeje, arhive in knjižnice na MK)	Cilj 1	Niso poročali
	Cilj 3, ukrep 2, 3	Niso poročali
	Cilj 4, ukrep 3, 9	Niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali
	Cilj 8, ukrep 1	8.1, poročali tudi pri, 8.7, 8. 9 in 8.10
Muzeji (poroča Sektor za muzeje, arhive in knjižnice na MK)	Cilj 3, ukrep 2, 3	3.2, 3.3
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12	Niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	Niso poročali
Galerije (poroča Sektor za umetnost na MK)	Cilj 1	Niso poročali
	Cilj 3, ukrep 2, 3	3.2, 3.3
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12	4.3
	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	Niso poročali
Gledališča (poroča Sektor za umetnost na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5	Niso poročali
	Cilj 3, ukrep 2, 3	3.2, 3.3
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12	4.3 4.3* (3), 4.6* (3), 4.7* (3), 4.9* (3), 4.12* (3), 4.13* (3)
	Cilj 5, ukrep 1	Poročali pri 5.3* (3)
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	Poročali pri 8.7* (3)
Javne glasbene ustanove (Slovenska filharmonija, SNG Opera in balet Ljubljana ipd. – poroča Sektor za umetnost na MK)	Cilj 1, ukrep 1	Niso poročali
	Cilj 3, ukrep 2, 3	Niso poročali
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12	Niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	Niso poročali
Javne ustanove za filmsko umetnost (Slovenski filmski center (SFC), Viba film, Slovenski filmski muzej – poroča Sektor za umetnost na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 5	Niso poročali
	Cilj 3, ukrep 2, 3	3.3 3.3* (4)
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 9, 12	4.5, 4.6
	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali
	Cilj 8, ukrep 1, 2	Niso poročali
Cankarjev dom v Ljubljani (poroča Sektor za umetnost na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 5	1.1* (4), 1.2* (4), 1.3* (4), 1.4* (4), 1.5* (4) 3.3 Poročali tudi pri 3.2* (4), 3.3* (4) Poročali tudi pri 4.4, 4.5
	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 4, 5	Niso poročali

Poročevalci	Cilji in ukrepi	Poročali za leto 2020
Javni sklad RS za kulturne dejavnosti – JSKD (poroča Direktorat za medije na MK)	Cilj 3, ukrep 2, 3	Niso poročali
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 6, 12	Niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 4	8.1, 8.2, 8.4, poročali tudi pri 8.9
Javna agencija RS za knjigo (poroča Sektor za muzeje, arhive in knjižnice)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 4, 5	Niso poročali
	Cilj 3, ukrep 3	3.3
	Cilj 4, ukrep 4, 6, 12	Niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 7	Niso poročali
Radiotelevizija Slovenija (poroča Direktorat za medije na MK)	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 5	Niso poročali
	Cilj 3, ukrep 3	3.3
	Cilj 4, ukrep 3, 4, 12	Niso poročali
	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 4	Niso poročali
Kulturni spomeniki v RS (poroča Sektor za nepremično kulturno dediščino na MK)	Cilj 3, ukrep 2, 3	Niso poročali
	Cilj 8, ukrep 1, 2	Niso poročali
Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti		
Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja	Cilj 2, ukrep 3	2.3
	Cilj 4, ukrep 10, 12	Poročali pri 4.1, 4.5
	Cilj 5, ukrep 1, 3	5.3, poročali tudi pri 5.4
	Cilj 6, ukrep 1, 6	Niso poročali
	Cilj 11, ukrep 1, 2, 3	Niso poročali
	Cilj 13, ukrep 9	Poročali pri 13,7
Direktorat za družino	Cilj 2, ukrep 2	Niso poročali
	Cilj 6, ukrep 2, 4	Niso poročali
	Cilj 12, ukrep 2	Niso poročali
Direktorat za socialne zadeve	Cilj 2, ukrep 1, 4, 7	Niso poročali
	Cilj 4, ukrep 2	Niso poročali
	Cilj 5, ukrep 4	Niso poročali
	Cilj 6, ukrep 1, 2, 3, 5, 6	Niso poročali
	Cilj 7, ukrep 1	Niso poročali
	Cilj 13, ukrep 1, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10	Niso poročali
Direktorat za trg dela in zaposlovanje	Cilj 4, ukrep 1, 5	Niso poročali - pojasnilo ⁴
	Cilj 5, ukrep 1, 2	5.1, 5.2.
Direktorat za delovna razmerja in pravice iz dela	Cilj 12, ukrep 3	Niso poročali
Služba za enake možnosti in evropsko koordinacijo	Cilj 12, ukrep 2	Niso poročali
Javni jamstveni, preživninski in invalidski sklad RS	Cilj 5, ukrep 1	Niso poročali – pojasnilo ⁵
Ministrstvo za infrastrukturo⁶		
Direktorat za trajnostno mobilnost in prometno politiko		
Sektor za javni potniški promet	Cilj 3, ukrep 1	3.1, poročali tudi pri 3.4, 3.5
Direktorat za letalski in pomorski promet		

⁴ MDDSZ, Direktorat za trg dela in zaposlovanje pojasnjuje, da pri cilju 4.1 in 4.5 posebej vsebin za invalide ne izvajajo, zato v tem delu ne poročajo, hkrati pa dodajajo, da je ukrep 4.1. sicer vezan na MIZŠ.

⁵ Navajajo, da merila in postopke definirajo veljavni predpisi, katere Sklad le izvaja in lahko zgolj opozori resorno ministrstvo pri posamezni vzpodbudi. Sklad prav tako ne ugotavlja potreb in potrebne pomoči in podpore, prav tako ne ocenjuje invalidnosti. Finančni in fizični kazalniki bodo predstavljeni v letnem poročilu.

⁶ O vseh aktivnostih MZI poroča Direktorat za trajnostno mobilnost in prometno politiko, Sektor za javni potniški promet

Poročevalci	Cilji in ukrepi	Poročali za leto 2020
Sektor za letalstvo	Cilj 3, ukrep 1	3.1*
Sektor za pomorstvo	Cilj 3, ukrep 1, 2	3.2
Direktorat za kopenski promet		
Sektor za ceste in cestni promet, Sektor za železnice in žičnice ter Nacionalni center za upravljanje prometa	Cilj 3, ukrep 1	3.1*
Direktorat za energijo		
Direktorat za energijo	Cilj 3, ukrep 2	Niso poročali
Uprava RS za pomorstvo		
Pomorska inšpekcija	Cilj 3, ukrep 2	Niso poročali
Javna agencija za civilno letalstvo	Cilj 3, ukrep 1	Niso poročali
Ministrstvo za okolje in prostor		
Direktorat za prostor, graditev in stanovanja		
Sektor za urejanje prostora na državni ravni	Cilj 3, ukrep 2	Niso poročali
Sektor za urejanje prostora na lokalni ravni	Cilj 3, ukrep 2	Niso poročali
Sektor za graditev in stanovanja	Cilj 2, ukrep 5, 6	2.5, 2.6
	Cilj 3, ukrep 2	3.2* (2)
Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport		
Direktorati in službe MIZŠ	Cilj 4, ukrep 1, 7, 10	4.1, 4.2, 4.4, 4.6, 4.7, 4.8, 4.9, 4.10, 4.11, 4.12, 4.13
	Cilj 9, ukrep 1, 5, 6	9.1, 9.5, 9.6
Zavod RS za šolstvo (ZRSS)	Cilj 4, ukrep 2, 5, 6	4.2, 4.5, 4.6
Visokošolske institucije (VI) ⁷	Cilj 4, ukrep 4, 11	4.1* 4.2*, 4.4*, 4.6*, 4.7*, 4.8*, 4.9*, 4.10*, 4.11* 4.12*, 4.13*
Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez (OKS-ZŠZ)	Cilj 9, ukrep 6	Niso poročali
Ministrstvo za zunanje zadeve		
Direktorat za multilateralo in razvojno sodelovanje	Cilj 1, ukrep 2	1.2
	Cilj 13, ukrep 1	13.1.
Ministrstvo za javno upravo		
Direktorat za javni sektor	Cilj 5, ukrep 3	5.3
Ministrstvo za notranje zadeve		
Policija	Cilj 12, ukrep 7	Poročali pod 12.4, 12.7 ⁸
Ministrstvo za zdravje		
	Cilj 7, ukrep 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10	Niso poročali
Ministrstvo za finance		
	Cilj 6, ukrep 1	6.1
Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo⁹		
Direktorat za turizem	Cilj 3, ukrep 4	3,4
Direktorat za regionalni razvoj, Sektor za socialno podjetništvo, zadružništvo in ekonomsko demokracijo.	Cilj 5. ukrep 1	Poročali pri 5.2 5.3, 5.4
Direktorat za notranji trg, Sektor za prost pretok blaga in storitev	Lahko poroča o vseh ciljih in ukrepih.	Koordinirali in poslali poročilo. O svojih dejavnostih niso poročali.

⁷ Poročila visokošolskih institucij povzema MIZŠ, Direktorat za srednje in višje šolstvo ter izobraževanje odraslih

⁸ Navajajo, da se statistični podatki o postopkih z invalidi ne vodijo,

⁹ O vseh aktivnostih MGRT je poročal Direktorat za notranji trg, Sektor za prost pretok blaga in storitev

Poročevalci	Cilji in ukrepi	Poročali za leto 2020
Ministrstvo za pravosodje		
Direktorat za organizacijsko zakonodajo in pravosodno upravo	Lahko poroča o vseh ciljih in ukrepih.	1.2, 2.3, 2.4, 2.5, 3.2, 3.3, 5.3, 12.1, 12.4, 12.5,
Ministrstvo za obrambo		
	Poročajo pri 3. cilju	3.3
VLADNE SLUŽBE		
Statistični urad RS		
SURS	SURS sicer sam ne sodeluje neposredno pri uresničevanju posameznih ciljev oz. ukrepov, določenih v akcijskem programu za invalide, pač pa različnim nosilcem teh nalog omogoča, da imajo na voljo potrebne informacije in podatke pri vrednotenju storjenega za uresničevanje ciljev, postavljenih v programu.	Niso poročali
STROKOVNE INSTITUCIJE		
Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije		
Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije	Cilj 5, ukrep 1, 3	5.1, 5.3
	Cilj 7, ukrep 11	7.11
Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije		
Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije	Cilj 7, ukrep 3, 5, 7	7.3, 7.5, 7.7
Inštitut RS za socialno varstvo		
Inštitut RS za socialno varstvo	IRSSV poroča pri tistih ciljih, na področju katerih je v preteklem letu opravil naloge.	2.1, 2.3, 2.4, 2.7, 10.1
Zavod RS za zaposlovanje		
Zavod RS za zaposlovanje	Cilj 5, ukrep 1, 2, 3, 4	Niso poročali
Univerzitetni rehabilitacijski inštitut RS – Soča		
Univerzitetni rehabilitacijski inštitut RS – Soča	Cilj 1, ukrep 2, 4	1.2, 1.4
	Cilj 5, ukrep 1, 3, 6	5.1
Skupnost organizacij za usposabljanje oseb s posebnimi potrebami		
Javni zavodi in koncesionarji	Cilj 1, ukrep 2, 4	1.2, 1.4
	Cilj 4, ukrep 5	Niso poročali
	Cilj 7, ukrep 10	7.10
	Cilj 13, ukrep 2	Niso poročali
Združenje izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije v RS		
Izvajalci zaposlitvene rehabilitacije	Cilj 1, ukrep 2	1.2, poročali tudi pri 1.4
	Cilj 5, ukrep 1, 3, 5, 6	5.4
Nacionalni inštitut za javno zdravje		
	Lahko poročajo o vseh ciljih in ukrepih.	2.4, 3.3, 7.2, 7.3, 7.4, 7.8, 13.7, 13.8
INVALIDSKE IN DRUGE ORGANIZACIJE		
Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije		
NSIOS in članice	Cilj 1, ukrep 1, 2, 3, 4, 5	1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5
	Cilj 2, ukrep 2, 7	2.7
	Cilj 3, ukrep 3	3.3, poročali tudi pri 3.2
	Cilj 4, ukrep 1, 2, 9, 10, 11, 12	Niso poročali

Poročevalci	Cilji in ukrepi	Poročali za leto 2020
	Cilj 5, ukrep 1, 2, 3	5.1, 5.2
	Cilj 6, ukrep 6	Poročali pri 6.1, 6.5
	Cilj 7, ukrep 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10	7.3, 7.5, 7.8, 7.9, poročali tudi pri ukrepu 7.2
	Cilj 8, ukrep 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10	8.1, 8.2
	Cilj 9, ukrep 1, 2, 3, 6	9.3
	Cilj 11, ukrep 1, 2, 3	11.1, 11.2
	Cilj 12, ukrep 1, 2, 3, 4, 5	Poročali pri 12.7
	Cilj 13, ukrep 8	Niso poročali
Zveza društev upokojencev Slovenije		
	Cilj 1, ukrep 1, 4, 5	1.4, 1.5, poročali tudi pri 2,4* (1)
	Cilj 13, ukrep 1, 5, 7, 8, 9, 10	13.1, 13.5, 13.7, 13.8, 13.9
Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije – Sonček		
	Lahko poročajo o vseh ciljih in ukrepih z vidika nevladnih organizacij.	Niso poročali
YHD – Društvo za teorijo in kulturo hendikepa		
	Lahko poročajo o vseh ciljih in ukrepih z vidika nevladnih organizacij.	Niso poročali
Slovenska Karitas		
	Lahko poroča o vseh ciljih in ukrepih.	Niso poročali

Opombe k Preglednici 1:

- Da bi se zajel širši oz. večresorni pregled dogajanja na področju invalidov, je MDDSZ dne 12. 7. 2016 izdalo Sklep o spremembi Sklepa o imenovanju in nalogah Komisije za spremljanje Akcijskega programa za invalide 2014–2021, št. 141-1/2013/67 z dne 23. 4. 2014 in št. 149-10/2016/2 z dne 25. 1. 2016 (glej Prilogo vmesnega poročila API), iz katerega sledi, da so med nosilce in poročevalce vključene tudi naslednje institucije : Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, Ministrstvo za pravosodje, Nacionalni inštitut za javno zdravje. V letu 2017 je bila med poročevalci tudi Slovenska Karitas.
- V letu 2020 je bilo k poročanju vabljen tudi Ministrstvo za obrambo RS, ki sicer ni navedeno kot eden izmed nosilcev za izvajanje ciljev in ukrepov zapisanih v API 2014-2021. Ne glede na to poročajo o aktivnostih, ki smo jih umestili pod cilj 3.
- Označbe z »*« pri navedbah nekaterih ciljev in ukrepov, razen pri poročanju MP, pomenijo, da jih nismo pridobili neposredno od poročevalca, na katerega se sicer nanašajo. Pojasnila so navedena v sprotnih opombah k tabeli.
- MK, Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice, ki je koordinator priprave Poročila MK o uresničevanju API 2014 – 2021 za leto 2020, v svojem poročilu podaja vsebine, razdeljene glede na posamezne cilje in ukrepe ter glede na posamezne vsebinske sklope znotraj posameznih ciljev. Kljub temu pri poročanju znotraj posameznega cilja, navajajo tudi ukrepe, ki se navezujejo na preostale cilje. Tovrstna poročanja pri navedbi številke cilja oziroma ukrepa označujemo z zvezdico (*), za tem pa v oklepaju še številka cilja, pri katerem je bilo tako poročanje prisotno. Tako npr. zapis 8.3* (1) pomeni, da se vsebine, o katerih je poročevalec poročal v okviru prvega cilja, navezujejo tudi na 3. ukrep v okviru 8. cilja.
- MK, Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice je poslala podatke poročanja glede uresničevanja Akcijskega programa za invalide 2014 – 2021, za leto 2020, za vse direktorate in službe MK, ki so poročali za leto 2020, prav tako pa tudi za javne kulturne ustanove, ki so poročale o aktivnostih v letu 2020.

PREGLED IZVAJANJA DEJAVNOSTI V LETU 2020 PO CILJIH AKCIJSKEGA PROGRAMA ZA INVALIDE 2014–2021:

1. CILJ: OZAVEŠČANJE IN INFORMIRANJE

Opis cilja

Z ozaveščanjem in informiranjem širše in strokovne javnosti je treba zagotoviti dojemanje invalidov kot enakovrednih in enakopravnih članov družbe.

Ukrepi:

- 1.1 opravljanje dejavnosti za ozaveščanje javnosti o invalidih, ki so usmerjene proti stereotipom, predsodkom in škodljivim praksam, tudi tistim, povezanim s spolom in starostjo, obenem pa ozaveščati o dobrih praksah na vseh področjih družbenega delovanja;
- 1.2 ozaveščanje strokovne javnosti s področij zaposlovanja, izobraževanja, javne uprave in druge strokovne javnosti, ki se ukvarja z invalidsko problematiko (rehabilitacijski in socialni delavci, delodajalci, arhitekti, učitelji, medicinsko osebje, osebni asistenti in drugi);
- 1.3 zagotavljanje več prostora, namenjenega invalidski tematiki, v medijih in prikazovanje invalidov kot dejavnih članov družbe;
- 1.4 izdajanje strokovnega in informativnega gradiva za ozaveščanje širše in strokovne javnosti;
- 1.5 ozaveščanje in obveščanje invalidov o pravicah, dolžnostih in možnostih na vseh področjih njihovega življenja.

Nosilci:

Ministrstvo za kulturo (v nadaljevanju: MK) - direktorati in službe, kot izhaja iz Preglednice 1, ter vse javne kulturne ustanove, Ministrstvo za pravosodje (v nadaljevanju: MP), Ministrstvo za zunanje zadeve (v nadaljevanju: MZZ) - Sektor za človekove pravice, Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo (v nadaljevanju: MGRT), Nacionalni inštitut za javno zdravje (v nadaljevanju: NIJZ), NSIOS (v nadaljevanju: Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije), Slovenska Karitas, Skupnost organizacij za usposabljanje oseb s posebnimi potrebami (v nadaljevanju: SOUS), Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Soča (v nadaljevanju: URI – Soča), YHD - Društvo za teorijo in kulturo hendikepa (v nadaljevanju: YHD), Zveza društev upokojencev Slovenije (v nadaljevanju: ZDUS), Združenje izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju: ZIZRS), Zveza Sonček, Inštitut RS za socialno varstvo (v nadaljevanju: IRSSV).

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MZZ, MP, URI – Soča, SOUS, ZIZRS, MK

Sprejeta zakonodaja

MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, v razdelku sprejete zakonodaje poroča o naslednjih zakonih: Zakon o varstvu kulturne dediščine (ZVKDS-1)¹⁰; Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1)¹¹; Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih (ZVDAGA)¹².

Izvajanje muzejske, arhivske in knjižnične dejavnosti v letu 2020 so omejevale številne različice odloka o začasni splošni omejitvi oziroma prepovedi zbiranja ljudi v Republiki Sloveniji ter prepovedi prometa

¹⁰ Uradni list RS, št. 16/08, 123/08, 8/11 – ORZVKD39, 90/12, 111/13, 32/16 in 21/18 – ZNOrg

¹¹ Uradni list RS, št. 87/01, 96/02 – ZUJIK in 92/15

¹² Uradni list RS, št. 30/06 in 51/14

posameznih vrst blaga in izdelkov v času zbiranja ljudi. Med aktualna bibliotekarska priporočila, smernice in standarde za strokovno delo za organizacijo knjižnične dejavnosti za posebne skupine prebivalcev sodijo: Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (za obdobje 2018-2028)¹³, Smernice za knjižnične storitve za osebe z disleksijo¹⁴, Smernice za lažje berljivo gradivo¹⁵, Knjižnice za slepe v informacijski dobi: razvojne smernice in Smernice za dostop do knjižnic za uporabnike z oviranostmi¹⁶, Smernice za oblikovanje storitev za starejše¹⁷. Strategija kulturne dediščine 2020 – 2023¹⁸ (Ministrstvo za kulturo, 26. 11. 2019) vključuje usmeritve za večjo dostopnost do dediščine in inkluzivnost ranljivih skupin (**MK**, ukrep, 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5).

Programi

MP, Direktorat za organizacijsko zakonodajo in pravosodno upravo, ob svojem poročanju opozarja, da pri nekaterih ciljih, tako kot so to storili že prejšnja leta, poročajo o aktivnostih, ki so jih izvajali tudi v predhodnih letih, katerih pozitivne posledice in napredek danes pomenijo uresničevanje ciljev API 2014 – 2021.

Tako poročajo, da je Center za izobraževanje v pravosodju, kot so poročali že v prejšnjih poročilih, že v letu 2017 začrtal dolgoročni projekt, v okviru katerega so na vse večje izobraževalne dogodke vključene vsebine, ki se nanašajo na položaj in problematiko ranljivih skupin, ki sodelujejo v pravosodnih postopkih. V letu 2017 se je Center za izobraževanje v pravosodju tako povezal z Zvezo društev gluhih in naglušnih Slovenije in Združenjem tolmačev za slovenski znakovni jezik in v tem letu ter delno v letu 2018 na vse večje izobraževalne dogodke uvrstil vsebine o položaju gluhih in naglušnih v sodnih postopkih. Konec leta 2019 se je Center za izobraževanje v pravosodju povezal z Zvezo društev slepih in slabovidnih Slovenije in Centrom IRIS – Center za izobraževanje, rehabilitacijo, inkluzijo in svetovanje za slepe in slabovidne ter pričel z uvrščanjem predstavitve posebnosti slepih in slabovidnih na vse večje izobraževalne dogodke Centra, kar je nadaljeval tudi v letu 2020. Namen vključevanja opisanih vsebin, povezanih s položajem in problematiko ranljivih skupin, je, da se vsem zaposlenim v pravosodnih organih približa situacije, s katerimi se posamezniki s posebnimi potrebami soočajo v pravosodnih postopkih.

Zaradi nastalega epidemiološkega položaja v državi v zvezi z epidemijo COVID-19 je bilo veliko predvidenih izobraževalnih dogodkov predvsem v prvi polovici leta odpovedanih, v drugi polovici leta 2020 pa so bila vsa izobraževanja, ki so bila vsebinsko in metodološko ustrezna za izvedbo na daljavo, izvedena na daljavo prek avdio-video konference in ob upoštevanju vseh zaščitnih ukrepov za preprečevanje širjenja virusa COVID-19.

V letu 2020 je bilo področje slepih in slabovidnih obravnavano v okviru naslednjih izobraževalnih dogodkov:

- Izvršilna šola, ki je potekala od 27. do 29. januarja (prva izvedba) in od 10. do 12. februarja 2020 (druga izvedba) in je namenjena sodnikom, sodniškim pomočnikom, strokovnim sodelavcem na sodiščih, (višjim) državnim odvetnikom in kandidatom za državne odvetnike;
- Civilnopravna sodniška šola (prva izvedba), ki je potekala od 4. do 6. marca 2020 in je namenjena sodnikom, strokovnim sodelavcem na sodiščih, (višjim) državnim odvetnikom in kandidatom za državne odvetnike.

V letu 2020 je Center pričel s predstavitvijo nove ranljive skupine, oseb z demenco. Položaj in potrebe oseb z demenco je predstavil redni profesor nevrologije in predstojnik Katedre za nevrologijo na Medicinski fakulteti Univerze v Ljubljani.

¹³ <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/Zakonodaja-ki-ni-na-PISRS/Kulturna-dediscina/2ffbd52377/Strokovna-priporocila-in-standardi-za-splosne-knjiznice.pdf>

¹⁴ <http://archive.ifla.org/VII/s9/nd1/iflapr-70-sl.pdf>

¹⁵ <http://archive.ifla.org/VII/s9/nd1/iflapr-54-sl.pdf>

¹⁶ <https://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/professional-report/89-sl.pdf>

¹⁷ https://www.mklj.si/images/dokumenti/splosno/o_nas/informacije_javnega_znacaja/Smernice_za_starejse.pdf

¹⁸ https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/DEDISCINA/STRAT_KD_2019.pdf

V letu 2020 so bili položaj in potrebe oseb z demenco obravnavani v okviru naslednjih izobraževalnih dogodkov:

- Gospodarskoppravna šola, ki je potekala na daljavo od 14. do 16. oktobra 2020 in je namenjena sodnikom, strokovnim sodelavcem na sodiščih, (višjim) državnim odvetnikom in kandidatom za državne odvetnike;
- Kazenskoppravna sodniška šola, ki je potekala na daljavo od 21. do 23. oktobra ter 18. in 19. novembra 2020 in je namenjena sodnikom in strokovnim sodelavcem na sodiščih;
- Šola za vodje uradov, kadrovske-pravnih in finančno-računovodskih služb, ki je potekala na daljavo 2., 3. in 4. ter 10. in 11. decembra 2020 in je namenjena zaposlenim na vodstvenih funkcijah v pravosodju;
- Izobraževalni tožilski dnevi 2020, ki so potekali na daljavo od 7. do 8. 12. 2020 in so namenjeni državnim tožilcem in strokovnim sodelavcem na državnih tožilstvih;
- Šola državnega odvetništva, ki je potekala na daljavo 14. in 15. decembra 2020 in je namenjena (višjim) državnim odvetnikom in kandidatom za državne odvetnike.

V letu 2020 je Center za izobraževanje v pravosodju ponovno sodeloval tudi z Zvezo društev gluhih in naglušnih Slovenije. Posebnosti gluhih in naglušnih so bile obravnavane v okviru naslednjih izobraževalnih dogodkov (ukrep 1.2):

- 7. srečanje sodnih tolmačev Slovenije, naslov predavanja »Pasti in izzivi v komunikaciji med sodnim tolmačem in stranko«, ki je potekalo na daljavo 24. 11. 2020;
- 8. srečanje sodnih izvedencev in sodnih cenilcev, naslov predavanja »Gluhi, naglušni in gluhoslepi v sodnih postopkih«, ki je potekalo na daljavo 25. 11. 2020.

V letu 2020 je bila na Civilnopravno sodniško šolo 2020 uvrščena tudi sekcija z naslovom Skrbništvo za odrasle osebe, v okviru katere so bila izvedena naslednja predavanja:

- Procesni položaj osebe, o kateri se vodi postopek;
- Razlika med skrbništvom za posebni primer in trajnim skrbništvom;
- Dileme sodnika pri odločanju o postavitvi odrasle osebe pod skrbništvo.

V letu 2021 Center nadaljuje s predstavitvijo potreb oseb z demenco na preostalih večjih dogodkih Centra, tako da bo vsebina predstavljena vsem (preostalim) ciljnim skupinam.

V prvi polovici leta 2021 so oziroma bodo predstavitve potreb oseb z demenco uvrščene na naslednje izobraževalne dogodke:

- Delovno-socialna sodniška šola, ki je potekala na daljavo 21. in 22. januarja 2021 in je namenjena sodnikom in strokovnim sodelavcem na sodiščih;
- Prekrškovnopravna šola, ki je potekala na daljavo od 3. do 5. marca 2021 in je namenjena sodnikom in strokovnim sodelavcem na sodiščih;
- Civilnopravna sodniška šola, ki bo potekala na daljavo od 10. do 12. marca in od 24. do 26. marca in je namenjena sodnikom in strokovnim sodelavcem na sodiščih.

Center za izobraževanje v pravosodju trenutno načrtuje predstavitev nove ranljive skupine, ki jo bo vključil na vse večje dogodke Centra v letu 2021/2022.

(MP, ukrep 1.2)

SOUS poroča, da je skupaj s DSRPS in založbo Centerkontura pripravila eno samostojno številko revije Specialna in rehabilitacijska pedagogika, osrednje in edine znanstvene in strokovne revije za področje specialne in rehabilitacijske pedagogike. Revija je edina skupna strokovna in znanstvena revija za različna področja specialne in rehabilitacijske pedagogike, in sicer za vzgojo, izobraževanje, usposabljanje, delo in varstvo oseb z motnjami v duševnem razvoju, za gluhe in naglušne, slepe in slabovidne oziroma z okvaro vidne funkcije, gibalno ovirane, dolgotrajno bolne, osebe z govorno-jezikovnimi motnjami, avtističnimi motnjami, čustvenimi in vedenjskimi motnjami ter s primanjkljaji na posameznih področjih učenja (**SOUS**, ukrep 1.4).

ZIZRS poroča, da je v letu 2020 pripravil in izdal več priročnikov s katerimi je prispeval k ozaveščanju širše in strokovne javnosti. Izdani so bili priročnik Spodbujajmo zaposlovanje invalidov, namenjen spodbujanju delodajalcev v običajnem delovnem okolju k zaposlovanju invalidov in trije priročniki v lažje berljivi tehniki, prvič v Sloveniji, v katerih je v lažje berljivem jeziku predstavljena pomembna zakonodaja ter tudi različne pravice, ki jih imajo invalidi oziroma osebe s posebnimi potrebami - Vodnik po

- Zakonu o osebni asistenci (ZOA)¹⁹;
- Zakonu o socialnem vključevanju invalidov (ZSVI)²⁰;
- Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1)²¹.

S tem je bila omogočena dostopnost do informacij v obliki, ki je prilagojena posamezniku, kar je eden ključnih pogojev za ustvarjanje enakih možnosti za vse. Prav tehnika lahkega branja je izjemno pomembna za omogočanje dostopnosti gradiv različnim širšim ciljnim skupinam.

S priročnikom Spodbujajmo zaposlovanje invalidov se želi prispevati k splošnemu informiranju in ozaveščanju delodajalcev, predvsem nevladnih organizacij k spodbujanju zaposlovanja invalidov v običajnem delovnem okolju. V priročniku se sporoča o različnih spodbudah za zaposlovanje invalidov, za primere potrebe po prilagoditvah delovnega mesta in prihoda na delo, saj mnogi žal še vedno premalo vedo o njih. Priročnik vsebuje različne vsebine, s katerimi so predstavljene potrebne prilagoditve procesa dela ter tudi različne pravice in spodbude, ki jih lahko koristijo delodajalci, ki zaposlujejo osebe s statusom invalida. Poudarek je na tem, da so invalidi prav tako kot preostala populacija lahko sposobni in tudi izredno dobri delavci, kar je podkrepljeno tudi s primeri iz prakse. Prav tako je poudarjeno, da se naj pri zaposlovanju invalidov, tako kot pri zaposlovanju ostale populacije, vedno izhaja iz tega, kaj lahko invalid ponudi delodajalcu - ne pa iz njegove invalidnosti, in morebitnih ugodnosti, ki bi delodajalcu lahko pripadale v primeru zaposlitve.

Zakon o osebni asistenci (ZOA) in Zakon o socialnem vključevanju invalidov (ZSVI) sta izjemno pomembna zakona za populacijo oseb s posebnimi potrebami. Zato je zelo pomembno, da se jim omogoči zakone prebrati v tehniki lažjega branja, zato da posledično dobro razumejo svoje pravice in postopke znotraj zakonodaje, ki ureja področje osebne asistencije in področje socialnega vključevanja invalidov. V obeh priročnikih je upoštevano dejstvo, da je možno, da osebe s posebnimi potrebami, ki sta jim priročnika namenjena, določene dele zakonodaje lahko razumejo že iz izvirnika. Oba priročnika zato vsebujeta tudi izvirnik zakonodaje in s tem omogočata prehajanje med zakonom v izvirniku in zakonom v lažje berljivi tehniki.

Vodnik po Zakonu o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1) v lahkem branju, je namenjen mladim s posebnimi potrebami, ki so ciljna skupina projekta Prehod mladih in tudi njihovim staršem, učiteljem, svetovalnim delavcem ter vsem ostalim, za katere je ZUOPP-1 pomemben dokument in tudi za vse tiste, ki se mogoče v določenem obdobju življenja srečujejo s potrebo po branju v lažji tehniki.

Vsi trije priročniki z zakoni v lahkem branju so bili pripravljeni v sodelovanju z Zavodom Risa, Centrom za splošno, funkcionalno in kulturno opismenjevanje (**ZIZRS**, ukrep 1.4).

Raziskovalna dejavnost

URI – Soča poroča, da so v letu 2020 opravili za naročnika Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti šest nalog na področju dveh zakonov – Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov ter Zakona o izenačevanju možnosti invalidov:

Izdelava protokola/smernic pri napotovanju invalidov k delodajalcem in kasnejšem spremljanju odzivov zaposlenih invalidov

Namen naloge je priprava protokola pri napotovanju invalidov/uporabnikov storitev ZR k delodajalcem. V nalogi so se osredotočili na pripravo smernic za pregled ustreznosti pogojev dela, kar je bistveno za uspešnost zaposlitve invalida.

Pripravili so dokument s ključnimi opornimi točkami, ki bo izvajalcem ZR služil kot opomnik pri napotovanju invalidov v storitev J »Usposabljanje na konkretnem delovnem mestu« kot tudi pri napotovanju v zaposlitev. Obenem je protokol tudi koristen pripomoček za delodajalce – na kaj morajo

¹⁹ Uradni list RS, št. 10/17 in 31/18

²⁰ Uradni list RS, št. 30/18

²¹ Uradni list RS, št. 58/11, 40/12 – ZUJF, 90/12, 41/17 – ZOPOPP in 200/20 – ZOOMTVI

biti pozorni pri usposabljanju in zaposlovanju invalidov. Protokol bo služil tudi kot pripomoček za MDDSZ pri izvedbi morebitnih nadzorov v zaposlitvenih centrih in invalidskih podjetjih.

Naloga vsebuje osem ključnih korakov vključevanja invalidov v delovno okolje: ugotavljanje značilnosti in motivacije uporabnika, iskanje ustreznega delovnega mesta, analiza delovnega mesta in delovnega okolja, preverjanje skladnosti med značilnostmi uporabnika in delovnega mesta, prilagoditev delovnega mesta, usposabljanje na konkretnem delovnem mestu, spremljanje v času usposabljanja na konkretnem delovnem mestu in spremljanje in podpora po zaposlitvi. V nalogi so navedli in opisali nekatere najbolj pogosto uporabljene instrumentarije, predvsem delovno terapevtske in psihološke.

Naloga Sistemski model je sestavljena iz naslednjih ciljnih aktivnosti:

Pregled pravic, ki izhajajo iz statusa invalida v izbranih evropskih državah

V Sloveniji se invalidnost priznava na podlagi 4 zakonov, na podlagi katerih so invalidi upravičeni do različnih pravic:

1. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2)²²,
2. Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI)²³,
3. Zakon o socialnem vključevanju invalidov (ZSVI)²⁴,
4. Zakon o vojnih invalidih (ZIMI)²⁵.

Do posrednega statusa so upravičene še osebe s posebnimi potrebami po Zakonu o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP)²⁶.

Priznavanje statusa invalida in iz statusa izhajajoče pravice se razlikujejo med evropskimi državami, kar so opredelili s tematskim vprašalnikom. V pregled so zajeli naslednje države: Avstrija, Belgija, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francija, Irska, Latvija, Litva, Nemčija, Nizozemska, Poljska, Španija in Švedska.

Spremljanje izvajanja Standardov storitev zaposlitvene rehabilitacije

V letu 2020 so nadaljevali s pregledi poročil, ki jih izvajalci ZR pripravljajo za ZRSZ po izvedenih storitvah. Pri tem so pregledali poročila o opravljenih storitvah. Na ta način so pridobili dobre prakse, kar bo koristilo za poenotenje priprave kakovostnih poročil, pa tudi zabeležili področja za izboljšave in dopolnitve.

Oblikovanje kriterijev za sprejem, prekinitev in ponovno vključevanje v storitve ZR

Izvajalci ZR se v praksi srečujejo z različnimi nejasnimi situacijami v sklopu izvajanja storitev ZR, v okviru katerih odgovora v Standardih storitev zaposlitvene rehabilitacije ali drugem veljavnem dokumentu ne najdejo. Ker želijo, da bi storitve ZR tekle brez nepotrebnih nesoglasij in trenj, zaradi katerih najpogosteje trpijo uporabniki storitev ZR, ter da bi rdeča nit izvajanja storitev veljala na ravni mreže izvajalcev ZR, so za določene situacije poiskali primerne rešitve.

V nalogi so pripravili smernice glede vključevanja, prekinitev in ponovnega vključevanja v storitve ZR, ki obsegajo:

1. smernico glede (ne)dosegljivosti na naslovu prebivanja,
2. smernico glede dovolj stabilnega (duševnega) zdravlja,
3. smernico glede obravnave odvisnosti,
4. smernico glede ponovnega vključevanja v zaposlitveno rehabilitacijo,
5. smernico glede ponovne ocene nezaposljivosti,
6. smernico glede psihičnega/fizičnega nasilja nad člani tima in drugimi udeleženci,
7. smernico o zavrnitvi usposabljanja,
8. smernico o nezglašanju,
9. smernico o nepripravljenosti sodelovanja,
10. smernico o kršitvah hišnega reda in drugih internih pravilnikov,

²² Uradni list RS, št. 96/12, 39/13, 99/13 – ZSVarPre-C, 101/13 – ZIPRS1415, 44/14 – ORZPIZ206, 85/14 – ZUJF-B, 95/14 – ZUJF-C, 90/15 – ZIUPTD, 102/15, 23/17, 40/17, 65/17, 28/19, 75/19, 139/20 in 189/20 – ZFRO

²³ Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 87/11, 96/12 – ZPIZ-2, 98/14 in 18/21

²⁴ Uradni list RS, št. 30/18

²⁵ Uradni list RS, št. 94/10, 50/14 in 32/17

²⁶ Uradni list RS, št. 58/11, 40/12 – ZUJF, 90/12, 41/17 – ZOPOPP in 200/20 – ZOOPMTVI

11. smernico glede delodajalcev.

Metodologija za spremljanje učinkovitosti uporabnikov socialne vključenosti

Izvajalci programov socialne vključenosti so v letu 2020 pričeli z izvajanjem programov, katerih cilja sta ohranjanje in razvijanje delovnih sposobnosti invalida ter vzpodbujanje socialne vključenosti. V programih socialne vključenosti je nova obveznost spremljanje ocene uporabnikove delovne učinkovitosti. Za pripravo ocene je že pripravljen obrazec ocene. Nova obveznost izvajalcev je izvajanje sprotne evalvacije programa na individualni ravni uporabnikov s pripravo individualnih načrtov in oceno invalidove delovne učinkovitosti, ki poteka na obdobje vsakih 6 mesecev vključitve. Cilj naloge, ki jo je pripravil RCZR v letu 2020, je bil priprava enotne metodologije na ravni spremljanja vseh izvajalcev na temelju individualne ravni uporabnikov oziroma vprašalnika.

Equass

Tudi v letu 2020 so pripravljali izvajalce zaposlitvene rehabilitacije za pridobitev standarda kakovosti Equass. V letu 2020 so sodelovali pri štirih certifikacijah izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije na nivoju Equass Assurance. Leta 2018 je pričel veljati prenovljen sistem kakovosti EQUASS Assurance, zato je bil v obdobju od 2018 do 2020 osrednji del strokovne naloge svetovanje izvajalcem ZR pri recertifikacijah glede uvajanja novosti. Glavne značilnosti prenovljenega sistema EQUASS Assurance so: (1) večja osredotočenost na uvajanje jasnih pristopov in rezultatov, (2) manj zahtev po pisnem dokazovanju izpolnjevanja zahtev in (3) obdobje veljavnosti certifikata se podaljša iz dveh na tri leta. Nova obveznost je tudi priprava poročil o napredku na letni ravni (za prvo in drugo leto).

(URI – Soča, ukrep 1.2).

URI – Soča poroča tudi, da so v programu za leto 2020 izvedli štiri strokovna (intervizijska) srečanja za izvajalce zaposlitvene rehabilitacije

- Na prvem strokovnem srečanju so izvajalcem zaposlitvene rehabilitacije predstavili dve nalogi RCZR iz preteklega leta: Pregledi poročil storitev B in J pri osmih izvajalcih zaposlitvene rehabilitacije in Evalvacijo zaposlitvene rehabilitacije.
- Drugo intervizijsko srečanje je potekalo pod naslovom Delo v zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov v pogojih COVID-19, izvedli so ga on-line po Zoom-u, v sodelovanju z Evropsko platformo za rehabilitacijo (EPR).

Predstavili so slovenski primer dobre prakse pod naslovom »Predstavitev izzivov pri zagotavljanju storitev v okviru COVID-19 v Sloveniji in kako so bile storitve prilagojene« v okviru projekta PREHOD MLADIH na trg dela. Sledile so še predstavitve dobrih praks za prilagajanje in izvajanje storitev za invalide iz Evrope. Predavali so predavatelji organizacij ONCE Foundation (Španija), Belgijsko združenje za podporno zaposlovanje (SUEM) in Intras Foundation (Španija).

Zaključke razgovora so posvetili vprašanju: Kaj bi pomagalo podpirati izvajalce storitev ZR in invalide v Sloveniji? Slovenski udeleženci so oblikovali sklep, da bi bilo potrebno podpreti invalide, vključene v storitve ZR tehnološko (nabava IKT, zagotavljanje sredstev za WI-FI) in z usposabljanjem za uporabo IKT.

- Tretje intervizijsko srečanje so izvedli v sodelovanju z ZRSZ in izvajalcem storitev zaposlitvene rehabilitacije, Šent Primož, na temo prehodov med nezaposljivostjo, zaščitno in podporno zaposlitvijo ter Smernic za sprejem, prekinitev in ponovno vključevanje v storitve ZR. Predstavili so tudi avstrijski projekt »Mittendrin« za vključevanje nezaposljivih na trg dela.
- Četrto intervizijsko srečanje je potekalo v sodelovanju z MDDSZ na temo Zakona o socialnem vključevanju invalidov. Predvsem se je izpostavila problematika »kopičenja« statusov po različnih zakonih in dilema vrstnega reda pridobivanja statusov. V nadaljevanju so strokovni delavci RCZR in izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije URI-Soča, Ozare in Centerkonture predstavili strokovno nalogo RCZR Smernice pri napotovanju invalidov k delodajalcem in kasnejšemu spremljanju odzivov zaposlenih invalidov.

(URI – Soča, ukrep 1.4).

MK, Direktorat za medije, poroča da je bil v letu 2020 na Direktoratu za medije izveden Javni razpis za izbor kulturnih projektov za razširjanje programskih vsebin, namenjenih senzorno oviranim v njim

prilagojenih tehnikah, ter za razvoj tehnične infrastrukture, namenjene senzorno oviranim, ki jih je v letu 2020 financirala Republika Slovenija iz proračuna, namenjenega za kulturo (v nadaljevanju Javni razpis za senzorno ovirane 2020), v okviru katerega je bilo sofinanciranih skupno 10 projektov namenjenih senzorno oviranim osebam. Med njimi so bili sofinancirani 3 projekti prijavitelja Zveze slepih in slabovidnih Slovenije (ZDSSS), 5 projektov prijavitelja Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije (ZDGNS), 1 projekt prijavitelja Društva za pomoč po nezgodni poškodbi glave VITA in (prvič) 1 projekt Združenja gluhoslepih Slovenije DLAN in sicer:

- Razvoj tehnične infrastrukture je infrastrukturni projekt, ki omogoča nadgradnjo in razvoj obstoječe opreme in infrastrukture ter posredovanje kulturnih in drugih vsebin ciljni populaciji slepih in slabovidnih.
- Medijsko-informativna dejavnost Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije - programske vsebine je zbirni projekt, ki slepim in slabovidnim omogoča dostop do pomembnih informacijskih, medijskih in kulturnih vsebin. Projekt vključuje zvočne časopise, brajeve časopise, časopise v povečanem tisku ter računalniški časopis Rikoss. Poleg tega, da omogoča boljši dostop do kulturnih vsebin, je projekt pomemben tudi za razvoj in širitev brajice.
- Prilagajanje in izdajanje knjig v Braillovi pisavi ter prilagajanje in izdajanje zvočnih knjig je projekt, ki omogoča izdajo več kot 120 zvočnih knjig in 30 knjig v Braillovi pisavi. Kljub razvoju informacijske tehnologije in medijev knjiga ostaja ključni medij za posredovanje in promocijo kulturnih vsebin ter za ohranjanje in razvoj kulture raznolikosti, bogastva in identitete v družbi in tudi med populacijo slepih in slabovidnih. Gre za knjižne izdaje v brajici in obliki zvočnih knjig, ki slovenskim bralcem iz ciljne populacije približajo tako slovensko kot svetovno kulturo in književnost, pa tudi aktualne knjižne izdaje. Poleg tega, da omogoča boljši dostop do kulturnih vsebin, je projekt pomemben tudi za razvoj in širitev brajice.
- Prislunimo tišini - izobraževalna oddaja, je projekt, ki omogoča dostop do pomembnih informacijskih, medijskih in kulturnih vsebin, predvsem pa prispeva k integraciji vseh generacij ciljne populacije v širše okolje in družbeno življenje. Posebna vrednost projekta je, da je namenjen otrokom in je hkrati usmerjen v spoznavanje in ohranjanje kulturne dediščine (pravljice). Projekt poleg tega, da približuje pomembne kulturne vsebine otrokom v ciljni populaciji, hkrati predstavlja tudi učno gradivo za učenje znakovnega jezika slišočih. Poleg tega, da omogoča boljši dostop do kulturnih vsebin, boljše vključevanje in integracijo ciljne populacije, zagotavlja tudi razvoj slovenskega znakovnega jezika.
- Glasilo "Iz sveta tišine" je projekt, ki omogoča informiranja ciljne populacije ter je pomemben za specifično populacijo gluhih in naglušnih, saj jim omogoča dostop do pomembnih informacijskih, strokovnih in medijskih vsebin, vključno s tistimi s področja kulture.
- Prilagajanje in izdajanje knjig v slovenskem znakovnem jeziku je projekt, ki je pomemben za specifično populacijo gluhih in naglušnih, saj jim omogoča dostop do pomembnih informacijskih, medijskih in kulturnih vsebin, hkrati pa z življenjem in težavami ciljne populacije seznanja tudi širšo javnost ter tako prispeva k boljši in celovitejši integraciji vseh generacij ciljne skupine v širše okolje in družbeno življenje.
- Spletna TV za gluhe in naglušne je projekt, ki gluhim in naglušnim prek informacijske tehnologije omogoča dostop do pomembnih informacijskih, medijskih in kulturnih vsebin, hkrati pa seznanja tudi širšo javnost ter tako prispeva k njihovi integraciji v širše okolje in družbeno življenje.
- Razvoj tehnične infrastrukture: Dodelava CRM rešitve - Implementacija - priprava okolja za beleženje literature in prijav na seminarje/tečaje/projekt je projekt, ki omogoča nadgradnjo in razvoj obstoječe opreme in infrastrukture ter posredovanje kulturnih in drugih vsebin ciljni populaciji, v okviru katerega se vsako leto nabavi oziroma nadgradi potrebna oprema. Z nadgradnjo informacijske tehnologije in obstoječe infrastrukture se ranljivi skupini izboljšuje dostop do informacij in kulturnih vsebin ter se njenim pripadnikom tako omogoča njihovo aktivno sodelovanje na področju kulture in njihovo polno in uspešno integracijo v družbo nasploh.
- Izdajanje zvočnih knjig, projekt Društva za pomoč pri nezgodni poškodbi glave VITA, je projekt, ki je pomemben za rehabilitacijo in integracijo oseb s poškodbo glave v širše okolje. Projekt omogoča ciljni populaciji boljši dostop do ponujenih vsebin ter tako s svojo zasnovo in izvedbo izboljšuje komunikacijsko integracijo ranljive skupine, kar je hkrati tudi pomemben prispevek pri njihovi celoviti rehabilitaciji.

- Knjige, dostopne ljudem z gluhošlepoto je posebno pomemben projekt, ki omogoča vključevanje in družbeno integracijo specifične in pogosto izključene ciljne populacije, ki se sooča tako z gluhostjo kot slepoto. Prilagoditev knjig ljudem z gluhošlepoto, je pomemben prispevek h komunikacijski dostopnosti in informiranosti ciljnega občinstva. Vsebina knjig se nanaša tako na osebne izpovedi teh oseb, kar spodbuja njihovo jezikovno kompetenco in ustvarjalnost kot na strokovne teme, relevantne za njihovo življenje, vključevanje in družbeno integracijo

(MK, ukrep 1.1, 1.2., 1.3, 1.4, 1.5, tudi ukrep: 3.3, 8.1, 8.2, 8.5).

MK, Arhiv Republike Slovenije, poroča, da so nosilec projekta e-ARH.si ESS 2016-2020, ter da ves čas ozaveščajo javnost o problematiki invalidnosti in z lastnim zgledom (zaposlovanje invalidov, objavljane strokovnih člankov, predstavitev tem na konferencah in izobraževanjih – teme predstavljajo tudi zaposleni invalidi). Javnost spodbujajo k sodelovanju z invalidi z namenom nižanja ter preprečevanja predsodkov in diskriminacije invalidov. Zaradi situacije z epidemijo so svoje promocijske aktivnosti v letu 2020 izvajali predvsem na družabnih omrežjih (Facebook, LinkedIn, Instagram, Youtube – profil Slovenski elektronski arhiv). V mesecu juniju je bila osrednja tema promocijskih aktivnosti dostopnost arhivskega gradiva za invalide in takrat so intenzivno objavljali rešitve projekta e-ARH.si za invalide.

Poročajo, da o problematiki invalidnosti in dostopa do dokumentarnega oziroma arhivskega gradiva ves čas ozaveščajo tudi strokovno javnost, in sicer na način, da tematiko problema dostopnosti arhivskega gradiva predstavljajo na različnih izobraževanjih, ki jih za strokovno javnost organizirajo zaposleni na Arhivu Republike Slovenije sami, ali kot vabljeni predavatelji. Prav tako na to temo objavljajo strokovne članke, saj se zavedajo, da je pomembno, da ustvarjalci arhivskega gradiva že ob nastajanju dokumentov razmišljajo o tem, kako bo njihova dokumentacija sedaj in v prihodnosti dostopna (tudi) invalidom.

Velik pomen dajejo tudi predstavitvi v Arhivu Republike Slovenije zaposlenih invalidov kot dejavnih članov družbe. V Arhivu Republike Slovenije je zaposlen slep sodelavec, ki je medijsko precej izpostavljen, saj sodeluje pri različnih aktivnostih na temo dostopnosti za invalide.

Izdajajo tudi strokovno in informativno gradivo na temo dostopnosti arhivov in arhivskega gradiva za invalide. To gradivo je dostopno na dogodkih, na katerih promovirajo projektne aktivnosti in rezultate, informacije pa so dostopne tudi na spletni strani Arhiva Republike Slovenije.

Arhiv Republike Slovenije Invalide obvešča o aktivnostih slovenske javne arhivske službe z objavami na spletni strani in socialnih omrežjih; npr. Facebook, Instagram, LinkedIn, Youtube. Na ta način ozaveščajo in obveščajo invalide, da imajo enakopraven dostop do v arhivih hranjene kulturne dediščine in da so dobrodošli ter zaželeni uporabniki v arhivskih čitalnicah, ki so jo opremili z ustrezno tehnično opremo. V arhivski čitalnici imajo invalidi na razpolago računalnik z večjim monitorjem, slušalke, multifunkcijsko napravo, bralnik in povečevalnik zaslonske slike (e-Bralec, SuperNova), prenosno namizno elektronsko lupo, šestih ročnih lup različnih povečav z osvetlitvijo, brajevo vrstico, OCR program za prepoznavanje besedila (Abby FineReader), in specializirano namizno svetilko z LED osvetlitvijo za slabovidne. Predviden je tudi prostor za osebe s psom vodičem. Na razpolago je tudi mobilna indukcijska zanka in program za podnaslavljanje v živo (Text on Top).

(MK, ukrep 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, tudi ukrep 3.3, 5.2).

MK, Direktorat za kulturno dediščino, sektor za muzeje, arhive in knjižnice, poroča o izvajanju programov, katerih uporabniki so invalidi in njihovi bližnji:

Na področju varstva kulturne dediščine Zakon o varstvu kulturne dediščine (ZVKD-1)²⁷ na podlagi določil 2. člena²⁸; že od leta 2008 določa »omogočanje dostopa do dediščine ali do informacij o njej vsakomur, še posebej mladim, starejšim in invalidom«. Na tej podlagi je danes zagotavljanje dostopnosti razstav, spremljevalnih programov in spletnih strani na področju muzejske dejavnosti, že utečena praksa.

Uvodoma pojasnjujejo, da je bilo preteklo leto za izvajanje nalog javne službe/programov v muzejih, arhivih in knjižnicah specifično. Zaradi upoštevanja ukrepov za zaježitev epidemije COVID-19 so bili

²⁷ Uradni list RS, št. 16/08, 123/08, 8/11 – ORZVKD39, 90/12, 111/13, 32/16 in 21/18 – ZNOrg

²⁸ Javna korist varstva kulturne dediščine

javni zavodi za obiskovalce večji del leta zaprti. V času izboljšanja epidemiološke slike so bili muzeji za javnost odprti. Obiskovalci so se morali ravnati v skladu z omejitvami, ki so bile posledica ukrepov pristojnih institucij za varovanje zdravja. Pot do obiskovalcev in dostop do informacij, predmetov in zbirk so tako zaposleni v muzejih iskali na alternativne načine.

Najširša javnost je bila obveščena, da se z dne 29. 4. 2020 v skladu s sprejetim Odlokom o začasni prepovedi ponujanja in prodajanja blaga in storitev potrošnikom v Republiki Sloveniji prične odpiranje muzejev, galerij in knjižnic. S spremembami in dopolnitvami odloka so se muzeji preko leto 2020 še večkrat zaprli in po izboljšani epidemiološki sliki tudi odprli. V letu 2020 je bil opazen splošen trend manjšega obiska, predvsem pa manjšega obiska invalidnih oseb. Obiskovalcem, posebej iz ranljivih skupin (invalidi) je oviro predstavljala obvezna uporaba zaščitne maske, ki jo morajo uporabljati ves čas obiska muzeja in zmanjšane možnosti senzornega doživljanja razstav. Prav tako niso bili možni obiski skupin, kar je pogosta oblika obiska pri invalidih.

Slovenske knjižnice posvečajo velik delež svojih storitev ranljivim skupinam uporabnikov, kar je poudarjeno tudi v Strategiji razvoja slovenskih splošnih knjižnic 2013 - 2020 (Slovenske splošne knjižnice za prihodnost) ter Strategiji razvoja Narodne in univerzitetne knjižnice 2020 - 2024, Cilj 4.3 Razvoj naprednih digitalnih orodij v podporo raziskovalni dejavnosti, pedagoškemu delu in uporabnikom s posebnimi potrebami. Na področju knjižnične dejavnosti v Sloveniji potekajo številne aktivnosti za omogočanje enakih možnosti dostopa do knjižnic in njihovih storitev za vse prebivalce Slovenije. NUK je v letu 2020 dostop do storitev in virov zagotavljal vsem uporabnikom, tudi uporabnikom s posebnimi potrebami, v najširši možni meri. V okviru ukrepov za preprečevanje širjenja virusa SARS-CoV-2 je knjižnica prilagodila dostopnost svojih prostorov, mesec in pol pa uporabniki vanje niso mogli vstopati. Kljub nenačrtovanim razmeram zaradi pojava in epidemije nove virusne bolezni COVID-19, so v NUK izvajanje storitev sproti uspešno prilagajali in so uporabniki, predvsem pripadniki ranljivih skupin, lahko dobili informacije ter gradivo (oziroma kopije iz gradiva) na način, ki je bil varen tako zanje kot za zaposlene v knjižnici.

V letu 2020, v času pomanjkanja komunikacije, zaprtja šol, vrtcev ter kulturnih, športnih in družabnih organizacij, so se knjižnice še bolj zavedale svojega poslanstva, zato so utirale drugačne poti do svojih uporabnikov. Slovenske splošne knjižnice so tudi v času epidemije nudile svojim uporabnikom spletne storitve preko različnih digitalnih platform, kot so video vsebine, izobraževanja in predavanja po spletu, povezovanje z drugimi organizacijami v lokalnih skupnostih z namenom obogatitve digitalnih vsebin za uporabnike, izposajo e-knjig in mnogo drugih digitalnih aktivnosti, ki so jih knjižnice ustvarjale in izvajale v času epidemije. Seveda so knjižnice še vedno izposojale tudi fizične knjige, ki so kljub bogati digitalni ponudbi visoko na lestvici zaželenih knjižničnih storitev. Ravno zato so se knjižničarji tudi v času epidemije trudili za čim večjo dostopnost tega gradiva, ob varni izposoji v knjižnici tudi s pošiljanjem po pošti ali pa so gradivo uporabnikom dostavljajo na kak drug način. Osnovna vloga knjižnic v današnjem času je tako razvoj storitev ter dostopnost raznovrstnega gradiva, ki so namenjeni vsem članom družbe, tako da lahko razvijajo lastne sposobnosti pri branju, pismenosti, ustvarjalnosti, uporabi sodobnih tehnologij, iskanju informacij in virov v strokovni literaturi, učenju in pridobivanju znanja. Osnovno vodilo knjižničarjev v času pandemije COVID-19 je bilo prebivalcem omogočiti, da v času izrednih razmer pridejo do knjige.

Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika omogoča storitev brezplačne dostave knjig na dom bolnim, ostarelim in invalidom. Prav tako je storitev dostave gradiva na dom nudila članom knjižnice, ki sodijo v ranljive skupine (nosečnicam, invalidom, starejšim od 65 let, bolnikom s kroničnimi nenalezljivimi boleznimi) Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota. To sta le vzorčna primera, saj so na ta način poslovale praktično vse slovenske splošne knjižnice

(MK, ukrep 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 3.3, 8.1, 8.3 in 8.5).

Dogodki

MZZ, Direktorat za multilateralo in razvojno sodelovanje, poroča, da je v letu 2020 sodelovalo pri sledečih dogodkih v okviru OZN in EU:

- Stalno predstavništvo RS pri OZN in ostalih mednarodnih organizacijah v Ženevi je na 44. zasedanju Sveta OZN za človekove pravice (SČP) marca 2020 v Ženevi sodelovalo pri pogajanjih resolucije o osebah z invalidnostmi ter resolucijo podprlo.
- Stalno predstavništvo RS pri OZN in ostalih mednarodnih organizacijah v Ženevi redno sodeluje v Skupini držav prijateljic oseb z invalidnostjo, ki je lani opravila dve srečanja, ob svetovnem dnevu oseb z invalidnostmi pa podprla skupno izjavo predsedujočega Odboru OZN za pravice invalidov, posebnega poročevalca SČP in posebne odposlanke GS OZN za to področje.
- Stalno predstavništvo RS pri OZN v New Yorku je organiziralo virtualni predstavitveni dogodek slovenskega kandidata za Odbor OZN za pravice invalidov. Stalno predstavništvo je organiziralo tudi spletni interaktivni dogodek s slovenskim kandidatom za Odbor za pravice invalidov.
- Udeležba Stalnega predstavništva RS pri OZN v New Yorku na 13. zasedanju Konference držav pogodbenic Konvencije o pravicah invalidov, ki je potekala v virtualni obliki decembra 2020 v New Yorku.
- Udeležba Stalnega predstavništva RS pri OZN v New Yorku na zasedanju 3. odbora Generalne skupščine OZN (oktober - november 2020), v okviru katerega je sodelovalo pri pogajanjih resolucije o vključujočem razvoju za osebe z invalidnostjo. Slovenija je resolucijo podprla.
- Stalno predstavništvo RS pri OZN v New Yorku se je pridružilo skupni izjavi o vključevanju vidika invalidnosti v odziv na COVID19 v podporo smernicam generalnega sekretarja OZN v tej zvezi.
- Stalno predstavništvo Republike Slovenije pri EU v Bruslju izpostavlja in se zavzema za pravice invalidov v kontekstu človekovih pravic na področju skupne zunanje in varnostne politike.

(MZZ, ukrep 1.2).

SOUS poroča, da je z namenom ozaveščanja strokovne javnosti, skupaj s Društvom specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije (DSRPS), vsakoletne izobraževalne dneve – dvodnevno srečanje strokovnih delavcev, tokrat organizirala na daljavo, zaradi razglašene epidemije korona virusa COVID 19 in zaščitnih ukrepov. Strokovno srečanje je potekalo dne 16. in 17. novembra 2020, preko aplikacije ZOOM. Kot soorganizator se je pridružil Zavod RS za šolstvo. Izobraževalni dnevi so bili prava dva dni na temo: »Multidisciplinarni pristopi pri delu z osebami s posebnimi potrebami s primeri dobre prakse«. Tretji dan pa je bilo srečanje vodilnih in vodstvenih delavcev na področju vzgoje, izobraževanja in usposabljanja otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami. Zaključki oziroma priporočila udeležencev so objavljena na spletni strani SOUS in bili posredovani pristojnim ministrstvom (SOUS, ukrep 1.2).

ZIZRS poroča, da je z namenom ozaveščanja strokovne javnosti, skupaj s Ministrstvom za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Zavodom Republike Slovenije za zaposlovanje, Zavodom za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije in Univerzitetnim inštitutom Republike Slovenije – SOČA, organiziralo vsakoletne izobraževalne dneve na področju poklicne/zaposlitvene rehabilitacije – REHA dnevi, ki so potekali 29. in 30. 9. 2020 v Portorožu, na temo »Delovna mesta za invalide na odprtem trgu dela in socialno vključevanje«. Dvodnevno izobraževalno srečanje je bilo omejeno glede na zaščitne in varnostne ukrepe zaradi korona virusa COVID-19 ter v celoti izvedeno v skladu z higienskimi priporočili NIJZ (tudi brez mednarodne udeležbe).

Na REHA dnevih sta bila v ospredju predvsem pomen enakega obravnavanja invalidov pri zaposlovanju ter pomembnost spreminjanja stališč delovnega okolja oziroma delodajalcev pri zaposlovanju invalidov, ki vplivajo na položaj delovnih mest za invalide in njihovo socialno vključevanje. Po epidemiji COVID-19 so gospodarski obeti in razvoj v Sloveniji povezani predvsem z rastjo oziroma dinamiko okrevanja gospodarstev v mednarodnem okolju. Izgledi za rast delovnih mest v nekaterih panogah se slabšajo, s tem pa tudi socialna varnost zaposlenih in varnost delovnih mest. Nedvomno bo vse to vplivalo na položaj delovnih mest za invalide in njihovo socialno vključevanje. Da bi se resnično uveljavili potenciali invalidov, je pomembno, da se omogoči spodbudna delovna okolja ter da se spreminja družbeni pogled na vrednost zaposlovanja invalidov. Potrebno je, da delodajalci invalide obravnavajo enakopravno, ozaveščajo zaposlene, po potrebi prilagajajo delovna mesta ter izpostavljajo različne prednosti pri zaposlovanju invalidov

V prvem delu programa REHA dni so sodelovali vabljeni predavatelji, ki so predstavili svoje poglede in izkušnje pri zaposlovanju invalidov ter usmeritve, pomembne za ohranjanje in spodbujanje kreiranja delovnih mest za invalide in druge ranljive skupine ter za njihove enake možnosti na odprtem trgu dela.

V drugem delu so bili predstavljeni primeri dobrih praks pri zaposlovanju invalidov na odprtem trgu dela. Izpostavljene so bile prakse, s katerimi je bilo ustvarjeno in prilagojeno delovno mesto, ohranjeno delovno mesto oziroma izvedena podpora zaposlitev invalida v običajnem delovnem okolju (uporaba novih metod in tehnik, razvoj kariere, digitalizacija pri podpornem zaposlovanju ipd.).

V okviru REHA dni so bile četrtrič podeljene letne nagrade delodajalcem za dobro prakso pri zaposlovanju invalidov na podlagi javnega natečaja - listine »Invalidom prijazno podjetje«. Listine je podelil minister za delo, družino socialne zadeve in enake možnosti.

ZIZRS je izobraževanje strokovnih delavcev izvajal na podlagi področnega zakona, poleg REHA dni pa posebej pripravil in organiziral izvedbo naslednjih različnih tem:

- Samocoaching ter strategija za razumevanje in naslavljanje nezavedne pristranskosti;
- Podporno delovno okolje za osebe z MAS;
- Ergonomija in prilagoditve delovnih mest;
- Kako zagotavljati prvo pomoč v urgentnih situacijah v zaposlitveni rehabilitaciji;
- Delovna terapija in zaposlitvena rehabilitacija.

Izobraževanje je bilo skupaj izvedeno v pet enodnevnih (tri je na daljavo, preko spletne aplikacije ZOOM) in en dvodnevni seminar. Na dvodnevni REHA in enodnevni seminarji je bilo skupaj udeleženi 344 strokovnih delavcev iz različnih okolij (izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije, invalidska podjetja, zaposlitveni centri, državni organi) (**ZIZRS**, ukrep 1.2).

MK, Arhiv Republike Slovenije, poroča, da je v letu 2020 aktivno sodeloval na Kulturnem bazarju 2020, ki je bil namenjen osveščanju širše javnosti s problematiko dostopnosti kulturnih vsebin invalidom. Sodelavca Arhiva Republike Slovenije sta predstavila kar dva prispevka in sicer v sekciji:

- Kulturna dediščina za vse - dostopnost slovenskih javnih arhivov in muzejev za senzorno ovirane sta predstavila prispevek z naslovom »Dostopnost slovenskih javnih arhivov - primer Arhiva Republike Slovenije« in s tem rešitve, ki so opisane tudi v nadaljevanju tega poročila in se nanašajo predvsem na fizično dostopnost same zgradbe arhiva;
- Senzorna oviranost ≠ kulturna oviranost! - prispevek z naslovom »Dostop do slovenske javne arhivske dediščine« in s tem rešitve, ki se nanašajo na storitve, ki jih izvajajo v arhivu za javnost.

Obe predstavitvi sta bili polno zasedeni in verjamejo, da so del njihove vizije in dobre rešitve, ki so jih izvedli, prenesli na udeležence, ki jih bodo še razširili v javnosti. Udeleženca sta kot pozitivno izpostavila tudi dejstvo, da so se primeri dobre prakse razširili med različnimi strokovnimi delavci iz muzejev, galerij, arhivov in pedagoškimi delavci in vsekakor bi bilo dobrodošlo povezovanje vseh teh deležnikov tudi v prihodnje (**MK**, ukrep 1.2 in 3.3).

Kvantitativni podatki

MK, Direktorat za medije, poroča, da je bilo v okviru Javnega razpisa za senzorno ovirane 2020 sofinanciranih 10 kulturnih projektov v skupni vrednosti 172.643,00 EUR. Med njimi so bili sofinancirani 3 kulturni projekti prijavitelja Zveze slepih in slabovidnih Slovenije (ZDSSS) v skupni vrednosti 94.406,51 EUR, 5 kulturnih projektov prijavitelja Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije (ZDGNS) v skupni vrednosti 72.236,49 EUR, 1 kulturni projekt prijavitelja Društva za pomoč po nezgodni poškodbi glave VITA v vrednosti 2.000,00 EUR in 1 kulturni projekt Združenja gluhoslepih Slovenije DLAN v vrednosti 4.000,00 EUR (**MK**, ukrep, 1.1, 1.2., 1.3, 1.4, 1.5, tudi ukrep: 3.3, 8.1, 8.2, 8.5).

Poročevalci nevladnih organizacij:

ZDUS, NSIOS

Programi

ZDUS poroča, da si prizadevajo slediti Resoluciji o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020 (ReNPSV13–20)²⁹, ker jim nudi največ možnosti za uresničevanje ciljev in ukrepov

²⁹ Uradni list RS, št. 39/13

zapisanih v Akcijskem programu za invalide 2014-2021. Zlasti v programu Starejši za starejše namenijo posebno pozornost starejšim invalidom, da čim dlje ohranijo svojo samostojnost in polno vključenost na vseh področjih svojega življenja. V letu 2020 niso izvajali posebnih aktivnosti, ki bi bile usmerjene zgolj v problematiko ali potrebe invalidov oziroma oseb z oviranostmi. Izvajajo pa programe, projekte in dejavnosti na nivoju ZDUS, pokrajinskih zvez in društev upokojencev, ki omogočajo vključevanje starejših invalidov z namenom bolj vključenega in kakovostnega življenja. Ob tem opozarjajo, da je epidemija COVID-19 v letu 2020 marsikatero dejavnost oziroma aktivnost preprečila ali jo omejila. Kljub oviram so se izvajale aktivnosti v programu Starejši za starejše, ki je pomemben zlasti z vidika pomoči starejšim, tudi invalidom, s ciljem, da čim dlje ohranijo svojo samostojnost in polno vključenost na vseh področjih življenja. Ne glede na ovire epidemije, je program namreč potekal prilagojeno razmeram ob uporabi novih tehnologij in s tem povezanih pestrih komunikacijskih poti (**ZDUS**, ukrep 1.4, 1.5, tudi ukrep 2.4).

Poročajo tudi, da stremijo k ozaveščanju svojega članstva in dosegljive širše javnosti o dojemanju invalidov kot enakovrednih in enakopravnih članov družbe.

- Predavanja prostovoljcem, širši javnosti in okrogle mize: v njih posvečajo posebno pozornost sprejemanju invalidne populacije kot enakovrednih in enakopravnih članov družbe ter ustrezni komunikaciji, opozarjajo na stereotipe in predsodke, ki jih še vedno gojijo posamezniki v odnosu do invalidne populacije.
- Konkretna pomoč invalidom na njihovih domovih: prostovoljce in prostovoljke programa Starejši za starejše spodbujajo, da nudijo laično pomoč starejšim invalidom v času svojih obiskov na njihovih domovih in jih spremljajo, če je to potrebno; npr. na sprehode, k zdravnikom, berejo slepim in slabovidnim in podobno.
- Informativno gradivo: namenskega gradiva tudi v letu 2020 niso izdali, so pa skušali preko revije ZDUS plus in v drugih glasilih informirati svoje člane in širšo javnost o ustreznem odnosu do starejših invalidov. Člane invalide osveščajo o njihovih pravicah, dolžnostih in možnostih na vseh področjih njihovega življenja. Po potrebi jim pomagajo pri njihovem uveljavljanju. So pa v okviru sofinanciranja rekreativnih, športnih in kulturnih dejavnosti v letu 2020 izdali zgibanko za prilagojeno vadbo za osebe z oviranostmi

Poudarjajo, da se zavedajo starostne in invalidske problematike ter da sledijo ciljem Akcijskega programa za invalide 2014-2021, kolikor je le mogoče. Zagovarjajo in terjajo spoštovanje pravic slehernega človeka, tako na področju enakovredne in enakopravne obravnave, destigmatizacije, kot skrbi za izboljšanje gmotnega položaja, prilagoditev bivalnih kapacitet in drugo (**ZDUS**, ukrep 1.4, 1.5, tudi ukrep 2.4).

NSIOS poroča, da so skozi celotno obdobje odločevalce opozarjali na specifiko invalidov, ki jih je pandemija COVID-19 nesorazmerno prizadela. V sodelovanju z organizacijami je delovna skupina NSIOS za vključenost invalidov v postopke in ravnanja v zvezi z virusom COVID-19 ter drugimi izrednimi razmerami in humanitarnimi krizami pripravila Stališča NSIOS o upravljanju s pandemijo COVID-19 in njenimi posledicami za invalide v Sloveniji³⁰. V dokumentu so opozorili, da zakonodaja, protokoli in načrti v zvezi s situacijami tveganja in humanitarnih kriz ne upoštevajo dovolj invalidnosti. Zato so državi priporočili, da prek dejavnega posvetovanja s predstavniškimi organizacijami invalidov oblikuje in sprejme posebne uredbe, načrte in ukrepe za zaščito invalidov v situacijah tveganja in kriz. Prevedli in posredovali so tudi več dokumentov svojih mednarodnih partnerjev, predvsem Evropskega invalidskega foruma (EDF) ter podali predloge za konkretne ukrepe in politike. Aktivno so se vključevali tudi v pripravo posameznih protikoronskih ukrepov in dosegli nekatere pomembne izboljšave.

(**NSIOS**, ukrep 1.1, 1.2, 1.4, 1.5).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS poroča, da je čas epidemije še potenciral problem nedostopnosti informacij in komunikacij, zato so odločevalce in druge deležnike opozarjali na specifične potrebe različnih vrst invalidov in s tem

³⁰ <https://nsios.si/staliska-nsios-o-upravljanju-s-pandemijo-covid-19-in-njenimi-posledicami-za-invalide-v-rs/>

doprinašali k večji stopnji ozaveščenosti. Posebej so izpostavili problem ovir, ki jih pri komunikaciji oseb z okvaro sluha in laringektomiranih predstavlja obvezna uporaba mask in se tozadevno posvetovali s stroko.

Nadaljevali so z rednim objavljajem na svoji spletni strani in prisotnostjo na družabnih omrežjih ter se odzivali na številna poizvedovanja medijev v zvezi s položajem invalidov med epidemijo zaradi povečanega zanimanja javnosti za socialne politike in posledice pandemije za invalide. Odgovarjali so na njihova vprašanja, predsednik NSIOS je bil gost televizijskih oddaj, vrste radijskih oddaj in je opravil intervjuje za tiskane medije in spletne portale (**NSIOS**, ukrep 1.1, 1.3, 1.4).

ZDUS poroča, da je bilo leto 2020 zaradi epidemije vsekakor drugačno, odstrlo je nove probleme, ki so vezani zlasti na digitalno (ne)pismenost in s tem povezane ovire. Na terenu so njihovi prostovoljci zasledili veliko novih uporabnikov, starejših od 69 let, ki potrebujejo pomoč. Ugotovili so tudi, da je v razmahu staromrzištvo, na kar je potrebno še bolj opozarjati s ciljem odprave le-tega in vzpostavitve sožitja in solidarnosti med vsemi predstavniki družbe (**ZDUS**, ukrep 1.4, 1.5, tudi ukrep 2.4).

Uresničevanje prvega cilja

V letu 2020 so se nadaljevala različna izobraževanja strokovnih delavcev na področju pravosodja, ki so vključevala tudi posebnosti oziroma specifikke oseb z različnimi vrstami invalidnosti, z namenom, da se vsem zaposlenim v pravosodnih organih približa situacije, s katerimi se posamezniki s posebnimi potrebami soočajo v pravosodnih postopkih. V letu 2020 so bile v program izobraževanj vključene tudi vsebine, ki se nanašajo na osebe z demenco. Poročevalci navajajo tudi druge aktivnosti izobraževanj in ozaveščanja različnih tematik, povezanih z invalidnostjo, kot so izobraževanja prostovoljcev, okrogle mize, izdajanje glasil, priročnikov in drugih gradiv. Nekatere vsebine so bile pripravljene tudi za invalide, in sicer na način, da so jim lažje dostopne, s čimer se zasleduje tudi cilj izobraževanja oziroma ozaveščanja samih invalidov. Poročevalci so poročali tudi o dogodkih, ki so jih organizirali oziroma se jih udeležili. Aktivnosti so bile zaradi epidemije COVID-19 predvsem v prvi polovici leta 2020 v veliko primerih odpovedane, v drugi polovici leta pa ustrezno prilagojene oziroma izvedene na daljavo.

Izvajali so se kulturni projekti za razširjanje programskih vsebin, namenjenih senzorno oviranim v njim prilagojenih tehnikah, ter za razvoj tehnične infrastrukture, namenjene senzorno oviranim. Tudi v letu 2020 se je odvijal Kulturni bazar, ki je bil namenjen osveščanju širše javnosti s problematiko dostopnosti kulturnih vsebin invalidom.

Epidemija COVID-19 je poleg prilagojenega izvajanja aktivnosti odstrla tudi nekatere težave oziroma vidike, ki do sedaj morda niso bili očitni oziroma opaženi. Čas epidemije je še izdatneje opozoril na težavo nedostopnosti informacij in komunikacij. Zato so z namenom večje stopnje ozaveščenosti v širši in strokovni javnosti potekale aktivnosti opozarjanja odločevalcev in drugih deležnikov, na specifične potrebe oseb z različnimi vrstami invalidnosti.

2. CILJ: BIVANJE IN VKLJUČEVANJE

Opis cilja

Invalidom je treba omogočiti samostojno izbiro načina življenja, kje, s kom in kako bodo živeli, ter pri tem zagotoviti takšno ureditev bivalnega okolja, da bo dostopno vsem ter prilagojeno potrebam invalidov in njihovim družinam ne glede na to, ali se odločijo za samostojno bivanje v stanovanjskem objektu ali institucionalno bivanje. V ta namen je prestrukturiranje bivalnih površin velikokrat ključnega pomena.

Zagotoviti je treba tudi programe in izobraževanje o partnerstvu, spolnosti in družini za invalide, pa tudi tiste, ki z njimi sobivajo ali so z njimi v stiku.

Za samostojno življenje je nujno zagotoviti tudi storitve osebne pomoči in osebne asistENCE.

Invalidi ne smejo biti izpostavljeni samovoljnemu ali nezakonitemu vmešavanju drugih v njihovo zasebnost, družino, dom, korespondenco in druge vrste komuniciranja.

Ukrepi:

- 2.1 zagotavljanje možnosti invalidom, da samostojno izbirajo obliko svojega bivanja ter kje in s kom bodo živeli;
- 2.2 zagotavljanje enakih možnosti invalidom za oblikovanje in načrtovanje družine in starševstva;
- 2.3 zagotavljanje osebne asistENCE invalidom (sistemska oz. zakonska ureditev tega področja);
- 2.4 zagotavljanje drugih programov in storitev, ki omogočajo samostojno in neodvisno življenje invalidom ne glede na bivalne okoliščine (oskrba na domu, prevoz, medicinska oskrba in drugo);
- 2.5 zagotavljanje brezplačnega prilagajanja bivalnih objektov in stanovanjskih površin funkcionalno oviranim osebam (povečana minimalna površina zaradi oviranega gibanja);
- 2.6 zagotavljanje varovanih in neprofitnih najemnih stanovanj invalidom (prednostna obravnava pri dodeljevanju stanovanj);
- 2.7 spodbujanje inovativnih programov, storitev in pristopov, ki bodo krepili moč uporabnikov (sistem zagovornišva).

Nosilci:

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (v nadaljevanju: MDDSZ) - Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Direktorat za družino, Direktorat za socialne zadeve, MGRT, MK (Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice), Ministrstvo za okolje in prostor (v nadaljevanju: MOP), MP, IRSSV, NIJZ, NSIOS, Slovenska karitas, YHD, Zveza Sonček.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MP, MOP, IRSSV, MDDSZ, NIJZ,

Sprejeta zakonodaja

MP, Direktorat za organizacijsko zakonodajo in pravosodno upravo, poroča, da so bile z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij – ZIKS-1F³¹ že v letu 2015 dodane nove določbe, ki posebej urejajo prestajanje kazni za obsojence, ki zaradi starosti, bolezni ali invalidnosti potrebujejo dodatno pomoč. Drugi odstavek 60. člena³² Zakona o izvrševanju

³¹ Uradni list RS, št. 54/15

³² Besedilo 60. člena Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (Uradni list RS, št. 110/06 – uradno prečiščeno besedilo, 76/08, 40/09, 9/11 – ZP-1G, 96/12 – ZPIZ-2, 109/12, 54/15 in 11/18):

(1) Vsak zavod mora imeti bolniško sobo, v kateri bivajo in se zdravijo obsojenci. Bolniška soba mora biti opremljena skladno s splošnimi predpisi.

kazenskih sankcij (ZIKS-1) tako določa, da ti obsojenci lahko bivajo v za to prilagojenem prostoru ali oddelku enega od zavodov. V letu 2018 sta bila invalidnim osebam najbolj prilagojena zavoda za prestajanje kazni zapora Dob in Koper. V Zavodu za prestajanje kazni zapora Dob so funkcionalno oviranim osebam prilagojeni prostori, kopalnice in sanitarije. Obstajajo dvigala in »rampe« za invalidski voziček, ki zagotavljajo neodvisen odhod na sprehode in druge vrste individualnega in skupinskega dela v zavodih za prestajanje kazni zapora (**MP**, ukrep 2.5).

Zakonodaja v pripravi

MDDSZ, Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, poroča, da je zaradi anomalij, ki so se pokazale med izvajanjem zakona, nujno potrebno spremeniti Zakon o osebni asistenci (ZOA)³³.

Ministrstvo je oblikovalo delovno skupino za pripravo sprememb Zakona o osebni asistenci, ki bo zaostrila pogoje in ciljano usmerila pravico do osebne asistence na aktivno in samostojnejše življenje v družbi. Prav tako se bo spremenilo ocenjevalno orodje.

Glavne predvidene spremembe so:

- zvišanje vstopnega praga za uveljavljanje pravice iz 30 ur na 40 ur tedensko,
- izvajalci osebne asistence bodo lahko le humanitarne organizacije, organizacije za samopomoč in invalidske organizacije, zavodi in društva z vsaj dve letnimi izkušnjami s področja invalidskega ali socialnega varstva, statusa izvajalca osebne asistence pa ne bodo mogli več pridobiti samostojni podjetniki posamezniki,
- izvajalci osebne asistence bodo morali imeti najmanj 10 uporabnikov in zaposlovati strokovnega vodjo,
- uredilo se bo usposabljanje osebnih asistentov, uporabnikov, strokovnih vodij in usklajevalcev, koordinatorjev invalidskega varstva ter članov komisij,
- stalni člani komisije izvedencev, ki bodo zaposleni na Inštitutu RS za socialno varstvo,
- osebni asistent bo lahko zgolj en družinski član,
- za vse novosti pa o podano prehodno obdobje, da se bodo lahko deležniki prilagodili novim pogojem, ki jih določa sprememba zakona o osebni asistenci.

Pri oblikovanju sprememb so sodelovali uporabniki in izvajalci osebne asistence v okviru navedene delovne skupine, (**MDDSZ**, ukrep 2.3).

Tudi **IRSSV** poroča, da je bil v letu 2020 v javni razpravi Predlog o spremembah in dopolnitvah Zakona o osebni asistenci. V delovni skupini za pripravo zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o osebni asistenci je sodeloval tudi IRSSV (**IRSSV**, ukrep 2.3)..

MOP, Direktorat za prostor, graditev in stanovanja, Sektor za graditev in stanovanja, poroča o ukrepih za zagotavljanje enakih možnosti za vse skupine prebivalstva, saj Novela Stanovanjskega zakona (SZ-1E) naslavlja tudi problematiko oteženega dostopa do primernih stanovanj ter velikega primanjkljaja javnih najemnih stanovanj. Predvidene rešitve bodo pripomogle h krepitvi fonda javnih najemnih stanovanj. Temeljne novosti, ki bodo zaustavile krčenje števila javnih najemnih stanovanj in omogočile pridobivanje novih, so vzpostavitev javne najemniške službe, omogočeno višje zadolževanje stanovanjskih skladov, uskladitev višine neprofitne najemnine ter prilagoditev sistema subvencioniranja, ki bo zaščitil socialno ogrožena gospodinjstva.

Posebej so bile upoštevane posamezne ranljive skupine. Pri invalidih, ki uporabljajo invalidski voziček, je bila upoštevana potreba po večji površini ter arhitektonskih prilagoditvah stanovanja, zato je bila sprejeta sledeča rešitev:

(2) Obsojenci, ki zaradi starosti, bolezni ali invalidnosti potrebujejo dodatno pomoč pri zadovoljevanju osnovnih življenjskih potreb v obliki nege ali socialne oskrbe, lahko bivajo v za to prilagojenem prostoru ali oddelku enega od zavodov.

³³ Uradni list RS, št. 10/17 in 31/18

- pri izračunu višine neprofitne najemnine se uvaža izjema za stanovanja, katerih najemniki ali uporabniki so invalidi, ki so trajno vezani na uporabo invalidskega vozička. Ker gre za ranljivo skupino prebivalstva, pri kateri so za zadovoljitev primerne bivalne okolja potrebne arhitekturne prilagoditve, ki zahtevajo večjo stanovanjsko površino, se pri izračunu višine neprofitne najemnine za to ranljivo skupino vrednost stanovanja pomnoži s količnikom 0,8.
(MOP, ukrep 2.5, 2.6, tudi ukrep 3.2).

Programi

NIJZ poroča, da so v jeseni 2020 aktivno sodelovali pri pripravi Akcijskega programa za invalide 2022 – 2026, kjer so posebno pozornost namenili predlogu vzpostavitve statusa invalida dementnim osebam (sistemska oziroma zakonska ureditev tega področja). Ker zaradi demografskih trendov narašča populacija upokojencev, ki skrbijo za svoje invalidne starše oziroma upokojeni starši skrbijo za svoje otroke, ki so že invalidi starostniki. Tovrstne družine so socialno in ekonomsko izredno ranljive, praktično nemobilne in se jim ne namenja dovolj pozornosti. Zato so predlagali posebno skrb zanje.

Poročajo tudi, da so v novembru 2020 revidirali načrt Civilne zaščite zainteresiranih občin in predlagali dopolnitve za populacije, za katere je bivanje doma oteženo (dementni, brezdomci, migranti), za populacije, ki imajo težave z dostopnostjo informacij (starostniki, gluhi, gluho-slepi, slepi), z mobilnostjo (poškodovanci, paraplegiki, tetraplegiki) ter za tiste ki težko razumejo navodila/priporočila (težave v duševnem razvoju, težave v duševnem zdravju, tujci, ki ne znajo slovenskega jezika) (**NIJZ**, ukrep 2.4).

Raziskovalna dejavnost

IRSSV poroča, da so z letom 2019 uporabniki osebne asistencije dobili zakonsko pravico do storitve osebne asistencije (v nadaljevanju: OA). Februarja 2017 je bil namreč sprejet Zakon o osebni asistenci (ZOA)³⁴, izvajati pa se je začel januarja 2019. OA je tako postala zakonska pravica, njeno izvajanje je urejeno na sistemski ravni, in sicer pod enakimi pogoji kjerkoli v Sloveniji.

Vsi dotedanji uporabniki OA po sprejetem ZOA seveda niso bili avtomatično upravičeni do storitev OA, saj zakon natančno določa krog upravičenosti. Do OA so po ZOA upravičene osebe, ki zaradi invalidnosti potrebujejo pomoč pri opravljanju aktivnosti, vezanih na samostojno osebno in družinsko življenje, vključevanje v okolje, izobraževanje in zaposlitev; so državljani Republike Slovenije s stalnim bivališčem v Republiki Sloveniji ali tujci, ki imajo stalno prebivališče v Republiki Sloveniji; so stari od 18 do 65 let; živijo ali bi želeli živeti v samostojnem ali skupnem gospodinjstvu zunaj celodnevne institucionalne oskrbe ter potrebujejo pomoč najmanj 30 ur tedensko.

ZOA poleg definicije in upravičencev določa in ureja storitve oziroma opravila, ki se v okviru OA izvajajo, samo izvajanje in financiranje storitve, izvajalce OA, postopek uveljavljanja pravice, okvire usposabljanja za ključne profile, povezane z osebno asistenco, vodenje evidenc ter nadzor nad izvajanjem OA. Pravilnik o osebni asistenci³⁵ pa še podrobneje ureja postopek za uveljavljanje pravice do OA, komunikacijski dodatek, koordinatorja invalidskega varstva, izvajanje in izvajalce OA, usposabljanja, interne akte izvajalcev OA, poročanje in metodologijo za izračun cene ure storitve OA.

V letu 2019 je MDDSZ na IRSSV naročilo Evalvacijo uvajanja Zakona o osebni asistenci. Ključni cilji evalvacije so bili: preveriti ustreznost ocenjevalnega orodja, ustreznost postopka ocenjevanja, ustreznost postopka uveljavljanja pravic po ZOA, ustreznost komisij, ustreznost izobraževanja za izvedence, preveriti učinke začetka izvajanja ZOA v praksi, preveriti v kolikšni meri se uresničujejo namen in ključni cilji zakona v praksi, ovrednotiti vlogo CSD in SCSD in nekatere ključne predpostavke upravičenosti do OA ter pripraviti predloge sprememb na področju, ki ga pokriva Zakon o osebni asistenci v najširšem smislu.

³⁴ Uradni list RS, št. 10/17 in 31/18

³⁵ Uradni list RS, št. 57/18, 13/19 in 128/20

Glede na podatke, ki so jih za potrebe evalvacije pridobili pri IRSSV, je bilo konec februarja 2020 v Sloveniji dobrih 1.300 uporabnikov OA, ki so bili v povprečju upravičeni do 125 ur OA na teden. Glede na priznane ure po odločbi so uporabniki dejansko koristili le 50,8 % priznanih ur.

Decembra 2019 je bilo skupaj 105 izvajalcev OA, in sicer so dobro polovico med njimi zavzemali samostojni podjetniki (54 %), nekaj več kot 42 % izvajalcev so predstavljali (invalidska) društva in zavodi, 4 % pa socialna podjetja. Večina izvajalcev (77 %) je izvajala storitve OA 5 uporabnikom in manj. Med izvajalci OA, ki nudijo storitve OA manjšemu številu uporabnikov, so predvsem samostojni podjetniki, ki med izvajalci predstavljajo največji delež. Največjemu številu uporabnikov storitve OA izvajajo društva in zavodi.

(IRSSV, ukrep 2.3).

IRSSV poroča, da vsako leto (od leta 2007) pripravlja poročila o izvajanju programov socialnega varstva³⁶, ki jih sofinancira MDDSZ, med njimi tudi o izvajanju programov, namenjenih invalidom. Od začetka spremljanja leta 2007 do leta 2011 se je število programov in uporabnikov postopoma povečevalo, nato pa je do leta 2013 upadlo in se nato spet povečalo; to pa zato, ker je MDDSZ – Direktorat za socialne zadeve prek razpisov do vključno leta 2011 sofinanciral tudi programe prevozov za invalide ter druge manjše programe za spodbujanje socialne vključenosti in neodvisnega življenja invalidov, kasneje pa praviloma ne več. Upad števila sofinanciranih organizacij iz leta 2018 na 2019, ter iz 2019 na 2020 je predvsem posledica povečanega števila programov z enoletnim sofinanciranjem programov – v letu 2019 je imel pogodbo za večletno financiranje sklenjen le en program, v letu 2020 pa je na novo dobil večletno financiranje še en program. **(IRSSV, ukrep 2.4).**

Preglednica 2: Podatki o socialnovarstvenih programih, namenjenih invalidom (2015–2020):

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Število programov	9	10	11	15	9	7
Število organizacij	9	9	10	13	8	7
Višina vseh pridobljenih sredstev (EUR)	1.593.111,50	1.905.312,00	1.886.878,80	2.193.468,50	860.269,17	625.927,85
Višina sredstev, pridobljenih od MDDSZ (EUR)	768.063,70	1.074.622,40	408.412,10	537.752,10	421.400,00	311.350,00
in odstotek (%)	38,9	56,4	21,6	24,5	48,9	49,7
Število uporabnikov	1.020	1.140	1.301	1.663	998	779

Vir: **IRSSV** (ukrep 2.4)

IRSSV poroča tudi, da že dvanajst let sistematično spremlja izvajanje pomoči na domu³⁷ v vseh slovenskih občinah. Gre za temeljno socialnovarstveno storitev, ki je organizirana v okviru formalne oskrbe v skupnosti in katere razvoj država spodbuja v okviru strateških dokumentov s področja socialnega varstva. Večina uporabnikov pomoči na domu je do storitve upravičena zaradi starosti ali pojavov, ki spremljajo starost – v letu 2019 je delež teh uporabnikov višji kot v preteklih petih letih; tem sledijo kronično bolne osebe in osebe z dolgotrajnimi okvarami zdravja, ki nimajo priznanega statusa invalida, so pa po oceni pristojnega centra za socialno delo brez občasne pomoči druge osebe nesposobne za samostojno življenje – delež se je v preteklih letih višal, v letu 2019 pa se je delež teh uporabnikov ponovno znižal. Še nekoliko manj je oseb s statusom invalida po ZDVPDTP, ki po oceni pristojne komisije ne zmorejo samostojnega življenja, in invalidov s pravico do tuje pomoči in nege za opravljanje večine življenjskih funkcij, vendar pa se delež teh uporabnikov tudi niža. Najmanj je hudo

³⁶ Več o letnih analizah spremljanja socialnovarstvenih programov na:
<https://www.irssv.si/index.php/raz-porocila/socialne-zadeve#socialno-varstveni-programi>

³⁷ Več o letnih analizah spremljanja socialnovarstvene storitve pomoč na domu na:
<https://www.irssv.si/index.php/raz-porocila/socialne-zadeve#dolgotrajna-oskrba-in-varstvo-starej%C5%A1ih>

bolnih otrok ali otrok s težko motnjo v telesnem ali težko in najtežjo motnjo v duševnem razvoju, ki niso vključeni v organizirane oblike varstva (IRSSV, ukrep 2.3 in 2.4).

Preglednica 3: Podatki o uporabnikih pomoči na domu (2015–2019):

Število uporabnikov...	2015	2016	2017	2018	2019
...zaradi starosti ali pojavov, ki spremljajo starost	87,5 % oz. 6.212	87,7 % oz.6.466	87,8 % oz.6.785	87,8 % oz. 6.820	90,0 % oz. 7.505
...ki so kronično bolne osebe in osebe z dolgotrajnimi okvarami zdravja, ki nimajo priznanega statusa invalida, so pa po oceni pristojnega centra za socialno delo brez občasne pomoči druge osebe nesposobne za samostojno življenje	6,2 % oz. 438	6,2 % oz. 454	6,5 % oz. 505	6,5 % oz. 508	5,5 % oz. 457
...s statusom invalida po ZDVDTP, ki po oceni pristojne komisije ne zmorejo samostojnega življenja	3,2 % oz. 228	3,1 % oz. 226	3,0 % oz. 231	2,8 % oz. 221	2,6 % oz. 220
... invalidov s pravico do tuje pomoči in nege za opravljanje večine življenjskih funkcij	3,0 % oz. 214	3,0 % oz. 222	2,6 % oz. 203	2,7 % oz. 210	1,8 % oz. 150
...hudo bolnih otrok ali otrok s težko motnjo v telesnem ali težko in najtežjo motnjo v duševnem razvoju, ki niso vključeni v organizirane oblike varstva	0,1 % oz. 8	0,1 % oz. 6	0,1 % oz. 7	0,1 % oz. 8	0,1 % oz. 6
Skupaj število uporabnikov	7.100	7.374	7.731	7.783	8.339

Vir: IRSSV (ukrep 2.3 in 2.4)

IRSSV poroča tudi o analiza stanja na področju izvajanja storitev za odrasle v VDC in CUDV na nacionalni ravni, ki jo izvaja, in predstavlja pomemben vir informacij za strokovno javnost, raziskovalce in pripravljavce politike na tem področju, obenem pa se z njo pokrivajo vedno večje potrebe na nacionalni in mednarodni ravni po raznorodnih in vedno bolj podrobnih statistikah na področju dolgotrajne oskrbe. Uporabnike VDC in CUDV, ki so vključeni v institucionalno varstvo, se namreč z vidika podatkov zaenkrat prišteva k dolgotrajni oskrbi. Pomen analize izvajanja storitev za odrasle v VDC in CUDV je torej večplasten, potrebe po kontinuiranem, rednem in sistematičnem spremljanju tega področja pa so velike. Formalni okvir za izvajanje storitev za odrasle v VDC in CUDV določata Zakon o socialnem varstvu (ZSV)³⁸ in Pravilnik o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev³⁹. Razvoj mreže storitev na tem področju pa je opredeljen v Resoluciji o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020 (ReNPSV13–20)⁴⁰. Cilj aktualnega programa socialnega varstva (do leta 2020) je zagotoviti mesta za vključitev v vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji za okvirno 4.200 oseb. Na podlagi spremljanja trenda števila uporabnikov te storitve v obdobju 2013–2019 se ugotavlja, da število vključenih narašča, realizacija zastavljenega cilja pa je iz leta v leto boljša. V letu 2019 je bil cilj realiziran v 85,6 %. Tudi spremljanje realizacije cilja za 16-urno institucionalno varstvo odraslih v VDC in CUDV (zagotoviti okvirno 1.600 mest, od tega 60 % v skupnostnih oblikah) pokaže, da število vključenih narašča. V letu 2019 je bilo tako v 16-urno institucionalno varstvo vključenih 1.178 oseb, od tega jih je 59,8 % bivalo v stanovanjskih skupinah in bivalnih enotah. Cilj glede števila mest je bil v letu 2019 realiziran 73,6 %. V luči strateške naravnosti Slovenije k spodbujanju skupnostne oskrbe in zagonu procesa deinstitutionalizacije je smiselno spodbujati predvsem stanovanjske skupine, tj. sobivanje štirih do največ šestih oseb, saj je bivanje v takih strukturah najbolj približano življenju v domačem okolju. Poleg tega pa tudi vzpostavljati pogoje za čim bolj samostojno življenje v (oskrbovanih) stanovanjih z aktivno mobilno službo z namenom podpore tovrstnemu bivanju. Glede na dinamiko razvoja storitev v VDC in CUDV se predvideva, da bodo v aktualnem nacionalnem programu postavljeni cilji na tem področju do leta 2020 realizirani v celoti ali celo preseženi. Kljub temu pa IRSSV meni, da bo treba v prihodnjih letih storitve, ki se izvajajo znotraj teh zavodov, v določeni meri reorganizirati,

³⁸ Uradni list RS, št. 3/07 – uradno prečiščeno besedilo, 23/07 – popr., 41/07 – popr., 61/10 – ZSVarPre, 62/10 – ZUPJS, 57/12, 39/16, 52/16 – ZPPreb-1, 15/17 – DZ, 29/17, 54/17, 21/18 – ZNOrg, 31/18 – ZOA-A, 28/19 in 189/20 – ZFRO

³⁹ Uradni list RS, št. 45/10, 28/11, 104/11, 111/13, 102/15, 76/17, 54/19 in 81/19

⁴⁰ Uradni list RS, št. 39/13

preoblikovati, dopolniti ter razviti nove storitve, ki bodo diferencirane glede na potrebe uporabnikov (npr. sistematičen razvoj različnih oblik integriranega zaposlovanja predvsem mlajših oseb, ki so vključene v VDC ter razvoj novih storitev za starejše uporabnike VDC) in se bodo lahko izvajale tudi na domu uporabnika (npr. okrepitev mobilnih timov). V nadaljevanju so navedene ključne ugotovitve analize:

- *Mreža VDC in CUDV*: V letu 2019 je bilo v Sloveniji 34 izvajalcev, ki so izvajali storitev vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji, institucionalno varstvo in druge storitve za odrasle v okviru VDC in CUDV. Od tega je bilo 23 javnih zavodov in 11 izvajalcev s koncesijo. Svojo dejavnost so izvajali na 165 različnih lokacijah na območju celotne Slovenije. Vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji se izvaja na 109 lokacijah v skupnem obsegu 3.624 kapacitet in v vseh statističnih regijah. Institucionalno varstvo v VDC in CUDV je zagotovljeno na skupno 74 lokacijah v vseh statističnih regijah. Na največ lokacijah (tj. 34) se nahajajo bivalne enote, razpršene so po večini statističnih regij z izjemo obalno-kraške ter primorsko-notranjske. Sledijo stanovanjske skupine, ki jih najdemo na 31 lokacijah na območju celotne Slovenije z izjemo Jugovzhodne Slovenije ter posavske statistične regije. Manj razpršeno po državi pa je institucionalno varstvo v zavodu, ki je locirano na 9 lokacijah in v 7 od 12 statističnih regij. Kljub manjšemu številu lokacij pa je največ kapacitet v Sloveniji na voljo prav za institucionalno varstvo v zavodu, in sicer 743, kar je skoraj polovica vseh kapacitet v okviru storitve institucionalno varstvo. Sledijo bivalne enote s 574 kapacitetami (36 %) in nato še stanovanjske skupine z najmanjšim številom kapacitet – 297 oz. 18,4 %. Na prvi vtis se lahko oceni, da je mreža enot VDC/CUDV teritorialno ustrezno razvita, storitve pa uporabnikom z vidika oddaljenosti zadovoljivo dostopne, vsaj kar se tiče dostopnosti vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji. Kljub temu je zaznati slabšo krajevno dostopnost te storitve na skrajnem zahodnem delu države oz. v goriški statistični regiji, na kar so opozorili sogovorniki tako leta 2016 kot leta 2017 na skupinskem pogovoru, v katerem so predvsem izpostavili npr. cerkljansko in tolminsko hribovje. Glede institucionalnega varstva pa bi bilo v luči strateške naravnosti Slovenije k spodbujanju skupnostne oskrbe in zagonu procesa deinstitucionalizacije smiselno spodbujati predvsem razvoj in širitev mreže stanovanjskih skupin, saj je bivanje v teh strukturah najbolj približno življenju v domačem okolju. Trenutno je v primerjavi z ostalimi oblikami institucionalnega varstva, tej obliki namenjeno najmanj kapacitet.
- *Uporabniki vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji ter institucionalnega varstva v VDC in CUDV*: V letu 2019 sta bila v vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji ter institucionalno varstvo v okviru VDC in CUDV vključena 4.102 odrasla uporabnika, kar je 66 več kot v letu 2018. Med njimi je bilo več moških (56,3 %) kot žensk (43,7 %). Najmlajši uporabnik je bil star 18 let, najstarejši pa 82 let. Povprečna starost uporabnika je bila 42 let, največ uporabnikov pa je bilo starih 38 let. Uporabnik, ki najdlje prejema storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji, se je vanjo vključil leta 1969, uporabnik, ki pa najdlje prejema storitev institucionalnega varstva, pa se je vanjo vključil leta 1965. Pri kombiniranih storitvah (storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji ter vključitev v storitve institucionalnega varstva odraslih 16 ur in stanovanjske skupine) je povprečno leto vključitve v storitev vodenja, varstva in zaposlitve 2002. Približno polovica vseh uporabnikov, ki prejemajo kombinacijo storitev, je obe storitvi začela prejemati hkrati istega leta. Skoraj dve tretjini uporabnikov (58,2 % oz. 2.388 oseb) VDC in CUDV živi izven institucionalnih oblik (torej izven VDC, CUDV, domov za stare, posebnih socialnovarstvenih zavodov). Podobno je bilo tudi v preteklih treh letih. Skoraj polovica (2.019 oseb oz. 49,2 %) jih živi doma s starši. Povprečna oddaljenost med krajem, kjer uporabnik trenutno biva, in enoto VDC/CUDV, v kateri je vključen v storitev vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji, je znašala 7,5 kilometra. Polovica uporabnikov je bila od VDC oddaljena manj kot 5 kilometrov, polovica pa več kot 5 kilometrov. Pravilnik o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev sicer določa, da je optimalna razdalja od kraja bivanja do varstveno delovnega centra 25 kilometrov ali 30 minut vožnje. V letu 2018 je bila pri 124 uporabnikih (oz. pri 3,5 % vseh uporabnikov, ki so vključeni tudi v storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji) razdalja med krajem bivanja in varstveno delovnim centrom, ki ga obiskujejo, večja od 25 km. Podatke o načinu prihoda v enoto VDC oz. CUDV, v kateri so uporabniki vključeni v storitev vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji, smo prejeli za 3.592 oseb od skupno 3.594 uporabnikov, ki so bili vključeni v storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji (za tri osebe podatek ni bil naveden). Velik delež uporabnikov (1.711 oseb oz. 47,6 %) se je v VDC vozil s prevozom, ki ga

zagotavlja VDC (lastno prevozno sredstvo VDC ali pogodbeni storitev). 667 oseb oz. 18,6 % se je vozilo z javnim prevozom. 416 uporabnikov oz. 11,6 % pa je v storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji, hodilo peš. 311 oseb oz. 8,7 % živi v isti stavbi, kjer se izvaja storitev vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji. Ostali načini prihoda so bili manj pogosti. Podatki kažejo, da skoraj tretjina uporabnikov (1.162 oseb oz. 32,3 %) uporabnikov v VDC prihaja samostojno (bodisi peš, bodisi z javnim prevozom).

- *Storitve*: Največ uporabnikov (3.594 oz. 87,6 %) je bilo vključenih (vsaj) v storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji (bodisi so prejeli zgolj to storitev ali pa v kombinaciji s katero drugo). Število oseb, vključenih v to storitev, se je torej v obdobju od leta 2012 do 2019 povečalo za dobrih 16 %. Narašča tudi število oseb, ki so vključene v 16-urno institucionalno varstvo, in sicer za dobrih 27 % v obdobju 2012 – 2019 (v letu 2019 jih je bilo 1.178), medtem, ko je število oseb v 24-urnem institucionalnem varstvu (v letu 2019 jih je bilo 507) v obdobju 2012 – 2014 naraščalo, v letu 2015 upadlo, nato v letu 2016 spet rahlo narastlo, v letu 2017 ponovno upadlo, v letu 2018 spet narastlo ter v letu 2019 nekoliko upadlo. Od skupno 4.102 uporabnikov, jih je 2.925 (oz. 71,3 %) prejelo eno storitev, 1.177 (oz. 28,7 %) pa dve storitvi. Med uporabniki, ki prejema samo eno storitev, je bilo največ takih, ki so bili vključeni v storitev vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji, in sicer 2.417 oseb. Največ oseb (1.774 oz. 73,4 %) je imelo zmerno motnjo v duševnem razvoju. Druga najpogostejša storitev med uporabniki, ki prejema samo eno storitev, je bila storitev 24-urno institucionalno varstvo v zavodu, ki jo je skupaj prejelo 458 oseb. Največ oseb (371 oz. 81,1 %) je imelo težjo ali težko motnjo v duševnem razvoju. Med uporabniki, ki prejema dve storitvi, je bila najpogostejša kombinacija storitve vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji ter institucionalnega varstva odraslih v zavodu 16 ur. To kombinacijo storitev je prejelo 473 oseb, katerih povprečna starost je bila 45,6 let. Največ oseb (256 oz. 54,1 %) je imelo zmerno motnjo v duševnem razvoju. Sledijo uporabniki s kombinacijo storitve vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji ter institucionalnega varstva odraslih v bivalni enoti 16 ur, teh je bilo 425. Tudi tu je največ oseb (297 oz. 69,9 %) imelo zmerno motnjo v duševnem razvoju. Tretja najpogostejša kombinacija storitev med uporabniki, ki so bili vključeni v dve storitvi, je bila kombinacija storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji ter institucionalnega varstva odraslih v stanovanjski skupini. V skupini uporabnikov, ki so vključeni v to kombinacijo storitev, je bilo 279 oseb. Pri uporabnikih, ki prejema eno storitev, je moč opaziti, da se delež oseb po posameznih storitvah v letu 2019 v primerjavi z letom 2018 ni bistveno spremenil. Tudi pri uporabnikih, ki prejema dve storitvi ni bilo večjih sprememb.
- *Motnje*: V letu 2019 je imelo status po ZSVI 3.547 oseb oz. 86,5 % od skupno 4.102 uporabnikov. 348 oseb (8,5 %) statusa ni imelo, za 207 oseb (5,0 %) pa ni bilo podatka o statusu po ZSVI (v letu 2018 je status imelo 86,2 % uporabnikov, v letu 2017 92,3 % uporabnikov, v letu 2016 pa 92,6 %). Do razlike predvidevamo, da je prišlo, zaradi spremembe v zakonodaji. S 1. 1. 2019 je namreč stopil v veljavo ZSVI (namesto prejšnjega ZDVPDTP). 3.799 oz. 92,6 % uporabnikov je imelo motnjo v duševnem razvoju (v letu 2018 92,5 %, v letu 2017 92,1 % in v letu 2016 92,5 %). Med slednjimi je največ takih, ki imajo zmerno motnjo (2.590 oseb oz. 63,1 %), najmanj pa takih z lažjo motnjo (218 oseb oz. 5,3 %). Pridobljeno možgansko poškodbo je v letu 2019 imelo 331 uporabnikov oz. 8,1 %, osebnostno motnjo 530 uporabnikov oz. 12,9 %, dobra četrtina uporabnikov (1.078 oseb) je bila gibalno ovirana, voziček pa je uporabljalo 633 oseb (15,4 %). Dolgotrajne težave v duševnem zdravju je imelo 612 oz. 14,9 %, 524 (12,8 %) je bilo senzorno oviranih, motnje avtističnega spektra pa je imelo 168 uporabnikov oz. štirje odstotki. Slaba polovica uporabnikov (2.029) je imela eno motnjo. Dve motnji je imela slaba tretjina uporabnikov (1.401), tri motnje 474 uporabnikov oz. 11,6 %, štiri ali več motenj pa 4,5 % uporabnikov. Od uporabnikov z eno motnjo jih je največ imelo zmerno motnjo v duševnem razvoju, in sicer 80,4 % oz. 1.631 oseb. Najpogostejša kombinacija dveh motenj pri uporabnikih je bila kombinacija dolgotrajnih težav v duševnem zdravju ter zmerne motnje v duševnem razvoju (215 oseb). Druga najpogostejša kombinacija dveh motenj pri uporabnikih je bila kombinacija gibalne oviranosti ter zmerne motnje v duševnem razvoju (v letu 2019 je bilo takih oseb 212). Tretja najpogostejša kombinacija dveh motenj pri uporabnikih je bila kombinacija gibalne oviranosti ter težke motnje v duševnem razvoju, takih oseb je bilo 157. V primerjavi z najpogostejšima kombinacijama dveh motenj se ugotavlja, da je pri tretji najpogostejši kombinaciji dveh motenj, bistveno večji delež uporabnikov vključen v 24-urno institucionalno varstvo, bistveno več pa jih tudi

uporablja voziček, saj gre za osebe z gibalno oviranostjo. Najpogostejša kombinacija *treh motenj* pri uporabnikih VDC in CUDV je bila kombinacija zmerne motnje v duševnem razvoju ter gibalne in senzorne oviranosti (51 oseb).

- **Čakalne vrste v VDC in CUDV:** Na podlagi zbranih podatkov poročevalcev se ugotavlja, da je bilo na dan 31. 12. 2019 evidentiranih 1.184 vlog, od tega 638 aktualnih. Z lansko analizo smo zbirali podatke na dan 31. 12. 2018 ter ugotovili, da so imeli VDC-ji in CUDV-ji na ta dan zabeleženih 1.181 vlog, od tega 529 aktualnih. S čakalnimi vrstami se sooča 33 (od skupaj 34) izvajalcev, pri čemer 10 izvajalcev poroča le o evidentiranih, ne pa tudi o aktualnih vlogah. Na dan 31. 12. 2019 je na vključitev v VDC/CUDV (navajamo podatke zgolj za aktualne vloge) čakalo 541 do 546 različnih oseb (za pet oseb zaradi nepopolnega identifikatorja nismo mogli evidentirati, ali gre za iste osebe ali ne). Največ potencialnih uporabnikov je sicer dalo vlogo le v en VDC/CUDV (takih je bilo 479), ostali pa so dali vlogo za vključitev v dva ali več zavodov.
- Največ ljudi je na čakalni vrsti za vključitev v storitev vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji, in sicer bodisi le za vključitev v to storitev ali pa za vključitev v to storitev v kombinaciji s 16-urnim institucionalnim varstvom. Za vključitev v samostojno storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji je bilo na dan 31. 12. 2019 zabeleženih 211 aktualnih vlog (na dan 31. 12. 2018 je bilo aktualnih vlog 245). Sledijo aktualne prošnje za sprejem v 24-urno institucionalno varstvo v zavodu, ki jih je bilo ob koncu lanskega leta 166, prošnji za vključitev v 16-urno institucionalno varstvo v bivalni enoti je bilo 39 ter za 16-urno institucionalno varstvo v zavodu 30. Za sprejem v stanovanjsko skupino je bilo evidentiranih 24 aktualnih vlog, za sprejem v 24-urno institucionalno varstvo v bivalni enoti pa 12 aktualnih vlog. Večina aktualnih vlog se torej nanaša na vključitev v eno storitev (482 oz. 75,5 % vseh vlog), manj pogosto pa se aktualne vloge nanašajo na kombinacije storitev; takih je le četrtnina aktualnih vlog (156 oz. 24,5 %). Pri prošnjah s kombiniranimi storitvami prevladujejo vloge za vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji ter 16-urno institucionalno varstvo v zavodu (74 aktualnih vlog) ter vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji in 16-urno institucionalno varstvo v bivalni enoti (50 aktualnih vlog). Sledijo še prošnje za vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji in stanovanjsko skupino (24 aktualnih vlog). Med aktualnimi vlogami se pojavljajo tudi kombinacije storitev, ki sicer v praksi niso možne, in sicer kombinacija vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji in 24-urnega institucionalnega varstva v zavodu (ena aktualna vloga) ter kombinacija vodenja, varstva in zaposlitve in 24-urnega institucionalnega varstva v bivanjski enoti (sedem aktualnih vlog). Prosilci se očitno pri podajanju vlog obnašajo pragmatično in podajo vlogo/vloge za različne storitve z mislijo, da se bodo pač vključili v tisto, ki bo prej na voljo. Število vlagateljev (603 oseb) presega št. vseh uporabnikov, ki so oddali eno ali več vlog (541 oz. 546 oseb). Do razkoraka prihaja zato, ker nekateri uporabniki vložijo različne vloge – ne vložijo torej samo enakih vlog pri več izvajalcih, temveč tudi več vsebinsko različnih vlog (za različne storitve oz. kombinacije storitev). Največ oseb je vložilo aktualne vloge za samostojno storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji (196 oseb) ali za storitev 24-urnega bivanja v zavodu (158 oseb). Pri kombiniranih storitvah je 67 oseb vložilo vlogo za kombinacijo storitev vodenja, varstva in zaposlitve ter 16-urnega varstva v zavodu, 46 oseb pa je vložilo vlogo za kombinacijo vodenja, varstva in zaposlitve ter 16-urnega bivanja v bivanjski enoti. Za različne oblike institucionalnega varstva (tj. brez upoštevanja vodenja, varstva in zaposlitve) je 405 vlagateljev vložilo skupno 427 aktualnih vlog, za vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji pa je 314 vlagateljev vložilo skupno 367 aktualnih vlog. Podatki kažejo na pomembne razlike v številčnosti oseb v čakalnih vrstah po slovenskih statističnih regijah. Največ prosilcev za vključitev v storitve VDC ali CUDV⁴¹ je v osrednjeslovenski statistični regiji (160 aktualnih prosilcev), sledijo savinjska (86 aktualnih prosilcev), gorenjska (76 aktualnih prosilcev), podravska (71 aktualnih prosilcev), jugovzhodna (60 aktualnih prosilcev) in goriška regija (32 aktualnih prosilcev). Število aktualnih prosilcev v ostalih statističnih regijah je nižje od 20. Če število prosilcev obtežimo z velikostjo statistične regije oz. številčnostjo prebivalstva v statistični regiji (število prosilcev/10.000 prebivalcev v regiji), opazimo najvišji količnik pri jugovzhodni Sloveniji (4,2/10.000) in na

⁴¹ Podani so skupni podatki za vse tri tipe storitev: a) vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji; b) institucionalno varstvo in c) kombinacijo vodenja, varstva in zaposlitve skupaj z drugimi storitvami.

Gorenjskem (3,7/10.000). Sledijo savinjska (3,4/10.000), osrednjeslovenska (3,0/10.000), goriška (2,7/10.000), primorsko-notranjska (2,3/10.000), in podravska regija (2,2/10.000). V preostalih petih regijah je delež prosilcev manjši od 1.5/10.000. Na ravni celotne Slovenije znaša delež prosilcev 2,6/10.000.

- *Kadri v VDC in CUDV*: V letu 2019 je bilo v VDC in CUDV 2.377 zaposlenih (v letu 2016 2.150, v letu 2017 2.217 in v letu 2018 2.274) v obsegu 2.313,4 zaposlitve, ki so bili stari od 19 (najmlajša oseba) do 68 let, povprečna starost zaposlenega pa je znašala dobrih 45 let. 1.891 zaposlenih (oz. 79,6 %) je bilo ženskega spola. Za polni delovni čas je bilo zaposlenih 2.242 oseb oz. 94,3 %. Skupni obseg zaposlitve je ob koncu leta 2019 znašal 2.313,4, od tega 977,4 (oz. 1.052 zaposlenih) za storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji, 795,8 (oz. 897 zaposlenih) za institucionalno varstvo odraslih (sociala), 202,0 (oz. 234 zaposlenih) za institucionalno varstvo odraslih (zdravstvo) ter 338,2 (oz. 350 zaposlenih) za druga področja. V obdobju spremljanja (2015–2019) obseg zaposlitev postopoma narašča, in sicer za 4,0 % v letu 2019 glede na predhodno leto, glede na storitve pa je iz leta 2018 v leto 2019 najbolj narastel obseg storitve vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji (za 9,0 %). Pri tem so posamezne osebe bile lahko hkrati zaposlene pri različnih storitvah in se zato pojavijo večkrat. Glede na podatke (2015-2019) ima največ zaposlenih peto (V.) stopnjo izobrazbe, in sicer se ta odstotek giblje okrog 47 %.

(IRSSV, ukrep 2.3 in 2.4).

IRSSV poroča tudi, da se je z Operativnim programom za izvajanje Evropske kohezijske politike v obdobju 2014 -2020 Slovenija zavezala, da bo za sledenje evropskim trendom na področju deinstitutionalizacije, s finančno podporo EU, začela oziroma nadaljevala proces deinstitutionalizacije v Sloveniji. Iz tega naslova trenutno potekata pilotna projekta preobrazbe zavodov Dom na Krasu in CUDV Črna na Koroškem, ki izvajata preobrazbo zavodov iz institucionalne v skupnostne oblike oskrbe. Projekta predvidevata transformacijo oziroma deinstitutionalizacijo obeh zavodov, kot jo narekujejo Skupne evropske smernice za prehod k skupnostnim oblikam oskrbe (2012). V okviru projektov sta bila pripravljena načrta preobrazbe zavodov, ki sta se začela izvajati v letu 2020. Namen projektov je pilotna izvedba procesa deinstitutionalizacije zavodov, s čimer se predvideva povečanje in ohranjanje dostojanstva uporabnikov, ki se ob ustrezni podpori, navkljub oviranosti, vrnejo nazaj v skupnost, da bi lahko živeli čim bolj samostojno življenje. Dodatno bosta projekta prispevala k zniževanju institucionalizacije ter s tem omogočila čim bolj normalno vključevanje in ohranjanje uporabnikov v skupnosti. Namen projektov je ob tem prilagoditev obstoječih metod dela izvajalcev institucionalnih storitev in oblikovanje novih skupnostnih storitev.

Skozi preobrazbo Doma na Krasu se bo v naslednjih treh letih iz zavoda preselilo najmanj 70 stanovalcev v skupnost, v petih letih pa se bo zavod izpraznil. Pri tem želijo ljudem v skupnosti zagotoviti podporo in oskrbo, ki je prirojena posamezniku. Zagotavljati želijo pestro paleto storitev v skupnosti in se v petih letih preobraziti iz institucionalne oskrbe, v mrežo skupnostnih služb. Cilj zavoda je, da postane izobraževalno razvojni center skupnostnih služb s področja duševnega zdravja v Severno Primorski in Obalno-Kraški regiji. Sočasno s preselitvijo stanovalcev bo potekalo ozaveščanje skupnosti z namenom krepitve in večanja njene strpnosti.

CUDV Črna na Koroškem se bo v roku petih let preobrazil v center skupnostnih storitev, ki bo s svojimi storitvami pokrival koroško regijo. Vsi ljudje, se bodo iz trenutne centralne stavbe v Črni na Koroškem preselili v skupnost, kjer se jim bo zagotovilo podporo, ki jo potrebujejo. Oskrba v skupnosti bo temeljila na potrebah in krepitvi moči posameznika in dobrem, koordiniranem sodelovanju z drugimi službami v skupnosti. CUDV Črna na Koroškem se zavzema za vključujoče izobraževanje po načelu ena šola za vse, zato bodo razvijali raznolike načine podpore, ki bodo tak način izobraževanja zagotovili. Hkrati želijo v lokalnem okolju širiti zaposlitvene možnosti za ljudi z intelektualnimi ovirami in za ljudi s težavami v duševnem zdravju.

IRSSV v operaciji nastopa v vlogi partnerja zavodov, ki je zadolžen za izvedbo aktivnosti: »Podpora in načrtovanje razvoja in krepitve storitev v procesu DI«, v okviru katere je bila pripravljena analiza stanja in pregled obstoječih storitev institucionalnega varstva, izvedeno pa bo tudi informiranje in ozaveščanje javnosti. Za izvajanje projektov deinstitutionalizacije Doma na Krasu in CUDV Črna na Koroškem nudi IRSSV v procesu preoblikovanja zavoda strokovno podporo in usposabljanja za zaposlene in uporabnike. Glavni cilj raziskovanja skupine za deinstitutionalizacijo na IRSSV je spremljanje poteka

procesa deinstitutionalizacije v zavodih in priprava modela preoblikovanja posebnega socialnovarstvenega zavoda. Model preoblikovanja zavodov v projektu bo v pomoč odločevalcem pri odločanju o tem, kako zagnati deinstitutionalizacijo v sorodnih ustanovah. (IRSSV, ukrep 2.1, 2.4, 2.7).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

MP, Direktorat za organizacijsko zakonodajo in pravosodno upravo, poroča, da je Uprava Republike Slovenije za probacijo⁴² sestavljena iz probacijskih enot Maribor, Celje Ljubljana, Novo mesto in Koper. Probacija pomeni izvajanje zakonsko predpisanih kazni, sankcij in ukrepov, ki so izrečeni storilcem kaznivih dejanj, se izvajajo v skupnosti ter so usmerjeni v resocializacijo in reintegracijo storilcev in varnost skupnosti. Zakon o probaciji⁴³, ki se je v celoti začel uporabljati pa 1. 4. 2018, določa devet probacijskih nalog, med katerimi je tudi izvrševanje dela v splošno korist. Osebi, ki ji sodišče ali državni tožilec naloži izvršitev dela v splošno korist, mora svetovalec poiskati ustreznega izvajalca. Pri tem mora upoštevati njegovo strokovno znanje in sposobnosti, lahko pa tudi njegove nujne interese glede neodločljivih družinskih, izobraževalnih ali poklicnih obveznosti, katerih neupoštevanje bi povzročilo težko popravljivo ali nepopravljivo škodo za uresničevanje le-teh.

Med osebami, ki jim je organ, ki zahteva izvrševanje probacijske naloge, naložil opravo dela v splošno korist, je vsako leto tudi nekaj invalidov, najpogosteje so to invalidi II. in III. kategorije invalidnosti, za katere ni zaznani večjih težav pri iskanju izvajalca sankcij. Izvajalca probacijska enota poišče pri tistih organizacijah, kjer so predvidena lažja dela, dodatno jih pregledajo zdravniki medicine dela, ki zapišejo omejitve, ki jih mora izvajalska organizacija pri organiziranju dela tudi upoštevati.

Izpostavljene težave:

Tudi za leto 2020 Uprava Republike Slovenije za probacijo poroča, da je prihaja do težav takrat, ko je delo v splošno korist izrečeno posamezniku, ki ima izrečeno I. kategorijo invalidnosti, saj so po interpretaciji pristojnega ministrstva takšni ljudje trajno nezaposljivi oziroma trajno nezmožni za delo. Pogosto se zgodi, da zdravnik medicine dela ne izda zdravniškega potrdila za delo, sodišče pa vztraja na stališču, da se takega človeka ne more izenačevati z ostalimi zaposlenimi na trgu dela in zahteva, da uprava poišče ustrezno organizacijo, kar pa je pogosto zelo težko oziroma nemogoče. Do sedaj med (obsojenimi) invalidi ni bilo nikogar, ki bi imel osebnega asistenta (**MP**, ukrep 2.3, 2.4).

IRSSV poroča, da so uporabniki splošno zadovoljni z ZOA, na izvajanje nimajo večjih pripomb. Navajajo, da jim je ZOA resnično omogočil boljše in bolj neodvisno življenje. Kljub zadovoljstvu z ureditvijo OA pa opozarjajo na nekatere težave pri izvajanju OA, in sicer bi bilo treba boljše urediti nadomeščanja osebnih asistentov, vključiti v izvajanje OA tudi študente, potrebno bi bilo tudi dodatno usposabljanje članov komisij in koordinatorjev na CSD, ključni problem, ki ga navajajo tako uporabniki kot tudi drugi deležniki na področju izvajanja OA pa je pomanjkanje (primernih) osebnih asistentov.

Največja težava, s katero se soočajo izvajalci OA, so težave z zaposlovanjem tako osebnih asistentov kot tudi strokovnih vodij (problem zlasti pri manjših izvajalcih OA). Izvajalci poročajo tudi o tem, da na trgu dela ni ustreznega kadra (npr. osebe, ki bi izvajale storitve OA tudi za invalide, ki potrebujejo večjo količino pomoči, pogoste so težave, ko se kandidat za osebnega asistenta in uporabnik karakterni in drugače ne »ujameta«). Izvajalci pogrešajo tudi več sodelovanja in pretoka informacij med njimi in MDDSZ. Nekateri izvajalci se soočajo tudi s težavami z družinskimi člani uporabnika in odpovedovanjem OA pri njih zaradi ustanavljanja družinskih s.p.

Osebnih asistentov pozivajo k čimprejšnji določitvi standardov in normativov za področje osebne asistencije, pri čemer je ključno tudi sodelovanje osebnih asistentov. V zvezi z zaposlovanjem osebnih asistentov opozarjajo predvsem na negotovost zaposlitev (enostavna menjava osebnega asistenta, bolezen ali smrt uporabnika), neurejenost obračunavanja dodatkov v skladu s Kolektivno pogodbo za dejavnost zdravstva in socialnega varstva ter na neurejenost nadomeščanja osebnih asistentov. Glede plačila

⁴² Uprava je organ v sestavi Ministrstva za pravosodje.

⁴³ Uradni list RS, št. 27/17.

smatrajo, da je plačilo ustrezno urejeno z vidika umestitve v enotni plačni razred, višina plačnega razreda pa je po njihovem mnenju prenizka.

(IRSSV, ukrep 2.3).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Programi

NSIOS poroča, da je pilotni projekt za razvoj nabora podpornih storitev za socialno vključevanje zaradi objektivnih okoliščin zastal, vendar so se vmes usklajevali z deležniki in izvajali organizacijske priprave za začetek izvajanja aktivnosti, ko bo to situacija dopuščala (**NSIOS**, ukrep 2.7).

Uresničevanje drugega cilja

Izvajale so se aktivnosti v zvezi s spremembo Zakona o osebni asistenci. Oblikovana je bila delovna skupina za pripravo sprememb zakona, ki bo zaostрила pogoje in ciljano usmerila pravico do osebne asistencije na aktivno in samostojnejše življenje v družbi. Prav tako se predvideva sprememba ocenjevalnega orodja. V pripravi so tudi spremembe Stanovanjskega zakona.

Uporabniki osebne asistencije so na splošno zadovoljni z ZOA, na izvajanje nimajo večjih pripomb in so mnenja, da jim je ZOA resnično omogočil boljše in bolj neodvisno življenje. Kljub zadovoljstvu z ureditvijo OA pa so deležniki (uporabniki, osebni asistenti in izvajalci osebne asistencije) opozarjali na nekatere težave pri izvajanju OA.

3. CILJ: DOSTOPNOST

Opis cilja

Dostopnost je širok pojem, ki ne obsega le dostopa do grajenega okolja in odprave arhitektonskih ovir, temveč tudi dostop do informacij oz. komunikacij in s tem omogoča invalidu vključitev v širše družbeno okolje oz. v vse sfere človekovega življenja, kot so npr. izobraževanje, zaposlovanje, vključevanje v politično, športno in kulturno življenje ter dostopnost do zdravstvenih, socialnih in drugih storitev. Dostopnost daje invalidu možnost vključevanja v socialno, ekonomsko in politično življenje.

Vlada RS je leta 2005 sprejela Nacionalne usmeritve za izboljšanje dostopnosti grajenega okolja, informacij in komunikacij za invalide 'Dostopna Slovenija'. Njeni cilji imajo pravno podlago v številnih zakonih o urejanju prostora, gradnji objektov, dostopnosti stanovanj, dostopnosti delovnega okolja in opreme, letalskem in cestnem prometu, elektronskih komunikacijah itd. V letu 2002 je bil sprejet tudi *Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika*, ki gluhim in naglušnim zagotavlja pravico do uporabe slovenskega znakovnega jezika. S tem pa jim omogoča uresničevanje pravice do obveščenosti, kar obsega dostopnost do informacij v njim prilagojenih tehnikah.

Ukrepi:

- 3.1 zagotavljanje mogoče dostopnosti do prevoza (v Republiki Sloveniji do krajev prometnega območja, na katerem je vzpostavljen javni potniški promet, vsak dan v tednu, in do taksijev) – vstop, izstop, slušno in vidno obveščanje;
- 3.2 zagotavljanje dostopnosti do grajenega okolja ali do vseh objektov v javni rabi;
- 3.3 zagotavljanje dostopnosti do informacij in komunikacij (prilagoditev gradiva v zvezi z odločanjem na državni in lokalni ravni v lahko berljivo tehniko; uporaba slovenskega znakovnega jezika za gluhe ter zagotavljanje branja podnapisov in opisovanja dogajanja na zaslonu za slepe, vsaj pri dnevnoinformativnih, znanstvenih in drugih izobraževalnih televizijskih oddajah; spodbujanje e-dostopnosti in uporabe druge informacijsko-komunikacijske tehnologije; spodbujanje proizvajalcev, da svoje izdelke opremijo z Braillovo pisavo; ohranjanje relejnih centrov za senzorno in komunikacijsko ovirane invalide, to je centrov, ki skrbijo za posredovanje informacij med gluhim/naglušnim in drugimi osebami);
- 3.4 zagotavljanje dostopnosti do turističnih programov za funkcionalno ovirane osebe, spodbujanje turističnih agencij k oblikovanju turističnih dejavnosti za invalide;
- 3.5 zagotavljanje varnostnih zahtev za osebe z zmanjšano mobilnostjo na potniških ladjah in hitrih potniških plovilih v skladu z Direktivo 2009/45/ES o varnostnih predpisih in standardih za potniške ladje.

Nosilci:

MK (direktorati in službe, kot izhaja iz Preglednice 1, ter vse javne kulturne ustanove), MOP, MP, MZI, MGRT, IRSSV, NIJZ, NSIOS, YHD, Zveza Sonček, Slovenska karitas

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MZI, MOP, MP, MGRT, MORS, MK

Sprejeta zakonodaja

MGRT Direktorat za turizem, poroča, da poleg Zakona o spodbujanju razvoja turizma (ZSRT-1)⁴⁴, s katerim je omogočena oprostitvev plačila turistične takse za osebe z invalidnostjo oz. telesno okvaro, in

⁴⁴ Uradni list RS, št. 13/18

Pravilnika o kategorizaciji nastanitvenih obratov⁴⁵, ki določa kriterije za ocenjevanje, od katerih so nekateri vezani tudi na dostop brez ovir oziroma kriteriji za »invalidom prijazni« nastanitveni obrat, MGRT v letu 2020 ni sprejelo nobenega novega predpisa na tem področju razvoja turizma, ki bi vključeval dodatne zakonodajne zahteve povezane z invalidi.

(MGRT, ukrep 3.4)

MOP, Direktorat za prostor, graditev in stanovanja, poroča, da so v letu 2020 implementirali novelo Stanovanjskega zakona (Zakon o spremembah in dopolnitvah Stanovanjskega zakona – SZ-1D)⁴⁶, ki je bila sprejeta septembra 2019. Novela SZ-1D je bila sprejeta v namen lažjega sprejemanja ustreznih sklepov o izvedbi del, ki so potrebna za odpravo arhitektonskih ovir, kamor med drugim spadajo vgradnje dvigal. Sedaj je etažnim lastnikom, ki imajo več kakor tri četrtine solastniških deležev, omogočena izvedba gradbenih del in izboljšav za odpravo arhitektonskih ovir tudi, kadar je zanje treba pridobiti gradbeno dovoljenje. Odprava arhitektonskih ovir predstavlja zagotovitev neoviranega dostopa in uporabe stavbe (npr. klančine, mehanske dvizne naprave, prilagoditev stavbnega pohištva oziroma gradbena dela, ki jih za zagotovitev univerzalne uporabe objekta določa pravilnik, ki ureja univerzalno graditev in uporabo objektov) **(MOP, ukrep 3.2)**.

MZI, Direktorat za trajnostno mobilnost in prometno politiko, Sektor za javni potniški promet, poroča, da je bila na evropski ravni sprejeta Delegirana uredba Komisije (EU) 2020/411 z dne 19. novembra 2019 o spremembi Direktive 2009/45/ES Evropskega parlamenta in Sveta o varnostnih predpisih in standardih za potniške ladje glede varnostnih zahtev za potniške ladje, ki opravljajo notranja potovanja (Uredba 2020/411/EU). Uredba 2020/411/EU se uporablja neposredno od 19. septembra 2021. Zaradi sprejete Uredbe 2020/411/EU je bil v letu 2021 sprejet Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o potniških ladjah⁴⁷, s katerim se redakcijsko prilagodi določbe Pravilnika o potniških ladjah⁴⁸. Pravilnik se začne uporabljati 19. septembra 2021 **(MZI, ukrep 3.1, 3.5)**.

Tudi letos poročajo o Noveli Zakona o prevozi v cestnem prometu (ZPCP-2G)⁴⁹ s katero se je z določbo enajstega odstavka 114. b člena uveljavila pravica do brezplačnega prevoza v medkrajevnem linijskem prevozu potnikov v notranjem cestnem in železniškem prometu tudi za imetnika invalidske kartice ugodnosti, izdane na podlagi zakona, ki ureja izenačevanje možnosti invalidov, ki ni v delovnem razmerju ali ne opravlja samostojne registrirane dejavnosti ali ni poslovodna oseba gospodarske družbe ali direktor zasebnega zavoda. Upravičenec na invalidskem vozičku lahko koristi ugodnost brezplačnega prevoza v skladu z možnostmi izvajalcev.

(MZI, ukrep 3.1)

MP, Direktorat za organizacijsko zakonodajo in pravosodno upravo poroča, da se z novelo ZKP-O⁵⁰, ki je bila sprejeta konec leta 2020, dodatno nadgrajujejo pravice vseh žrtev kaznivih dejanj, in sicer tako, da bodo imele možnost predlagati prikritje svojega naslova (zlasti pred domnevnim storilcem kaznivega dejanja).

(MP, ukrep 3.3)

Zakonodaja v pripravi

MOP, Direktorat za prostor, graditev in stanovanja, poroča, da zaradi ocene, da bi znižanje potrebnih soglasij s hkratnim varstvom preglasovanih etažnih lastnikov pripomoglo k lažjemu sprejemanju ustreznih sklepov o izvedbi del, je v sklopu priprave Zakona o spremembah in dopolnitvah Stanovanjskega zakona (SZ-1E), katerega sprejem je načrtovan v prvi polovici leta 2021, vključeno dodatno znižanje potrebnih soglasij za izvedbo poslov v večstanovanjskih stavbah. Po predlogu novele

⁴⁵ Uradni list RS, št. 22/18, 5/19 in 182/20

⁴⁶ Uradni list RS, št. 59/19

⁴⁷ Uradni list RS, št. 7/21

⁴⁸ Uradni list RS, št. 76/19

⁴⁹ Uradni list RS, št. 67/19

⁵⁰ Uradni list RS, št. 200/20

zakona, ki je trenutno v postopku prve obravnave Državnega zbora RS, bi tako za vse posle rednega upravljanja, kamor poleg obratovanja in vzdrževanja stavbe spadajo tudi izboljšave, ki ne zahtevajo gradbenega dovoljenja, zadoščalo soglasje etažnih lastnikov, ki imajo več kot polovico solastniških deležev glede na večstanovanjsko stavbo. Za gradbena dela, ki zahtevajo pridobitev gradbenega dovoljenja po zakonu, ki ureja graditev, pa je v noveli predlagano soglasje etažnih lastnikov, ki imajo več kakor tri četrtine solastniških deležev. Pri tem bo preglasovanim etažnim lastnikom zagotovljeno dodatno pravno varstvo, saj bodo lahko sprejeti sklep izpodbijal v nepravdnem postopku na sodišču (**MOP**, ukrep 3.2).

MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, poroča, da je leta 2020 Nacionalni svet za knjižnično dejavnost podal pozitivno mnenje k »Strokovnim izhodiščem za vzpostavitev kompetenčnih centrov⁵¹«. Strokovna izhodišča vključujejo tudi vidike, povezane z uporabniki s posebnimi potrebami oziroma oviranostmi (dislektike, gluhe in naglušne, slepe in slabovidne). Operativni cilji so štirje: opredelitev skupin uporabnikov, izdelava smernic, poenoten sistem obdelave knjižničnega gradiva ter izdelava skupnih izhodišč oziroma zasnove za delo z uporabniki s posebnimi potrebami. V dokument so vključeni tudi podatki iz opravljenih analiz, ki med drugim izpostavljajo, da bi med storitve kompetenčnih centrov veljalo uvrstiti storitve na področju različnih skupin uporabnikov s posebnimi potrebami, (**MK**, ukrep 3.3).

MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, povzema iz prispevka **Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani (NUK)**: na podlagi pregleda knjižničnih storitev za invalide v tujih nacionalnih knjižnicah ter v večjih visokošolskih knjižnicah po svetu so v NUK v letu 2020 pripravili strokovne podlage za pripravo novih storitev oziroma prilagoditev za uporabnike s posebnimi potrebami, ki jih bodo v knjižnici zasnovali skupaj s predstavniki teh uporabnikov v naslednjih letih, (**MK - NUK**, ukrep 3.3).

Programi

MGRT Direktorat za turizem, poroča, da se je v letu 2020 dostopnost do turističnih programov za funkcionalno ovirane osebe spodbujala na podlagi Zakona o spodbujanju razvoja turizma⁵² in v skladu s Strategijo trajnostne rasti slovenskega turizma 2017-2021 z oprostitvijo plačila turistične takse za osebe z invalidnostjo oziroma telesno okvaro. Plačila so oproščeni tudi otroci in mladostniki s posebnimi potrebami. Strategija trajnostne rasti slovenskega turizma 2017-2021 poudarja tudi dostopnost do turističnih destinacij, atrakcij in ostale turistične ponudbe, predvsem z vidika ustreznih prometnih povezav in dostopnosti do naravnih znamenitosti (**MGRT**, ukrep 3.4).

MOP, Direktorat za prostor, graditev in stanovanja, poroča, da so v letu 2020 v okviru javnega razpisa za sofinanciranje projektov promocije in ozaveščanje na področju urejanja prostora in graditve, sofinancirali izvedbo šestih delavnic v različnih občinah po Sloveniji, na temo dostopnosti in uporabe javnih objektov.

Ob tem še dodajajo, da pri izvajanju nalog dosledno spoštuje in upošteva določbe predpisov o graditvi objektov, ki bi kakorkoli lahko vplivali na zagotavljanje dostopnosti in potreb invalidov in drugih funkcionalno oviranih ljudi (**MOP**, ukrep 3.2).

MP, Direktorat za organizacijsko zakonodajo in pravosodno upravo, poroča, da so, kot upravljalec nepremičnega premoženja pravosodnih organov in najemnik številnih prostorov za pravosodne organe vključeni v akcijski program za invalide 2014-2021, ki med drugim obravnava dostopnost zgradb pravosodnih organov tudi za funkcionalno ovirane osebe. V okviru zagotovljenih sredstev za investicijsko vzdrževanje stavb pravosodnih organov tako izvajajo ukrepe za ureditev dostopnosti. Gre za neposredne ukrepe, kot so izdelava projektne dokumentacije in izvedba del z nadzori, ki omogočajo

⁵¹ <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/DEDISCINA/NSKD/Drugi-dokumenti-in-gradiva/STROKOVNA-IZHODISCA-ZA-VZPOSTAVITEV-KOMPETENCNIH-CENTROV.pdf>

⁵² Uradni list RS, št. 13/18

ureditev vertikalnih dostopov v objekte, ki so primerni za invalide, večinoma z izgradnjo dvigal, kot tudi ukrepe notranjih preureditev stavb, ki zagotavljajo dostopnost do sanitarij in ureditev sanitarij, dostopnost do sodnih dvoran in podobno.

Poleg neposrednih ukrepov se izvajajo tudi posredni ukrepi, ki se navezujejo na neposredne ukrepe in načeloma pomenijo predhodno pogojenost za kasnejšo izvedbo ali funkcioniranje neposrednih ukrepov, kot so to primerno urejeni tlaki, nakupi delov nepremičnin, ki omogočajo ustrezne razširitve hodnikov in preureditve prostorov ter večje preureditve sodnih stavb.

V nadaljevanju so za leto 2019 in 2020 predstavljeni letni ukrepi, ki jih je MP izvedlo za te namene, ki so razdeljeni med posredne in neposredne ukrepe, ter plan za leto 2021 in 2022 (**MP**, ukrep 3.2).

2019

Preglednica 4: MP, neposredni ukrepi 2019:

izgradnja dvigala na objektu Okrožnega sodišča v Novi Gorici, Kidričeva 14, Nova Gorica	376.655,08
projektna dokumentacija za umestitev stopniščne ploščadi na objektu Okrožnega sodišča v Kopru in umestitev dvigala na objekt Okrožnega sodišča v Novi Gorici	2.806,00
izvedba GOI del predelave sanitarij v sanitarije za invalide na Komenskega 7, Ljubljana	19.035,17
nadzor nad preureditvijo sanitarij v sanitarije za invalide na Komenskega 7, Ljubljana	549,00
projektna dokumentacija za izgradnjo dvigala na lokaciji Okrožnega sodišča v Celju	23.607,00
skupaj	399.045,25

Preglednica 5: MP, posredni ukrepi 2019:

obnova tlaka pred dvigali v sodni stavbi na Tavčarjevi 9, Ljubljana vključno s projektno dokumentacijo in nadzorom	22.671,74
izdelava projektne dokumentacije za potrebe obnove objekta Okrajnega sodišča na Brežicah (zajema tudi izgradnjo dvigala in ureditev sanitarij za invalide)	28.929,86
sofinanciranje ureditve klančine za invalide na naslovu Komenskega 7, Ljubljana	960,79
nakup dela nepremičnine za izgradnjo dostopa do dvigala	6.265,00
projektna dokumentacija za obnovo stavbe Okrajnega sodišča v Ljutomeru (ureditev dostopa in sanitarij za invalide)	13.420,00
projektna dokumentacija, nadzor in GOI dela preureditev prostorov v poslovni stavbi na Ljubljanski cesti 1a, Celje (zajema tudi ureditev sanitarij za invalide)	282.056,94
skupaj	354.304,33

2020

Preglednica 6: MP, neposredni ukrepi 2020:

projektna dokumentacija za izgradnjo dvigalo na Okrožnem in Okrajnem sodišču v Slovenj Gradcu	24.253,60
zamenjava dotrajanega dvigala na Trg OF 13, Ljubljana	15.369,94
projektna dokumentacija za izgradnjo dvigal na lokaciji sodne stavbe v Kranju	23.607,00
posodobitev krmilja na dvigalu v sodni stavbi na Ferrarski 7 v Kopru	12.810,00
ciljni raziskovalni program 2019 "Mobilnost funkcionalno oviranih oseb v objektih pravosodnih organov, št. projekta V5-1919"	13.750,00
skupaj	89.790,54

Preglednica 7: MP, posredni ukrepi 2020:

projektna dokumentacija (PZI) za potrebe obnove objekta Okrajnega sodišča na Brežicah (zajema tudi izgradnjo dvigalo, ureditev dostopa in ureditev sanitarij za invalide)	37.882,22
projektna dokumentacija (DGD) za izvedbo obnove stavbe Okrajnega sodišča na Jesenicah (zajema tudi izgradnjo dvigalo, ureditev dostop in ureditev sanitarij za invalide)	9.760,00
ustanovitev služnostnih pravic na nepremičninah zaradi izgradnje dvigala in dostopa za invalide za sodno stavbo na Jesenicah	1.974,11
projektna dokumentacija za potrebe obnove stavbe Okrajnega sodišča v Ljutomeru (zajema ureditev dostopa in ureditev sanitarij za invalide)	2.318,00
skupaj	51.934,33

PLAN 2021 - 2022

Preglednica 8: MP, neposredni ukrepi, plan 2021-2022:

nadzor nad izgradnjo dvigala na Okrožnem in okrajnem sodišču v Slovenj Gradcu	6.161,00
nadzor nad izgradnjo dvigala na lokaciji Okrožnega sodišča v Celju	10.980,00
ciljni raziskovalni program 2019 "Mobilnost funkcionalno oviranih oseb v objektih pravosodnih organov, št. projekta V5-1919«-dokončanje	11.250,00
arheološke raziskave pri izgradnji dvigala ob objektu Okrožnega sodišča v Celju	16.098,00
izgradnja dvigala na objektu Okrožnega sodišča v Celju	180.000,00
izgradnja dvigala na objektu Okrožnega sodišča v Slovenj Gradcu	430.000,00
vzpostavitev podatkovne baze o mobilnosti funkcionalno oviranih oseb v objektih pravosodnih organov	20.000,00
skupaj	674.489,00

Preglednica 9: MP, posredni ukrepi, plan 2021-2022:

obnova stavbe Okrajnega sodišča v Ljutomeru (ureditev dostopa in sanitarij za invalide) vključno z nadzorom	160.585,22
prenova stavbe Okrajnega sodišča v Brežicah (zajema tudi izgradnjo dvigala, ureditev dostopa in ureditev sanitarij za invalide) vključno z nadzorom	1.900.000,00
arheološke raziskave pri izgradnji dvigala ob objektu Okrajnega sodišča na Brežicah	24.000,00
projektna dokumentacija (PZI) za izvedbo obnove stavbe Okrajnega sodišča na Jesenicah	58.560,00
obnova stavbe Okrajnega sodišča na Jesenicah (zajema tudi izgradnjo dvigala, ureditev dostop in ureditev sanitarij za invalide) vključno s projektno dokumentacijo in z nadzorom	2.960.000,00
skupaj	5.103.145,22

Kot je MP že poročalo, je bila v letu 2019 gradnja dvigala v Novi Gorici že dokončana, ministrstvo pa načrtuje še izvedbo dvigal na Okrožnih sodiščih v Celju in Slovenj Gradcu, Jesenicah, Kranju, Brežicah, za katere je že pridobljeno gradbeno dovoljenje. Za navedene investicije je v letu 2020 potekala izdelava projektne dokumentacije, ki je bila izdelana kljub omejitvam, povezanih z epidemijo. V letu 2021 pa na MP že pripravljajo razpise za izgradnjo dvigal na sodiščih v Celju, Slovenj Gradcu, Brežicah, Jesenicah ter spremljajoče aktivnosti povezane z izgradnjo, med katere sodijo predvsem arheološke raziskave v Celju in Brežicah. Tako MP načrtuje, da se bodo že vsi navedeni projekti začeli izvajati v letošnjem letu, zaključili pa v letu 2022. Zato prikazane vrednosti vsebujejo ocene investicij, namenjene ukrepom za dostopnost funkcionalno oviranih oseb za leti 2021 in 2022 pri neposrednih ukrepih, pri posrednih ukrepih pa poleg celovitih obnov objektov, ki vključujejo izgradnjo dvigal, dostopnih ramp, tudi ureditev sanitarij za invalide. Iz navedenih prikazov investicij od leta 2019 do 2022 izhaja, da so aktivnosti na zagotavljanju dostopnosti funkcionalno oviranih oseb v porastu, kljub temu, da se v letu 2020 kaže upad sredstev za ta namen. Navedeno je posledica investicijskega cikla, ki za fazo projektiranja zadostuje le nekaj procentov celotne investicije. Poleg navedenega je MP od konca leta 2019 vključeno tudi v Ciljni raziskovalni program (CRP) "Mobilnost funkcionalno oviranih oseb v objektih pravosodnih organov, št. projekta V5-1919«, ki bo zaključen v letu 2021. Z navedenim projektom bo podana podlaga za nadaljnje aktivnosti MP pri izvajanju ukrepov zagotavljanja dostopnosti funkcionalno oviranih oseb ne le v vertikalni dostopnosti, pač pa tudi horizontalno in v širši okolici. Program obsega obravnavo dostopnosti v šestintridesetih (36) sodnih zgradbah, razširitev na lokacije stavb, v katerih delujejo pravosodni organi, pa bo reševal nov projekt Geodetskega inštituta Slovenije z razširitvijo na vzpostavitev digitalne evidence glede dostopnosti. Skupna sredstva investicij in investicijskega vzdrževanja zgradb pravosodnih organov, namenjena za izvrševanje neposrednih in posrednih ukrepov za ureditev dostopnosti (ne)premičnin invalidom, so v letu 2020 znašala 141.724,87 EUR, za leti 2021 in 2022 pa je za navedene (ne)posredne ukrepe namenjeno veliko več sredstev, in sicer okrog 5,77 mio EUR. Vse navedeno pa pomeni, da si MP v okviru svojih finančnih zmožnosti intenzivno prizadeva reševati problematiko dostopnosti funkcionalno oviranih oseb v objektih pravosodnih organov.

Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij (URSIKS) v okviru zagotovljenih sredstev za investicijsko vzdrževanje stavb zavodov za prestajanje kazni zapora prav tako izvaja ukrepe za ureditev dostopnosti. Gre za neposredne ukrepe, kot so izdelava projektne dokumentacije in izvedba del z nadzori, ki omogočajo ureditev dostopov v objekte in v posamezne prostore objektov, ki so primerni

za invalide, večinoma z izgradnjo klančin za invalide ter postavitvijo oziroma nakupom dvigal za invalide, kot tudi ukrepe notranjih preureditev stavb, ki zagotavljajo dostopnost do sanitarij in ureditev sanitarij, dostopnost do bivalnih prostorov itd.

Poleg neposrednih ukrepov se izvajajo tudi posredni ukrepi, ki se navezujejo na neposredne ukrepe, kot so to primerno urejeni tlaki v stavbah, dostopnost do prostorov brez višinskih ovir (npr. pragov).

V nadaljevanju so predstavljeni letni ukrepi za leto 2020, ki jih je URSIKS izvedla v te namene (poleg obnove prostorov urejeni tudi prostori oziroma dostopi za invalide, nakup opreme za invalide:

Preglednica 10: URSIKS, ukrepi 2020:

C2031-19-090052; II. faza ureditve prostorov za obiske v Zavodu za prestajanje kazni zapora Maribor – v sklopu ureditve prostorov je urejeno stopnišče za vstop invalidov v prostore za obiske oz. v zavod (premični stol, ki se hidravlično pelje ob robu stopnišča, poseben WC prostor prilagojen za invalide), dostopnost prostorov in sami prostori so prilagojeni invalidom	848.623,55 (vrednost celotne obnove)
C2031-20-090070 in C2031-20-090072 – I. in II. faza prenove sobe št. 46 v ZPKZ Ig – iz ene velike sobe smo s predelavo dobili več manjših sob, ki so vse dostopne za invalidske vozičke, saj so grajene brez višinskih ovir	37.888,02 (celotna vrednost obeh pogodb)
Nakup dvigala za invalide za vzpenjanje po stopnicah za ZPKZ Ig	3.294,00

Skupna sredstva investicij in investicijskega vzdrževanja zgradb zavodov za prestajanje kazni, namenjena za izvrševanje neposrednih in posrednih ukrepov za ureditev dostopnosti (ne)premičnin invalidom, so v letu 2020 znašala 889.805,57 EUR, za leto 2021 pa je za navedene ukrepe predvideno preko 316.000,00 EUR .

(MP, ukrep 3.2).

MP, Direktorat za organizacijsko zakonodajo in pravosodno upravo poroča, da je, kot so že poročali, Vrhovno sodišče RS že v letu 2015 obvestilo vsa sodišča, da je na spletnih straneh objavilo pojasnilo za slepe in gluhe ter na intranetu interni opomnik pri obravnavi takšnih primerov. Interni opomnik med drugim vsebuje pojasnilo glede tolmačenja in sodnih pisanj v brajici ter pravice do zagovornika v kazenskem postopku, navaja nekatere primere iz sodne prakse, pa tudi nasvete za uspešno komuniciranje s tovrstnimi invalidi. Izvedba tiskanja v Braillovi pisavi je za vsa sodišča zagotovljena preko Vrhovnega sodišča – Centra za informatiko. V letu 2018 je bila na Vrhovnem sodišču realizirana prva faza projekta »Postopkovna pravičnost« in v okviru tega tudi posebna internetna (pod)stran⁵³, ki nudi dodatne informacije za udeležence, med katerimi so izpostavljeni tudi gluhi in naglušni. Na spletni strani Centra za informatiko so tako javno dostopne informacije o pravicah gluhih in slepih v sodnih postopkih (npr. pravica do tolmačenja), pa tudi v avdio-video pojasnilo s kretanjem in ustreznimi podnapisi⁵⁴. Projekt »Postopkovna pravičnost« je predvsem usmerjen v razumljivost in preglednost, v okviru česar sta bili izdelani dve animaciji - splošna o sodnem sistemu in posebna o pričanju v video obliki z zvokom, dodani so bili tudi podnapisi, tako da sta animaciji približani tudi ranljivim skupinam invalidov.

Sodni red⁵⁵ med drugim določa, da imajo udeleženci, ki so invalidi ali osebe s posebnimi potrebami, pravico do enakopravnega sodelovanja v sodnem postopku. Vabilo na narok mora vsebovati tudi ta pouk strankam in zaprosilo, da udeleženci, ki so invalidi ali osebe s posebnimi potrebami, sodišču pred narokom sporočijo, da bodo uveljavljale pravico do enakopravnega sodelovanja v postopku (tretji odstavek 223. člena). Podatkov glede uveljavljanja te pravice v vpisnikih sodišča ne vodijo. Podatkov o stroških za tolmačenje ali zagotovitev pisanj v obliki, razumljivi gluhih in slepih, niso na voljo, saj se tovrstni stroški vodijo skupaj s stroški tolmačenj in prevajanj v tuje jezike. Je pa Center za informatiko Vrhovnega sodišča v zadnjih letih od sodišč prejel zaprosila za tiskanje v Braillovi pisavi v 3 sodnih zadevah, skupno je bilo natisnjenih 35 dokumentov v Braillovi pisavi: 6 v letu 2019, 18 v letu 2018 in 11

⁵³ <https://nasodiscu.si/>; Splošno o sodstvu: <https://nasodiscu.si/o-sodstvu>; Pričanje: <https://nasodiscu.si/prica>

⁵⁴ http://www.sodisce.si/informacije/gluhi_in_slepi_v_sodnih_postopkih/

⁵⁵ Uradni list RS, št. 87/16, ki je začel veljati 1. 1. 2017.

v letu 2017. Po pojasnilih prvostopenjskih sodišč je ustaljena praksa, da se obravnave, v katerih so udeleženi invalidi ali osebe s posebnimi potrebami, razpiše na lokacijah oziroma v sodnih dvoranah, kjer je urejen dostop za invalide oziroma je na voljo ustrezna oprema.

Za spremljanje obravnav naglušnim osebam je MP opravilo nabavo IR prevajalnih enot. V letu 2018 so bile dokončno nameščene na vseh enajstih (11) okrožnih sodiščih po Sloveniji, ter na Okrajnem sodišču v Ljubljani in Mariboru. Prevajalne enote omogočajo spremljanje zvoka preko slušalk, ki niso vezane na napravo, ampak prejmejo signal preko infra rdečega valovanja. Sprejemniki teh naprav imajo možnost nastavitve glasnosti, slušalke pa omogočajo izločitev šumov iz dvorane. Kot je MP seznanjeno, sodišča zagotavljajo uveljavljanje pravic gluhih strank v povezavi z uporabo slovenskega znakovnega jezika, tiste osebe z okvaro sluha, ki slovenskega znakovnega jezika ne uporabljajo in bi za enakopravno sodelovanje v postopkih potrebovale pretvorbo govora v besedilo, pa na ta način (še) ne morejo sodelovati. Pri tem je treba dodati, da so v letu 2019 že potekale aktivnosti v zvezi s tehničnimi predlogi rešitev za neposredno pretvarjanje govora v tekst za naglušne, ki ne uporabljajo slovenskega znakovnega jezika⁵⁶, ki ga je Vrhovnemu sodišču RS posredovala Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije. Dne 16. 10. 2019 je bil tehnični predlog rešitve obravnavan na 5. sestanku članov projektne skupine za izvajanje podaktivnosti »Nadgradnja, implementacija in vzpostavitev avdio vizualnih pripomočkov za lažje in hitrejše delo sodnikov in sodnega osebja«. Projektna skupina je sklenila, da od Vrhovnega sodišča RS pridobi mnenje glede ustreznosti rešitve in njene skladnosti z usmeritvami sodišč na tem področju. MP je na urad predsednika Vrhovnega sodišča RS naslovilo dopis, št. 700-4/2017/47 z dne 2. 12. 2019 (in ponovno dne 17. 1. 2020), v katerem ga je zaprosilo za navedeno mnenje. Odgovor na dopis smo prejeli dne 10. 6. 2020, v katerem Vrhovno sodišče predlaga, da se rešitev preveri v t. i. »kontroliranjem« okolju konkretnega sodišča. Dne 11. 6. 2020 je Projektna enota »Učinkovito pravosodje« izvedla sestanek z ZDGNS, na katerem je bilo dogovorjeno, da ZDGNS posreduje okvirne letne podatke o številu in zadevah v sodnih postopkih, v katerih so udeležene gluhe in naglušne osebe. ZDGNS je z dopisom z dne 20. 11. 2020 pojasnilo, da konkretnih številčnih podatkov o tovrstnih zadevah sicer nimajo, vendar si njihovi člani v primeru morebitne sodne obravnave želijo ustrezno sprotno podnaslavljanje. V luči enakopravne obravnave oseb z okvaro sluha v sodnih postopkih ZDGNS predlaga, da se eno sodno dvorano v Sloveniji opremi s tehnično možnostjo sprotnega podnaslavljanja spremljanja sodne obravnave, kar po njihovih navedbah podpira tudi Vrhovno sodišče Republike Slovenije. MP tako za prihodnje predvideva izvedbo pilotnega projekta na enem izmed okrajnih sodišč v državi, realizacija projekta pa je odvisna tudi od epidemiološkega položaja v državi.

V letu 2019 je bila sprejeta novela Zakona o kazenskem postopku⁵⁷ (ZKP-N), ki se je konec oktobra 2019 začela v celoti uporabljati. Med drugim vključuje tudi sistemske spremembe ureditve položaja žrtev kaznivih dejanj. Zakon o kazenskem postopku⁵⁸ (ZKP) torej od takrat vsebuje številne določbe, ki od vseh pristojnih zahtevajo skrbno in obzirno obravnavo zlasti ranljivih žrtev, in sicer tako na načelni (npr. novi 18.a člen ZKP) kot tudi na izvedbeni ravni (npr. pri vabljenju na sodišče, zaslišanju ipd.). Po sprejemu omenjene novele je bila oblikovana tudi posebna implementacijska skupina, ki je oblikovala zloženko s pravicami žrtev kaznivih dejanj (in sicer v slovenskem, hrvaškem, angleškem, nemškem, italijanskem in madžarskem jeziku. Natisnjenih je bilo več kot 100.000 zloženek, širše besedilo o pravicah žrtev pa je dostopno tudi na spletu⁵⁹. Delovna skupina je pripravila tudi obrazec individualne ocene (gre za delovni pripomoček, ki ga uporabljata policija in državno tožilstvo). Vsako žrtev je namreč treba individualno oceniti (z vidika njene ogroženosti in posledičnih zaščitnih ukrepov, ki jih predvideva ZKP), pri čemer se preučijo predvsem njene osebne značilnosti, narava, teža in okoliščine kaznivega dejanja, ravnanje obdolženca in žrtve. V okviru individualne ocene se glede na zakonske določbe posebej upoštevata starost in morebitna invalidnost žrtve. Glede navedenih rešitev so bila že izvedena izobraževanja ključnih gradnikov (sodnikov, državnih tožilcev in policistov). V okviru delovne skupine je bil dosežen tudi dogovor o nadaljnjem statističnem spremljanju problematike žrtev kaznivih dejanj. Pri

⁵⁶ Na spletni strani ZGSNS je objavljena zloženka o tehničnih možnostih prilagoditev za osebe z okvaro sluha: <http://zveza-gns.si/wp-content/uploads/2014/02/STT-zlo%C5%BEenka-kon%C4%8Dna.pdf>

⁵⁷ Uradni list RS, št. 22/19.

⁵⁸ Uradni list RS, št. 32/12 – uradno prečiščeno besedilo, 47/13, 87/14, 8/16 – odl. US, 64/16 – odl. US, 65/16 – odl. US, 66/17 – ORZKP153,154 in 22/19.

⁵⁹ <https://www.gov.si teme/pravice-zrtev-kaznivih-dejanj/>

dveh največjih okrožnih sodiščih v državi (Okrožno sodišče v Ljubljani in Okrožno sodišče v Mariboru) sta bili ustanovljeni posebni službi za pomoč in podporo žrtvam kaznivih dejanj, ki žrtvam pomagata pri seznanitvi z njihovimi pravicami ter pri uveljavljanju njihovih pravic pred sodišči.

V letu 2018 je bil sprejet Zakon o sodnih izvedencih, sodnih cenilcih in sodnih tolmačih (ZSICT)⁶⁰, ki se je v celoti začel uporabljati 1. 1. 2019 in ki med drugim določa, da ima v Strokovnem svetu za sodno izvedenstvo, sodno cenilstvo in sodno tolmačenje (v nadaljevanju: Strokovni svet) svoje stalno mesto tudi sklop slovenskega znakovnega jezika. Imenovanje člana Strokovnega sveta, ki zastopa (samostojni) sklop slovenskega znakovnega jezika, je izkaz prizadevanja, preko katerega se posredno zagotavlja enakopravnost v sodnih postopkih tudi za osebe, ki so uporabniki slovenskega znakovnega jezika (Sprejeta zakonodaja).

Strokovni svet⁶¹ se redno sestaja⁶² in si prizadeva k uresničevanju ciljev preko izvajanja pristojnosti, kot mu jih nalaga ZSICT. Za obdobje šestih let (6) je bila imenovana članica Strokovnega sveta, ki zastopa navedeni sklop, in njena namestnica. Obe imenovani sta sodni tolmački za slovenski znakovni jezik.

(MP, ukrep 3.3).

MORS⁶³ poroča, da je Uprava RS za zaščito in reševanje, kot organ v sestavi MORS, v sklopu svojih aktivnosti v letu 2020 izdelala TV spot »Kdor za požarno varnost poskrbi, je v prostem času brez skrbi«, pri izdelavi katerega je vključen tudi tolmač za slovenski znakovni jezik. Prav tako je natisnila zgibanko »Kdor za požarno varnost poskrbi, je v prostem času brez skrbi«, ki je prilagojena slepim in slabovidnim osebam. Uprava RS za zaščito in reševanje je na RTV Slovenija predvajala pet TV spotov, pri katerih je ravno tako vključen tolmač za slovenski znakovni jezik (MORS, ukrep 3.3).

MZI, Direktorat za trajnostno mobilnost in prometno politiko, Sektor za javni potniški promet, povzema poročanje o aktivnostih nekaterih drugih direktoratsv oziroma sektorjev MZI.

Direktorat za kopenski promet, Sektor za železnice in žičnice

Dostop do infrastrukture v letu 2020:

- SŽ – Infrastruktura je obnovila invalidske javne sanitarije na železniški postaji Maribor in izvedla novi peron z dostopom za invalide na postajališču Kamnik Graben;
- na postajališču Štore je Direkcija RS za infrastrukturo predala v obratovanje dvigala za dostop na peronsko infrastrukturo, klančine za dostop na peronsko infrastrukturo ter parkirno mesto za invalide;
- v okviru obnove objektov železniške postaje Dravograd in železniške postaje Podvelka se je
- omogočil nivojski dostop do postajnega poslopja in na peron za funkcionalno ovirane osebe;
- prav tako je bila izvedena obnova železniškega postajališča Ravne na Koroškem, kjer je sedaj omogočen dostop do perona tudi za invalide;
- v okviru projektov nadgradnje železniške proge Maribor – Šentilj – d.m. in nadgradnje železniške proge Zidani Most – Celje je DRSI v letu 2020 izvedla ureditve za funkcionalno ovirane, pri čemer so bile upoštevane vse zahteve TSI PRM;
- na železniški postaji Maribor so potnikom sedaj na voljo sodobni pokriti peroni, ki ustrezajo zahtevam za interoperabilnost za funkcionalno ovirane osebe. Dostop na perone je možen z dvigali, potnikom pa so na voljo tudi tekoče stopnice. Obstoječi podhod je bil podaljšan na meljsko stran in omogoča varno prehajanje iz ene strani postaje na drugo;
- na železniški postaji Rimske Toplice je med drugim zgrajen novi podhod, otočni peron, parkirišča ter tudi peron ob postajnem poslopju je nadgrajen. Na novo so bile izvedene nadstrešnice in dvigala. Sanirano je bilo tudi postajno poslopje.

(MZI, ukrep 3.1)

⁶⁰ Uradni list RS, št. 22/18.

⁶¹ Več o članstvu: <https://www.gov.si/zbirke/delovna-telesa/strokovni-svet-za-sodno-izvedenstvo-sodno-cenilstvo-in-sodno-tolmacenje/>

⁶² Na spletni strani Strokovnega sveta so objavljeni tudi zapisniki rednih sej.

⁶³ K poročanju je bilo pozvano je bilo tudi Ministrstvo za obrambo RS, ki sicer ni navedeno kot eden izmed nosilcev za izvajanje ciljev in ukrepov zapisanih v API 2014-2021. Ne glede na to pa poročajo o aktivnostih, ki smo jih umestili pod cilj 3.

Direktorat za letalski in pomorski promet (Sektor za letalstvo):

Položaj invalidnih oseb in oseb z omejeno mobilnostjo na področju letalskega prevoza je urejen z Uredbo (ES) št. 1107/2006 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. julija 2006 o pravicah invalidnih oseb in oseb z omejeno mobilnostjo v zračnem prevozu⁶⁴, ki zagotavlja pravico do nediskriminacije na podlagi invalidnosti in omejene mobilnosti (pravica do nediskriminacije pri rezervaciji in nakupu vozovnice, pravica do potovanja na enaki ravni kot katerikoli drug potnik, pravica do informacij o varnostnih pravilih, ki jih uporabljajo letalski prevozniki, itd.). Invalidne osebe in osebe z omejeno mobilnostjo imajo enako pravico do potovanja kot osebe brez takšnih omejitev mobilnosti. Cilj Uredbe (ES) št. 1107/2006⁶⁵ je, kako olajšati potovanje oseb z omejeno mobilnostjo v zračnem prevozu. Z Uredbo o izvajanju Uredbe (ES) o pravicah invalidnih oseb in oseb z omejeno mobilnostjo v zračnem prevozu⁶⁶ je določen pristojni organ (Javna agencija za civilno letalstvo) in sankcije za kršitev določb Uredbe 1107/2006/ES (**MZI**, ukrep 3.1)

MZI, Direktorat za trajnostno mobilnost in prometno politiko, Sektor za javni potniški promet, tudi letos poroča o projektu »Omogočanje multimodalne mobilnosti oseb z različnimi oviranostmi«, ki se izvaja že 5. leto. Projekt se razvija in dopolnjuje. Sicer je bil v letu 2020 zaradi finančnih ukrepov glede COVID-19 (zelo znižana sredstva) deloma upočasnen. Projekt se je nadaljeval v sklenjenem dogovoru med občinami v Koroški regiji ter se kvantitativno in kvalitativno nadgrajeval (nove občine, nove ranljive skupine, znanje, ipd.) v letu 2020 in 2021 in s tem tako prispeval k večji dostopnosti v mobilnosti in k večjemu medgeneracijskem sodelovanju v trajnostnem razvoju naše države in družbe. Pripravlja se tudi projekt o sodelovanju z ministrstvom pristojnim za invalide glede domačega okolja pri mobilnosti invalidov in tudi projekt vključevanja te skupine prebivalstva v sistem dostopnosti do javnega potniškega prometa, ki (že) poteka na ministrstvu (**MZI**, ukrep 3.4).

MK, Arhiv Republike Slovenije, poroča, da so nosilec projekta e-ARH.si ESS 2016-2020, ter da so ob pričetku izvajanja projekta pripravili analizo dostopnosti slovenskih javnih arhivov invalidom in na podlagi ugotovitev izvedli aktivnosti za zagotavljanje dostopnosti prostorov, ki so namenjeni javnosti. Prostori Arhiva Republike Slovenije so dostopni za invalide. Informacije o dostopnosti so vsem obiskovalcem na razpolago tudi na spletni strani Arhiva Republike Slovenije. Vsako leto preverijo obstoječe rešitve in po potrebi uvedejo dodatne rešitve, da lahko v vsakem trenutku zagotovijo maksimalno kvalitetno storitev za invalide.

V arhivu Republike Slovenije zagotavljajo invalidom dostopnost do informacij in komunikacij. V ta namen se zaposleni v arhivu tudi neprestano dodatno izobražujejo. V Arhivu Republike Slovenije je zaposlena slepa oseba, ki v organizaciji Ministrstva za javno upravo izvaja izobraževanja za urednike spletnih strani. Objave na spletni strani Arhiva Republike Slovenije so dostopne invalidom v skladu s smernicami WCAG in zakonodajo. Dodatno lahko po potrebi prilagodijo arhivsko gradivo tako za slepe (zvočni opisi, informacije v Braillovi pisavi), slabovidne (povečan tisk), gluhe (tolmačenje v slovenski znakovni jezik) in naglušne (podnapisi, transkripcije zvočnih zapisov) uporabnike. Na razpolago imajo tudi ustrezno tehnično in programsko opremo, s katero lahko informacije in arhivsko gradivo dajejo na uporabo invalidom glede na njihove specifične potrebe.

Vzpostavljajo virtualno arhivsko čitalnico, ki je izdelana v skladu s priporočili WCAG in bo invalidom še olajšala dostop do arhivskega gradiva. Pri vseh svojih aktivnostih sledijo načelu, da dostopnost arhivskega gradiva na daljavo ne sme biti edina izbira, ampak samo ena možnost izbire in da invalidnost ni ovira, da posameznik ne bi mogel spoznavati preteklosti in slovenske kulturne dediščine.

Na povpraševanje organizirajo prilagojena vodenja za slepe, slabovidne, gluhe in naglušne ter ostale uporabnike, ki potrebujejo njihovim oviranostim prilagojeno vodenje po Arhivu Republike Slovenije. Zaradi situacije z epidemijo v letu 2020 teh aktivnosti niso mogli izvajati (**MK**, ukrep 3.2 in 3.3).

⁶⁴ UL L št. 204 z dne 26. 7. 2006, str. 1)

⁶⁵ in ustreznih smernic Evropske komisije ter Dokumenta 30 (del I) Evropske konference civilnega letalstva (European Civil Aviation Conference - ECAC), ki zagotavlja standarde kakovosti in dobre prakse za to področje, in Aneksa 9 (Facilitation – olajšave v zračnem prevozu) k Čikaški konvenciji Mednarodne organizacije civilnega letalstva (International Civil Aviation Organization – ICAO)

⁶⁶ Uradni list RS, št. 106/10

MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, v okviru muzejske dejavnosti poroča, da se v pooblaščenih muzejih (ustanoviteljice so občine) v zadnjih letih izrazito uresničuje tendenca k zagotavljanju fizične dostopnosti muzejskih prostorov, zlasti v starejših objektih. Celovite ali obsežnejše prenovе objektov vključujejo tudi dostop z dvigalom, v primerih, ko ni zagotovljenih sredstev ali pa konstrukcija objekta tega ne omogoča, se dostop zagotavlja s klančinami in drugimi tehnološkimi rešitvami, ki olajšujejo dostop. Za senzorno ovirane obiskovalce se razstavne prostore postopoma opremlja z indukcijskimi zankami ter ustreznimi talnimi označbami in drugo opremo razstav, ki omogoča lažjo dostopnost slepim in slabovidnim.

V muzejih skrbijo, da je vedno več razstav pripravljenih interaktivno in inkluzivno, tako da jih lahko obiskujejo vse skupine obiskovalcev. V letu 2020 se je povečalo število spletnih razstav. Priprave spremljevalnih pedagoško-andragoških programov (vodstva, predavanja, delavnice) pa redno sledijo potrebam različnih ciljnih skupin. Tudi v preteklem letu so bila državnim muzejem namenjena dodatna proračunska sredstva za pospešeno digitalizacijo predmetov, zbirk in vsebin ter predstavitev novih informacij na spletnih straneh muzejev - tudi s ciljem izboljšanja dostopnosti informacij ranljivim skupinam. Na področju muzejske, arhivske in knjižnične dejavnosti se je povečalo število informacij. Vedno več je javnih zavodov (muzejev), ki imajo spletno stran v celoti prilagojeno senzorno oviranim osebam. Dostopnost do kulturne dediščine gibalno in senzorno oviranim osebam so npr. v Prirodoslovnem muzeju Slovenije izboljšali s projektom Digitalizacija dediščine za potrebe pedagoškega programa. V okviru projekta so pripravili učno uro Čudovita raznolikost, ki upošteva smernice za dostopnost ranljivim skupinam⁶⁷. Del digitalnih vsebin na spletnih straneh Prirodoslovnega muzeja Slovenije je dostopen tudi na daljavo, izvedba učne ure/delavnice v muzeju je brezplačna za ranljive skupine. Pri izvedbi učne ure je smiselno upoštevana dostopnost za slabovidne, ki jo bodo izvajali s pomočjo osebnega pomočnika (**MK**, ukrep 3.2, 3.3).

Nadalje poročajo, da so bila javnim zavodom (državnim muzejem) dodeljena namenska proračunska sredstva za pospešeno digitalizacijo muzejskih predmetov (priprava novih vsebin na spletni strani). Sredstva za projekte digitalizacije so bila odobrena skladno s cilji kulturne politike in neposrednega poziva javnim zavodom. Odobrena so bila z namenom izdelave podatkovnih baz in interaktivnih platform za podporo varovanju, ohranjanju in predstavljanju kulturne dediščine ter hkratnemu zagotavljanju večje dostopnosti (spletni dostop), vključno s pozornostjo do potreb ranljivih skupin. Proračunskih sredstev namenjenih za nakup tehnične opreme za proces pospešene digitalizacije, ki bi omogočala shranjevanje in dostopnost večjih količin podatkov, ni bilo zagotovljenih. Na spletnih straneh državnih muzejev je objavljenih skupno 54.000 muzejskih predmetov, kar je 10 % več kot predhodno leto. Pooblaščenim muzejem dodatne sredstva za digitalizacijo niso namenjena. Zagotavljanje tehnične opreme je strošek občin, ki so ustanoviteljice muzejev, zato je stanje med posameznimi muzeji zelo različno (**MK**, ukrep 3.3, tudi 8.10).

MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, v zvezi s knjižnično dejavnostjo poroča, da se v knjižnicah izvajajo prilagoditve prostorov in opreme: vgradnja ustreznih dvigal in klančin, nakup računalnikov z Braillovo vrstico, nakup bralnih lup, zvočnih knjig, bralnikov, slušnih zank, izdelava prilagojenih spletnih strani v skladu s smernicami WCAG 2.1, omogočanje slepim uporabnikom vstopa v knjižnične prostore s psom vodnikom, izposoje očal, bralnih ravnil itd. Slovenske splošne knjižnice in NUK izvajajo različne aktivnosti za povečevanje dostopnosti knjižnične dejavnosti za vse ciljne skupine uporabnikov s posebnimi potrebami. NUK zagotavlja dostop do svojih objektov in prostorov gibalno oviranim uporabnikom. V času, ko so bili prostori knjižnic zaradi ukrepov za preprečevanje širjenja koronavirusa uporabnikom nedostopni oziroma omejeno dostopni, so jim pošiljali gradivo po pošti. Pošiljanje gradiva po pošti so za ranljive skupine organizirali od maja 2020 dalje, brezplačno se je storitev izvajala od oktobra 2020. Ob tem so jih spodbujali tudi k uporabi elektronskih virov. Vsem uporabnikom, tudi invalidom, so bili na razpolago preko telefona, po e-pošti ali preko videokonferenčnega sistema. NUK uresničuje dostopnost tudi s prilagoditvami, ki so bile poleti 2020 implementirane na spletiščih NUK. Sodeluje pri projektu EODOPEN, v okviru katerega vodi posebno delovno skupino »Dostavne oblike digitaliziranega gradiva za uporabnike s posebnimi potrebami« (**MK**, ukrep 3.2, 3.3).

⁶⁷ https://www.etno-muzej.si/files/elaborat_dostopnost_sl.pdf

MK, Direktorat za ustvarjalnost. Sektor za umetnost, v okviru muzejske in galerijske dejavnosti poroča, da imata Moderna galerija (MG) in Muzej za arhitekturo in oblikovanje (MAO) vse prilagoditve za gibalno ovirane, občasno tudi za slabovidne in slepe, posebnih programov pa v lanskem letu ni bilo (**MK**, ukrep 3.2, 3.3).

MK, Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice, v nadaljevanju povzema prispevke zunanjih javnih (kulturnih) ustanov in javnih zavodov.

Javna agencija RS za knjigo (JAK)

JAK je v letu 2020 preko vsakoletnega projekta »Rastem s knjigo«, v katerem celotni generaciji učencev 7. razredov osnovnih šol in dijakom prvih letnikov srednjih šol podari natisnjeno delo slovenskega avtorja za otroke in mladino, zahtevala od založnikov izbranih knjig, da zagotovijo tudi izdelavo in prost dostop izbrane knjige v epub formatu za ranljive ciljne skupine (osebe z različnimi stopnjami okvar vida in drugimi oviranostmi, ki vplivajo na bralno percepcijo). Prav tako je JAK v letu 2020 v okviru vsakoletnih razpisov za podporo e-založništvu ter za pripravo in objavo elektronskih in zvočnih knjig, sofinancirala objavo 61 zvočnih knjig in 335 elektronskih knjig, tako izvirnih kot prevodnih, ter na ta način razširila nabor kakovostnih knjižnih del, dostopnih tudi invalidom. Poleg tega je JAK v letu 2020 sofinancirala delovanje spletnih portalov Airbeletrina, Ludliteratura, Poiesis, Vrabec anarhist in KC Maribor ter tudi s tem prispevala k dostopnosti in dosegljivosti vsebin s področja knjige, tudi za ranljive skupine (**MK – JAK**, ukrep, 3.3).

RTV Slovenija

Oprostitev plačevanja RTV prispevka za invalide: v skladu z 32. členom Zakona o Radioteleviziji Slovenija (ZRTVS-1)⁶⁸ so določene kategorije invalidov oproščene plačevanja prispevka, in sicer:

- invalidi s 100% telesno okvaro;
- invalidi z manj kot 100 % telesno okvaro, če jim je priznana pravica do dodatka za postrežbo in tujo pomoč;
- osebe, ki so trajno izgubile sluh.

Invalidske tematike na Radiu Slovenija:

Na Prvem radijskem programu se tradicionalno objavljajo oddaje, ki zadevajo invalidske vsebine, predvsem v tematsko poglobljenih oddajah, kot so: Med štirimi stenami, Svetovalnem servisu, v Nedeljski reportaži, oddaji Razkošje v glavi. V informativnih oddajah je bilo zagotovljeno poročanje o aktualnih dogodkih in tematikah. Med drugim so bile predvajane oddaje o mladih z vedenjskimi težavami, predstavljeno je bilo delo osebnih asistentov, življenje s stomo ter delo uspešnega podjetnika s slepoto. Posebej so bile obravnavane teme ob tednu slepih in 100. obletnici organiziranega izobraževanja slepih in multipli sklerozi. Predstavljen je bil NSIOS-ov certifikat spletne dostopnosti. Poslušalci so bili seznanjeni z novim Zakonom o dostopnosti do spletišč in mobilnih aplikacij (ZDSMA). Obravnavana je bila problematika otrok s posebnimi potrebami v šoli v času bolezni COVID-19. Na programu Ars so gostovale tolmačke za slovenski znakovni jezik, kjer je potekala razprava o posebnostih slovenskega znakovnega jezika in delu tolmačev.

Na Radiu Koper so bile invalidske vsebine obravnavane v različnih oddajah, kot so Primorski dnevnik, Jutranjik, Opoldnevnik in tudi v drugih. Tudi na Radiu Maribor so bile teme, povezane z invalidi, vključene v dnevne reportaže, Radijsko tribuno, ter Nad leta z nasmehom. Invalidske vsebine je RTV Slovenija pripravljala tudi v programih za narodnostne manjšine. Radijske oddaje s področja invalidnosti so tudi zbrane in dostopne na spletni strani <https://www.rtv slo.si/dostopno>.

Invalidske vsebine na Televiziji Slovenija

Invalidske vsebine so integralni del v različnih programih in žanrih oddaj TV Slovenija. V Otroškem in mladinskem programu je bila predvajana serija Kozmo, Žogomet, v splošni program pa je bilo umeščenih nekaj celovečernih igranih filmov z invalidskimi tematikami. Invalidska tematika je bila

⁶⁸ Uradni list RS, št. 96/05, 109/05 – ZDavP-1B, 105/06 – odl. US, 26/09 – ZIPRS0809-B in 9/14

obravnavana tudi v izobraževalnih oddajah in dokumentarnih filmih. Veliko aktualnih tem, s poudarkom na sistemski problematiki urejanja in osebnih stiskah invalidov, je bilo obravnavanih v tedenski oddaji Tednik. V oddajah Dobro jutro so gostovali invalidi, v športnih oddajah pa so bili predstavljeni dosežki športnikov invalidov ter dosežki športnika invalida leta. V poletno programsko shemo je bila uvrščena serija oddaj o Paraolimpijskih igrah. V informativnih oddajah (Poročila, Dnevnik, Odmevi in Slovenska kronika) so bili predstavljeni aktualni dogodki, ena od oddaj Tarča pa je bila namenjena pogovoru o dolgotrajni oskrbi. Realiziranih je bilo 40 oddaj Prislusnimo tišini. V regionalnih studiih je bilo pripravljenih več vsebin z aktualno tematiko o invalidih iz lokalnih regij, prav tako v programih za narodnostne manjšine.

Poleg dnevno informativnih oddaj, je bilo tolmačenje za invalide zagotovljeno v izobraževalnih oddajah in nekaterih drugih oddajah, ki so pomembne za zagotavljanje informiranosti gluhih, ter v otroških oddajah iz cikla Zgodbe iz školjke. V času epidemije je bilo zaradi nujnosti zagotavljanja enakovrednega in sočasnega obveščanja gluhih državljanov bistveno povečano število informativnih oddaj, ki so bile opremljene s tolmačem za slovenski znakovni jezik (v nadaljnjem besedilu: tolmač).

Med zdravstveno krizo so bile s tolmačem med tednom opremljena Poročila ob petih, osrednji informativni blok in Odmevi, med vikendi pa Prvi dnevnik in osrednji informativni blok ter tudi posebna oddaja Premagajmo COVID-19. Poleg tega so bile s tolmačem opremljene tudi druge oddaje, v katerih je bila obravnavana aktualna tematika v povezavi z epidemijo ali aktualnim dogajanjem v družbi. S tolmačem so bili opremljeni neposredni prenosi velikonočne maše, polnočnice, nedeljske maše ter nekatera druga bogoslužja in poslanice. Za božič in novo leto je bil s tolmačem opremljen tudi del razvedrilnega božičnega in novoletnega programa. Posebna pozornost je bila namenjena pogovornim oddajam s predsednikom vlade in opozicijo ter nekaterim drugim v povezavi z aktualnim stanjem.

Za osebe z okvaro vida so bili redno predvajani zvočni podnapisi v vseh dnevnoinformativnih oddajah. Gledalci z okvaro vida so lahko z zvočnim opisom spremljali vrsto dokumentarnih in izobraževalnih oddaj, celovečerne filme in nadaljevanko Ekipa Bled. Z zvočnimi opisi so bili opremljeni tudi ozaveševalni spoti. V letu 2020 so pomembno novost predstavljali zvočni opisi v živo, s katerimi so bile opremljene vse državne proslave ter del božičnega in novoletnega programa. S storitvijo zvočnih podnapisov je bilo mogoče spremljati TV oddaje: Poročila, Poročila ob 5h, Dnevnik, Odmevi, Slovenska kronika, Dnevnikov izbor, Šport, Studio 3 in Kultura. Nadgrajen je bil sistem za zagotavljanje zvočnih podnapisov, ki bo razširjen na dokumentarne filme tuje produkcije in nekatere oddaje lastne produkcije, ki vsebujejo tujejezične dele programa.

Multimedijski center (MMC):

V oddelku za Podnaslavljanje za gluhe in naglušne Multimedijskega centra je bilo poskrbljeno za podnapise za večji del oddaj lastne produkcije TV Slovenija. Zlasti za informiranje gledalcev z okvaro sluha v povezavi z epidemijo bolezni COVID-19. Podnaslovljene oddaje lahko gluhi in naglušni spremljajo prek Teleteksta (771 za TV SLO 1 ali 772 za TV SLO 2) ter v avdio in video arhivu. Na spletni strani <https://www.rtv slo.si/> so bili prispevki o invalidih, aktualnih dogodkih, povezanih z epidemijo, ter o pomembnih obletnicah in podobnih tematikah.

Spletna stran Dostopno⁶⁹:

Spletna stran "Dostopno.si" je namenjena ljudem, ki imajo težave pri branju, to so na primer osebe z disleksijo, osebe z motnjo v duševnem razvoju, osebe z motnjo avtističnega spektra, tudi osebe z demenco in še številni drugi, ki ne zmorejo razumevati običajnih besedil. Lahko branje je posebna tehnika dostopnosti, ki ima svoja pravila in zakonitosti. Bistvo besedil, napisanih v tehniki lahkega branja, je vsebinska in jezikovna poenostavitve, ki omogoča lažje razumevanje. Besedila so tudi oblikovno dostopnejša, saj niso tako strnjena (zgoščena), vsebina pa je dopolnjena tudi s slikovnim gradivom. V rubriki Lahko branje se objavljajo predvsem novice, povezane z dogajanjem ob epidemiji bolezni COVID-19. Na voljo so pomembne informacije, kot so obvestila o ukrepih, ki jih je potrebno upoštevati ter obvestila o poteku epidemije po svetu. S pomočjo tehnike lahkega branja so tako dostopne pomembne informacije tudi osebam, ki bi brez primernih prilagoditev ostale popolnoma izolirane od informacij v času krize. Rubrika s članki v lahkem branju se širi tudi na druge družbene skupine –

⁶⁹ Več na: <https://www.rtv slo.si/dostopno/lahko-branje/>

starejše, ki zaradi posledic staranja potrebujejo prilagojene vsebine. Članki v lahkem branju so dostopni tudi v zvočni obliki. Bralci lahko vključijo sintezo govora, ki članek pretvori v zvočno obliko. Pripravili so tudi novo specializirano podstran z novicami v lahkem branju.

Tehnike dostopnosti:

V letu 2020 je RTV Slovenija izboljšala kakovost podnapisov za gluhe in naglušne. S pomočjo tehnične nadgradnje je bil vzpostavljen avtomatiziran način predvajanja podnapisov, ki omogoča boljšo uporabniško izkušnjo. Za osebe z okvaro sluha so bile s podnapisi opremljene vse dnevno informativne oddaje, in sicer v večinskem delu s podnapisi v živo ali s podnapisi, ki so bili dodani naknadno, oddaje pa so bile na voljo za ponoven ogled na spletni RTV Slovenija in Dostopno.si. S podnapisi so bili opremljeni tudi vsi ozaveščevalni spoti in novinarske konference Vlade, ki so dostopne na spletnih straneh RTV Slovenija.

Posebni projekti:

RTV Slovenija sodeluje pri evropskem projektu EASIT (Izobraževanje za lahek dostop in večjo družbeno vključenost), ki je namenjen raziskovanju področja lahkega branja v avdiovizualnih medijih ter tudi izdelavi učnega programa za izobraževanje strokovnjakov v lahkem branju za podnaslavljanje, zvočno opisovanje in avdiovizualno novinarstvo. Pri projektu sodeluje z mednarodno uveljavljenimi institucijami, univerzami in raziskovalnimi središči, vodi pa ga Avtonomna univerza iz Barcelone

(MK – RTV Slovenija, ukrep, 3.3)

MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, v nadaljevanju povzema prispevke zunanjih javnih (kulturnih) ustanov in javnih zavodov, na področju muzejske dejavnosti.

Tehniški muzej Slovenije

V Tehniškem muzeju Slovenije je bila v letu 2020 omogočena boljša povezava med razstavnim prostori. Ob statični sanaciji dela zahodnega trakta grajskega kompleksa v Bistri so zaradi dotrajanosti stopnišča, ki premošča kapelico Sv. Jožefa, uspeli zgraditi nov mostovž. Tako je omogočen prehod, ki povezuje južni in severni del trakta, gibalno oviranim. Prav tako so implementirali novo spletno stran muzeja. Nova stran omogoča enostaven preklon velikosti pisave in preklon na močan kontrast **(MK – Tehniški muzej Slovenije, ukrep 3.2)**.

Muzej pošte in telekomunikacij (MPT) v Polhovem Gradcu

V Muzeju pošte in telekomunikacij v Polhovem Gradcu so izboljšali dostopnost do stalnih zbirk za slepe in slabovidne s pomočjo avdio-vodnikov in dodatnih predmetov, ki so na voljo za tipanje. Za slepe in slabovidne so v Bistri in MPT pripravili tudi posebna vodenja za različne starostne skupine, **(MK – MPT, ukrep 3.3)**.

Narodna galerija Slovenije

V Narodni galeriji so za ranljive skupine izvajali več-čutne programe na stalni zbirki in drugih občasnih razstavah. Pripravili so 40 novih slušnih opisov, ki so ob novi postavitvi stalne zbirke, v začetku 2020, že dosegljivi preko avdio-vodnikov in QR sistema in tako omogočajo samostojen voden obisk slepim/slabovidnim in gluhim/naglušnim. Skupaj je dosegljivih 80 opisov v treh jezikih, **(MK – Narodna galerija Slovenije, ukrep 3.3)**.

Rokodelski center Ribnica

V Rokodelskem centru Ribnica so prvotno načrtovano prenovo stalne razstave suhe robe in lončarstva v Ribniškem gradu prav zaradi dostopnosti gibalno oviranim obiskovalcem zasnovali na dostopnejši lokaciji v Rokodelskem centru, **(MK – Rokodelski center Ribnica, ukrep 3.2)**.

Več muzejev:

Več muzejev je izdalo publikacije, prilagojene za senzorno ovirane obiskovalce, **(MK, ukrep 3.2)**.

MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, v nadaljevanju povzema prispevke zunanjih javnih (kulturnih) ustanov in javnih zavodov, na področju knjižnične dejavnosti.

Slovenske splošne knjižnice:

Knjiznice.si - portal slovenskih splošnih knjižnic⁷⁰: Portal je ob finančni pomoči MK zaživel 20. novembra 2019. Portal slovenskih splošnih knjižnic je namenjen različnim javnostim, saj na enem mestu združuje vse pomembne vidike dejavnosti slovenskih splošnih knjižnic. Spletna stran je prilagojena tudi slepim in slabovidnim uporabnikom, v skladu s smernicami WCAG 2.1, **(MK – Slovenske splošne knjižnice, ukrep 3.3)**

Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani (NUK):

V okviru projekta »Šolske knjižnice«, ki ga je financiralo MIZŠ, je NUK v letu 2020 skrbel za kreiranje novih katalognih zapisov za sistem COBISS, za potrebe šolskih knjižnic osnovnih in srednjih šol ter didaktične pripomočke zavodov za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami. Uporabniki s posebnimi potrebami so bili v letu 2020 ob vpisu v NUK oproščeni plačila članarine. Kot dokazilo o statusu so lahko predložili EU kartico ugodnosti za invalide ali druga dokazila, ki so jih izdali ZPIZ, ZZZS, ZRSZ, ZRSŠ oziroma matična fakulteta, **(MK - NUK, ukrep 3.3, tudi 4.3, 4.5)**

Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne:

S koncesijsko pogodbo z Zvezo društev slepih in slabovidnih Slovenije – Knjižnico slepih in slabovidnih Minke Skaberne, država ureja kulturne pravice državljanov, ki ne morajo uporabljati knjižničnega gradiva v tako imenovanem običajnem črnem tisku, in želi zagotoviti pogoje za koordinacijo in boljšo dostopnost specializiranih knjižničnih storitev za slepe in slabovidne širom Slovenije, **(MK – Knjižnica slepih in slabovidnih, ukrep 3.3).**

MK, Direktorat za ustvarjalnost, Sektor za umetnost, v nadaljevanju povzema prispevke zunanjih javnih (kulturnih) ustanov in javnih zavodov.

Moderna galerija (in Muzej sodobne umetnosti):

V letu 2020 so poskrbeli za dostopnost za invalide, do prostorov, umetniških eksponatov in informacij o njih, na naslednje načine:

- gibalno oviranim osebam je bil omogočen dostop z dvigalom;
- galerija je bila opremljena s primernimi sanitarijami za invalide;
- med vitrinami in panoji je bilo dovolj prostora, ki omogoča gibanje gibalno oviranim osebam;
- razstavna vsebina je bila delno prilagojena slepim;
- dodatni napisi so omogočali branje slabovidnim;
- galerija je invalidom nudila prilagojen spremljevalni pedagoško/andragoški program;
- galerija je sodelovala z NVO, ki združujejo ranljive skupine.

Galerija omogoča prost vstop gibalno in senzorno oviranim osebam ter njihovim spremljevalcem.

(MK – Moderna galerija, ukrep 3.2, 3.3).

Muzej za arhitekturo in oblikovanje (MAO)

V letu 2020 so omogočali invalidom dostop do prostorov, razstavnih eksponatov in informacij o njih na naslednje načine:

- muzej je omogočil dovolj prostora med vitrinami in panoji, ki je omogočal gibanje gibalno oviranim osebam;
- za gluhe obiskovalce so občasno organizirali vodstva s tolmačem za znakovni jezik;
- spremljevalni pedagoško/andragoški program so prilagodili invalidom;
- sodelovali so z NVO-ji, ki združujejo ranljive skupine.

Muzej omogoča prost vstop gibalno in senzorno oviranim osebam ter njihovim spremljevalcem, **(MK - MAO, ukrep 3.2, 3.3).**

⁷⁰ <https://www.knjiznice.si/>

MK, Direktorat za ustvarjalnost, Sektor za umetnost – gledališka dejavnost, poroča, da na področju uprizoritvene umetnosti MK sofinancira dejavnosti 14 javnih zavodov (od tega 5 nacionalnih) ter programe in projekte nevladnih organizacij, ki so povzete v nadaljevanju

SNG Drama Ljubljana

V SNG Drama Ljubljana že vrsto let družbeno odgovorno sooblikujejo kulturni prostor, v katerem delujejo. Kot osrednja gledališka institucija v državi čutijo posebno odgovornost in željo, da bi po svojih močeh izboljšali življenje tudi skupinam in posameznikom, ki so zaradi raznovrstnih razlogov prikrajšani za možnost (pogostejšega) obiskovanja gledališča. Ogled predstav omogočajo vrsti ranljivih skupin: otrokom iz socialno ogroženih okolij, brezposelnim, brezdomcem, invalidom na vozičku, slepim in slabovidnim, gluhi in naglušni ter drugim skupinam ljudi s posebnimi potrebami. Drama redno namenja brezplačne vstopnice uporabnikom več deset dobrotelčnih društev. V letu 2020 jim je namenila 470 vstopnic, med drugim 30 za spletni ogled silvestrske predstave Moj mož. Invalidom na invalidskem vozičku omogočajo brezplačen ogled predstav, spremljevalec (ki je sicer zaželen) pa vstopnico plača. V koledarskem letu si invalidi na vozičku (v lastni organizaciji) v povprečju ogledajo 20 predstav (**MK, SNG Drama Ljubljana**, ukrep 3.2, 3.3).

SNG Nova Gorica

Kot družbeno odgovorna ustanova omogočajo brezplačen ogled predstav mladim in odraslim iz ranljivih družbenih skupin (**MK, SNG Nova Gorica**, ukrep 3.2, 3.3).

Gledališče Koper

V Gledališču Koper so v letu 2020 zaradi epidemije bolezni COVID-19 izvajali svoje aktivnosti predvsem preko spleta. Tako so v obdobju od 16. 3. 2020 do vključno 25. 5. 2020 izvajali program z naslovom »Gledališče je doma«, v okviru katerega so izvedli vrsto bralnih gledaliških predstav, posnetke katerih so predvajali preko spleta. Bralne predstavitve, ki so bile v prvi vrsti namenjene osnovnošolcem, so bile razdeljene na več sklopov: najmlajšim so bili namenjeni sklopi »Skok v pravljico«, »Svet skozi pasje oči« in »Pravljice in pesmice za zajtrk, kosilo in večerjo« (branje različnih pravljic in pripovedovanje različnih zgodb); »Beremo za 3., 4. in 5. razred«, »Beremo za 6. in 7. razred« in »Beremo za 8. in 9. razred« pa so bili namenjeni predvsem učencem druge in tretje triade in so zajemali v prvi vrsti branje izbranih besedil iz šolskih beril. V okviru omenjenega programa so prek spleta predvajali tudi redno tedensko oddajo »Športna sreda z Luko Cimpričem«. Omeniti velja še nekaj enkratnih kulturnih dogodkov, ki so jih prenašali v okviru programa: Šolski plesni odmor s Fiono, ki je bil namenjen učenju plesnih korakov za učence s Plesnim centrom Fiona na Facebook-u; kulturno (spletna) prireditve ob prazniku Mestne občine Koper; 10. podelitev primorske gledališke nagrade Tantadruj (spletna razglasitev dne 19. 5. 2020). Vse omenjene predstavitve, oddaje in prireditve so bile dostopne tudi učencem s posebnimi potrebami (**MK, Gledališče Koper**, ukrep 3.3).

Prešernovo gledališče Kranj

V Prešernovem gledališču Kranj so v letu 2020 izvajali program spletnih gledaliških predstav (v prvi vrsti gre za predvajanje arhivskih posnetkov gledaliških predstav) z naslovom »Prešernovo od doma«. Gledališke predstave so predvajali preko Youtube kanala Prešernovega gledališča Kranj. Poleg tega so pripravili unikaten dramski projekt z naslovom »Monologi s kavča«, v okviru katerega so predvajali skupno osem monologov osmih različnih dramskih igralcev (šlo je za krstne uprizoritve) in ki so jih predvajali preko Youtube, Facebooka in Instagrama. Vse uprizoritve so bile dostopne tudi invalidom (**MK, Prešernovo Gledališče Kranj**, ukrep 3.3).

Cankarjev dom

Cankarjev dom ima spletno stran opremljeno s pripomočki za slepe in slabovidne ter za osebe z disleksijo (**MK, Cankarjev dom**, ukrep 3.3).

Anton Podbevšek Teater

V Anton Podbevšek Teatru so v letu 2020 izvedli program z naslovom »Branje pravljic s Pavletom Ravnohribom«, v okviru katerega je priznani dramski igralec prebral otrokom šest različnih pravljic. Bralne predstavitve so bile dostopne tudi otrokom s posebnimi potrebami (**MK, Anton Podbevšek Teater**, ukrep 3.3).

SNG Maribor

V SNG Maribor so v letu 2020 zaradi epidemije bolezni COVID-19 izvajali program »Gledališče na domu«, v okviru katerega so preko spleta predvajali arhivske posnetke svojih gledaliških predstav. Prav tako so v letu 2020 izvedli projekt z naslovom: »Igralke in igralci Drame SNG Maribor berejo izbrane zgodbe Draga Jančarja«, v okviru katerega so od 8. 5. 2020 dalje izvedli deset bralnih uprizoritev na podlagi zgodb iz knjige Drago Jančar: Mnoga življenja. Uprizoritve so predvajali na Youtube kanalu SNG Maribor.

Dne 20.11. 2020 so v SNG Maribor na svojih spletnih straneh objavili povezavo na Manifest Assitej. Assitej je Mednarodna zveza gledališč za otroke in mlade. Manifest Assitej (originalni naslov v angleščini je »ASSITEJ Manifesto«⁷¹, vsebuje tudi točke, ki se nanašajo na zagotavljanje dostopnosti gledališč za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami. Manifest je na voljo v desetih različnih jezikih, slovenščine pa žal ni med njimi (**MK, SNG Maribor**, ukrep 3.3).

Slovensko ljudsko gledališče Celje

V letu 2020 so sodelovali z Društvom za slepe in slabovidne v Ljubljani, kjer so njihovi igralci snemali avdio knjige (**MK, Slovensko ljudsko gledališče Celje**, ukrep 3.2, 3.3).

Lutkovno gledališče Ljubljana (LGL)

V letu 2020 je Lutkovno gledališče Ljubljana (v nadaljevanju LGL) dalo na brezplačni spletni ogled 15 lutkovnih gledaliških predstav iz njihovega arhiva, tem pa so dodali še 1 na novo posneto lutkovno predstavo, ki pa je bila plačljiva.

LGL je v letu 2020 izvajalo tudi brezplačni program z naslovom »LGL na spletišču«, v okviru katerega je LGL vrtcem in šolam omogočala ogled 14 spletnih lutkovnih gledaliških predstav za različne starostne skupine otrok in mladih. Preko aplikacije ZOOM so ponudili tudi video delavnice o izdelovanju preprostih lutk. Prav tako so v LGL preko ZOOM-a omogočali srečanja z njihovimi igralci in strokovnimi delavci. Omenjeni obiski so bili običajno dolgi od 30 do 45 minut (**MK, LGL**, ukrep 3.2, 3.3).

Lutkovno gledališče Maribor

V letu 2020 so v Lutkovnem gledališču Maribor izvajali projekt z naslovom »Potepini – interaktivna zvočna pot«. Pri projektu je šlo za potep ob reki Dravi s slušalkami in posebno aplikacijo na mobilnem telefonu. Potep postane tako večmedijski oziroma zvočni performans, ki ga obhodimo po vnaprej načrtani poti. Potepini so lahko otroci in odrasli, družine, ki s pomočjo zvočnih slik, vtisnjenih v lokacijo načrtane poti, prehajajo med fiktivnimi in realnimi situacijami. Potepinski program je na voljo v slovenskem, angleškem in nemškem jeziku (**MK, Lutkovno gledališče Maribor**, ukrep 3.3).

Slovensko mladinsko gledališče

V letu 2020 bi morali nadaljevati sodelovanje pri nacionalnem projektu Gledališki tolmač, ki v sodelovanju z Društvom gluhih in naglušnih Ljubljana gluhim omogoča ogled predstav na odrih največjih slovenskih gledališč, ki so bile do nedavnega na voljo le slišečemu občinstvu. Tolmači in igralci gledališka dela naravnost z odra tolmačijo v slovenski znakovni jezik in tako gluhim v občinstvu pričarajo edinstveno izkušnjo spremljanja predstav v živo. Vse dejavnosti, povezane s projektom, so morali prestaviti v čas, ko bodo lahko v svoje dvorane znova povabili gledalce (**MK, Slovensko mladinsko gledališče**, ukrep 3.2,3.3).

Slovenski gledališki inštitut

Prilagojeni programi 2020:

⁷¹ spletna povezava domačo spletno stran Manifesta Assitej: <http://www.assitej-international.org/en/2020/09/assitej-manifesto-2/>

- Jeziki gledališča: Udeleženci v obliki interaktivnega vodstva spoznajo sistem gledaliških izraznih sredstev, ki bi jih lahko imenovali tudi znakovni jezik gledališča. Program se izvaja tudi v znakovnem jeziku pod vodstvom gluhega vodiča (gluhe študentka fotografije) in je primeren tudi za gluhe in naglušne obiskovalce.
- Jeziki gledališča – video vodič: gluha vodička, je posnela video vodič po stalni razstavi v slovenskem znakovnem jeziku s podnapisi. Vodič je na voljo skupinam in posameznim obiskovalcem, da jih uvede v vsebine razstave ter jih seznani z zgodovino gledališča na Slovenskem in gledaliških izraznih sredstvih.
- Gledališče na dotik: S pomočjo številnih modelov, maket in tipnih slik se udeleženci seznanijo z zgodovino gledališča na Slovenskem, zlasti z razvojem odrov in prostorov. Zaradi taktilnega zaznavanja in drugih več-čutnih elementov je program primeren za slepe, slabovidne in gluhoslepe osebe.
- Doživetje Škofjeloškega pasijona: V okviru magistrskega študija tiflopedagogike je študentka pod mentorstvom izdelala tipno maketo Škofjeloškega pasijona, ki je v februarju 2015 dopolnila stalno razstavo gledališkega muzeja in je od leta 2017 razstavljena v prostorih v 1. nadstropju. Predstavitev makete spremlja delavnica Doživetje Škofjeloškega pasijona, ki udeležencem na več-čutni način približa zgodovino, pomen in podobo te procesije. Tako maketa kot delavnica sta namenjeni senzorno oviranim obiskovalcem, zlasti slepim, slabovidnim in gluhoslepim.
- Obleka naredi človeka: Gledališka delavnica je primerna tudi za osebe z okvaro sluha, saj temelji na vizualnih sporočilih in ustvarjanju, pri čemer komunikacija preko besedil ali govora ni bistvenega pomena. Vsebinsko se osredotoča na gledališki kostum in njegovo uporabo, na primer v pantomimičnem igranju vlog.
- Commedia dell'arte: Gledališka delavnica predstavlja zgodovino italijanske commedie dell'arte ter je osredotočena na spoznanje likov in njihovih značilnosti s pomočjo kostumov in telesnega izražanja. Delavnico izvaja gluha režiserka v sodelovanju s tolmačko za znakovni jezik. Program je posledično dostopen tako slišnim kot osebam z okvaro sluha.
- Prostor na dotik: Občasno razstavo Prostor v prostoru: scenografija na Slovenskem do leta 1991 so slepi in slabovidni obiskovalci predstavili s pomočjo taktilnih slik, kolažev in maket, ki so nastale po vzoru razstavljenih originalov. Razvoj odrskega prostora in scenografije se je udeležencem vodstev približeval tudi s pomočjo opisa slik ter z zvočnimi posnetki izbranih predstav. Poleg tega so v vodstvo vključili dostopne scenske/gledališke elemente na razstavi (boba za veter, projektor, reflektor, sulice/helebarde, model deželnega gledališča, podest, mačka iz opere *Kleopatra* in drugo). Prilagojeni pripomočki se zdaj po koncu razstave uporabljajo v okviru drugih programov za senzorno ovirane.

(MK, Slovenski gledališki inštitut, ukrep 3.3, 4.3, 4.6, 4.7, 4.9, 4.12)

Slovenska Kinoteka

V letu 2020 je Slovenska Kinoteka izvajala program »Kinoteka na spletu«. Preko tega programa so bili filmi dostopni tudi invalidom **(MK, Slovenska Kinoteka, ukrep 3.3)**.

Raziskovalna dejavnost

MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, v nadaljevanju povzema prispevke zunanjih javnih (kulturnih) ustanov in javnih zavodov na področju knjižnične dejavnosti..

Združenje slovenskih splošnih knjižnic

V aprilu 2020 je Združenje splošnih knjižnic opravilo raziskavo med člani, uporabniki in ne uporabniki slovenskih splošnih knjižnic. Med člani knjižnic jih je 5 % menilo, da imajo knjižnice neprimeren dostop za osebe s posebnimi potrebami **(MK – Združenje slovenskih splošnih knjižnic, ukrep 3.2, 3.3)**.

MP, Direktorat za prostor, graditev in stanovanja, poroča, da so v letu 2020 izvedli spletno Konferenco o dostopnosti in uporabi objektov. S predavanji so bili izpostavljeni zakonodajni predpisi, izvajanje predpisov, dobre in slabe prakse s strani projektiranja in izvedbe, kakor tudi primeri in potrebe samih uporabnikov. Podano je bilo veliko praktičnih napotkov, tako za novogradnje, kot tudi za rešitve problemov dostopnosti in uporabnosti obstoječih objektov. Cilj univerzalne dostopnosti in uporabe objektov je, da se vsi, ne glede na funkcionalno oviranost, v grajenem prostoru enakopravno gibljemo, ga uporabljamo in v njem izpolnujemo vse življenjske potrebe. Konference se je udeležilo 160 slušateljev, in je naletela na pozitivne odzive, ne glede na to, da je bila izpeljana preko spletišča in ne v živo, kakor je bila sprva predvidena. Da je bila konferenca dostopna vsem, je bila v celoti tolmačena v znakovni jezik (**MOP**, ukrep 3.2).

MP, Direktorat za organizacijsko zakonodajo in pravosodno upravo poroča, da je bilo v imeniku sodnih tolmačev v preteklem letu šest (6) sodnih tolmačev za slovenski znakovni jezik. V letu 2020 ni bilo imenovanega nobenega novega sodnega tolmača za slovenski znakovni jezik.

V zvezi z vprašanjem položaja gluhih oseb in uporabe slovenskega znakovnega jezika je MP že prejšnje leto izpostavilo primer, ko je Strokovni svet na svoji 6. redni seji dne 12. 9. 2019 obravnaval vprašanje sistemske umestitve in položaja gluhega sodnega tolmača. Iz zapisnika izhaja, da je bila na seji Strokovnega sveta obravnavana vloga, ki jo je kandidat - gluhi tolmač vložil za imenovanje za sodnega tolmača za slovenski znakovni jezik. Pri tem je bilo v strokovni razpravi izpostavljeno, da do sedaj še ni bilo takšnega primera in je treba preverjanje znanja oziroma opravljanje izpita za imenovanje za sodnega tolmača za slovenski znakovni jezik prilagoditi in v ta namen pripraviti gradiva na način, da bo komisija kandidate objektivno preverila in ocenila, kar velja tako za gluhe kot tudi za slišče tolmače. MP in Strokovni svet do priprave tega poročila nista bila seznanjena z morebitnim drugim konkretnim primerom, ki bi po vsebini obravnaval vprašanje položaja ali pravic invalidov. Ob zavedanju, da gre pri vprašanju imenovanja gluhega sodnega tolmača za slovenski znakovni jezik za širšo problematiko, ki zahteva predvsem sistemske rešitve, je MP dne 24. 1. 2020 organiziralo sestanek, na katerem je z različnimi (slišječimi in neslišječimi) deležniki potekala razprava na temo imenovanja gluhega tolmača za sodnega tolmača za slovenski znakovni jezik⁷². Ob tem še dodajajo, da MP ni nosilno ministrstvo, ki bi na državni ravni reševalo položaj gluhih tolmačev. MP želi pri svojem delovanju zasledovati cilje enakopravnega vključevanja vseh družbenih skupin v segmente delovanja družbenega sistema in na ta način vzpodbuditi širšo razpravo na temo gluhih sodnih tolmačev.

Poročajo tudi, da po določbah Družinskega zakonika⁷³ in novega Zakona o nepravdnem postopku (ZNP-1)⁷⁴, ki sta pomembna tudi za položaj invalidov, postavitev odrasle osebe pod skrbništvo in imenovanje

⁷² Kot posebej dragocena se je preko razprave izkazala izmenjava družbenih, kulturnih, jezikovnih ter pravnih vidikov življenja in delovanja gluhih in naglušnih oseb na splošno ter morebitne vloge gluhega sodnega tolmača v sodnih postopkih, saj so udeleženci sestanka vsak iz svojega vidika izrazili različne poglede na obravnavanje te problematike. Kar zadeva sodne postopke, je bilo ugotovljeno, da sodišča v veljavni procesni zakonodaji ne vidijo ovir, da bi bilo tolmačenje gluhi osebi opravljeno s t.i. »podpornim« tolmačem v timu dveh tolmačev, saj se sodišča že sedaj soočajo s tovrstnimi situacijami. Do dvojnih tolmačenj prihaja praviloma v postopkih, kjer stranka uporablja za evropski prostor redek jezik (kot je to na primer paštu jezik, ko en tolmač prevaja paštu jezik v angleščino in nato drugi tolmač iz angleščine v slovenščino). Tudi gluha udeleženca sestanka sta poudarila, da je v Sloveniji pri tolmačenju gluhi osebi že dolgo časa uveljavljena tovrstna praksa, ko je prisoten t. i. »kulturni posrednik«, ki posreduje komunikacijo gluhi osebi v posebni tehniki (tudi z mimiko, gestami), tolmač pa potem to posreduje sliščemu. Vsi udeleženci sestanka so se strinjali, da je gluhim treba omogočiti individualno prilagojen (sodni) postopek na način, da bo lahko gluha oseba v njem sodelovala in postopek razumela, zato je pomembno izbrati tolmača, ki gluho osebo najbolj razume. Ker je kandidat v roku oddal vlogo na javni poziv in je bila njegova vloga za imenovanje za sodnega tolmača za slovenski znakovni jezik ocenjena kot popolna, se je MP odločilo, da je potrebno kandidatu čimprej omogočiti opravljanje posebnega preizkusa strokovnosti. Trenutno je njegova vloga za imenovanje za sodnega tolmača za slovenski znakovni jezik v obravnavi na Centru za izobraževanje v pravosodju, ki bo pri izvedbi konkretnega preizkusa strokovnosti v strokovno komisijo imenoval kompetentne strokovnjake na področju slovenskega znakovnega jezika, ki bodo zmožni tudi opredeliti, kako naj poteka izpit za navedenega kandidata.

⁷³ Uradni list RS, št. 15/17, 21/18 – ZNOrg, 22/19 in 67/19 – ZMatR-C, (ki se v celoti uporablja od 15. 4. 2019 dalje), in 200/20 – ZOOMTVI)

⁷⁴ Uradni list RS, št. 16/19.

skrbnika nista več vezana na odvzem poslovne sposobnosti, saj sta bila instituta odvzema poslovne sposobnosti in podaljšanja roditeljske pravice odpravljena oziroma nadomeščena s postopkom postavitve odrasle osebe pod skrbništvo (4. poglavje 8. dela, členi od 262 do 265 Družinskega zakonika - DZ). Drugi Oddelek X. poglavja ZNP-1 pa nadalje ureja postopek za postavitve odrasle osebe pod skrbništvo. Za postopke, ki jih ureja ZNP-1 veljajo določena splošna načela. Tako na primer ZNP-1 v prvem odstavku 6. člena določa, da si morajo sodišče, udeleženci in druge osebe, ki sodelujejo v postopku, ves čas postopka prizadevati, da se pravice in pravni interesi udeležencev čim prej ugotovijo in zavarujejo. Nadalje pa drugi odstavek istega člena določa, da mora sodišče po uradni dolžnosti ukreniti vse, da se zavarujejo pravice in pravni interesi otrok in oseb, ki zaradi motnje v duševnem zdravju ali drugih okoliščin niso sposobne, da bi same skrbele za svoje pravice in interese. Z novelo ZNP-1 je bila tako glede hitrosti postopka v primerjavi z določbo prej veljavnega ZNP vnesena sprememba, po kateri si morajo ne le sodišče, temveč tudi udeleženci v postopku in druge osebe, ki sodelujejo v postopku (npr. pooblaščenca, priče, zastopniki, izvedenci), ves čas postopka prizadevati, da se pravice in pravni interesi udeležencev čim prej ugotovijo in zavarujejo. Odgovornost za hitro in ekonomično izvedbo postopka je tako tudi v nepravdnem postopku porazdeljena in poleg sodišča k skrbnemu ravnanju zavezuje tudi udeležence in druge osebe, udeležene v postopku.

Dodatno varnost udeležencem postopka postavitve odrasle osebe pod skrbništvo nudi tudi določba 7. člena, ki zapoveduje sodiščem preiskovalno načelo in v zvezi s tem določa, da v postopkih, ki se lahko začnejo po uradni dolžnosti, ali če gre za varstvo pravic otrok in oseb, ki zaradi motnje v duševnem razvoju ali težav v duševnem zdravju ali drugih okoliščin niso sposobne, da bi same skrbele za svoje pravice in interese, sodišče ugotavlja tudi dejstva, ki jih udeleženci niso navedli, in izvaja tudi dokaze, ki jih udeleženci niso predlagali. Torej je že sodišče neke vrste garant, da bodo zavarovane vse pravice osebe, ki je v postopku postavitve pod skrbništvo. Nenazadnje pa pravice strank v postopku postavitve pod skrbništvo, varuje tudi določba 5. člena ZNP-1, ki ureja pravico do izjave in v zvezi s tem določa, da mora dati sodišče udeležencem v postopku možnost, da se izjavijo o navedbah drugih udeležencev, da sodelujejo pri izvajanju dokazov in da razpravljajo o rezultatih celotnega postopka. Torej je tudi preko zapovedane pravice do izjave osebi zagotovljena možnost, da bo v postopku slišana ter da jo bo sodišče obravnavalo kot subjekt postopka.

MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, v nadaljevanju povzema prispevke zunanjih javnih (kulturnih) ustanov in javnih zavodov na področju muzejske dejavnosti..

Slovenski etnografski muzej

V Slovenskem etnografskem muzeju je bila v letu 2020 na ogled razstava z naslovom »Bosi. Obuti. Sezuti.«, ki je bila gibalno oviranim in slabovidnim prilagojena z višino vitrin in osvetlitvijo prostora, **(MK – Slovenski etnografski muzej, ukrep 3.3).**

Muzej novejšje zgodovine Slovenije

V Muzeju novejšje zgodovine Slovenije so za slepe in slabovidne izdelali osem tipnih zemljevidov z legendo v Braillovi pisavi, s pomočjo katerih spoznavajo spreminjanje slovenske meje tekom 20. stoletja. Invalidnim obiskovalcem so bili na voljo tudi prenovljeni avdio-vodniki na stalni razstavi, ki slepim in slabovidnim omogočajo aktivno spremljanje razstave; vodnike spremlja knjižica z besedili, ki so posneta na avdio-vodniku, kar omogoča spremljanje razstave tudi gluhih in naglušnih, **(MK – Muzej novejšje zgodovine Slovenije, ukrep 3.3).**

MK, Direktorat za ustvarjalnost, Sektor za umetnost – gledališka dejavnost, poroča, da na področju uprizoritvene umetnosti MK sofinancira dejavnosti 14 javnih zavodov (od tega 5 nacionalnih) ter programe in projekte nevladnih organizacij.

SNG Maribor

Dne 5.12. 2020 so v SNG Maribor pripravili spletno Miklavževanje s predvajanjem pravljirnega baleta Kekec po motivih pripovedk Josipa Vandota (Youtube kanal SNG Maribor).

V SNG Maribor so v obdobju od 24.12. 2020 do 26.12. 2020 pripravili pester božični spored na družbenih omrežjih (Youtube kanal SNG Maribor, Facebook), ki je vključeval serijo treh streamingov: božični koncert Zbora Opere, glasbeno plesno uprizoritev Nanine pesmi in božični baletni gala koncert, **(MK, SNG Maribor, ukrep 3.3).**

Prešernovo gledališče Kranj

Decembra 2020 so pripravili novo e – razstavo z naslovom »Dogodek je tu, dogodek imate v mestu: Teden slovenske drame – 50 let«.

Prešernovo gledališče Kranj je dne 26.12. 2020 premierno uprizorilo Novoletno pravljico Jožefa Pernarčiča, ki so jo posneli in predvajali preko aplikacije ZOOM. Ta je bila novoletno presenečenje za najmlajše. Tako e - razstava, kot tudi Novoletna pravljica sta bili dostopni tudi invalidom oziroma otrokom s posebnimi potrebami **(MK, Prešernovo gledališče Kranj, ukrep 3.3).**

Lutkovno gledališče Ljubljana (LGL)

Dedek Mraz za podjetja: v mesecu decembru 2020 so v LGL za podjetja in druge organizirane skupine, ki so želeli razveseliti otroke svojih zaposlenih, pripravili spletni paket s posnetkom lutkovne predstave in kratkim filmom z nagovorom Dedka mraza **(MK, LGL, ukrep 3.3).**

Slovenski gledališki inštitut

Slovenski gledališki inštitut je v letu 2020 slepim in slabovidnim ter gluhi in naglušnim prilagodil naslednji kulturni dogodek:

- **Državna proslava ob slovenskem kulturnem prazniku (7. 2. 2020, Cankarjev dom Ljubljana):** Slovenski gledališki inštitut je na pobudo Upravnega odbora Prešernovega sklada sodeloval pri načrtovanju, organizaciji in izvedbi prilagoditvenih ukrepov za povečanje dostopnosti državne proslave ob podelitvi Prešernovih nagrad. V dogovoru z Zvezo društev slepih in slabovidnih Slovenije ter Zvezo društev gluhih in naglušnih Slovenije ter v sodelovanju z RTV Slovenija je bil dogodek opremljen z avdiodeskripcijo v živo v dvorani in v televizijskem prenosu ter s tolmačenjem v znakovni jezik in s podnapisi. S svojim strokovnim znanjem je bil SLOGI predvsem v svetovalni in koordinacijski funkciji. Uresničitev prilagoditev je omogočila Služba za državne proslave Ministrstva za kulturo RS. Odziv ciljne skupine je bil zelo dober in upamo, da se tovrstne prakse tudi v prihodnje ohranijo.

(MK, Slovenski gledališki inštitut, 3.3, 4.3, 4.6, 4.7, 4.9, 4.12, 4.13, 5.3, 8.7).

Slovenska Kinoteka

V letu 2020 je Slovenska Kinoteka preko spleta izvedla več filmskih festivalov:

- Short Export: made in Germany (posebna spletna projekcija aktualnih kratkih nemških filmov, ki so jo izvedli v sodelovanju z Goethe – Institutom Ljubljana in društvom Kraken dne 24.5. 2020),
- 17. Animateka – Festival animiranega filma (od 30.11. do 9.12. 2020) in
- 36. Festival LGBT Filma (od 12.12. do 20.12. 2020).

Ti so bili na ta način dostopni tudi invalidom in osebam s posebnimi potrebami, **(MK, Slovenska Kinoteka, ukrep 3.3).**

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

MP, Direktorat za organizacijsko zakonodajo in pravosodno upravo, poroča, da so z dopisom št. 141-1/2016/63 z dne 3. 2. 2021⁷⁵ od pravosodnih deležnikov in drugih institucij, ki v širšem smislu delujejo na področju pravosodja, v luči doseganja čim večje ravni zaščite invalidov in uresničevanja

⁷⁵ MP je navedeni dopis poslalo Vrhovnemu sodišču Republike Slovenije, Vrhovnemu državnemu tožilstvu Republike Slovenije, Državnotožilskemu svetu, Sodnemu svetu, Državnemu odvetništvu Republike Slovenije, Notarski zbornici Slovenije, Odvetniški zbornici Slovenije, Zbornici izvršiteljev Slovenije, Zbornici stečajnih upraviteljev, Strokovnemu svetu za sodno izvedenstvo, sodno cenilstvo in sodno tolmačenje, Društvu mediatorjev Slovenije ter v vednost Varuhu človekovih pravic in Zagovorniku načela enakosti.

njihovih konvencijskih in ustavno zagotovljenih pravic, želeli pridobiti čim več podatkov in informacij ter se seznaniti z morebitnimi težavami, s katerimi se srečujejo invalidi in zaposleni v pravosodnih organih in drugih institucijah, ki delujejo na področju pravosodja. Slednje je še posebej pomembno v času težkih epidemioloških razmer zaradi epidemije virusa Covid-19, ki lahko v veliki meri prizadenejo ravno najbolj ranljive skupine ljudi, kot tudi za prihodnje, saj MP želi biti seznanjeno s težavami, ki jih pri svojem delu zaznavajo pravosodni deležniki pri uresničevanju pravic invalidov v pravosodnih postopkih in nasploh pri poslovanju z invalidi. Težave, ki jih pravosodni deležniki navajajo v svojih odzivih zlasti pri dostopu invalidov do sodišč, na MP rešujejo v okviru zagotovljenih finančnih sredstev za investicijsko vzdrževanje stavb pravosodnih organov, kjer izvajajo številne ukrepe za ureditev dostopnosti. Gre za neposredne ukrepe, kot so izdelava projektne dokumentacije in izvedba del z nadzori, ki omogočajo ureditev vertikalnih dostopov v objekte, ki so primerni za invalide, večinoma z izgradnjo dvigal, kot tudi za ukrepe notranjih preureditev stavb, ki zagotavljajo dostopnost do sanitarij in ureditev sanitarij, dostopnost do sodnih dvoran in podobno. Poleg neposrednih ukrepov se izvajajo tudi posredni ukrepi, ki se navezujejo na neposredne ukrepe in načeloma pomenijo predhodni pogoj za kasnejšo izvedbo ali funkcioniranje neposrednih ukrepov, kot so to primerno urejeni tlaki, nakupi delov nepremičnin, ki omogočajo ustrezne razširitve hodnikov in preureditve prostorov ter večje preureditve sodnih stavb. MP v nadaljevanju povzema odzive pravosodnih in drugih deležnikov, ki se nanašajo na uresničevanje pravic invalidov pri poslovanju z invalidi v (pravo)sodnih postopkih:

Vrhovno sodišče Republike Slovenije v dopisu št. Su 201/2021 z dne 15. 2. 2021 navaja, da je določena pojasnila glede razpoložljivih podatkov s področja invalidov, posredovalo že z dopisom št. Su SRSU 75/2019 z dne 11. 12. 2019⁷⁶. Iz podatkov informacijskega sistema MFERAC izhaja, da je bilo na dan 31. 12. 2020 na sodiščih zaposlenih sto štiriinpetdeset (154) invalidnih oseb; osemnajst (18) sodnikov in sto šestintrideset (136) javnih uslužbencev (v primeru javnih uslužbencev število invalidnih oseb vključuje sedem (7) oseb s telesno okvaro). Glede uresničevanja pravic invalidov v zvezi z dostopnostjo do spletnih vsebin sodstva Vrhovno sodišče izpostavlja, da je Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije (NSIOS), ki zastopa kar 98,5 odstotka vseh invalidov v Sloveniji, dne 2. 7. 2020 skupaj z založbo Beletrina podelil prva certifikata za spletno dostopnost invalidom spletnima stranema nasodiscu.si⁷⁷ in eu-drzavljan.si⁷⁸. NSIOS certifikat spletne dostopnosti potrjuje, da je spletišče dostopno v skladu z obveznostmi Zakona o dostopnosti spletnih strani in mobilnih aplikacij⁷⁹ (ZDSMA) ter po priporočilih o dostopnosti spletnih vsebin »WCAG 2.1«^W. Pridobitev omenjenega certifikata pomeni, da ima organizacija spletne strani urejene tako, da so vsebine čim bolj dostopne ljudem z najrazličnejšimi oblikami invalidnosti (slepim in slabovidnim, gluhim in naglušnim, gibalno oviranim in kognitivno oviranim). V zvezi s težavami, ki jih v povezavi s pravicami invalidov zaznavajo in s prostorsko problematiko sodišč, ki pa je vključno z ureditvijo dostopa, vstopa in uporabe sodnih stavb in prostorov sodišč invalidom ali osebam s posebnimi potrebami, v pristojnosti MP, se na sodiščih, kjer se to izkaže za potrebno, z ustreznimi organizacijskimi ukrepi invalidnim osebam omogoči opravo poslovanja s sodiščem.

Vrhovno državno tožilstvo v dopisu št. VDT-Tu-20-26/3/2021/2 z dne 15. 2. 2021 navaja, da je bilo na državnih tožilstvih na dan 31. 12. 2020 zaposlenih šestnajst (16) invalidnih oseb, od tega šest (6) državnih tožilcev in deset (10) javnih uslužbencev, kar predstavlja 3% vseh zaposlenih na državnih tožilstvih. Gre za delovne invalide II. oz. III. kategorije po 34. členu ZPIZ-92, 60. členu ZPIZ-1 oziroma po sedanjem 63. členu ZPIZ-2. Na podlagi predlogov invalidskih komisij na tožilstvu v največji možni meri prilagodijo delovna mesta, ki jih zasedajo delovni invalidi, glede na njihove omejitve. Oddelek za kazenske zadeve Vrhovnega državnega tožilstva pa v dopisu št. VDT-Ktr-zb-1/9/2021/KM z dne 2. 3. 2021 navaja, da so vprašanja glede uresničevanja pravic invalidov naslovili na vsa državna tožilstva. Iz prejetih odgovorov je mogoče razbrati, da državna tožilstva v zvezi s postopki glede invalidov večinoma ne zaznavajo posebnih težav, zaradi katerih bi bili potrebni kakršnikoli ukrepi. Dostop do tožilstev je omogočen z uporabo dvigal tudi gibalno oviranim osebam. Okrožno državno tožilstvo

⁷⁶ Vsebino navedenega dopisa je MP povzelo v svojem poročilu o uresničevanju API za leto 2019.

⁷⁷ <https://nasodiscu.si/>

⁷⁸ <https://eu-drzavljan.si/>

⁷⁹ Uradni list RS, št. 30/18.

na Ptuj pa predlaga, da je treba v prostorih njihovega tožilstva razmisliti o širših vratnih (vhodnih) odprtinah, ter o prirejenih toaletnih prostorih za invalide. Poroča tudi, da Okrožno sodišče na Ptuj ni opremljeno z dvigalom in se tako lahko invalidne osebe z gibalno omejitvijo udeležujejo narokov le v pritličju sodišča. Iz Okrožnega državnega tožilstva v Kranju poročajo, da se težave pojavljajo na Okrožnem in Okrajnem sodišču v Kranju, ki poslujeta v objektu na naslovu Zoisova ulica 2, Kranj, ki razen klančine do glavnega vhoda nima nobene druge arhitekturne prilagoditve za invalide in gibalno ovirane osebe. Na tožilstvih še niso imeli položaja, ki bi terjal uporabo IR prevajalnih enot ali drugih pripomočkov, namenjenih naglušnim osebam, niti položaja, ki bi terjal prilagoditve ali posebne pripomočke, namenjene slepim in slabovidnim; bi bilo pa po njihovem mnenju smiselno razmisliti tudi o zagotovitvi oziroma dostopu do le-teh. Poleg prostorskih prilagoditev ter pripomočkov je po njihovem mnenju ključnega pomena zlasti razumevanje položaja in omejitev, s katerimi se srečujejo invalidne osebe, zato se državni tožilci in strokovni sodelavci udeležujejo izobraževanj na temo predstavitve posebnosti in izzivov, s katerimi se srečujejo invalidi v kazenskih oziroma predkazenskih postopkih.

Državnotožilski svet v dopisu št. Dts 8/2021 z dne 12. 2. 2021 navaja, da nima zaposlenih invalidov, prav tako se do sedaj v letu 2020 niti v preteklih letih v okviru svojega delokroga niso srečevali s tovrstno problematiko oziroma niso zaznavali težav pri poslovanju z invalidi, ki bi terjali posebne ukrepe.

Državno odvetništvo Republike Slovenije v dopisu št. DODV-138/2021-2 z dne 11. 2. 2021 navaja, da so imeli na 31. 12. 2020 zaposlene štiri (4) sodelavke s statusom delovnega invalida II. oziroma III. kategorije (po 60. členu ZPIZ-1 oz. 63. členu ZPIZ-2). Dve sodelavki sta zaposleni na sedežu na lokaciji Šubičeva 2 Ljubljana, ena sodelavka je zaposlena na zunanjem oddelku v Mariboru, ena sodelavka pa na zunanjem oddelku na Ptuj. Z namenom največje možne mere zaščite ranljivih skupin so v skladu z Zakonom o dostopnosti spletišč in mobilnih aplikacij (ZDSMA) v lanskem letu pričeli s testiranjem ustreznega orodja, ki bo omogočalo objavljane dokumentov na način, dostopen ranljivim skupinam (to velja tako za obstoječe kot novo spletišče v okviru gov.si). Državno odvetništvo ima v uporabi prostore na sedežu v Ljubljani in različnih lokacijah po Sloveniji. Upravljelec nepremičnega premoženja kot lastnik ali najemnik je MP, ki v okviru zagotovljenih sredstev za investicijsko vzdrževanje stavb pravosodnih organov izvaja ukrepe za ureditev dostopnosti, ki med drugim obravnavajo dostopnost zgradb tudi za funkcionalno ovirane osebe. Gre za ukrepe, kot so izdelava projektne dokumentacije in izvedba del, ki omogočajo ureditev vertikalnih dostopov v objekte, ki so primerni za invalide, večinoma z izgradnjo dvigal, kot tudi ukrepe notranjih preureditev stavb, ki zagotavljajo dostopnost do sanitarij. Državno odvetništvo ima v uporabi v večini prostore, ki se nahajajo v višjih zgradbah, zato je dostop za invalide otežen. Dejstvo, da na Državnem odvetništvu v primerjavi z drugimi pravosodnimi organi nimajo veliko zunanjih obiskovalcev oziroma strank, pa ne pomeni, da v prihodnosti temu problemu ni potrebno posvečati pozornosti. Trenutno vidijo največjo težavo v zgradbi (oziroma v vgrajenih obstoječih dvigalih), ki jo imajo v uporabi na sedežu, na naslovu Šubičeva 2 v Ljubljani. Širina vrat na dvigalih namreč ne omogoča vstopa osebi na invalidskem vozičku. Vstop je mogoč z osnovnim invalidskim vozičkom, ki je manjše širine. Trenutno težavo uspešno rešujejo tako, da sodelavci takšno stranko pričakajo na samem vhodu oziroma v pritličju objekta. Glede na to, da je vgradnja ustreznih dvigal dolgoročna rešitev, povezana z večjimi finančnimi stroški, pa vidijo rešitev tudi, v kolikor bi se to pokazalo kot nujno potrebno, z nakupom invalidskega vozička primerne širine, ki bi omogočal prevoz takšne osebe z dvigalom. Državno odvetništvo sklepno poudarja, da podpira vse aktivnosti za doseganje čim večje ravni zaščite invalidov in uresničevanja njihovih konvencijskih in ustavno zagotovljenih pravic. Še posebej se zavzema za spodbujanje varovanja in zagotavljanja polnopravnega in enakovrednega uživanja človekovih pravic invalidov in spoštovanja njihovega dostojanstva.

Odvetniška zbornica Slovenije v dopisu št. 186/2021 z dne 12. 2. in 26. 2. 2021 navaja, da na zbornici zagotavljajo dostop invalidov do zborničnih poslovnih prostorov, saj se ti nahajajo v prvem nadstropju poslovne stavbe z dvigalom. Prav tako se izobraževanja za njihovih člane izvajajo v prostorih, ki omogočajo dostop invalidom. V nadaljevanju navajajo nekatere izkušnje odvetnikov, ki kažejo na slabo dostopnost invalidov do sodnih zgradb ter neustrežno opremljenost sodišč, zaradi česar je oteženo zastopanje invalidov, ponujene pa jim niso nobene druge možnosti, prav tako je

odvetnikom, ki so sami invalidi, onemogočeno zastopanje strank in morajo pogosto pooblašči substitute. Kot invalide imajo v mislih tako osebe s trajno telesno okvaro, ki za premikanje uporabljajo voziček ali bergle, kot tudi osebe, ki imajo zaradi kakšne poškodbe začasno telesno okvaro. Dostop do sodišč, kjer so pred vhodom stopnice, je za invalide otežen, popolnoma onemogočeno pa je premikanje po sodni stavbi, če je dvigalo preozko za invalidski voziček ali dvigala sploh ni. Ponekod to težavo rešuje dobra volja varnostnikov in sodnega osebja, ki invalida z vozičkom odnesejo v ustrezno nadstropje, sicer pa to po mnenju odvetnikov ni rešitev. Običajno so na voljo prenosne aluminijaste tirnice, ki ne omogočajo ustreznega premikanja invalidskega vozička, saj lahko predvsem zaradi prevelikega naklona stopnic in drseče podlage voziček zdrsi nazaj. Odvetniki zapošajo za razpis obravnav, kjer so udeležene osebe s telesnimi okvarami, v pritličju, vendar pogosto s prošnjo ne uspejo, saj pritlične dvorane niso vedno proste oziroma so rezervirane zgolj za kazenske zadeve. V mnogih sodnih stavbah toaletnih prostorov za invalide sploh ni, ponekod so prostori zgolj v pritličju, v zgornjih nadstropjih pa so večinoma namenjena le zaposlenim. Vsled navedenega Odvetniška zbornica Slovenije predlaga, da se v celoti čim prej vzpostavijo možnosti za dostop do zgradb pravosodnih organov in s tem dostop invalidov do sodnega varstva ter se tudi odvetnikom invalidom omogoči nemoteno opravljanje odvetniškega poklica.

Notarska zbornica Slovenije v dopisu št. 477/2021 z dne 26. 2. 2021 navaja, da notarji pri svojem poslovanju posebno pozornost namenjajo zaščiti pravic invalidov in vseh ranljivih skupin, pri svojem delu pa ne zaznavajo težav pri uresničevanju pravic invalidov povezanih, z opravljanjem notarskih storitev. Na Notarski zbornici Slovenije tudi ne beležijo pripomb oziroma predlogov v zvezi z delom notarjev na tem področju. Notarske pisarne so urejene tako, da omogočajo dostop funkcionalno oviranih oseb do notarjev. Poleg navedenega notarji v primeru, če funkcionalno ovirane osebe nimajo možnosti, da pridejo v notarsko pisarno, notarsko storitev pogosto opravijo izven notarske pisarne, bodisi na njihovem domu ali v ustrezni ustanovi. Na ta način so notarske storitve ustrezno zagotovljene tudi invalidom in ranljivim skupinam, notarji pa pri svojem celotnem poslovanju skozi opozorilno dolžnost in spoštovanje zakonskih določb, ki spremlja vsa notarska opravila, posebno pozornost namenjajo zaščiti ranljivih skupin. Notarji so posebej pozorni na določene lastnosti oziroma značilnosti posameznikov, ki želijo ali potrebujejo določeno notarsko storitev, zaradi katerih so lahko omejeni ali so celo ogrožene njihove osnovne človekove pravice in njihova enakopravna obravnava. Pri sestavljanju listin o dvostranskih pravnih poslih mora notar vse čas nepristransko skrbeti za enakopravno uresničevanje pravilne volje in interesov udeležencev pravnega posla. Notar mora med drugim poskrbeti, da pri sestavljanju notarskih zapisov sodelujeta dve zapisni priči, če je kateri od udeležencev pravnega posla slep, gluha, nem ali gluhonem. Če je stranka gluha ali nema, mora notar zagotoviti, da ji je vsebina notarske listine v celoti znana in razumljiva. Če je pri sestavljanju listine udeležena gluha ali stranka, ki ne zna brati, mora pri sestavljanju listine razen zapisnih prič sodelovati tudi oseba njenega zaupanja, ki je sposobna stranki podati celotno vsebino listine. Notarji se zavedajo, da je zaščita ranljivih skupin resničen izziv za družbo. Ozaveščanje o zaščitnih ukrepih za ranljive skupine je tudi pomembna tematika pri vzpostavljanju zaščitnih ukrepov tudi znotraj EU. Notarji so tako v okviru Sveta notariatov EU (CNUE) vzpostavili spletno mesto www.the-vulnerable.eu, ki državljanom ponuja informacije o zaščitnih ukrepih za ranljive skupine v 22 evropskih državah. Število državljanov s funkcijskimi omejitvami ali invalidov (sedaj v EU 15 % delovnega prebivalstva ali 80 milijonov ljudi) se lahko s staranjem še povečuje, po podatkih Statističnega urada RS pa je v Sloveniji ocenjeno število invalidov od 12 do 13 % prebivalstva. Prav zaradi navedenega je potrebno tudi v okviru digitalne transformacije družbe istočasno zagotoviti dostopnost ranljivih skupin do vseh možnosti uveljavljanja pravic z uporabo digitalnih orodij. Po mnenju Notarske zbornice Slovenije pa lahko h krepitvi spoštovanja pravic posameznikov, še posebej ranljivih skupin, prispevajo tudi analize dosedanjih določb posameznih zakonov, še posebej novo sprejetih ali spremenjenih in tudi dosledno uresničevanje že sprejetih predpisov. Ugotovitve, ki bi jih s sodelovanjem udeležencev, ki imajo pristojnosti na teh področjih, sprejeli, bi lahko služile za odpravo morebitnih težav pri izvajanju ali prilagoditvi predpisov v smislu zagotavljanja pravic in svoboščin vsem skupinam v naši družbi in evropskem prostoru.

Društvo mediatorjev Slovenije v dopisu z dne 5. 2. 2021 navaja, da v okviru dejavnosti društva do sedaj niso zaznali težav pri uresničevanju pravic invalidov v postopkih, zato nimajo pobud ali predlogov za izboljšanje položaja invalidov, ki bi temeljili na njihovih izkušnjah pri delu z invalidi.

Varuh človekovih pravic v dopisu št. 0704-6/2021-2-TUR z dne 1. 3. 2021 navaja, da je bilo zaprosilo MP št. 141-1/2016/63 z dne 3. 2. 2021 Varuhu sicer poslano v vednost, vendar pa želi v luči izraženega namena zaprosila (tudi) ob tej priložnosti MP seznani z nekaterimi opažanji, ki so jih pri Varuhu zaznali skozi svoje delo. V zvezi s sodnimi postopki po Zakonu o duševnem zdravju (ZDZdr)⁸⁰ v času epidemije COVID-19 Varuh izpostavlja, da se nanj s pobudami pogosto obračajo osebe, ki jim je skladno z ZDZdr omejena osebna svoboda in so na podlagi sodnih odločb nastanjene na oddelkih pod posebnim nadzorom psihiatričnih bolnišnic oziroma na varovanih oddelkih socialno varstvenih zavodov. Že v običajnih razmerah, ko sodišča v postopkih po ZDZdr odločajo na podlagi neposrednega stika s takšno osebo, ko sodnik osebo pred izdajo sklepa vidi in se z njo pogovori, imajo ti posamezniki zaradi svojih potreb pogosto težave z razumevanjem vlog posameznih udeležencev v postopku, zlasti pa svojih pravic in namena sodnega postopka. V razmerah, ko potekajo naroki v nujnih zadevah (kamor sodijo tudi zadeve po ZDZdr) skladno z Odredbo o posebnih ukrepih iz 83.a člena Zakona o sodiščih⁸¹ zaradi razglašene epidemije nalezljive bolezni COVID-19 na območju Republike Slovenije praviloma videokonferenčno, so stiske teh posameznikov še večje. Ob obravnavanju konkretne zadeve so pri Varuhu od pobudnice (glede katere je potekal postopek za podaljšanje zadržanja na oddelku pod posebnim nadzorom psihiatrične bolnišnice) izvedeli, da je bila zaslišana videokonferenčno, da je zato vse osebe, ki so sodelovale v postopku videla (le) na zaslonu, sama pa je bila v bolnišnici. Takrat je prvič videla tudi odvetnika, vsi udeleženci pa so imeli maske, zaradi česar je osebe težko razlikovala in razumela. Iz sklepa o podaljšanju zadržanja je bilo mogoče razbrati, da tudi izvedenec pobudnice ni pregledal osebno, ampak je vpogledal (le) v njeno zdravstveno dokumentacijo, klinični pregled pa je potekal videokonferenčno. Varuh razume, da je času širjenja epidemije zaradi nevarnosti okužbe in velike smrtnosti v ranljivih skupinah prebivalstva dopustno in nujno sorazmerno omejiti določene pravice oseb, glede katerih potekajo postopki za podaljšanje zadržanja na oddelku pod posebnim nadzorom oziroma na varovanem oddelku. Zavedajo se tudi zahtevnosti položaja, v katerem so se znašli sodniki, ki odločajo v postopkih po ZDZdr, kot tudi odvetniki, katerih stranke so v primerih, ko gre za podaljšanje zadržanja na oddelkih pod posebnim nadzorom oziroma na varovanih oddelkih, že nastanjene na teh oddelkih. Vrhovno sodišče RS in Odvetniško zbornico Slovenije je Varuh zato novembra 2020 dodatno opozoril na posebno ranljivost oseb z motnjami v duševnem zdravju in na spoštovanje njihovih človekovih pravic, ter ju pozval, da v trenutnih razmerah še posebej poskrbijo, da bodo te osebe v postopkih po ZDZdr razumele njihov položaj in njihove pravice. Vrhovnemu sodišču RS je tako predlagal, da sodišča, ki odločajo v postopkih po ZDZdr seznani z njegovim priporočilom. S strani predsednika Vrhovnega sodišča je takoj prejel informacijo, da je priporočilo posredoval nižjim sodiščem ter hkrati tudi sam priporočal posebno pozornost in spoštovanje dostojanstva pridržanih oseb pri videokonferenčnem izvajanju narokov. Tudi Odvetniški zbornici Slovenije je Varuh predlagal, da s priporočilom seznani vse svoje člane, ki zastopajo osebe v sodnih postopkih po ZDZdr. Glede fizične dostopnosti sodišč je leta 2018 Varuh na lastno pobudo na vseh šestinšestdesetih (66) sodiščih v državi poizvedoval o dostopnosti sodišč za gibalno ovirane osebe ter nato večkrat pozval MP k ureditvi dostopnosti sodišč za invalide. V zvezi s tem Varuh pozdravljala že izvedene izboljšave ter spodbuja k nadaljevanju prizadevanj za ureditev fizične dostopnosti sodišč. V zvezi z oskrbo zaprtih invalidov Varuh izpostavlja, da je MP že večkrat priporočal, naj sprejme vse potrebne ukrepe, da bosta vsem zaprtim osebam, ki zaradi starosti, bolezni, invalidnosti ali druge oviranosti potrebujejo dodatno pomoč, zagotovljeni primerna nastanitev v prilagojenih prostorih (v okviru zaporskega sistema ali zunaj njega) in pomoč pri vsakodnevni negi in drugi potrebni oskrbi. V odzivu na to priporočilo je URSIKS sporočila, da je večina ugotovljenih pomanjkljivosti v zvezi z opremljenostjo prostorov odpravljena. Pomanjkljivosti, za katerih odpravo so potrebni večji finančni viri, pa bo URSIKS tudi v prihodnje odpravljala glede na razpoložljiva sredstva, upošteva tudi izgradnjo novega ZPKZ Ljubljana na lokaciji v Dobrunjah za moške in dograditev ZPKZ Ig za ženske. Osebam, ki potrebujejo pomoč, dodatno nego nudi negovalni

⁸⁰ Uradni list RS, št. 77/08, 46/15 – odl. US in 44/19 – odl. US

⁸¹ Uradni list RS, št. 94/07 – uradno prečiščeno besedilo, 45/08, 96/09, 86/10 – ZJNepS, 33/11, 75/12 –

ZSPDSL-A, 63/13, 17/15, 23/17 – ZSSve, 22/18 – ZSICT, 16/19 – ZNP-1, 104/20 in 203/20 – ZIUPOPDVE

kader, zaposlen v URSIKS, ter zunanji negovalci po pogodbi. Dogovor z Ministrstvom za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti iz leta 2019 o pomoči URSIKS pri nameščanju zaprtih oseb v institucionalno oskrbo, ker brez tuje pomoči niso sposobni opravljati vsaj ene od osnovnih življenjskih potreb, pa se po sporočilu MP v praksi ne izvaja. Ker priporočilo po mnenju Varuha ni v celoti uresničeno, ponovno opozarja na to problematiko. Glede dostopnost spletišč uporabnikom z različnimi oblikami oviranosti Varuh opozarja, da se je 23. septembra 2020 iztekel rok za prilagoditev spletišč državnih organov, organov samoupravnih lokalnih skupnosti in oseb javnega prava, na način, da so dostopna tudi uporabnikom z različnimi oblikami oviranosti. Zakon o dostopnosti spletišč in mobilnih aplikacij (ZDSMA)⁸² v 5. členu določa, da morajo spletišča izpolnjevati naslednje zahteve: informacije in uporabniški vmesniki morajo biti uporabnikom predstavljeni na načine, ki jih lahko zaznajo; zagotoviti je treba delujoče uporabniške vmesnike in navigacijo; informacije, povezane z uporabniškim vmesnikom, in njegovo delovanje morajo biti razumljivi; vsebina mora biti dovolj robustna, da jo je mogoče zanesljivo razlagati z različnimi uporabniškimi agenti, tudi s podpornimi tehnologijami, kar pomeni, da imajo uporabniki vedno dostop do vsebine tudi z naprednimi tehnologijami. Ker pri Varuhu opažajo, da spletišča nekaterih pravosodnih deležnikov še niso prilagojena uporabnikom z različnimi oblikami oviranosti, opozarjajo tudi na to zahtevo ter pomembnost pravice dostopa do informacij ter informacijskih in komunikacijskih tehnologij.

Zagovornik načela enakosti v dopisu št. 141-2/2021/2 z dne 3. 3. 2021 ni izpostavil konkretne problematike glede uresničevanja pravic invalidov v letu 2020, saj se je omejil na priporočila za pripravo novega Akcijskega programa za invalide 2022-2026, zlasti glede polnega in enakega uživanja vseh pravic oseb z invalidnostmi v pravosodju. Zagovornik načela enakosti v ta namen priporoča, da ob pripravi novega API 2022-2026 MP in ostali pripravljavci upoštevajo šest (6) priporočil, ki jih v nadaljevanju svojega dopisa tudi podrobno obrazloži. Pri tem se posebej osredotoča na polno in enako uživanje pravic, ki jih jamči Konvencija o pravicah invalidov.

(MP, ukrep 3.2).

MK Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, poroča, da tudi v letu 2020 odprt problem ostaja fizična dostopnost do grajenega okolja. Sredstev za prilagoditve okolja in ureditev delovnih mest v muzejih, arhivih in knjižnicah, se v preteklem letu iz proračuna ministrstva zaradi omejenih finančnih možnosti ni zagotavljalo. Z uveljavitvijo Zakona o zagotavljanju sredstev za določene nujne programe Republike Slovenije v kulturi (ZZSDNPK)⁸³ se pričakuje, da se bodo sredstva državnega proračuna zagotavljala tudi za investicije v posodobitve grajenih okolij in izboljšanje fizične dostopnosti do muzejskih zbirk, arhivskega in knjižničnega gradiva (MK, ukrep 3.2).

MK, Direktorat za ustvarjalnost, Sektor za umetnost, poroča da so opozorili na dejstvo, da je na sploh skrbi za invalide premalo, čeprav osebe z invalidnostjo vključujejo tako Moderna galerija (MG) kot Muzej za arhitekturo in oblikovanje (MAO), predvsem pa nevladne organizacije, a pod skupnim »dežnikom« ranljive skupine kar je problem, zato se bo potrebno o tem čim prej pogovoriti z izvajalci kulturnih programov in projektov. Prav tako so opozorili na dejstvo, da o projektih in programih, ki jih izvajajo osebe z invalidnostjo ne vodijo posebej podatkov, saj se avtorji z blažjimi oblikami invalidnosti, to je slabovidnostjo, motnjami sluha in gibalno oviranostjo, v prijavnih obrazcih ne želijo opredeliti, (MK, ukrep 3.2, 3.3).

MK, Direktorat za ustvarjalnost, sektor za umetnost – gledališka dejavnost, poroča, da je temeljni problem pri uresničevanju ciljev API je še vedno fizična dostopnost in oprema prostorov (ureditev infrastrukture, ureditev sanitarij, ureditev in razširitev dvoran ...) in prilagajanje tehničnih in komunikacijskih zmožnosti (napeljava indukcijske zanke v dvorane; nadnapisi; prevodi v znakovni jezik; ureditev ustreznih spletnih strani javnih zavodov v skladu z EU standardi za dostopnost – rešitve za gluhe in naglušne ter slepe in slabovidne ...).

⁸² Uradni list RS, št. 30/18

⁸³ Uradni list RS, št. 73/19

Za izvrševanje tega cilja bi bila namreč potrebna finančna sredstva za prestrukturiranje zmogljivosti zavodov, da bi se zagotovila ustrezna tehnična infrastruktura, ki bi ustvarila možnosti za bivanje in polne vključenosti v življenje.

Dodatna finančna sredstva bi bila potrebna tudi za specifična prilagajanje vsebin, programov javnih zavodov, ki bi omogočala dostopnost vsebin različnim ciljnim skupinam oseb z oviranostmi.

Kljub temu javni zavodi na področju uprizoritvene umetnosti (gledališča) v okviru svojega delovanja izvajajo zelo veliko aktivnosti, ki omogočajo enakopravno vključevanje invalidov na različnih nivojih (MK, ukrep 3.2, 3.3).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Programi

NSIOS poroča, da so nadaljevali s prizadevanji za univerzalno oblikovanje in dostopnost, predvsem elektronsko. Različnim deležnikom, predvsem ministrstvom za delo in za javno upravo so predstavili problem nedostopnosti interneta in televizije, to temo so predstavniki IO izpostavili tudi na programskem odboru RTV za invalidske vsebine, z različnimi potencialnimi partnerji so preučevali možnosti sodelovanja pri certificiranju spletišč, predvsem javnega sektorja. Na Ministrstvu za javno upravo so naslovili predlog v zvezi z implementacijo Direktive (EU) o dostopnosti 2019/882 o zahtevah glede dostopnosti proizvodov in storitev ter nato s predstavnicama sodelovali v medresorski delovni skupini za pripravo predloga zakona o dostopnosti proizvodov in storitev za invalide.

Z Ministrstvom za javno upravo so sodelovali tudi glede uresničevanja Zakona o dostopnosti spletišč in mobilnih aplikacij (ZDSMA) ter konkretno glede usposabljanja upravljalcev spletnih strani, razvijalcev in ustvarjalcev spletnih vsebin. Sestali so se tudi z inšpektorjem, ki vodi inšpekcijski nadzor izvajanja zakona in mu pomagali vzpostaviti kanale komuniciranja z invalidskimi organizacijami in se udeležili usposabljanja, ki ga za uslužbenke ministrstev in občin izvaja Ministrstvo za javno upravo.

V 2020 je steklo certificiranje skladnosti spletnih strani v sodelovanju z Beletrino in Pristopom d.o.o., podeljeni so bili prvi NSIOS certifikati spletne dostopnosti. Ob tem so izvedli tiskovno konferenco, na kateri sta z nagovorom sodelovala tudi minister za javno upravo in predsednik NSIOS.

V Stališčih NSIOS o upravljanju s pandemijo COVID-19 in njenimi posledicami za invalide v Sloveniji⁸⁴ so opozarjali tudi na nujnost dostopnih informacij v različnih oblikah in formatih, ker je zaradi pravočasnega in pravilnega soočanja s COVID-19 potrebno zagotoviti informacije v različnih oblikah, formatih in razumljivih oblikah (za gluhe, slepe, gluhoslepe, za osebe z motnjami v duševnem razvoju...). To velja tudi za informacije glede testiranja, glede zaščitnih sredstev, kje se nahajajo razkužila npr. v trgovinah, v stanovanjskih in drugih stavbah, kot tudi za informacije kako ravnati v različnih drugih situacijah, kot so obvestila v dvigalih, na javnih mestih, v transportu.... Invalidi so v običajnih okoliščinah v veliki meri pridobivali informacije prek socialnih stikov, ki so sedaj onemogočeni, za pridobivanje informacij preko računalnikov in drugih sodobnih komunikacijskih sredstev pa niso usposobljeni, ob tem pa se kaže tudi problem pomanjkanja le teh (tako zaradi primernosti naprav, kakor tudi pomanjkanja potrebnih finančnih sredstev).

Nadaljevali so aktivno sodelovanje z odborom RTV za invalidske vsebine in podprli prizadevanja in pobude odbora za zagotavljanje dostopnosti vsebin in spodbujanje pozitivne podobe invalidov v javnosti ter RTV posredovali vsebine, za katere predlagamo, da jih vključijo. Na svoji 4. seji je zbor članic NSIOS julija sprejel sklep, da je ob morebitnih spremembah medijske zakonodaje potrebno na nacionalni in lokalni ravni zagotoviti primerna sredstva za invalidske vsebine, za tehnologije za dostopnost vsebin in sredstva za ozaveščanje in druge vsebine, ki so pomembne za invalide.

V Stališčih NSIOS soo izpostavili nujnost dostopnih informacij o javnem zdravju, kar vključuje:

- Zagotavljanje vseh informacij v lahko berljivi in razumljivi obliki.

⁸⁴ <https://nsios.si/stalisca-nsios-o-upravljanju-s-pandemijo-covid-19-in-njenimi-posledicami-za-invalide-v-rs/>

- Zagotavljanje alternativnih in potrebam invalidom prilagojenih načinov dostopa do splošnih informacij, ne samo na spletnih mestih (samodejne telefonske linije, video posnetki, letaki itd.).
- Ustrezna interpretacija in podnapisi slovenskega znakovnega jezika.
- Vzpostavitev informacijske točke (kje invalid pridobi informacije v primeru specifičnih potreb).
- Zagotovitev popolne dostopnosti telefonskih števil in drugih neposrednih kanalov, ki zagotavljajo informacije o javnem zdravju, vključno s prenosnimi storitvami za gluhe in naglušne.
- Zagotavljanje popolne dostopnosti števil za klic v sili (112 in določene telefonske številke ob pandemiji), vključno s posredniškimi storitvami za gluhe in naglušne.
- Posebno pozornost je potrebno nameniti potrebam po dostopnosti gluhoslepih, saj bodo ukrepi socialne izolacije vplivali nanje izredno negativno. Odločevalci morajo zagotoviti spletna mesta z navadnim besedilom in tolmačenjem v slovenski znakovni jezik v večji velikosti (v nasprotju z majhnimi okni ob robu strani).

Te zahteve veljajo za informacije (javnega značaja) in za vse državne ter lokalne ponudnike le teh (tako v živo kot tudi s posnetki). Koristne so lahko tudi posebne spletne strani s pogostimi vprašanji o težavah invalidov, podporne mreže in njihovih družin.

Izrazili so tudi zahtevo za dostopne, vključujoče, zdravstvene storitve in druge zmogljivosti:

- Objekti in storitve, ki sodelujejo pri zagotavljanju karantene, morajo biti invalidom v celoti dostopni, vključno s popolno dostopnostjo informacij.
- Pripraviti je potrebno PROTOKOLE in NAVODILA za posamezne primere in ravnanja, vključno s tistimi za primere okužbe s COVID-19, tako invalida ali posameznika, ki mu nudi podporne storitve.
- Odstraniti je potrebno vse finančne ovire za dostop do zdravstvenega varstva.
- Tolmači slovenskega znakovnega jezika, osebni asistenti in vsi drugi, ki podpirajo invalide v urgentnih ambulantah in drugih zdravstvenih ustanovah, bi morali imeti enako zdravstveno in varnostno zaščito kot drugi zdravstveni delavci, ki se ukvarjajo s COVID-19.
- Zdravstveni delavci bi morali biti obveščeni o tveganjih, s katerimi se soočajo ljudje z že obstoječimi zdravstvenimi stanji, zaradi katerih imajo večjo možnost respiratornih zapletov.
- Navodila za zdravstveno osebje bi morala še posebej poudariti nujnost spoštovanja dostojanstva invalidov tekom obravnav, vključno s tem, da je, kadar je le mogoče, potrebno komunicirati neposredno z invalidi. Navodila morajo vključevati ukrepe proti diskriminaciji invalidov na podlagi njihove invalidnosti. Ažurno ozaveščanje ključnega zdravstvenega osebja je bistvenega pomena, da invalidi v kriznih razmerah ne bodo izključeni, da ne bodo sistematično izključevani oziroma zadnji na vrsti.
- Vse vstopne točke v zdravstvene ustanove, vključno s »sekundarnimi« vходи (dovoznimi potmi, dviznimi ploščadmi ipd.) morajo biti podvržene enakim higienskimi protokolom. To vključuje čiščenje ograj klančin ali stopnišč, stikal, gumbov itd.
- Sterilizatorji in drugi zaščitni materiali morajo biti dostopni za invalide. Biti morajo na dostopnem mestu. Na voljo morajo biti dostopne informacije, kje se zaščitni materiali nahajajo in kakšen je način njihovega razdeljevanja.
- Invalidov ne bi smeli nameščati v posebne ustanove, kjer je zdravstveno varstvo in zaščita ob COVID-19 lahko nižjega standarda.

(NSIOS, ukrep 3.2. 3.3).

Uresničevanje tretjega cilja

S 1. 1. 2020, se je začel izvajati prenovljen Stanovanjski zakon SZ-1D, ki omogoča lažje sprejemanje ustreznih sklepov o izvedbi del, ki so potrebna za odpravo arhitektonskih ovir, kamor med drugim spadajo vgradnje dvigal. Sedaj je etažnim lastnikom, ki imajo več kakor tri četrtine solastniških deležev, omogočena izvedba gradbenih del in izboljšav za odpravo arhitektonskih ovir tudi, kadar je zanje treba pridobiti gradbeno dovoljenje. Kljub temu je po v pripravi že nov predlog spremembe zakona SZ-1D, ki naj bi bil sprejet predvidoma v prvi polovici leta 2021 in bo vključeval dodatno znižanje potrebnih soglasij za izvedbo poslov v večstanovanjskih stavbah.

Sprememba Direktive 2009/45/ES z Uredbo 2020/411/EU, je imela za posledico sprejet Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o potniških ladjah, s katerim se redakcijsko prilagodi določbe predhodnega predpisa.

Izboljšala se je dostopnost funkcionalno oviranih oseb do zgradb in sodnih postopkov pravosodnih organov, prav tako pa so bili izvedeni ukrepi, povezani z izboljševanjem dostopnosti visokošolskih zavodov in izobraževalnih programov za študente invalide. Opravljene so bile nekatere izboljšave dostopnosti v železniškem potniškem prometu.

Dostopnost v arhivih uresničujejo zlasti v okviru projekta vzpostavitve slovenskega javnega elektronskega arhiva e-ARH.si ESS 2016-2020, v okviru katerega se izvaja digitalizacija arhivskega gradiva, s čimer se zasleduje tudi cilj večje dostopnosti do dokumentarnega oziroma arhivskega gradiva. V okviru projekta je bila pripravljena tudi analiza dostopnosti slovenskih javnih arhivov invalidom, na podlagi ugotovitev pa so bile izvedene aktivnosti za zagotavljanje dostopnosti prostorov, ki so namenjeni javnosti. Vsako leto se preverja obstoječe rešitve in po potrebi uvaja dodatne rešitve, da lahko v vsakem trenutku zagotovijo maksimalno kvaliteten storitev za invalide. V luči zagotavljanja dostopnosti slovenskih javnih arhivov invalidom, se zaposleni se zaposleni tudi dodatno izobražujejo.

v pooblaščenih muzejih (ustanoviteljice so občine) v zadnjih letih izrazito uresničuje tendenca k zagotavljanju fizične dostopnosti muzejskih prostorov, zlasti v starejših objektih. Celovite ali obsežnejše preнове objektov vključujejo tudi dostop z dvigalom, v primerih, ko ni zagotovljenih sredstev ali pa konstrukcija objekta tega ne omogoča, se dostop zagotavlja s klančinami in drugimi tehnološkimi rešitvami, ki olajšujejo dostop. Za senzorno ovirane obiskovalce se razstavne prostore postopoma opremlja z indukcijskimi zankami ter ustreznimi talnimi označbami in drugo opremo razstav, ki omogoča lažjo dostopnost slepim in slabovidnim.

Prilagoditve prostorov in opreme v luči zagotavljanja višje ravni dostopnosti se izvajajo tudi v knjižnicah, saj potekajo številne aktivnosti za omogočanje enakih možnosti dostopa do knjižnic in njihovih storitev za vse prebivalce Slovenije. Osnovno vodilo knjižničarjev v času pandemije COVID-19 je bilo prebivalcem omogočiti, da v času izrednih razmer pridejo do knjige.

Kljub posodobitvam in izboljšavam na področju dostopnosti kulturnih ustanov, problem fizične dostopnosti do grajenega okolja še vedno ostaja odprt. Sredstev za prilagoditve okolja in ureditev delovnih mest v muzejih, arhivih in knjižnicah, se v letu 2020 iz proračuna ministrstva zaradi omejenih finančnih možnosti ni zagotavljalo. Z uveljavitvijo Zakona o zagotavljanju sredstev za določene nujne programe Republike Slovenije v kulturi se pričakuje, da se bodo sredstva državnega proračuna zagotavljala tudi za investicije v posodobitve grajenih okolij in izboljšanje fizične dostopnosti do muzejskih zbirk, arhivskega in knjižničnega gradiva.

Izpostavljene so bile težave dostopa invalidov do pomembnih informacij in vsebin v zvezi življenjem v času epidemije COVID-19, prav tako pa tudi opozorila in pobude za zagotavljanje enakih možnosti pri dostopu invalidov do zdravstvenih in drugih storitev v času omejitvenih ukrepov zaradi epidemije COVID-19.

4. CILJ: VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

Opis cilja

V Republiki Sloveniji morajo biti v skladu s 56. členom ustave vsem državljanom zagotovljene enake pravice in možnosti izobraževanja in usposabljanja. Izobrazba je pomembna za človekov razvoj in njegovo udeležbo v družbi, za vstop na trg delovne sile in za razvoj osebnih zmogljivosti. Zato morajo biti invalidom dane enake možnosti udeležbe v celotnem izobraževalnem sistemu v rednih in posebnih programih na vseh stopnjah – od predšolske vzgoje do visokošolskega izobraževanja.

Invalidi se med izobraževanjem srečujejo z različnimi ovirami: arhitektonskimi in informacijsko-tehničnimi, kot so težave z dostopnostjo do študijske literature za slepe in slabovidne, do tolmača za gluhe in indukcijske zanke za naglušne itn. Zato so nujni ukrepi za odpravljanje takšnih ovir.

Izobraževalni sistem v Republiki Sloveniji temelji na usmerjanju otrok s posebnimi potrebami v zanje najprimernejše programe vzgoje in izobraževanja, s poudarkom na njihovem vključevanju v redne vzgojno-izobraževalne oblike. *Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami* na konceptualni in sistemski ravni skupaj z drugimi področnimi zakoni ureja vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami za celotno vertikalo od vrtcev in osnovne šole do splošnega srednjega, poklicnega in strokovnega izobraževanja (ki vključuje tudi višje strokovno izobraževanje). Tako na podlagi določila *Zakona o osnovni šoli* ureja možnost izobraževanja oseb z izrazitejšimi motnjami v duševnem razvoju do 26. leta. V ta namen je pripravljen novi Posebni program vzgoje in izobraževanja, ki temu prebivalstvu omogoča vključevanje v take izbirne vsebine, v katerih lahko razvijajo znanje, spretnosti in veščine za opravljanje nekaterih enostavnih praktičnih opravil.

API 2014–2021 skrbi za invalide glede na opredelitev otrok s posebnimi potrebami: otroci z motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni otroci, gluhi in naglušni otroci ter gibalno ovirani otroci.

Ukrepi:

- 4.1 zagotavljanje enakih možnosti pri vpisu v vse izobraževalne programe ter spodbujanje večjega vključevanja invalidov v redne oblike vzgoje, izobraževanja in usposabljanja;
- 4.2 zagotavljanje mreže strokovnih institucij za podporo izobraževanju invalidov v specializiranih in rednih oblikah vzgoje, izobraževanja in usposabljanja;
- 4.3 zagotavljanje možnosti, da se osebe z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju vključujejo v vse ravni Posebnega programa vzgoje in izobraževanja (tudi na ravni usposabljanja za življenje in delo);
- 4.4 zagotavljanje praktičnega usposabljanja, pripravništva in prakse v okviru srednješolskega in univerzitetnega izobraževanja pri delodajalcih s programskimi spodbudami;
- 4.5 razvijanje in podpiranje vseživljenjskega učenja odraslih invalidov, brezposelnih in zaposlenih;
- 4.6 zagotavljanje ustreznega števila strokovnjakov in razširjanje znanja v izobraževalne programe vzgojiteljev, učiteljev in svetovalnih delavcev;
- 4.7 zagotavljanje učbenikov in drugih učil v obliki, ki je primerna glede na vrsto invalidnosti, vključno z zagotavljanjem učbenikov za otroke v programu z nižjim izobrazbenim standardom;
- 4.8 zagotavljanje prostorskih in tehničnih možnosti za izvajanje programov vzgoje in izobraževanja ter prilagojenega prevoza;
- 4.9 zagotavljanje ustrezne opreme za individualno uporabo pri izobraževanju;
- 4.10 zagotavljanje pravice do dodatne komunikacijske opreme, ki je nujno potrebna zaradi funkcionalne oviranosti;
- 4.11 zagotavljanje fizične pomoči vsem učencem, ki tako pomoč potrebujejo;
- 4.12 zagotavljanje podpore pri visokošolskem izobraževanju z osebno pomočjo, spremljanjem in svetovanjem za študente invalide, zagotavljanjem primernih nastanitvenih zmogljivosti za bivanje zanje in sistemom štipendiranja, ki jih bo spodbujal k doseganju višje izobrazbe;
- 4.13 spodbujanje učenja znakovnega jezika in dvojezičnega izobraževanja gluhih.

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Direktorat za socialne zadeve, Direktorat za trg dela in zaposlovanje), MGRT, MIZŠ (direktorati in službe, Zavod RS za šolstvo, visokošolske inštitucije), MK (direktorati in službe ter javne kulturne ustanove, kot izhaja iz Preglednice 1), IRSSV, NIJZ, NSIOS, SOUS, YHD, Zveza Sonček, Slovenska Karitas.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MDDSZ, MIZŠ (direktorati in službe), visokošolske inštitucije (povzema MIZŠ), Zavod RS za šolstvo, MK

Sprejeta zakonodaja

MIZŠ, Direktorat za srednje in višje šolstvo ter izobraževanje odraslih, poroča, da visokošolski zavodi skladno z veljavno zakonodajo in internimi akti individualno obravnavajo študente s posebnimi potrebami in jim omogočajo čim bolj prijazno okolje za uspešen študij. Povzemajo njihova poročila za leto 2020 (**MIZŠ**, ukrep 4.1, 4.2):

MIZŠ, Univerza v Mariboru

V letu 2020 niso sprejeli dokumentov s tega področja; te bodo sprejeli oziroma že obstoječe uskladili, ko bo sprejet nacionalni krovni Pravilnik o postopkih in načinu izvrševanja pravic študentov s posebnimi potrebami in študentov s posebnim statusom v visokem šolstvu.

V sodelovanju z Društvom študentov invalidov nastajajo učna gradiva za visokošolske učitelje, ki so pomembna v času razglašene epidemije in prilagojenega pedagoškega procesa. V društvu so pripravili smernice za prilagojena gradiva⁸⁵. Stran se sproti posodablja, znova pa se je potrdilo, kako pomembno je sodelovanje društva s pristojnimi prodekani za področje študija, ki so ambasadorji prilagojenega dela na fakultetah (**MIZŠ**, ukrep 4.1 in 4.2).

MIZŠ, Univerza v Ljubljani

UL je dne 24. 2. 2020 sprejela Pravila za dodelitev statusa kandidata s posebnim statusom v prijavno-sprejemnem postopku za vpis na Univerzo v Ljubljani (v nadaljevanju Pravila)⁸⁶. Med drugim so bila v Pravilih v skladu z Razpisom za vpis v dodiplomske in enovite magistrske študijske programe v študijskem letu 2020/2021 (**MIZŠ**, Ljubljana, 31. januar 2020, v nadaljevanju Razpis 2020) določena ustrezna dokazila in ustrezne listine, ki dokazujejo stanja za dodelitev statusa kandidata s posebnim statusom. Status kandidata s posebnim statusom lahko med drugim pridobi kandidat, ki prošnji priloži listine, ki izkazujejo invalidnost, ki je nastala do zaključka srednje šole; usmeritev oziroma razvrstitev v skladu z Zakonom o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami; kronično bolezen itd.

V skladu s Pravilnikom o razpisu za vpis in izvedbi vpisa v visokem šolstvu⁸⁷ (v nadaljevanju Pravilnik) in Razpisom 2020 se namreč na seznam sprejetih kandidatov naknadno uvrstijo tudi kandidati s posebnim statusom, ki so si ta status pridobili v prijavno-sprejemnem postopku, se v rednem izbirnem postopku niso nikamor uvrstili, izpolnjujejo pogoje za vpis v študijski program in dosežejo najmanj 90% minimuma točk, potrebnih za uvrstitev (določba tretjega odstavka 32. člena Pravilnika ter v poglavjema: IX. Izbirni postopek in X. Dodelitev statusa kandidata s posebnim statusom, v Razpisu 2020), (**MIZŠ**, ukrep 4.1)

MIZŠ, Univerza na Primorskem:

V letu 2020 Univerza na Primorskem ni sprejela ali spreminjala pravilnikov in drugih aktov, ukrepov, sklepov ali drugih strateških dokumentov, ki bi prinašali spremembe glede invalidske problematike. Študenti invalidi so obravnavani znotraj obravnave študentov s posebnimi potrebami (Pravilnik o študentih s posebnimi potrebami na UP). V tem okviru so jim omogočene ustrezne prilagoditve

⁸⁵ https://didakt.um.si/gradiva/izredne_razmere/Strani/Smernice-prilagoditve.aspx

⁸⁶ <https://www.uni-lj.si/studij/prijavno-sprejemni-postopki/kandidati-posebni-status/>

⁸⁷ Uradni list RS, št. 4/16, 3/17, 4/18, 3/19 in 26/20

študijskega procesa in drugih okoliščin, vezanih na študij. Navedeni pravilnik med drugim določa, da študenti, ki zaprosijo za pridobitev statusa študenta s posebnimi potrebami, tudi predlagajo potrebne prilagoditve. Individualni načrt in prilagoditve se oblikujejo skupaj s študentom, ki potrebuje prilagoditve (načelo participacije). Zagotovljena jim je tudi tutorska pomoč (**MIZŠ**, ukrep 4.1).

MIZŠ, Univerza v Novem mestu:

Vse štiri članice Univerze v Novem mestu imajo sprejete Pravilnike o študentih s posebnim statusom:

- Univerza v Novem mestu, Fakulteta za ekonomijo in informatiko⁸⁸;
- Univerza v Novem mestu Fakulteta za poslovne in upravne vede⁸⁹;
- Univerza v Novem mestu Fakulteta za zdravstvene vede⁹⁰;
- Univerza v Novem mestu Fakulteta za strojništvo⁹¹.

(**MIZŠ**, ukrep 4.1).

MIZŠ, Nova Univerza:

Že v poročilu za leto 2019 so zapisali, da Pravilniki o študiju vseh članic Nove univerze (Evropska pravna fakulteta, Fakulteta za državne in evropske študije, Fakulteta za slovenske in mednarodne študije) v posebnem poglavju urejajo pravice in obveznosti študentov s posebnimi potrebami (to so: slepi in slabovidni študenti, gluhi in naglušni študenti, študenti z govorno-jezikovnimi motnjami, gibalno ovirani študenti, dolgotrajno bolni študenti, študenti s primanjkljaji na posameznih področjih učenja ter študenti s čustvenimi in vedenjskimi motnjami). Članice Nove univerze so v letu 2020 dosledno spoštovale določbe Pravilnika o študiju in glede na primanjkljaje, ovire oziroma motnje študentov s posebnimi potrebami in zagotavljale številne prilagoditve: pri izvedbi predavanj in vaj; v načinu preverjanja in ocenjevanja znanja; pri uporabi knjižnice; pri vpisu v višji letnik oziroma absolventskega staža in podaljšanje absolventskega staža do enega leta pod posebnimi pogoji Pravilnika o študiju; pri vpisu dosežkov v priložnost k diplomi, ki izhajajo iz delovanja v ob-študijskih dejavnostih, organih in komisijah fakultete idr. V letu 2020 sta bili pripravljene (z januarjem 2021 pa sta začeli veljati) Strategiji razvoja Evropske pravne fakultete in Fakultete za državne in evropske študije za obdobje 2021-2024, ki s svojimi strateškimi cilji posebno pozornost namenjata tudi študentom s posebnimi potrebami. Tako Strategija razvoja Evropske pravne fakultete kot enega izmed ključnih strateških ciljev na področju študentov navaja prilagajanje študija študentom s posebnimi potrebami. S tem namenom bo fakulteta redno obravnavala vloge študentov za dodelitev posebnega statusa in le-tim nudila vse ustrezne prilagoditve za nemoteno opravljanje obveznosti. Fakulteta se zavzema za individualen pristop do študentov s posebnimi potrebami in uvaža ustrezne prilagoditve glede na posebne potrebe posameznega študenta. Poleg tega strategija razvoja Fakultete za državne in evropske študije kot pomemben strateški cilj navaja zagotavljanje primernih prostorov za študente in predavatelje s posebnimi potrebami (**MIZŠ**, ukrep 4.1).

Kot so poročali že v poročilu za leto 2019, je upravni odbor Nove univerze dne 30. 9. 2019 sprejel Pravilnik o izvajanju študijske prakse, ki v 24. členu (*Študenti s posebnimi potrebami*) navaja, da se praksa študenta s posebnimi potrebami izvaja po individualnem programu in ob ustreznih prilagoditvah ter podporah, ki so v skladu s potrebami študenta ter so potrebne za doseganje izobraževalnih ciljev prakse. Enako velja za študenta, ki iz zdravstvenih razlogov ne more opravljati samo določenega dela predpisane prakse. Slednje je bilo izredno pomembno zato, ker je skladno s spremembo akreditacije študijskega programa Pravo 1. stopnje na Evropski pravni fakulteti, obveznost diplomskega dela sedaj zamenjala obveznost študijske prakse, kar pomeni, da bo študijsko prakso opravljal vse več študentov, tudi tistih s posebnimi potrebami (**MIZŠ**, ukrep 4.4).

⁸⁸ https://fei.uni-nm.si/uploads/_custom/file/pravna/fupi_pravilnik_o_studentih_s_posebnim_statusom.pdf

⁸⁹ https://fpuv.uni-nm.si/uploads/_custom/02_unmfpuv/pravni_akti/Pravilnik_o_studentih_s_posebnim_statusom_na_fpuv_26.6.2015_posodobljen_8_7_2019.pdf

⁹⁰ https://fzv.uni-nm.si/uploads/fzv/public/document/46-pravilnik_o_tudentih_s_posebnim_statusom_na_fzv_15_11_2013_sl.pdf

⁹¹ https://fs.uni-nm.si/uploads/_custom/04_unmfs/pravni_akti/pravilnik_o_studentih_s_posebnim_statusom_unmfs.pdf

Zakonodaja v pripravi

MIZŠ, Direktorat za srednje in višje šolstvo ter izobraževanje odraslih, poroča, da so v okviru Delovne skupine za pripravo dokumentov v zvezi z delom s študenti s posebnimi potrebami in posebnim statusom pripravili Pravilnik o postopkih in načinu izvrševanja pravic študentov s posebnimi potrebami in študentov s posebnim statusom v visokem šolstvu (v nadaljnjem besedilu: Pravilnik), na podlagi 69.a člena Zakona o visokem šolstvu⁹² (v nadaljnjem besedilu: ZVis). Pravilnik je že bil medresorsko usklajen, vendar še ni podpisan, ker čakajo spremembo 69.a člena ZVis, ki bi kot študente s posebnimi potrebami in študentov s posebnim statusom vključeval tudi študente s primanjkljajem na posameznih področjih učenja, študente s psihosocialnimi težavami ter študente starše do dopolnjenega petega leta otrokove starosti in študente, ki prihajajo iz izrednih ali neugodnih socialnih okoliščin (**MIZŠ**, ukrep 4.1, 4.2).

MIZŠ, Direktorat za srednje in višje šolstvo ter izobraževanje odraslih, poroča, da visokošolski zavodi skladno z veljavno zakonodajo in internimi akti individualno obravnavajo študente s posebnimi potrebami in jim omogočajo čim bolj prijazno okolje za uspešen študij. Povzemajo njihova poročila za leto 2020 (**MIZŠ**, ukrep 4.1, 4.12):

MIZŠ, Univerza v Mariboru:

Univerza v Mariboru je s svojim predstavnikom v delovni skupini aktivno sodelovala z delovno skupino, ki pripravlja Pravilnik o postopkih in načinu izvrševanja pravic študentov s posebnimi potrebami in študentov s posebnim statusom v visokem šolstvu na nacionalni ravni (**MIZŠ**, ukrep 4.1, 4.12).

MIZŠ, Nova Univerza:

V letu 2020 se je pripravljala nov Poslovnik kakovosti Nove univerze, ki posebej izpostavlja, da Nova univerza skrbi za sistemske ukrepe, ki bodo olajšali študij študentom s posebnimi potrebami. Nov Poslovnik kakovosti Nove univerze bo začel veljati v letu 2021 (**MIZŠ**, ukrep 4.1).

MIZŠ, Univerza v Novi Gorici:

Univerza v Novi Gorici v letu 2020 na tem področju ni sprejemala novih aktov. Na podlagi nacionalnega pravilnika bo univerza pripravila univerzitetni pravilnik in prilagodila dosedanje pravne akte (**MIZŠ**, ukrep 4.1).

Programi

MDDSZ (Direktorat za trg dela in zaposlovanja) pojasnjuje, da pri cilju oziroma ukrepu 4.1 in 4.5 posebej vsebin za invalide ne izvajajo, zato v tem delu ne poročajo, ob tem pa dodajajo, da je cilj 4.1. sicer vezan na MIZŠ, (**MDDSZ**, 4.1, 4.5).

MIZŠ, Direktorat za srednje in višje šolstvo ter izobraževanje odraslih, poroča, da visokošolski zavodi skladno z veljavno zakonodajo in internimi akti individualno obravnavajo študente s posebnimi potrebami in jim omogočajo čim bolj prijazno okolje za uspešen študij. Povzemajo njihova poročila za leto 2020 (**MIZŠ**, ukrep 4.1, 4.4, 4.6, 4.7, 4.8, 4.9, 4.10, 4.11, 4.12, 4.13):

MIZŠ, Univerza v Mariboru:

Na Komisiji za dodiplomski študij je bil vsem prodekanom predstavljen projekt Prehod mladih na trg dela. Projekt je namenjen mladim s posebnimi potrebami, starim do 29 let, na prehodu iz osnovne v poklicne ter srednje šole, na fakultete ali v zaposlitev (projekt vodijo različni projektni partnerji; na področju Maribora z okolico, Univerzitetni rehabilitacijski institut Republike Slovenije SOČA ter OZARA storitveno invalidsko podjetje d.o.o.). Vključitev v projekt je prostovoljna in brezplačna, za vsako

⁹² Uradni list RS, št. 32/12 – uradno prečiščeno besedilo, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 109/12, 85/14, 75/16, 61/17 – ZUPŠ, 65/17 in 175/20 – ZIUOPDVE

vključeno mlado osebo se oblikuje individualni načrt prehoda, na osnovi katerega jim pomagajo pri odločitvah za ustrezno nadaljnje izobraževanje ali zaposlovanje. Prav tako so na Univerzi v Mariboru vse prodekane in vse referate za študijske zadeve članic Univerze v Mariboru seznanili s projektom Prava smer - izvajanje dostopnega spletnega študija, ki so nato priporočila delili z visokošolskimi učitelji na fakultetah. Namen projekta je pomagati zaposlenim v visokem šolstvu in študentom, da bo študij na daljavo čim bolj učinkovit in dostopen za vse študente. Društvo študentov invalidov Slovenije je pripravilo priporočila in smernice o tem, kako spletna predavanja prilagoditi različnim potrebam študentov s posebnimi potrebami. Pri objavah na nekaterih spletnih straneh se upoštevajo smernice mednarodnih standardov oblikovanja spletnih strani za dostopnost in smernice za dostopnost v terciarnem izobraževanju v Republiki Sloveniji, sprejetih na NAKVIS-u, z namenom olajšanja dostopnosti do informacij študentom s posebnimi potrebami. **(MIZŠ, ukrep 4.1. 4.4 ter 4.12)**

MIZŠ, Univerza v Ljubljani:

Projekti usposabljanja oseb, ki delajo z invalidi

S ciljem ustvariti enake možnosti izobraževanja za vse krepijo znanje koordinatoric in koordinatorjev za delo s študentkami in študenti s posebnimi potrebami ter visokošolskih učiteljic, učiteljev, strokovnih sodelavk in sodelavcev.

- Izobraževanja in usposabljanja za koordinatorje tutorjev in tutorje, pooblaščen osebe za delo s študenti s posebnim statusom, profesorje in druge strokovne delavce;
- Strokovno srečanje kariernih svetovalcev slovenskih univerz (8.5.2020) na temo kariernega usmerjanja dijakov in študentov s posebnimi potrebami.

(MIZŠ, ukrep 4.6)

Programi zmanjševanja komunikacijskih in grajenih ovir za invalide - programi boljše dostopnosti

V letu 2020 je Univerza v Ljubljani na podlagi presoje Komisije za študente s posebnim statusom za namen zagotavljanja opreme in prilagoditev za študente s posebnimi potrebami od skupno 40.000,00 EUR med članice razdelila 34.469,08 EUR. Sredstva so bila namenjena zagotovitvi boljših pogojev, pomoči in večjemu vključevanju različnih skupin študentov s posebnimi potrebami:

- Prilagoditve za slepe in slabovidne: Ročna lupa in bralna mizica (UL FU), pripomočki za orientacijo za slepe in slabovidne (UL FSD), tipne označevalne oznake za predavalnice in stopniščne ograje (UL FDV), prilagoditev spletne strani za slabovidne in Braillova vrstica (UL FF), kontrastne nalepke za stekla in protizdrsni kontrastni trakovi za stopnice (UL EF).
- Prilagoditve za gibalno ovirane: izdelava klančine za invalide in izdelava zapore za dostop na streho (UL FE), klančina za premostitev stopnic (UL FS), klančine za gibalno ovirane (UL PEF) in stopniščno vzpenjalo za gibalno ovirane (UL VF).
- Prilagoditve za gluhe in naglušne: slušna indukcijska zanka (UL ZF) in IR slušna zanka (UL PF).
- Prilagoditve za dolgotrajno bolne in tiste z izrednimi socialnimi razmerami: spletne kamere, prenosna računalnika (UL FKKT) in spletne kamere, ki omogočajo sledenja pouka na daljavo študentom s posebnim statusom (UL FSD).

(MIZŠ, ukrep 4.8).

Izvajanje programov, katerih uporabniki so invalidi in njihovi bližnji

- Svetovanja kandidatom za vpis na UL, na katerih lahko dobijo tudi informacije glede uveljavljanja posebnega statusa v prijavno-sprejemnem postopku.
- Tutorska podpora in podpora pooblaščenih oseb za delo s študenti s posebnimi potrebami na članicah UL.
- Karierno svetovanje in aktivno sodelovanje z Združenjem izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije na Projektu prehod mladih za podporo dijakom in študentom pri odločanju za študij in ob prehodu v zaposlitev.

(MIZŠ, ukrep 4.12).

Projekti

- V okviru operacij Vključevanje uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije v visokošolskem pedagoškem procesu, IKT v pedagoških študijskih programih UL in Inovativno učenje in poučevanje v visokem šolstvu (INOVUP) so v okviru načrtovanih in izvedenih aktivnosti zagotavljali enake možnosti moških in žensk, dostopnost osebam s posebnimi potrebami ter nediskriminacijo zaradi kakršnih koli osebnih okoliščin ipd., med osebami, ki so bile vključene v izvajanje aktivnosti, saj so aktivnosti bile izvajane tako, da so se vanje vključevali vsi visokošolski učitelji in sodelavci ter študenti ne glede na spol, starost, druge osebne okoliščine. Razvita e-orodja in druga gradiva omogočajo tudi enako dostopnost in sodelovanje oseb s posebnimi potrebami.
- V okviru projektov Po kreativni poti do znanja (PKP) in Študentskih inovativnih projektov za družbeno korist (ŠIPK) so spodbujali prijave tistih projektov, ki so prispevali k zagotavljanju enakih možnosti prikrajšanih skupin, med katere spadajo tudi študenti s posebnimi potrebami. V kolikor je prijavitelj izkazoval vključenost udeležencev, ki so prikrajšana skupina, v projektne aktivnosti, je bil za to tudi bolje točkovan. Prijavitelj je moral jasno in konkretno navesti, s kakšnimi ukrepi bo zagotovil spodbujanje enakih možnosti med obema spoloma in krepitev socialne vključenosti prikrajšanih skupin med osebami, ki bodo vključene v projektne aktivnosti. Prispevek k enakim možnostim je moral biti izkazan v času trajanja projekta.
- Eutopia - Univerza v Ljubljani na projektu skupaj z ostalimi univerzami zveze EUTOPIA dela na razvoju strategije za vključevanje prikrajšanih študentskih skupnosti, zlasti tistih, ki so lahko prikrajšane na osnovi spola, starosti, rase, etnične pripadnosti, priseljskega porekla, statusa, družbenega razreda, spolne usmerjenosti in/ali sposobnosti.
- AccessCULT - Innovative higher education teaching contents for achieving sustainable ACCESSibility of CULTural heritage for ALL – Erasmus + projekt, ki ga koordinira Univerza v Burgosu in v katerega se Univerza v Ljubljani vključuje kot partnerska organizacija, je namenjen razvijanju znanja, veščin in kompetenc kulturnih delavcev v muzejih in galerijah in zagotavljanju dostopnosti kulturne dediščine za osebe z oviranostmi.

(MIZŠ, 4.1, 4.6).

Uvedba novih oblik pomoči in storitev za invalide ter uvedba ali prilagoditev splošnih storitev invalidom

- Priročnik za zaposlene za poučevanje študentov s posebnimi potrebami: Priročnik je nastal kot odgovor na ugotovitve avtorjev Nacionalne študije MIZŠ o stanju ureditve posebnih skupin študentov v visokem šolstvu. Vsebuje priporočila za poučevanje in prilagoditve študijskega procesa slepim in slabovidnim študentom, gluhim in naglušnim študentom, gluhoslepim študentom, gibalno oviranim študentom, študentom s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, študentom z govorno-jezikovnimi motnjami, študentom z motnjami avtističnega spektra, študentom s psihosocialnimi težavami, dolgotrajno bolnim študentom. Dostopen je v spletni verziji⁹³.
- Priročnik za študente s posebnimi potrebami za učinkovito samozagovornišvo⁹⁴: priročnik je namenjen dijakom (bodočim študentom) in študentom s posebnimi potrebami za lažji in učinkovitejši študij. Obravnava naslednje vsebine:
 - Kako se znajti v univerzitetnem okolju;
 - kako, komu in kdaj razkriti svoje posebne potrebe;
 - kako komunicirati s profesorji o prilagoditvah;
 - kako krepiti samozagovornišvo;
 - kako krepiti druge veščine in znanje za samostojno odločanje pri študiju.

Dostopen je v spletni verziji.

⁹³ https://www.uni-lj.si/mma/2_Pou%C4%8Devanje_%C5%A1tudentov_s_posebniimi_potrebami.pdf/2021031109514637/

⁹⁴ https://www.uni-lj.si/mma/1_Samozagovorni%C5%A1tvo_%C5%A1tudentov_s_posebniimi_potrebami.pdf/2021031109514603/

- Posodobitev in sprotno prilagajanje vsebin na spletni strani UL na temo vključevanje študentov s posebnimi potrebami v študijski proces in trg dela. Spletne strani so lahko dostopne osebam s posebnimi potrebami in so že prilagojene v skladu z novo zakonodajo, da so lažje berljive. **(MIZŠ, ukrep 4.12):**

MIZŠ, Univerza na Primorskem:

Večina prostorov na sedežu UP in na članicah je prilagojena invalidom. Dostop zanje je omogočen do vseh prostorov (referati, knjižnice, predavalnice, kabineti, pisarne, stranišča). Zaposleni so ozaveščeni o invalidski problematiki. V kolikor se pojavi potreba po dodatnih prilagoditvah, se le-te preučijo in se poskusa najti čim primernejše rešitve v okviru finančnih, prostorskih in drugih zmožnosti. Študentom invalidom oziroma študentom s posebnimi potrebami se omogoča uspešno vključevanje v študijski proces s sistemom tutorstva. Uspešnost tutorskega sistema je odvisna tudi od usposobljenosti tutorjev učiteljev. V ta namen so strokovnjaki s področja posebnih potreb (večinoma zaposleni na UP, Pedagoški fakulteti) na voljo učiteljem tutorjem za pomoč pri delu s študenti s posebnimi potrebami ter pri pripravi in izvedbi individualiziranih načrtov za študente s posebnimi potrebami. V ta namen se izvajajo različne delavnice. **(MIZŠ, ukrep 4.12).**

Univerza na Primorskem se je v letu 2020 vključevala v projekte, namenjene invalidom in študentom s posebnimi potrebami, ki so jih vodile in koordinirale druge institucije ali društva:

- V sklopu projekta Prava smer, ki ga vodi Društvo študentov invalidov Slovenije, je bil v novembru 2020 različnim deležnikom v visokošolskem izobraževanju na UP posredovan sklop priporočil, in sicer osnovne smernice za delo z invalidi na naslednjih področjih: oblikovanje dostopnih gradiv, izvajanje dostopnih spletnih predavanj, dostopno preverjanje znanja. V sklopu istega projekta je bilo študentom s posebnimi potrebami na UP posredovano vabilo na spletno delavnico "Kje me čevelj žuli?".
- Študenti s posebnimi potrebami so bili povabljeni v vključitev v projekt »Prehod mladih na trg dela«, ki je namenjen prav tej skupini študentov. Izvaja ga Zavod Papilot.

(MIZŠ, ukrep 4.6).

UP je sodelovala tudi v aktivnostih, povezanih s predlogom vključitve slovenskega znakovnega jezika (SZJ) v Ustavo RS. Predlog vključitve SZJ v Ustavo RS je bil potrjen na Ustavni komisiji Državnega zbora RS in je v nadaljnjih postopkih obravnave. Na UP, Pedagoški fakulteti se pripravlja učni načrt za izbirni predmet Gluhoslepota, stekli pa so tudi prvi dogovori glede zasnove študijskega programa za učitelja SZJ **(MIZŠ, ukrep 4.13).**

MIZŠ, Nova Univerza:

Nova univerza od novembra 2020 sodeluje pri projektu Prava smer, ki ga izvaja Društvo študentov invalidov Slovenije in je namenjen zaposlenim v visokem šolstvu in študentom. V okviru projekta društvo za zaposlene v visokem šolstvu pripravlja različna priporočila in smernice za dostopnejši študij na daljavo. Pri pripravi smernic aktivno sodelujejo tudi študenti s posebnimi potrebami. Priporočila in smernice se nanašajo na:

- prilagoditve spletnih predavanj: kako spletna predavanja prilagoditi različnim potrebam študentov s posebnimi potrebami;
- prilagoditve študijskih gradiv: kako prilagoditi gradiva za študij potrebam študentov s posebnimi potrebami;
- prilagoditve spletnega ocenjevanja znanja: kako ocenjevanje znanja preko spleta prilagoditi potrebam študentov s posebnimi potrebami.

Vsa prejeta priporočila in smernice so ažurno poslana vsem zaposlenim na Novi univerzi ter celotnemu akademskemu zboru Nove univerze, ki se z njimi seznajajo in ji po potrebi upoštevajo **(MIZŠ, ukrep 4.8).**

Univerzitetna knjižnica Nove univerze si prizadeva za številne prilagoditve v smislu zagotavljanja učbenikov in drugih učil v obliki, ki je primerna glede na vrsto invalidnosti, in sicer:

- literatura v Braillovi pisavi;

- daljši čas izposoje gradiva (zaradi pretvorbe v dostopne oblike: povečava gradiva, prepis v Braillovo pisavo in podobno);
- možnost izposoje gradiva, ki je dostopno samo v čitalnici (zaradi pretvorbe v dostopne oblike: povečava gradiva, prepis v Braillovo pisavo in podobno);
- zagotovitev pomoči pri iskanju gradiva;
- možnost izposoje gradiva s strani študentovega pomočnika ali asistenta, če je knjižnica študentu nedostopna;
- druge prilagoditve.

Knjižnica ima na voljo tudi čitalnico, ki je opremljena z računalnikom. Dostop do knjižnice je mogoč z dvigalom. Poleg navedenega so študentom na voljo tudi naslednje prilagoditve:

- vnaprejšnja objava študijskih gradiv, ki jih študenti prejmejo na predavanjih in vajah (npr. za slepe in slabovidne študente, da lahko sledijo predavanju, oziroma za tiste študente, ki si ne morejo delati zapiskov);
- vnaprejšnja objava študijskih gradiv, ki se uporabljajo pri predmetu (učni enoti), da se lahko prilagodijo v elektronsko ali zvočno obliko ali se primerno povečajo;
- na eUniverzi in v e-učilnici objavljeni posnetki predavanj in vaj.

Kot so že poročali, je Nova univerza v letu 2019 poskrbela za prilagoditev spletnih strani slepim in slabovidnim. Preko portala eUniverza in v e-učilnici lahko študentje dostopajo do posnetkov predavanj (predavanja si lahko večkrat predvajajo), elektronskega gradiva v obliki ppt prezentacij, člankov, skript itd., kakor tudi do posnetkov drugih ob-študijskih dogodkov kot so: akademski forumi, poletne šole, izobraževanja, itd. (**MIZŠ**, ukrep 4.7).

Vse lokacije in prostori Nove univerze in njenih članic so z vidika prostorov, opreme ter telekomunikacijske in informacijske dostopnosti prilagojeni študentom s posebnimi potrebami. V letu 2020 so bili prostori na naslovu Mestni trg 23, Ljubljana na novo opremljeni tudi s ploščicami z napisi v Braillovi pisavi, ki označujejo dostop do referata, predavalnic, knjižnice, toalet, itd.

Nova univerza je konec leta 2020 podpisala tudi novo najemno pogodbo za prostore v Mariboru. Tudi prostori in oprema na tem naslovu so primerni za študente s posebnimi potrebami. Prostori so v pritličju ter v 1. nadstropju, do katerih je mogoč dostop z dvigalom oziroma dvizžno ploščadjo za invalide. Študentom invalidom so na voljo posebne sanitarije. Na Novi univerzi predava docentka, ki je na invalidskem vozičku in brez težav dostopa do vseh zgoraj opisanih prostorov. Z docentko se je univerza tudi posvetovala ob prenovi stavbe v Ljubljani, na način, da so bila dela izvedena primerno uporabi invalidov. (**MIZŠ**, ukrep 4.8).

Glede na primanjkljaje, ovire oziroma motnje študentov s posebnimi potrebami so v času študija možne naslednje prilagoditve pri izvedbi predavanj in vaj ter v načinu preverjanja in ocenjevanja:

1. Prilagoditve pri izvedbi predavanj in vaj:

Za študente so glede na vrsto in stopnjo njihovih primanjkljajev, ovir oziroma motenj ter morebitno kombinacijo primanjkljajev, ovir oziroma motenj, možne naslednje prilagoditve pri izvedbi predavanj in vaj:

- uporaba posebnih pripomočkov, kot so računalnik, elektronsko povečalo, lupe in podobno;
- prisotnost pomočnika, in sicer: bralca oziroma pisarja ter tolmača – prevajalca v slovenski znakovni jezik;
- možnost posredovanja pisnih izdelkov v elektronski obliki;
- opravljanje določenih študijskih obveznosti v paru s študentom, ki nima statusa študenta s posebnimi potrebami;
- možnost opravljanja določenih nalog in vaj doma (v času, ko se predavanja izvajajo fizično v predavalnici);
- prilagoditev načina opravljanja strokovne oziroma študijske prakse zmožnostim študenta tako, da lahko pokaže svoje znanje in sposobnosti oziroma dosega kompetence, opredeljene s študijskim programom;

- druge prilagoditve glede na dane možnosti fakultet.

2. Prilagoditve v načinu preverjanja in ocenjevanja znanja:

Za študente so glede na vrsto in stopnjo njihovih primanjkljajev, ovir oziroma motenj ter morebitno kombinacijo primanjkljajev, ovir oziroma motenj, možne naslednje prilagoditve:

- podaljšanje časa opravljanja ustnega oziroma pisnega izpita;
- zagotovitev posebnega prostora za opravljanje izpita;
- prilagoditev v prostoru oziroma prilagoditev prostora in prilagoditev opreme;
- opravljanje izpita s pomočjo računalnika in uporaba posebnih pripomočkov;
- opravljanje izpita s pomočjo pomočnika;
- sprememba oblike preverjanja in ocenjevanje znanja;
- prilagoditev oblike izpitnega gradiva;
- druge prilagoditve glede na dane možnosti fakultet.

Ker se je študijski proces v letu 2020 zaradi epidemije novega koronavirusa izvajal na daljavo, so bili visokošolski učitelji in drugi zaposleni na Novi univerzi, kot omenjeno zgoraj, glede možnosti uvajanja dodatnih prilagoditev v času študija na daljavo (prilagoditve spletnih predavanj, študijskih gradiv in spletnega ocenjevanja), obveščeni preko priporočil in smernic Društva študentov invalidov Slovenije v okviru projekta Prava smer. **(MIZŠ, ukrep 4.9, 4.10)**

Podpomo oziroma pomoč študentom s posebnimi potrebami se zagotavlja preko tutorskega sistema in v okviru individualnih svetovanj Centra za karierni razvoj in mednarodno mobilnost.

Nova univerza se je v letu 2020 odzvala na povabilo Združenja izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije v Republiki Sloveniji za sodelovanje pri projektu Prehod mladih. Projekt je namenjen nudenju strokovne pomoči mladim s posebnimi potrebami pri lažjem prehodu na nadaljnjo stopnjo šolanja oziroma na trg dela. V okviru projekta so bili vsi študenti s posebnimi potrebami na Novi univerzi obveščeni o možnostih prijave na brezplačne svetovalne ure, namenjene predvsem tistim študentom, ki se pri študiju srečujejo s težavami, povezanimi z njihovimi posebnimi potrebami; ki jih skrbi prilagajanje študijskega procesa, iskanje študijske prakse ali pa imajo vprašanja, vezana na trg dela in na nadaljnjo poklicno pot. Strokovno pomoč študentom nudijo usposobljeni strokovni delavci **(MIZŠ, ukrep 4.12)**.

MIZŠ, Univerza v Novem mestu:

Za študente s posebnimi potrebami je urejeno ustrezno delovno okolje. Glede na individualne potrebe in priporočila zdravnika se izvajajo tudi prilagoditve pri pisanju izpita (podaljšan čas pisnega izpita, možnost ustnega zagovora, večji fond pisave pri pisnem izpitu, posebna barva papirja delovnega gradiva in izpitnih pol za študente), pri seminarski nalogi (individualne konzultacije pri pripravi, daljši čas priprave seminarske naloge, če so težave s pisanjem ali razumevanjem – pisanje v maternem ali angleškem jeziku ali pa da se ne ocenjuje napak v črkovanju in slovnični strukturi oziroma pri ustnih predstavitev se ocenjuje vsebina ne pa tudi retorične spretnosti nastopa), prilagoditve individualnega pristopa ob izvajanju aktivnosti, ki zahtevajo večje fizične obremenitve, pravica do zmanjšane obvezne prisotnosti v dogovoru z nosilcem na podlagi priloženih dokazil, individualni pristop pri izvajanju pedagoških obveznosti posameznega študenta s posebnimi potrebami **(MIZŠ, ukrep 4.11)**.

MIZŠ, Univerza v Novi Gorici:

Vse lokacije in prostorih Univerze v Novi Gorici so z vidika prostorov in opreme prilagojeni študentom s posebnimi potrebami. Študent, ki želi in potrebuje status kandidata s posebnimi potrebami, vloži vlogo na Komisijo za študijske zadeve že na začetku študijskega leta. Komisija odobri vlogo vsem študentom, ki vlogi priložijo potrebne dokumente in v sklepu navede vse prilagoditve, do katerih je študent opravičen tekom študija. V kolikor zaznajo, da ima študent specifične potrebe, s katerimi se univerza še ni srečala, se uredi individualna prilagoditev študija. V letu 2020 so za študente s posebnimi potrebami prilagodili urnik in predavanja premaknili v predavalnice, ki so bile za študente lažje dostopne. Prilagodili so opravljanje laboratorijskih vaj. Omogočili so pisanje izpita s pomočjo računalnika. Pri pisanju izpita je bil določen tudi pomočnik **(MIZŠ, ukrep 4.12)**.

MIZŠ, Sektor za izobraževanje otrok s posebnimi potrebami, Direktorat za predšolsko vzgojo in osnovno šolstvo (ZRSS), poroča, da na področju vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami izvajajo podporo institucijam pri izvajanju programov za otroke s posebnimi potrebami in prispevajo k zagotavljanju mreže strokovnih institucij za podporo izobraževanju invalidov v specializiranih in rednih oblikah vzgoje, izobraževanja in usposabljanja.

Aktivnosti v letu 2020:

- Izvedba študijskih skupin za celotno področje vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami, tako za specializirane kot redne oblike vzgoje, izobraževanja in usposabljanja.
- Izvedba izobraževanj, strokovnih srečanj, podpore in svetovanj za strokovne delavce in ravnatelje tako v specializiranih kot v rednih oblikah vzgoje, izobraževanja in usposabljanja.
- Povezovanje strokovnih delavcev ter izmenjava primerov dobre prakse pri delu z otroki z zmernimi, težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju.
- Uvajanje in izvajanje razvojne naloge Uvajanje formativnega spremljanja in inkluzivne paradigme na področju vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami z razvojno nalogo (12 VIZ na področju VI otrok s posebnimi potrebami).

(MZIŠ – ZRSS, ukrep 4.2).

Poročajo še o drugih aktivnostih v letu 2020:

- Zaključek spremljave 6. stopnje Posebnega programa vzgoje in izobraževanja za otroke z zmernimi, težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju (od 21. do 26. leta) in priprava poročila o spremljavi.
- Izvedba študijskih skupin za področje Posebnega programa vzgoje in izobraževanja za otroke z zmernimi, težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju (od 21. do 26. leta).
- Uvajanje novega pristopa Formativno spremljanje v Posebnem programu vzgoje in izobraževanja za otroke z zmernimi, težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju (od 21. do 26. leta).

(MZIŠ – ZRSS, ukrep 4.5).

- Sodelovanje pri organizaciji in izvedba posveta Izobraževalnih dni za strokovne, vodilne in vodstvene delavce na področju VI otrok s posebnimi potrebami v sodelovanju z Društvom specialnih in rehabilitacijskih pedagogov ter Skupnostjo organizacij za usposabljanje (3 dni, spletno okolje Teams, november 2020).
- Opis učnih izidov v slovenski okvir kvalifikacij za splošno izobraževalne predmete v osnovni šoli – učni izidi za OŠPP z NIS.
- Sodelovanje na posvetih, konferencah, strokovnih srečanjih na področju VI otrok s PP.
- Izvajanje tematskih srečanj, svetovalnih storitev, študijskih skupin, izobraževanj za strokovne delavce na področju VI otrok s posebnimi potrebami.
- Izvajanje razvojne naloge Uvajanje formativnega spremljanja in inkluzivne paradigme na področju vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami.
- Uvajanje, spremljanje in evalvacija prilagojenega izobraževalnega programa osnovne šole z enakovrednim izobrazbenim standardom za otroke z avtističnimi motnjami (5. razred, predstavitev vmesnega poročila na strokovnem svetu).
- Posodobitev učnih načrtov za prilagojen izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom za izbirni predmet šport in računalništvo.

(MZIŠ – ZRSS, ukrep 4.6).

MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, poroča, da v letu 2020 zaradi specifičnih razmer in ukrepov za zaježitev epidemije COVID-19 ni bilo posebnih možnosti za:

- vključevanje oseb z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju v naloge izvajanja javne službe muzejev, arhivov in knjižnic. V skladu s sprejetimi ukrepi, so se naloge javne službe izvajale na način dela od doma.
- zagotavljanje praktičnega usposabljanja, pripravnštva in prakse v okviru srednješolskega in univerzitetnega izobraževanja pri delodajalcih s programskimi spodbudami.
- za zagotavljanje ustreznega števila strokovnjakov in razširjanje znanja v izobraževalne programe vzgojiteljev, učiteljev in svetovalnih delavcev.

- prav tako ni bilo sredstev državnega proračuna, namenjenih za zagotavljanje ustrezne opreme za individualno uporabo pri izobraževanju v muzejih, arhivih in knjižnicah.
- prav tako na področju muzejev, arhivov in knjižnic ni bilo posebnih možnosti za zagotavljanje podpore pri visokošolskem izobraževanju z osebno pomočjo, spremljanjem in svetovanjem za študente invalide, zagotavljanjem primernih nastanitvenih zmogljivosti za bivanje zanje in sistemom štipendiranja, ki jih bo spodbujal k doseganju višje izobrazbe (MK, ukrep 4.3, 4.4, 4.6, 4.9, 4.12).

MK, Arhiv Republike Slovenije, poroča, da na področjih v okviru 4. cilja, v letu 2020 niso izvajali posebnih aktivnosti za invalide, vendar pa so v skladu s svojimi možnostmi ostali odprti za izobraževanje in usposabljanje invalidov, tudi na daljavo (MK, ukrep, 4.3, 4.4).

MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, v nadaljevanju povzema prispevke zunanjih javnih (kulturnih) ustanov in javnih zavodov na področju knjižnične in galerijske dejavnosti..

Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani (NUK):

Uporabnikom s posebnimi potrebami NUK nudi svetovanje in pomoč pri raziskovanju, iskanju po informacijskih virih, posreduje podatke o gradivu in iz gradiva. Slepim uporabnikom pogosto pomaga pri navajanju bibliografskih referenc. V letu 2020 je knjižnica, zaradi skrbi za varnost uporabnikov, vzpostavila svetovanje prek videokonferenčnega sistema, s katerim je dopolnila svetovanje po e-pošti in telefonu (MK - NUK, ukrep 4.3, 4.5).

Koroška galerija likovnih umetnosti:

Koroška galerija likovnih umetnosti za večjo vključenost skupin s posebnimi potrebami pripravlja projekt Igraj se z mano, (MK – Koroška galerija likovnih umetnosti, ukrep 4.3).

MK, Direktorat za ustvarjalnost, sektor za umetnost, poroča, da je Slovenska Kinoteka tudi v letu 2020 izvajala program »Šola filma«, ki pa je tokrat potekal na informacijskem spletišču⁹⁵ in je zajemal naslednja dva projekta: »Razumevanje filma« in »Filmska osnovna šola«. Razumevanje filma je petletni izobraževalni projekt Slovenske Kinoteke za pedagoge srednjih šol po vsej Sloveniji. Filmska osnovna šola pa je petletni izobraževalni projekt Art kino mreže Slovenije, namenjen pedagogom osnovnih šol. Šola filma v osnovi ponuja smernice, pedagoška gradiva in filmsko bazo za ogled filmov v razredu. Šolam in strokovnim delavcem, vključenim v zgo

raj omenjena projekta, je v času epidemije bolezni COVID-19 ponujala raznovrstne kakovostne ustvarjalne in izobraževalne vsebine za različne starostne stopnje in priporočilne sezname filmskih (arhivskih, festivalskih in delavniških) baz, ki so v tem času omogočale brezplačen dostop. Slovenska Kinoteka kot članica FIAF-a (Mednarodne zveze filmskih arhivov) je v letu 2020 med drugim ponujala in priporočala ogled svetovnih filmskih arhivov in spletnih vsebin. Zaradi spletne izvedbe programa je bil ta dostopen tudi otrokom in mladostnikom s posebnimi potrebami in invalidom, (MK, ukrep 4.5, 4.6, 3.3*).

Raziskovalna dejavnost

MIZŠ, Direktorat za srednje in višje šolstvo ter izobraževanje odraslih, poroča, da visokošolski zavodi skladno z veljavno zakonodajo in internimi akti individualno obravnavajo študente s posebnimi potrebami in jim omogočajo čim bolj prijazno okolje za uspešen študij. Povzemajo njihova poročila za leto 2020 (MIZŠ, ukrep 4.1, 4.2, 4.8, 4.11, 4.12):

⁹⁵ www.solafilma.si

MIZŠ, Univerza v Mariboru:

Številne vrste invalidnosti spremljajo različne prilagoditve študijskega procesa. Na Fakulteti za elektrotehniko, računalništvo in informatiko razvijajo digitalno ocenjevalno orodje, ki bo predavateljem in izvajalcem vaj predlagalo najprimernejši način dela s študenti s posebnimi potrebami. Inštitut za Medijske komunikacije se je tako pridružil mednarodnemu projektu, katerega cilj bo izdelava spletnega orodja, ki bo zaposlenim v pomoč. Sodelovali so z raziskovalci treh mednarodnih ustanov (**MIZŠ**, ukrep 4.1. 4.2).

MIZŠ, Univerza v Ljubljani:

UL Medicinska fakulteta: FMRI in MRS raziskava v sodelovanju z EAMDA (European alliance of Neuromuscular disorders associations) - študija mišičnih distrofij in živčno-mišičnih obolenj s pomočjo MRI (**MIZŠ**, ukrep 4.1. 4.2, 4.8, 4.11, 4.12).

Dogodki

MIZŠ, Direktorat za srednje in višje šolstvo ter izobraževanje odraslih, poroča, da visokošolski zavodi skladno z veljavno zakonodajo in internimi akti individualno obravnavajo študente s posebnimi potrebami in jim omogočajo čim bolj prijazno okolje za uspešen študij. Povzemajo njihova poročila za leto 2020 (**MIZŠ**, ukrep 4.1, 4.12).

MIZŠ, Univerza v Mariboru:

Na Univerzi v Mariboru v letu 2020 niso organizirali večjih prireditev na tem področju, k temu je prispevala skrb za zdravje (in okoliščine, povezane s širjenjem nalezljive bolezni in razglašene epidemije), so pa konec leta 2020 organizirali dogodek Izzivi pedagoškega procesa na daljavo, na katerega so povabili tudi Društvo študentov invalidov Slovenije, njihovi predstavniki pa so aktivno sodelovali na dogodku. Več od dogodka na spletni strani⁹⁶ (**MIZŠ**, ukrep 4.1).

MIZŠ, Univerza v Ljubljani:

- Vključevanje študentov s posebnimi potrebami v študijski proces (9. 12. 2020)

Ciljna skupina: pedagogi strokovni delavci, tutorji, strokovna javnost

Namen dogodka:

- Predstavitev rezultatov Nacionalne študije o stanju ureditve posebnih skupin študentov v visokem šolstvu;
- predstavitev novega priročnika Samozagovornišvo študentov s posebnimi potrebami;
- predstavitev novega priročnika za zaposlene na temo poučevanja študentov s posebnimi potrebami;
- predstavitev drugih virov podpore zaposlenim na Univerzi v Ljubljani za učinkovito vključevanje študentov s posebnimi potrebami v študijski proces;
- izmenjava izkušenj in predstavitev primerov dobrih praks vključevanja študentov s posebnimi potrebami v študijski proces.

- Imam posebne potrebe. Ali in zakaj o njih spregovoriti? (11.12.2020)

Ciljna skupina: študenti s posebnimi potrebami, pooblaščen osebe na članicah za delo s študenti s posebnimi potrebami, tutorji za študente s posebnimi potrebami.

Namen dogodka:

- seznaniti študente s posebnimi potrebami, ki se pri opravljanju študijskih obveznosti srečujejo z ovirami, ki lahko vplivajo na njihovo vključevanje v študijski proces in opravljanje študijskih obveznosti o pomenu pravočasne pridobitve statusa študenta s posebnimi potrebami, pravicami in dolžnostmi;
- predstavitev učinkovitega načina komuniciranja posebnih potreb zaposlenim na fakulteti/akademiji s pomočjo novega priročnika za učinkovito Samozagovornišvo.

(**MIZŠ**, ukrep 4.1)

⁹⁶ <https://didakt.um.si/Strani/Dogodek.aspx?nID=67>

MIZŠ, Univerza na Primorskem:

UP je v letu 2020 izvedla več dogodkov, vezanih na področje študentov invalidov:

V sklopu projekta Inovativno učenje in poučevanje v visokem šolstvu (INOVUP) sta bili za visokošolske učitelje izvedeni dve delavnici:

- Inkluzivnost in dostopnost visokošolskega sistema (20. 11. 2020);
- Sodelovanje s študenti s statusom študenta s posebnimi potrebami pri prilagajanju študijskega procesa (27. 11. 2020).

Študenti magistrskega študijskega programa 2. stopnje Inkluzivna pedagogika UP Pedagoške fakultete so dne 13. 10. 2020 obeležili Mednarodni dan bele palice (15. oktober). Z zavezanimi očmi so se sprehodili po Kopru in ugotavljali, kako je mesto prilagojeno slepim in slabovidnim. Obiskali so tudi Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih Koper.

Nadaljevale so se aktivnosti zaključenega projekta UP Fakultete za humanistične študije »AS - Arheologija za vse. Oživljanje arheološkega parka Simonov zaliv«, v okviru katerega se je vzpostavila infrastruktura za vključevanje oseb s posebnimi potrebami: prilagoditev vsebin, nabava ustrezne opreme in pripomočkov, zagotavljanje vodstva za osebe s posebnimi potrebami;

Sektor za izobraževalno dejavnost UP je dne 10. 12. 2020 izvedel usposabljanje tutorjev študentov za študente s posebnimi potrebami (**MIZŠ**, ukrep 4.1).

MIZŠ, Univerza v Novem mestu:

Na Univerzi v Novem mestu Fakulteti za zdravstvene vede so v okviru 10. mednarodne znanstvene konference Celostna obravnava pacienta, ki so jo izvedli 9. novembra 2020, obravnavali tudi teme, ki so se posredno dotikale obravnave invalidne populacije, zlasti z vidika dolgotrajne oskrbe.

Na Univerzi v Novem mestu Fakulteti za ekonomijo in informatiko so 16. januarja 2020 izvedli tematsko okroglo mizo z naslovom Ranljive skupine med mladimi na trgu dela. Okroglo mizo so pripravili študenti. Rdeča nit pogovora na okrogli mizi so bile težave, s katerimi se invalidi srečujejo na trgu dela. Prav tako je gostja invalidka predstavila svojo pot in opozorila, da se kljub omejitvam da kakovostno delati in zaposliti. Poleg gostje invalidke so na okrogli mizi sodelovali tudi predstavniki gospodarstva, strokovna sodelavka Centra za socialno delo Dolenjska in Bela krajina, enota Novo mesto, samostojna svetovalka Zavoda RS za zaposlovanje, območna služba Novo mesto in strokovni sodelavec MO Novo mesto. (**MIZŠ**, ukrep. 4.12).

MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, v nadaljevanju povzema prispevke zunanjih javnih (kulturnih) ustanov in javnih zavodov na področju knjižnične in galerijske dejavnosti..

Cankarjev dom v Ljubljani:

V mesecu oktobru 2020 je Cankarjev dom v Ljubljani organiziral kulturno-umetnostno prireditev Kulturni Bazar 2020. Program Kulturnega Bazarja je predstavil različne načine, kako z medresorskim sodelovanjem okrepiti zavest o pomenu kakovostne kulturno-umetnostne vzgoje ter spodbuditi številna kreativna partnerstva, ki danes že pripomorejo, ne le k bolj inovativnemu učnemu okolju, temveč spodbujajo tudi kreativno mišljenje, socialno vključenost, krepijo družbene veščine ter imajo številne druge pozitivne učinke na razvoj posameznika in družbe. V okviru tematskega sklopa »Enaki v različnosti« so bili dne 6. oktobra 2020 na Kulturnem Bazarju 2020 izvedeni naslednji dogodki, ki so vključevali (tudi) invalidsko problematiko:

- Dostopnost televizijskih, radijskih in spletnih vsebin – RTV Slovenija, predstavitev; RTV Slovenija, Služba za dostopnost programov
- Predstavitve izkustvenih delavnic na temo različnosti ter univerzalne dostopnosti v arhitekturi in oblikovanju, Prostor vseh čutil – izkustvena delavnica; Izvajali: Center arhitekture Slovenije in Center IRIS;

- Pozitivni učinki ustvarjalnega giba za preseganje drugačnosti, predstavitev s pogovorom; Sodelovali: Pedagoška fakulteta UL, projekt SKUM;
 - Senzorna oviranost ≠ kulturna oviranost!, predstavitev, Sodelovali: Inštitut za slovenski znakovni jezik, ZDGNS, Pedagoška fakulteta Univerze na Primorskem, Arhiv Republike Slovenije in Mestno gledališče ljubljansko;
 - Kulturna dediščina za vse – dostopnost slovenskih javnih arhivov in muzejev za senzorno ovirane, predstavitev; Sodelovali: Muzej novejšje zgodovine Celje, Pedagoška fakulteta Univerze na Primorskem, Slovenski šolski muzej in Skupnost muzejev Slovenije ter Arhiv Republike Slovenije.
- (MK – Cankarjev dom Ljubljana, ukrep 4.4, 4.5 tudi ukrep 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, tudi ukrep 3.2, 3.3).**

MK, Direktorat za ustvarjalnost, sektor za umetnost, poroča da so v SNG Maribor od 12.10. do 14.10. 2020 izvajali izobraževalno prireditev z naslovom »Mlado gledališče: usposabljanje za strokovne delavce v šolstvu in kulturi«, v okviru katere so med drugim izvedli senzorični ogled mesta Maribor in izkušnjsko delavnico za mentorje, **MK, SNG Maribor,** ukrep 4.3).

Kvantitativni podatki

MIZŠ, Direktorat za srednje in višje šolstvo ter izobraževanje odraslih, poroča, da visokošolski zavodi skladno z veljavno zakonodajo in internimi akti individualno obravnavajo študente s posebnimi potrebami in jim omogočajo čim bolj prijazno okolje za uspešen študij. Povzemajo njihova poročila za leto 2020 (**MIZŠ,** ukrep 4.1):

MIZŠ, Univerza v Mariboru:

Na Univerzi v Mariboru je bilo v študijskem letu 2020/2021 zavedenih 29 dolgotrajno bolnih študentov in 68 študentov s posebnimi potrebami - invalidov. Skupno število vseh (dolgotrajno bolnih, gibalno oviranih, govorno jezikovne motnje, slepih in slabovidnih ter čustvene in vedenjske motnje) je 97. Podatki izhajajo iz informacijskega sistema AIPS, kjer vodijo študente, ki so za status kandidata s posebnim statusom zaprosili in jim je Komisija za študijske zadeve članice tak status tudi odobrila. Menijo, da je študentov s posebnimi potrebami na Univerzi v Mariboru vpisanih več, kot prikazujejo številke, saj mnogi zaradi bojazni pred stigmatizacijo za status študenta s posebnim statusom ne zaprosijo. Še posebej pomembne so aktivnosti DŠIS, preko katerega se študente osvešča o statusu študenta s posebnimi potrebami/invalida, ki prinaša kar nekaj prilagoditev. Na društvu opozarjajo, da se marsikateri študent zaradi omenjene stigmatizacije za status ne odloči, vendarle pa si v višjih letnikih zaradi enostavnejšega napredovanja v višji letnik odločijo, da zaprosijo za status (**MIZŠ,** ukrep 4.1).

MIZŠ, Univerza v Ljubljani:

- Višina finančnih sredstev namenjenih zmanjševanju komunikacijskih in grajenih ovir za študente s posebnimi potrebami: V letu 2020 je UL na podlagi presoje Komisije za študente s posebnim statusom za namen zagotavljanja opreme in prilagoditev za študente s posebnimi potrebami med članice razdelila 34.469,08 EUR.
- Število kandidatov za vpis na UL: V prvem in drugem prijavnem roku za vpis v prvi letnik dodiplomskih in enovitih magistrskih študijskih programov za študijsko leto 2020/21 je UL prejela 675 prošenj za dodelitev statusa kandidata s posebnim statusom. Od tega je bil 660 kandidatov posebni status dodeljen. 50,4% kandidatov je bil iz razloga posebnih potreb.D
- Število študentov s posebnimi potrebami na vseh treh stopnjah študija: V študijskem letu 2019/2020 je imelo poseben status na vseh treh stopnjah študija 483 študentov. Terminologije invalidi ne uporabljajo. Spodnja preglednica (Preglednica 11) predstavlja število študentov po posebnih potrebah.
- Število tutorjev za študente s posebnimi potrebami: UL je v študijskem letu 2019/2020 aktivno izvajala tutorsko pomoč študentom s posebnimi potrebami:
 - 13 koordinatorjev študentov, 25 tutorjev študentov;
 - 32 koordinatorjev učiteljev, 61 tutorjev učiteljev

Preglednica 11: Univerza v Ljubljani: Število študentov s posebnimi potrebami v letu 2019/20:

Tip oviranosti	Število študentov
delna ali popolna izguba sluha	15
delna ali popolna izguba vida	17
dolgotrajna ali kronična bolezen	149
gibalna oviranost	41
govorne-jezikovne težave	17
motnje v telesnem in duševnem zdravju	25
primanjkljaji na posameznih področjih učenja	121
čustvene in vedenjske motnje	66
motnje avtističnega spektra	9
telesnimi poškodbami in in/ali dolgotrajnejšo rehabilitacijo	23
Skupaj	483

(MIZŠ, ukrep 4.1)

MIZŠ, Univerza na Primorskem:

V letu 2020 sta dve študentki invalidki pridobili status študenta s posebnimi potrebami, obe sta študentki doktorskega študija (MIZŠ, ukrep 4.1).

MIZŠ, Univerza v Novem mestu:

Na Univerzi v Novem mestu Fakulteti za poslovne in upravne vede, Univerzi v Novem mestu, Fakulteti za strojništvo in na Univerzi v Novem mestu, Fakulteti za zdravstvene vede, v letu 2020 ni bilo študentov s statusom invalida. Na Univerzi v Novem mestu, Fakulteti za ekonomijo in informatiko, so imeli v študijskem letu 2019/2020 tri študente s statusom, v študijskem letu 2020/21 pa imajo dve študentki (MIZŠ, ukrep 4.1).

MIZŠ, Nova Univerza:

V letu 2020 ima na Novi univerzi (Evropski pravni fakulteti) 25 študentov aktiven status študenta s posebnimi potrebami. Le-ti skladno s Pravilnikom o študiju na Evropski pravni fakulteti koristijo prilagoditve v načinu preverjanja in ocenjevanja znanja, podaljšanja časa opravljanje izpita ter prilagoditve pri izvedbi predavanj in vaj.

Skladno z navedenim je Nova univerza tudi v letu 2020 spodbujala večje vključevanje invalidov v študijske programe, ki jih izvajajo članice Nove univerze, ter zagotavljala enake možnosti pri vpisu v vse študijske programe. Obenem velja poudariti, da lahko študentje vse informacije o delovanju NU in njenih članic ter o izvajanju študijskih programov pridobijo na njihovih spletnih straneh, ki se redno posodablja. Spletne strani so vzpostavljene v slovenskem in angleškem jeziku in so z osnovnimi funkcionalnostmi podprte tudi za slepe in slabovidne uporabnike (MIZŠ, ukrep 4.1).

MIZŠ, Univerza v Novi Gorici:

Univerza v Novi Gorici vodi evidenco oseb s statusom študenta s posebnimi potrebami. Vsako leto pridobijo status študenta s posebnimi potrebami 1 – 3 študenti (MIZŠ, ukrep 4.1).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

MIZŠ, Direktorat za srednje in višje šolstvo ter izobraževanje odraslih, poroča, da visokošolski zavodi skladno z veljavno zakonodajo in internimi akti individualno obravnavajo študente s posebnimi

potrebami in jim omogočajo čim bolj prijazno okolje za uspešen študij. Povzemajo njihova poročila za leto 2020 (**MIZŠ**, ukrep 4.1, 4.6, 4.8, 4.9, 4.12, 4.13):

MIZŠ, Univerza v Mariboru:

Nenehno izboljšujejo objekte, upoštevajo specifičnost študentov invalidov oziroma na splošno invalidnih oseb. S študenti invalidi opravljajo individualne razgovore in v začetku vsakega študijskega leta izvajajo prilagoditve na podlagi Pravilnika o študijskem procesu študentov invalidov Univerze v Mariboru, ki jih študenti potrebujejo. Za gibalno ovirane študente je na primer prilagojeno izvajanje predavanj, vaj in drugih obveznosti v prostorih, ki so jim dostopni, uporaba prenosnih klančin, dvizhnih ploščadi. Večina članic ima na voljo tudi prilagojene nagibne delovne mize.

Na večini članic so imenovani tutorji visokošolski učitelji, kot tudi tutorji študenti. Za študente s posebnimi potrebami je vzpostavljen celosten sistem za pridobitev posebnega statusa invalida, ki ga vodi Komisija za študijske zadeve članice. Študenti s posebnimi potrebami na Komisijo za študijske zadeve članice naslovijo prošnjo za priznanje posebnega statusa študenta v skladu z določili Pravilnika o študijskem procesu študentov invalidov Univerze v Mariboru. V vlogi navedejo zelene oblike prilagoditev študijskega procesa glede na svoje individualne potrebe. Reševanje konkretnih prilagoditev študentov s posebnimi potrebami poteka individualno. Komisija za študijske zadeve članice posameznemu prosilcu izda odločbo o posebnem statusu študenta, v kateri so definirane prilagoditve. Za omogočanje čim lažjega študija se na vseh članicah zavzemajo tako pedagoški, kot tudi nepedagoški delavci. Študenti invalidi, ki so vpisani na Univerzo v Mariboru imajo možnost individualne obravnave (razgovora) in so seznanjeni z možnostmi prilagajanja študijskega procesa, prav tako pa so tudi visokošolski učitelji seznanjeni s potrebami prilagajanja študijskega procesa.

Načrtujejo Svetovalnico za študente, v okviru katere bodo težili k enakopravni obravnavi študentov invalidov. Aktivnosti so umestili v načrt izobraževalne dejavnosti 2021-24 ter v razvojni steber financiranja 2.0, ki je še v postopku potrjevanja. Z aktivnostmi v okviru študentske svetovalnice so začeli že v letu 2020, a ta formalno še ni bila ustanovljena, predvidevajo pa, da bo v okrnjeni izvedbi luč ugledala v letu 2021.

Načrtujejo tudi akte, ki so vezani na osveščanje o invalidnosti tako študentov kot tudi zaposlenih na Univerzi v Mariboru. Cilj je ustvarjanje študijskega okolja, ki je prilagojeno študentom invalidom, oziroma posebnim potrebam študentov in zagotavljanje pogojev za uspešen študij v skladu s Pravilnikom o študijskem procesu študentov invalidov Univerze v Mariboru. Skladno z 2. členom Pravilnika o študijskem procesu študentov invalidov Univerze v Mariboru članice univerze vsako leto v sodelovanju s študenti invalidi pripravijo in sprejmejo akcijski načrt za odpravljanje ovir za študente invalide glede na trenutne potrebe študentov invalidov in v okviru zmožnosti posamezne članice univerze. Vse članice enkrat letno posredujejo poročilo o realizaciji akcijskih načrtov Študentskemu svetu univerze, ki s poročilom seznani Senat UM (**MIZŠ**, ukrep 4.1, 4.6, 4.8, 4.9, 4.12).

MIZŠ, Univerza v Ljubljani:

UL je mnenja, da bi se moral poseben status kandidatom upoštevati že v rednem izbirnem postopku in ne šele naknadno (če v rednem izbirnem postopku niso nikamor sprejeti). V zvezi s tem je bilo na Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport poslanih več pobud s pozivi po spremembi Pravilnika. Ker se Pravilnik za študijsko leto 2021/22 ni spreminjal, bo tudi za to leto postopek razvrščanja kandidatov s posebnim statusom ostal enak. UL si prizadeva, da bi se ob naslednji spremembi Pravilnika spremenil tudi način razvrščanja kandidatov s posebnim statusom (**MIZŠ**, ukrep 4.1).

MIZŠ, Univerza na Primorskem:

Univerza na Primorskem je vključena v aktivnosti, povezane s predlogom vključitve slovenskega znakovnega jezika (SZJ) v Ustavo RS. To bo vplivalo tudi na potrebne spremembe oziroma prevetritev prevetritev marsikaterega akta na področju gluhotе in gluho slepote (**MIZŠ**, ukrep 4.13).

MIZŠ, Univerza v Novi Gorici:

Na Univerzi v Novi Gorici so opazili, da se za status kandidata s posebnim statusom ne odloča veliko študentov, verjetno iz razloga majhnih študijskih skupin in tesnega sodelovanja med profesorji, asistenti

in študenti. Vsi študenti, ki so podali vlogo za pridobitev statusa študenta s posebnim statusom, so le-tega tudi pridobili, kar nakazuje, da so študenti dobro obveščeni, komu je ta status namenjen in katere dokumente je potrebno oddati na komisijo, da se ta status pridobi (**MIZŠ**, ukrep 4.1).

Uresničevanje četrtega cilja

Izvedeni so bili ukrepi glede pomembnosti prilagajanja študijskega oziroma učnega okolja invalidom, tako v obliki prilagoditev izvajanja programov, kakor tudi z izboljšavami na področju fizične in digitalne dostopnosti, omogočanjem dodatnih storitev za študente invalide in različnih izobraževanj. Potekale so aktivnosti za sprejetje novih pravilnikov, s ciljem, da se nekatera vprašanja izobraževanja študentov invalidov rešijo tudi na sistemski ravni.

Izpostavimo lahko, da je bil na podlagi 69.a člena Zakona o visokem šolstvu v okviru Delovne skupine za pripravo dokumentov v zvezi z delom s študenti s posebnimi potrebami in posebnim statusom pripravljen Pravilnik o postopkih in načinu izvrševanja pravic študentov s posebnimi potrebami in študentov s posebnim statusom v visokem šolstvu. Pravilnik je že bil medresorsko usklajen, vendar še ni podpisan, dokler se ne spremeni 69.a člen Zakona o visokem šolstvu, ki bi kot študente s posebnimi potrebami in študentov s posebnim statusom vključeval tudi študente s primanjkljajem na posameznih področjih učenja, študente s psihosocialnimi težavami ter študente starše do dopolnjenega petega leta otrokove starosti in študente, ki prihajajo iz izrednih ali neugodnih socialnih okoliščin.

V mesecu oktobru 2020 je potekala kulturno-umetnostno prireditev Kulturni Bazar 2020. Program je predstavil različne načine, kako z medresorskim sodelovanjem okrepiti zavest o pomenu kakovostne kulturno-umetnostne vzgoje ter spodbuditi številna kreativna partnerstva, ki danes že pripomorejo, ne le k bolj inovativnemu učnemu okolju, temveč spodbujajo tudi kreativno mišljenje, socialno vključenost, krepijo družbene veščine ter imajo številne druge pozitivne učinke na razvoj posameznika in družbe

Dogajanja na preostalih ravneh vzgoje in izobraževanja oseb s posebnimi potrebami, tako za specializirane kot redne oblike vzgoje in izobraževanja, lahko strnemo v različne aktivnosti izobraževanj, usposabljanj, konferenc, študijskih skupin, izvedb oziroma udeležb na izobraževanjih, posvetovanjih, strokovnih srečanjih ipd. Organizacija dogodkov je bila v letu 2020 zaradi epidemije COVID-19 in zaščitnih ukrepov tudi precej omejena.

5. CILJ: DELO IN ZAPOSLOVANJE

Opis cilja

Tako kakor izobrazba sta tudi delo in zaposlitev za invalide ključnega socialno-ekonomskega pomena pri samostojnem življenju. Zaradi nižje izobrazbe imajo običajno manjše izhodiščne možnosti pri zagotavljanju zaposlitve, službo hitreje izgubijo in težko napredujejo. Omejitve pri delu zaradi zmanjšane ali omejene delovne zmožnosti dodatno potiskajo invalide v slabši položaj pri vključevanju na trg delovne sile. Zaradi omejitev potrebuje ustrezne prilagoditve delovnega mesta in delovnega okolja. Zato je treba poskrbeti za ukrepe, ki bodo invalidom omogočali večjo zaposljivost z različnimi programi in usposabljanjem. Delodajalce je treba seznaniti z možnostjo prilagoditve delovnega okolja in delovnega mesta, invalide pa spodbujati k dejavnemu iskanju zaposlitve.

Upoštevati je treba Evropsko direktivo 2000/78/ES o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu, ki prepoveduje diskriminacijo zaradi invalidnosti. Cilji te direktive so povečati zaposljivost invalidov glede na število delovno aktivnega prebivalstva, omogočiti, da pridobijo poklic glede na svoje zmožnosti in sposobnosti, zagotoviti delovno-življenjske razmere, ki bodo vplivale na zmanjšanje možnosti za nastanek invalidnosti, in delovno okolje, ki bo prilagojeno zmožnostim invalida za opravljanje njegovega dela.

Zaradi zagotavljanja prehoda mladih invalidov na trg dela je priprave za vstop na ta trg treba začeti že med šolanjem in jim ponuditi podporo pri prehodu vse dotlej, dokler se ne stabilizirajo na delovnem mestu. Sprejemanje ukrepov za učinkovit razvoj možnosti in priložnosti zaposlovanja mladih invalidov spodbuja tudi Evropska strategija o invalidnosti za obdobje 2010–2020 in Svetovni akcijski program za mladino.

Ukrepi:

- 5.1 poenotenje strokovnih meril in postopkov pri ugotavljanju posebnih potreb ali potrebne pomoči in podpore ter pri ocenjevanju invalidnosti, ki jih uporabljajo v inštitucijah RS (Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, ZZZS, ZRSZ, Zavod za šolstvo);
- 5.2 zagotoviti sistem podpore delodajalcem, ki zaposlujejo invalide (spodbujanje pridržanih javnih naročil, kombiniranje zaposlitveno-izobraževalnih programov in začasnega zaposlovanja glede na netržne zaposlitvene možnosti in druge možnosti subvencioniranega zaposlovanja; vzpostavljanje programov izobraževanja, ozaveščanja in obveščanja za delodajalce; omogočanje brezplačnih storitev strokovnega svetovanja delodajalcem in invalidom pri usposabljanju in zaposlovanju invalidov, spodbujanje prilagoditev delovnih mest in podpornega zaposlovanja ter zagotavljanje podpornih storitev za invalide z odločbo o podporni zaposlitvi);
- 5.3 izboljšanje zaposljivosti zaposlenih invalidov; zagotavljanje podpore pri razvijanju poklicne kariere zaposlenega invalida ter zagotavljanju ustreznih tehničnih pripomočkov in prilagoditev delovnih mest za vse invalide; spodbujanje usposabljanja in zaposlovanja invalidov v organih državne uprave, priprava programa za spodbujanje delodajalcev za ohranjanje delovnih mest in novo zaposlovanje invalidov, ki izgubijo delo v postopku odpovedi pogodbe o zaposlitvi;
- 5.4 zagotavljanje čimprejšnje vključitve vseh brezposelnih invalidov v eno od aktivnih oblik obravnave (vseživljenjska karierna usmeritev, programi aktivne politike zaposlovanja, storitve zaposlitvene rehabilitacije, zagotavljanje podpore mladim invalidom pri prehodu iz izobraževanja v zaposlitev, stimulatívni denarni prejemki za vse vključene invalide ne glede na status);
- 5.5 zagotavljanje mreže strokovne podpore za izvajanje zaposlitvene rehabilitacije (izboljšanje razmerja med številom brezposelnih invalidov in številom rehabilitacijskih svetovalcev v območnih službah Zavoda za zaposlovanje; zagotovitev mreže izvajalcev storitev zaposlitvene rehabilitacije, zmanjšanje čakalnih vrst za vključitev v storitve; spodbujanje razvoja mreže delodajalcev za izvajanje usposabljanja, dodatno izobraževanje in usposabljanje vseh

- strokovnih delavcev, vključevanje invalidskih/nevladnih organizacij v sistem podpornih storitev v okviru podpornega zaposlovanja);
- 5.6 vzpostavljane sistema, ki bo omogočal prehod invalida iz statusa uživalca socialnih pravic v status iskalca zaposlitve ali zaposlene osebe in nazaj (omogočiti invalidom mirovanje pridobljenih pravic po *Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb*).

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Direktorat za socialne zadeve, Direktorat za trg dela in zaposlovanje, Javni jamstveni, preživitinski in invalidski sklad RS), MGRT, MK (direktorati in službe ter javne kulturne ustanove, kot izhaja iz Preglednice 1), Ministrstvo za javno upravo (v nadaljevanju: MJU), IRSSV, NIJZ, NSIOS, URI – Soča, YHD, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (v nadaljevanju: ZPIZ), ZIZRS, ZRSZ, Zveza Sonček, Slovenska Karitas.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MDDSZ, ZPIZ, MJU, URI – Soča, MGRT, MP, ZIZRS, MK

Sprejeta zakonodaja

MDDSZ, Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, poroča, da so z dopisom obvestili vse CSD, ZRSZ in izvajalce ZR, glede spremembe 17. člena ZZRZI-E⁹⁷.

Dne 27.1.2021 je bila sprejeta sprememba Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov in sicer 17. člen, ki se nanaša na prejemke vključenih oseb v zaposlitveno rehabilitacijo. Doslej so vključene osebe prejele povračilo stroškov prevoza in prejemek v višini 40% minimalne plače, če niso imele drugih dohodkov (nadomestila iz naslova brezposelnosti ali nadomestila za invalidnost po ZPIZ) in so bile vključene v storitve najmanj v obsegu 100 ur mesečno. Kar nekaj vključenih oseb je bilo prejemnikov denarne socialne pomoči, ki so na tej podlagi imele urejeno tudi obvezno zdravstveno zavarovanje.

S spremenjenim 17. členom zakona se prejemki iz naslova vključenosti v zaposlitveno rehabilitacijo zvišujejo. Po noveli zakona bodo sedaj rehabilitanti upravičeni do 54% minimalne plače (553,08 EUR), če bodo vključeni od 60 do 128 ur mesečno oziroma do 65% minimalne plače (665,75 EUR), če bodo vključeni 129 ur in več mesečno. Poleg povračila stroškov prevoza bodo upravičeni tudi do povračila stroškov za prehrano.

Zaradi navedenega bodo rehabilitanti presegli cenzus za denarno socialno pomoč in posledično izgubili pravico do kritja stroškov obveznega zdravstvenega zavarovanja iz tega naslova. (**MDDSZ**, ukrep 5.4).

MGRT, Direktorat za regionalni razvoj, Sektor za socialno podjetništvo, združništvo in ekonomsko demokracijo, poroča, da veljavni Zakon o socialnem podjetništvu⁹⁸ omogoča tudi zaposlitvenim centrom in invalidskim podjetjem pridobiti status socialnega podjetja (**MGRT**, ukrep 5.2).

ZPIZ poroča, da sta bili c letu 2020 sprejeti dve noveli Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju:

- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2G)⁹⁹, ki velja od 1. 1. 2020 dalje, tretji in sedmi odstavek 40. a člena ZPIZ-2 se uporablja od 1. 10. 2020 dalje, ter;
- Zakon o dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ZPIZ-2H¹⁰⁰, objavljen v Uradnem listu RS, št. 139/20 z dne 9. 10. 2020), ki se uporablja od 1. 1. 2021 dalje.

Spremembe in dopolnitve ZPIZ-2G posegajo tudi na področje pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja na podlagi preostale delovne zmožnosti. Med spremembe ZPIZ-2G je bila uvrščena

⁹⁷ Uradni list RS, št. 18/21

⁹⁸ Uradni list RS, št. 20/11, 90/14 – ZDU-1I in 13/18

⁹⁹ Uradni list RS, št. 75/19

¹⁰⁰ Uradni list RS, št. 139/20

možnost vstopa dedičev v postopek za pridobivanje pravic s področja DPP ter delno pravičnejša ureditev sistema nadomestil iz invalidskega zavarovanja.

ZPIZ-2G, ki velja od 1. 1. 2020, je določene spremembe prinesel tudi za brezposelne delovne invalide:

- Sprememba višine nadomestila za invalidnost (v primeru priznane pravice do premestitve po končani poklicni rehabilitaciji in pri zavarovancu s priznano II. kategorijo invalidnosti po 55 letu), in sicer v primeru, da zavarovanec ob nastanku invalidnosti ni bil zaposlen ali ni bil obvezno zavarovan: iz 60 % invalidske pokojnine na 80 % invalidske pokojnine, ki bi mu pripadala na dan nastanka invalidnosti (sprememba 1. alineje 2. odstavka 85. člena ZPIZ-2);
- Sprememba višine nadomestila za invalidnost (v primeru III. kategorije, ko je zavarovančeva delovna zmožnost za njegov poklic zmanjšana za manj kot 50 % ali če še lahko dela v svojem poklicu s polnim delovnim časom, vendar ni zmožen za delo na trenutnem delovnem mestu), in sicer v primeru, da zavarovanec ob nastanku invalidnosti ni bil zaposlen ali ni bil obvezno zavarovan: iz 40 % invalidske pokojnine na 60 % invalidske pokojnine, ki bi mu pripadala na dan nastanka invalidnosti (sprememba 1. alineje 3. odstavka 85. člena ZPIZ-2);
- Sprememba višine delnega nadomestila, če zavarovanec izgubi delo na podlagi pozitivnega mnenja komisije za ugotovitev podlage za odpoved pogodbe o zaposlitvi ali neodvisno od njegove volje ali krivde ali če zavarovanec ob nastanku invalidnosti ni bil zaposlen ali ni bil obvezno zavarovan: odmera v višini 80 % invalidske pokojnine na dan nastanka invalidnosti (sprememba 3. alineje 3. odstavka 86. člena ZPIZ-2);
- Sprememba višine delnega nadomestila, če zavarovanec po lastni volji ali krivdi prekine delovno razmerje: odmera v višini 25 % invalidske pokojnine na dan nastanka invalidnosti (sprememba 5. odstavka 86. člena ZPIZ-2);

ZPIZ pa upošteva tudi vso veljavno zakonodajo zaradi epidemije COVID-19. Tako je ZPIZ skladno z določbo 57. člena Zakona o interventnih ukrepih za zaježitev epidemije COVID-19 za omilitev njenih posledic za državljane in gospodarstvo (ZIUZEOP)¹⁰¹, z namenom izboljšanja socialne varnosti uživalcev nizkih pokojnin, v mesecu aprilu 2020, izplačal enkratni solidarnostni dodatek upokojemcem. Do izplačila enkratnega solidarnostnega dodatka za upokojemce so bili upravičeni upokojemci in brezposelni uživalci invalidskih nadomestil, s stalnim prebivališčem v Republiki Sloveniji, v kolikor prejemajo pokojnino ali nadomestilo v višini 700,00 EUR ali manj.

Na podlagi novega desetega odstavka 58. člena Zakona o interventnih ukrepih za zaježitev epidemije COVID-19 in omilitev njenih posledic za državljane in gospodarstvo (ZIUZEOP), so do izplačila enkratnega solidarnostnega dodatka dodatno upravičeni tudi prejemniki nadomestil iz invalidskega zavarovanja, ki delajo krajši delovni čas in so na začasnem čakanju na delo oziroma so odsotni z dela zaradi višje sile ter imajo stalno prebivališče v Republiki Sloveniji in enkratnega solidarnostnega dodatka niso prejeli na kakšni drugi podlagi. Uživalcu nadomestila iz invalidskega zavarovanja se enkratni solidarnostni dodatek izplača, če vsota preračunanega zneska nadomestila in morebitnih prej navedenih prejemkov, ki jih izplačuje zavod, ne preseže 700,00 evrov. Za izplačilo je bilo potrebno oddati vlogo najkasneje do 30.6.2020 skupaj z vsemi dokazili. Izplačevalec enkratnega solidarnostnega dodatka za zgoraj navedene upravičence je ZPIZ.

V letu 2020 je Svet ZPIZ-a sprejel Spremembe in dopolnitve Pravilnika o organizaciji in načinu delovanja izvedenskih organov Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, ki je bil sprejet in dne 29. 3. 2020 objavljen v Uradnem listu¹⁰² ter velja od 13. 4. 2020 dalje.

Spremenili sta se določbi 36. in 55. člena Pravilnika, tako da IK II. stopnje v pritožbenem postopku upošteva vso dokumentacijo, ki je nastala do datuma senata na IK II. stopnje. Poleg spremembe 36. in 55. člena Pravilnika je bil Pravilnik spremenjen tudi v določbi 5., 9. in 40. člena. Namen spremembe je bil tudi ohraniti zaposlitev obstoječih zdravnikov izvedencev.

(ZPIZ, ukrep 5.1).

¹⁰¹ Uradni list RS, št. 49/20

¹⁰² Uradni list RS, št. 38/20

Programi

MDDSZ, Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja poroča, da je Ministrstvo na podlagi primerov dobre prakse iz evropskega projekta ZMOREMO, nadaljevalo z izvajanjem podeljevanja nagrad na področju zaposlovanja invalidov.

Ministrstvo je v letu 2020 izvedlo Javni natečaj za podelitev letnih nagrad za dobro prakso na področju zaposlovanja invalidov za leto 2019. Družbe, ki so bile izbrane izmed 11 predlogov za nagrado so razvidne iz tabele 20.

Prejemniki nagrade za dobro prakso na področju zaposlovanja invalidov so podjetja, ki so dokazala, da so invalidi ob ustrezni podpori pomembni člani posameznega delovnega kolektiva. S tem ministrstvo simbolno podpira delodajalce, ki prispevajo k temu, da se zaposlovanje invalidov ne zmanjšuje, **(MDDSZ, ukrep 5.3).**

MDDSZ (Direktorat za trg dela in zaposlovanja) poroča, da Zavod RS za zaposlovanje z vidika svoje pristojnosti izvaja postopke za ugotavljanje invalidnosti in pravice do zaposlitvene rehabilitacije **(MDDSZ, 5.1)**

Poročajo tudi o aktivnostih rehabilitacijskega svetovanja in vključevanja v storitve zaposlitvene rehabilitacije v okviru trga dela in aktivne politike zaposlovanja v letu 2020, **(MDDSZ, 5.2).**

Trg dela in aktivna politika zaposlovanja

- Ugodni trend zmanjševanja števila brezposelnih na letni ravni se je nadaljeval tudi v prvih dveh mesecih leta 2020. Sredi marca 2020 je bila v Sloveniji razglašena epidemija COVID-19. Strogi zdravstveni in zaščitni ukrepi, so v veliki meri zaustavili tako slovensko kot svetovno gospodarstvo. Krčenje gospodarske aktivnosti v letu 2020 v Sloveniji je negativno vplivala na trg dela. Razmere na trgu dela so se pričele poslabševati, večje število brezposelnih in manj možnosti zaposlovanja. Kljub temu ni prišlo do bistvenega poslabšanja razmer, kar je predvsem posledica različnih interventnih ukrepov države, ki je sprejela vrsto ukrepov za omejitev negativnih posledic epidemije za prebivalstvo in gospodarstvo ter ohranjanje delovnih mest.
- V letu 2020 se je na Zavodu na novo prijavilo 98.244 brezposelnih oseb, kar je 31,3 % več kot leta 2019. V letu 2020 so bile ob visokih prilivih v evidenco brezposelnih tudi odjave iz evidence brezposelnih višje kot v letu 2019. Iz evidence se je odjavilo skupaj 86.253 brezposelnih oseb, od teh 64.404 zaradi zaposlitve, kar je 14,5 % več kot leta 2019. Ob koncu decembra 2020 je bilo brezposelnih 87.283 oseb, kar je 15,9 % več kot decembra 2019.
- Ukrepi za preprečevanje širjenja novega koronavirusa so se odrazili tudi v zmanjšanju obsega delovno aktivnega prebivalstva. Po zadnjih podatkih Statističnega urada Republike Slovenije, ki so na voljo za november 2020, je bilo v državi približno 889.800 delovno aktivnih prebivalcev, kar je 1,3 % manj kot pred enim letom.
- Stopnja registrirane brezposelnosti, ki jo izračunava Zavod RS za zaposlovanje, je bila novembra 2020 8,6 %, kar je 1,2 odstotne točke več kot novembra 2019.
- Zmanjševanje števila brezposelnih invalidov v evidenci brezposelnih oseb se je nadaljevalo tudi v letu 2020. Konec decembra 2020 je bilo v evidenci registriranih brezposelnih oseb prijavljenih 12.185 invalidov, kar je 804 oseb ali 6,2 % manj kot konec decembra 2019.
- Delež brezposelnih invalidov med vsemi brezposelnimi osebami je konec leta 2020 znašal 14 % in se je glede na leto 2019 zmanjšal za 3,3 odstotne točke. Razlog za zmanjšanje deleža invalidov med vsemi brezposelnimi je v povečanem številu vseh registrirano brezposelnih zaradi epidemije Covid-19.
- V letu 2020 se je iz evidence brezposelnih oseb odjavilo 64.404 brezposelnih oseb zaradi zaposlitve (14,5 % več kot leta 2019). Od vseh zaposlitev brezposelnih se je v letu 2020 zaposlilo 2.828 invalidov, kar je 47 oseb ali 1,6 % manj v primerjavi z letom 2019.
- Ključni element, ki omejuje zaposljivost invalidov, so njihova znanja in veščine oziroma neugodna izobrazbena struktura. To pomeni, da je zato izbor del precej zožen na opravljanje preprostih, nezahtevnih del. Za brezposelne invalide je značilna nizka stopnja izobrazbe; Posledica tega je tudi manjša možnost izbire primerne službe in zaposlovanje na tistih delovnih mestih, ki so manj

zahtevna, enolična in zato tudi manj plačana. Obenem je med vsemi brezposelnimi invalidi tudi velik odstotek starejših od 50 let, kar še dodatno zmanjšuje njihovo konkurenčnost na trgu dela.

Preglednica 12: Brezposelni invalidi 2014-2020:

Leto	Število brezposelnih (na dan 31.12)	Število brezposelnih invalidov (na dan 31.12)	Delež invalidov med brezposelnimi (v %)	Število zaposlitev invalidov v posameznem letu
2014	119.458	17.646	14,8	2.929
2015	113.076	16.797	14,9	2.717
2016	99.615	15.836	15,9	3.375
2017	85.060	14.659	17,2	3.155
2018	78.534	13.663	17,4	3.101
2019	75.292	12.989	17,3	2.875
2020	87.283	12.185	14,0	2.828

Vir: ZRSZ

Nadalje **MDDSZ (Direktorat za trg dela in zaposlovanja)** poroča, da država spodbuja zaposlovanje brezposelnih invalidnih oseb tudi z ukrepi aktivne politike zaposlovanja (v nadaljevanju: APZ), s katerimi odpravlja neskladja na trgu dela in zmanjšuje ovire za zaposlovanje, še posebej težje zaposljivih oseb. Namen APZ je usklajevati ponudbo in povpraševanje na trgu dela, zmanjšati brezposelnost in povečati zaposlenost, okrepiti usposobljenost posameznikov in jim pomagati do zaposlitve.

Invalidne brezposelne osebe sodijo v ranljivo skupino oseb in se zaradi večje socialne vključenosti in povečanja možnosti za vstop na trg dela prednostno vključujejo v različne programe APZ. Prednost pri vključevanju v programe APZ imajo osebe, ki prejemajo denarno nadomestilo za primer brezposelnosti ali socialno varstvene prejemke, osebe iz ranljivih skupin na trgu dela ter brezposelne osebe, ki še niso bile vključene v noben ukrep APZ. S programi usposabljanja in izobraževanja si lahko brezposelne osebe pridobijo izobrazbo, znanje in veščine za opravljanje določenih poklicev ali nalog na delovnem mestu. V okviru programov APZ osebe lahko pridobijo tudi praktične delovne izkušnje, s katerimi si olajšajo pot do zaposlitve. S programi spodbujanja zaposlovanja pa se brezposelne osebe vključijo v delovno okolje, spoznajo nove ljudi in pridobijo dodatna znanja, veščine in delovne izkušnje.

Na število vključitev v ukrepe APZ je močno vplivala epidemija COVID-19, zaradi katere je moral Zavod RS za zaposlovanje prekinjati ali prilagajati izvajanje programov izobraževanj in usposabljanj. Prav tako je prišlo do zmanjšane povpraševanja po novem zaposlovanju in s tem posledično padec števila subvencij za zaposlitev (v primerjavi z istim obdobjem 2019 je bilo vključitev za 27 % manj). Skupaj je bilo v letu 2020 v ukrepe APZ vključenih 24,2 % manj brezposelnih oseb, kot leto prej.

V letu 2020 je bilo v različne programe APZ vključenih 1.877 brezposelnih invalidov, kar predstavlja 9,0 % vseh vključenih brezposelnih oseb v APZ v 2020 (20.946). V primerjavi z letom 2019 je bilo v ukrepe APZ v letu 2020 vključenih 23,1 % manj invalidov.

Največ brezposelnih invalidov je bilo v letu 2020 vključenih v:

- programe javnih del in učne delavnice (ukrep 4): 939
- različne programe usposabljanja in izobraževanja (ukrep 1): 488 in
- programe spodbujanja zaposlovanja (ukrep 3): 450.

(MDDSZ, 5.2).

Aktivnosti rehabilitacijskega svetovanja in vključevanja v storitve zaposlitvene rehabilitacije

Za pomoč pri zaposlovanju brezposelnih invalidov na Zavodu RS za zaposlovanje skrbijo tudi rehabilitacijski svetovalci na območnih službah zavoda. Aktivnosti rehabilitacijskega svetovanja in vključevanja v storitve zaposlitvene rehabilitacije se izvajajo z namenom reševanja zaposlitvenih težav populacije invalidov z najbolj kompleksnimi ovirami, posledično pa tudi povečanja izhodov v zaposlitev. Rehabilitacijski načrt je osnova za napotovanje in vključevanje brezposelnih invalidov k izvajalcem storitev zaposlitvene rehabilitacije. Rehabilitacijski svetovalec v okviru spremljanja doseganja ciljev rehabilitacijskega načrta spremlja tudi izvajanje storitev v skladu s standardi storitev.

V poglobljeno rehabilitacijsko svetovanje, ki zajema informiranje in svetovanje o pravicah invalidnih oseb, ugotavljanje smiselnosti za začetek in vodenje postopka za ugotavljanje invalidnosti in/ali pravice do zaposlitvene rehabilitacije, napotovanje in spremljanje izvajanja storitev zaposlitvene rehabilitacije in izdelave ocene zaposlitvenih možnosti invalidne osebe, je bilo v letu 2020 vključenih 6.090 brezposelnih oseb.

V letu 2020 je bilo realiziranih 1.002 novih vključitev v storitve zaposlitvene rehabilitacije. Izvajanje storitev zaposlitvene rehabilitacije se zaključí z oceno zaposlitvenih možnosti osebe, iz katere mora biti razvidno predvsem, ali je invalidna oseba zaposljiva v običajnem delovnem okolju, v podporni ali zaščitni zaposlitvi, za katera dela je usposobljena in kakšne podpirne storitve ali prilagoditve potrebuje na delovnem mestu. V letu 2020 je bilo izdanih 79 odločb o podporni zaposlitvi, 100 odločb o zaščitni zaposlitvi in 499 odločb o nezaposljivosti (**MDDSZ**, 5.2).

MGRT, Direktorat za regionalni razvoj, Sektor za socialno podjetništvo, zadružništvo in ekonomsko demokracijo, poroča, da se lahko na podlagi Zakona o socialnem podjetništvu¹⁰³ na vse javne razpise, ki imajo pogoj, da je prijavitelj socialno podjetje, prijavijo tudi invalidska podjetja, oziroma zaposlitveni centri s statusom socialnega podjetja. Med ranljive ciljne skupine vseh javnih razpisov na področju socialnega podjetništva sodijo tudi osebe, ki imajo status invalidnega delavca v skladu z nacionalno zakonodajo. Ranljive ciljne skupine sicer določa 2. člen Zakona o socialnem podjetništvu, na podlagi določil Uredbe komisije (EU) 651/2014 (**MGRT**, ukrep 5,2).

Poročajo tudi, da je bil v letu 2020, v okviru javnega razpisa "Mentorske sheme za socialna podjetja", eden izmed ključnih ciljev vključevanje in povečanje aktivacije ranljivih skupin v socialnih podjetjih, zmanjšanje socialne izključenosti in tveganja revščine s spodbujanjem vključevanja ranljivih ciljnih skupin, med drugim spremljal tudi število vključenih invalidnih delavcev v aktivnosti operacij. MGRT sicer spremlja vključenost oseb iz ranljivih ciljnih v informacijskem sistemu eMA, v sklopu operacij financiranih iz ESS (**MGRT**, ukrep 5.3, 5.4).

URI – Soča poroča, da so v letu 2020 pričeli izvajati aktivnosti projekta Zgodnja poklicna in zaposlitvena rehabilitacija v procesu vračanja na delo 2020-2022. Strokovne aktivnosti so usmerjene k reševanju zaposlitvene problematike tistih oseb, ki zaradi posledic bolezni ali poškodbe ne morejo več opravljati svojega dosedanjega dela na enak način, kot so ga pred nastankom invalidnosti. Na podlagi pridobljenih rezultatov pilotne izvedbe novega modela poklicne rehabilitacije bo projekt prispeval k pripravi novega systemskega modela poklicne rehabilitacije in njegovi implementaciji. Poklicna rehabilitacija je namreč bistvena pravica iz invalidskega zavarovanja, saj omogoča delovnim invalidom ohranitev zaposlitve oziroma izboljšuje njihove nadaljnje možnosti na trgu dela. Tako bodo projektni rezultati pripomogli k preprečevanju predčasnega izhoda iz trga dela, predvsem oseb, ki so dolgotrajno odsotne zaradi posledic bolezni oziroma invalidnosti. Projekt vodi URI-Soča v sodelovanju z Ministrstvom za delo, družino, socialne zadeve in enake možnost, Ministrstvom za zdravje, Zavodom za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, Zavodom za zdravstveno zavarovanje Slovenije, izvajalci zaposlitvene rehabilitacije, specialisti medicine dela, prometa in športa, delodajalci in zavarovanci. Projekt sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada (**URI – Soča**, ukrep 5.1).

ZIZRS poroča, da je v letu 2020 skupaj s 14 projektnimi partnerji nacionalnega projektnega partnerstva nadaljevalo izvajanje projekta Razvoj in izvajanje prehoda mladih s posebnimi potrebami na trg dela (v nadaljevanju Prehod mladih). Projekt izvaja nacionalno projektno partnerstvo, ki ga sestavljajo ZIZRS, kot koordinator, ter vseh 14 izvajalcev programa zaposlitvene rehabilitacije kot projektni partnerji. Projekt sofinancirata Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

Namen projekta Prehod mladih je s celostnim pristopom in sistematičnimi projektnimi vsebinami vplivati na večjo socialno vključenost mladih s posebnimi potrebami ter prispevati k oblikovanju enotnega podpornega okolja kot vmesnika med šolo in trgom dela za opolnomočen vstop ciljnih skupin na trg

¹⁰³ Uradni list RS, št. 20/11, 90/14 – ZDU-11 in 13/18

dela. Projekt predstavlja novo obliko dodatne podpore in pomoči za mlade s posebnimi potrebami, ki se nahajajo v procesu izobraževanja in spoznavajo ter vstopajo na trg dela in zaposlovanja.

V projektne aktivnosti so se vključevali mladi s posebnimi potrebami, ki so stari do 29 let in imajo na podlagi odločbe Zavoda RS za šolstvo opredeljene motnje v duševnem razvoju, slepoto in slabovidnost oziroma okvaro vidne funkcije, gluhost in naglušnost, govorno-jezikovne motnje, gibalno oviranost, dolgotrajno bolezen, avtistične motnje ali čustvene in vedenjske motnje.

Storitve v projektu sestavljajo različne aktivnosti, s katerimi se mladim s posebnimi potrebami bolj sistematično omogoča čim bolj enake možnosti za vključevanje na trg dela in s tem socialna vključenost. V prvi fazi izvedbe projekta je izjemno pomembno povezovanje z različnimi ustanovami, tako vzgojno izobraževalnimi kot tudi z ustanovami s področja zdravstva in socialnega varstva ter z neprofitnimi organizacijami in društvi. Vse te organizacije so zelo pomembne pri prepoznavanju mladih s posebnimi potrebami, ki za uspešen prehod na trg dela potrebujejo strokovno pomoč. Po vključitvi v projekt, se za vsako vključeno osebo oblikuje individualni načrt prehoda, na podlagi katerega se dela na motiviranju, opolnomočenju in spremljanju mladih pri aktivnem prehodu. Mladim strokovni delavci pomagajo pri spoznavanju sebe, lastnih interesov, lastnosti, sposobnosti in ciljev. Prav tako jim nudijo številne informacije o šolah in fakultetah ter o trgu dela. Pri tem je poseben poudarek na tem, kakšne možnosti imajo na trgu dela kot mladi s posebnimi potrebami.

Ves čas strokovni delavci na projektu sodelujejo tako s strokovnimi delavci timov za zaposlitveno rehabilitacijo kot tudi s svetovalnimi in strokovnimi delavci ter sodelavci na šolah ali pa drugih organizacijah, ki jih obiskujejo mladi s posebnimi potrebami. V svoje delo vključujejo tudi starše, oziroma skrbnike in delodajalce, ki se vključujejo z namenom ogleda delovnega mesta, delovnega preizkusa, opravljanja šolske oziroma študijske prakse, usposabljanja in razvijanja možnosti za zaposlitev mladega. Prav multidisciplinarno delovanje in redno sodelovanje z različnimi deležniki je ključno pri delu na projektu.

Tako ZIZRS, kot koordinator projekta kot tudi projektni partnerji so v letu 2020 nadaljevali z vzpostavljenim dobrim sodelovanjem s partnerji ter tega še poglobili in tudi razširili na več različnih partnerjev. Sodeluje se tako s sistemom vzgoje in izobraževanja, zaposlovanja in dela, z zdravstvenim sistemom, z nevladnim sektorjem kot tudi s številnimi ekonomskimi in socialnimi partnerji. V letu 2020 so okrepili tudi sodelovanje z delodajalci. Poleg sodelovanja z običajnimi delodajalci, projektni partnerji veliko sodelujejo tudi z različnimi zaposlitvenimi centri in izvajalci programov socialne vključenosti. Znotraj projekta je zelo intenzivno tudi sodelovanje z mediji ter tudi sodelovanje na številnih konferencah, tako na nacionalnem kot tudi na mednarodnem nivoju. V letu 2020 je bil posebej velik poudarek tudi na dodatnih izobraževanjih zaposlenega kadra, s ciljem še kvalitetnejšega dela na projektu.

Leto 2020 je bilo obeleženo predvsem s problematiko epidemije COVID-19 in z njo povezanimi ukrepi. Največ težav je strokovnim delavcem na projektu povzročalo zaprtje vzgojno izobraževalnih ustanov. Te so bile v prvem valu epidemije zaprte od marca 2020 do maja 2020, v drugem valu pa od oktobra 2020 do konca leta. V tem času so strokovni delavci bistveno težje dostopali do potencialnih in tudi že vključenih uporabnikov, kar se je kazalo na slabši realizaciji kazalnikov v teh mesecih.

V letu 2020 se je na nivoju nacionalnega projektne partnerstva v projekt Prehod mladih kljub številnim težavam zaradi epidemije vključilo 481 mladih s posebnimi potrebami. Uspešnih izhodov iz projekta je bilo skupaj 393. Od tega se je 344 mladih vključilo v izobraževanje, usposabljanje in pridobivanje kvalifikacij, 5 mladih se je zaposlilo, 44 mladih pa se je vključilo na Zavodu RS za zaposlovanje v aktivno iskanje zaposlitve. V obeh letih se je na nivoju nacionalnega projektne partnerstva v projekt Prehod mladih vključilo skupaj 1576 mladih s posebnimi potrebami.

ZIZRS nadalje poroča, da je v letu 2020, skupaj s projektoma partnerjema: Slovensko filantropijo in Zavodom Vozim, nadaljeval in zaključil projekt ZaVse/4ALL (v nadaljevanju ZaVse). Projekt je bil namenjen zmanjševanju pomembnega problema, ki se kaže v družbi na področju enakih možnosti in diskriminacije ranljivih skupin. Diskriminacija in neenake možnosti so najbolj izrazite predvsem pri ranljivih skupinah, kot so Romi, istospolno usmerjeni, begunci, socialno šibkejši (sklop A) in invalidi (sklop B). Projekt sta sofinancirala Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

Ključni cilji projekta ZaVse je bil izboljšati ozaveščenost nevladnih organizacij o pomenu enakopravnosti in krepitvi enakosti, razumevanju in preprečevanju diskriminacije ter o možnostih varstva pred diskriminacijo najbolj izpostavljenih skupin v Sloveniji.

V okviru projekta ZaVse so bile izvedene naslednje aktivnosti:

- analiza stanja, s katero se je pregledalo sistemske ureditve najbolj diskriminiranih skupin in njihovega položaja v Republiki Sloveniji ter področje dostopnosti invalidov do grajenega okolja in informacij;
- priprava celostne kampanje, ki se je osredotočala na izobraževanja o problemu ter prepoznavanje diskriminacije med navedenimi ciljnim skupinam in v sklopu katere so pripravili in izvedli 2 distinktivno različni medijski kampanji, ki sta nastavljali različne ciljne skupine;
- spletna stran projekta, ki ciljne skupine in širšo družbo ozavešča o projektu;
- več kot 80 medijskih objav, ki so ciljne skupine ozaveščale o spodbujanju enakosti in preprečevanju diskriminacije in 91 objav na socialnih omrežjih;
- ključna gradiva, ki so dostopna tudi po zaključku projekta: zloženka projekta, plakati projekta (po več ranljivih skupinah), zloženke, namenjene predstavitvi področja zaposlovanja invalidov, brošura Dostopnost grajenega okolja in informacijskih tehnologij, brošura Izkušnja spreminja, zloženka in brošura/blok o diskriminaciji, koledarček/rokovnik za leto 2020 ter zaključno poročilo projekta ZaVse;
- pet javnih dogodkov družbeno odgovornega ozaveščanja o pomenu enakopravnosti in krepitvi enakosti, razumevanju diskriminacije ter možnostih varstva pred diskriminacijo najbolj izpostavljenih skupin - v Ljubljani, Žalcu, Črnomlju, Izoli in Murski Soboti;
- tri izobraževanja oziroma usposabljanja o pomembnosti upoštevanja različnih standardov pri načrtovanju objektov za dostopnost do grajenega okolja, cest in informacijskih tehnologij – v Ljubljani, Mariboru in Celju;
- šest delavnic o veljavni zakonodaji ter o materialnih in procesnih pravicah na področju varstva pred diskriminacijo v Sloveniji v Ljubljani, Mariboru, Velenju, Kopru, Murski Soboti in Novem mestu;
- trideset delavnic na temo spoznavanja sveta oziroma okolja različnih skupin invalidov na lokacijah: Ljubljana, Maribor, Celje, Postojna, Koper, Krško, Murska Sobota, Novo mesto, Nova Gorica, Slovenj Gradec, Kranj, Velenje, Ptuj, Trbovlje in Kočevje;
- sedem videospotov (štiri za sklop A in tri za sklop B), ki naslavlja problematiko diskriminacije, izboljšujejo zavedanje hkrati pa ustvarjajo strpnejšo in bolj empatično družbo;
- tri novinarske konference, ki so bile namenjene predstavitvi namena, ciljev in aktivnosti projekta ter predstavitvi prvih videospotov in gradiv, nastalih znotraj projekta;
- zaključna konferenca projekta, na kateri so bile predstavljene ključne ugotovitve projekta.

Partnerji projekta ocenjujejo, da je bil izveden projekt izjemno koristen. Zelo velika dodana vrednost projekta so številni materiali, ki so nastali znotraj njega in bodo uporabni tudi po koncu trajanja projekta. Predvsem so to priročniki in videospoti.

Partnerji projekta ocenjujejo, da je še veliko prostora za nadaljevanje dela, zato menijo, da bi bilo zelo smiselno nadaljevanje in nadgradnja izvedenega projekta ZaVse..

(ZIZRS, ukrep 5.4).

ZPIZ poroča, da v Sloveniji lahko invalidi oziroma delovni invalidi uveljavljajo pravico do poklicne ali zaposlitvene rehabilitacije. Razlika med obema institutoma je v osebi, ki to pravico uveljavlja. Zaposleni (ali bivši zaposleni) zavarovanci, ki so zaradi spremembe v zdravstvenem stanju pridobili status delovnega invalida, se lahko poklicno rehabilitirajo z namenom, da pridobijo oziroma ohranijo zaposlitev. S ciljem, da bi več zavarovancev, ki uveljavljajo pravico iz invalidskega zavarovanja, pridobilo pravico do poklicne rehabilitacije, je ZPIZ tudi v letu 2020 povabil na splošno predstavitev na posamezno območno enoto zavarovance, ki so v postopkih uveljavljanja pravic iz invalidskega zavarovanja izrazili željo, da bi namesto pravice do premestitve ali pravice do dela s krajšim delovnim časom izbrali pravico do poklicne rehabilitacije in zavarovance, ki v postopkih uveljavljanja pravic iz invalidskega zavarovanja te želje niso izrazili, po mnenju predsednikov invalidskih komisij na podlagi preučitve medicinske in delovne dokumentacije pa bi ti zavarovanci lahko pridobili pravico do poklicne rehabilitacije. Po splošni predstavitvi so delavci ZPIZ opravili individualni motivacijski pogovor s posameznim zavarovancem.

V letu 2020 so na Univerzitetnem rehabilitacijskem inštitutu – Soča pričeli z izvajanjem projekta „zgodnja poklicna in zaposlitvena rehabilitacija v procesu vračanja na delo“. Namen projekta je preoblikovati sedanji model poklicne rehabilitacije v model celostne zgodnje poklicne in zaposlitvene rehabilitacije v

procesu vračanja na delo, s poudarkom na spodbujanju medsebojnega sodelovanja vseh vključenih deležnikov v procesu vračanja na delo.

Celosten model je namenjen izboljšanju zaposljivosti oseb, ki zaradi posledic bolezni/invalidnosti ne morejo več opravljati svojega dosedanjega dela na enak način, kot so ga pred nastankom bolezni/invalidnosti, oziroma jim zaradi posledic bolezni/invalidnosti in nepravočasnega vključevanja v ukrepe poklicne rehabilitacije grozi izguba zaposlitve. V projekt, ki traja od 1. 5. 2020 do 31. 12. 2022, je vključeno več subjektov:

- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti,
- Ministrstvo za zdravje,
- Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije,
- Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije,
- Univerzitetni rehabilitacijski inštitut – Soča.

Po zastavljenih smernicah projektnega sveta je bilo v okviru razvojne skupine organizirano izobraževanje zdravnikov in drugih strokovnih delavcev, dne 23. 10. 2020, preko spletnega srečanja. Predstavnik ZPIZ-a predstavil postopek uveljavljanja pravice do poklicne rehabilitacije po Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju.

Predsednik Invalidske komisije I. stopnje je sodeloval z imenovanim zdravnikom Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije pri prepoznavanju možnih kandidatov, ki so trenutno v bolniškem staležu in bi se lahko preko projekta zgodnje poklicne in zaposlitvene rehabilitacije vrnili na delo.

Proti koncu leta so začeli z zavarovanci delati tudi strokovni delavci na vstopnih informacijskih koordinacijskih točkah, ki bodo zagotavljali dostop do vseh splošnih informacij o projektu.

Na podlagi pridobljenih rezultatov pilotne izvedbe novega modela poklicne rehabilitacije in predloga za sistemske spremembe bo projekt prispeval k pridobivanju in ohranjanju zaposlitev, saj je predvideno hitrejše vključevanje oseb iz ranljive ciljne skupine v poklicno rehabilitacijo tudi že v času bolniškega staleža, s čimer bo doseženo, da ne pride do njihovega odpuščanja. K uresničevanju cilja bo v veliki meri pripomoglo medinstitucionalno sodelovanje ter spremenjeni oziroma dopolnjeni ukrepi v okviru poklicne rehabilitacije.

Glavni cilji projekta:

- ocena stanja poklicne rehabilitacije in primerjalna študija evropskih držav,
- oblikovanje modela celostne zgodnje poklicne in zaposlitvene rehabilitacije v procesu vračanja na delo,
- priprava predloga zakonskih sprememb za izvedbo modela zgodnje poklicne in zaposlitvene rehabilitacije v procesu vračanja na delo,
- dvig ozaveščenosti in informiranosti zavarovancev, delodajalcev in strokovne javnosti.

(ZPIZ, ukrep 5.3).

MK, Arhiv Republike Slovenije, poroča, da že več let sodelujejo pri izvajanju programov zaposlitvene rehabilitacije z različnimi izvajalci. V mesecu januarju 2021 so bili v Arhivu Republike Slovenije zaposleni 4 invalidi. Od teh sta bila 2 invalida zaposlena po pogodbi za nedoločen čas, ostala 2 invalida pa po pogodbi za določen čas. Delež invalidov med zaposlenimi je tako v letu 2020 v Arhivu Republike Slovenije znašal 5,80%. Še zlasti so ponosni na dejstvo, da Arhiv Republike Slovenije zaposluje invalide z višjo stopnjo izobrazbe na uradniških delovnih mestih in jim na tak način omogoča razvoj osebnostnih in kariernih kompetenc. Njihova prizadevanja na področju zaposlovanja invalidov so bila prepoznana tudi v širši javnosti, saj so leta 2020 prejeli naziv Invalidom prijazno podjetje. Nagrada »INVALIDOM PRIJAZNO PODJETJE« je posebna oblika družbenega priznanja delodajalcem za dobro prakso na področju zaposlovanja invalidov v Republiki Sloveniji, ki ga vsako leto razpiše Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti Republike Slovenije, podeljuje pa posebni odbor in Združenje izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije v Republiki Sloveniji – ZIZRS.

V Arhivu Republike Slovenije se trudijo tudi za izboljšanje zaposljivosti vseh zaposlenih invalidov ter razvijanje njihove kariere. Odprava arhitektonskih ovir in vgraditev dvigala je olajšala dostopnost vsem, ki se srečujejo s stalno ali občasno gibalno oviranostjo in težje zmorejo hojo po stopnicah. Vsem invalidom, ki to potrebujejo, priskrbijo ustrezno delovno opremo in pripomočke, pri čemer sodelujejo tudi z Javnim štipendijskim, razvojnim, invalidskim in preživitnim skladom Republike Slovenije.

Omogočajo jim podporno zaposlitev, če jo potrebujejo, in možnost izobraževanja ter opravljanja tistih del in nalog, ki jih zmorejo samostojno opravljati, kar krepi njihov občutek vrednosti in samozavesti ter pripadnosti timu Arhiva Republike Slovenije. Skrbijo tudi za ozaveščanje vseh zaposlenih o invalidnosti in sprejemanju le-te na delovnem mestu. Sodelujejo tudi z izvajalci zaposlitvene rehabilitacije in v skladu z možnostmi omogočajo invalidom usposabljanje na delovnem mestu, s čimer se izboljšajo zaposlitvene možnosti vključenih invalidov, **(MK, ukrep, 5.2, 5.3)**.

MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, poroča, da v letu 2020 zaradi specifičnih razmer in ukrepov za zaježitev epidemije COVID-19 ni bilo posebnih možnosti za vključevanje invalidnih oseb v naloge izvajanja javne službe muzejev, arhivov in knjižnic. V skladu s sprejetimi ukrepi, so se naloge javne službe izvajale na način dela od doma, **(MK, ukrep 5.2)**.

MK, Služba za pravne in kadrovske zadeve, je poročala, da na sta bila na MK (brez organov v sestavi) v letu 2020 zaposlena dva (2) invalida, od tega oba za nedoločen čas, kar pomeni, da je delež invalidov med zaposlenimi na Ministrstvu za kulturo v letu 2020 znašal 1,29 %. Na Inšpektoratu Republike Slovenije, prav tako organu v sestavi MK, ni bilo zaposlenih invalidov. Skupaj z Arhivom Republike Slovenije je bilo torej na Ministrstvu za kulturo v letu 2020 zaposlenih šest (6) invalidov, od tega štirje (4) za nedoločen čas in dva (2) za določen čas, v deležu glede na vse zaposlene na celotnem Ministrstvu za kulturo to znaša 2,59%, **(MK, ukrep 5.2, 5.3)**.

MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, v nadaljevanju povzema prispevke zunanjih javnih (kulturnih) ustanov in javnih zavodov na področju knjižnične dejavnosti.

Knjižnica Domžale

Knjižnica Domžale je tudi v letu 2020 sodelovala z URI - Soča pri zaposlitvah njihovih rehabilitandov, **(MK – Knjižnica Domžale, ukrep 5.3)**.

Knjižnica Medvode

Knjižnica Medvode je v letu 2020 sodelovala z zavodom Jelša, Centrom za izobraževanje, usposabljanje in rehabilitacijo, v preteklosti pa je že sodelovala z Želvo (podjetje za usposabljanje in zaposlovanje invalidov). Z izvajanjem storitev zaposlitvene rehabilitacije, so omogočali njihovim rehabilitandom, da se usposabljaajo na delovnem mestu, **(MK – Knjižnica Medvode, ukrep 5.3)**.

Mariborska knjižnica

Mariborska knjižnica je tudi v letu 2020 zaposlovala invalide. Sredstva zanje je zagotavljal proračun Mestne občine Maribor, **(MK – Mariborska knjižnica, ukrep 5.3)**.

Medobčinska splošna knjižnica Žalec

Tudi v Medobčinski splošni knjižnici Žalec so v letu 2020 omogočali pogodbeno delo osebi z oviranostjo, **(MK – Medobčinska splošna knjižnica Žalec, ukrep 5.3)**.

Dogodki

ZIZRS poroča o nekaj dogodkih, ki so se odvijali v sklopu projekta projekt ZaVse/4ALL (ZaVse). Dogodki so v alinejah navedeni nekoliko višje, znotraj razdelka »Programi«, prav tako v sklopu 5. cilja. Na navedenem mestu jih navajamo zaradi ohranjanja celovitosti poročanja o aktivnostih znotraj projekta (**ZIZRS, ukrep 5.4**).

ZPIZ poroča o naslednjih dogodkih v letu 2020

- potekali aktivni sestanki s predstavniki Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (v nadaljevanju: OECD) v okviru projekta tehnične podpore EK na področju sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja. V sistemu invalidskega zavarovanja je predstavnike OECD zanimala

predvsem pravica do poklicne rehabilitacije. Glede izvajanja poklicne rehabilitacije je ZPIZ julija 2020, pripravil določene analize in odgovore na zastavljena vprašanja.

- Dne 2. 6. 2020 je potekal sestanek Sektorja za izvajanje zavarovanja in Sektorja za izvedenstvo, kjer se je obravnavala aktualna problematika s področja izvajanja zavarovanja in na katerem so bili sprejeti določeni sklepi.
- Dne 23.11.2020 je preko spletne povezave Big Blue Button (BBB) potekal sestanek glede izvajanja pravic s področja pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Obravnavana je bila nova zakonodaja, informacije v zvezi z novelo ZPIZ-2H, nadalje izvajanje posameznih določb Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju s področja pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ter razna aktualna problematika.
- ZPIZ se je dne 26. 11. 2020 preko aplikacije Zoom s svojo predstavnico udeležil srečanja podpornega okolja Gorenjske Spot svetovanje Gorenjska. V ta namen so bila iz različnih institucij prejeta vprašanja in dileme, ki so se nanašala tudi na zavod (problematika delovnih invalidov). Potekala je okrogla miza glede obravnave zbranih vprašanj/odgovorov in ostalih dilem, ki se porajajo med delom, ter glede stanja in izzivov v času COVID-19 (predstavitve situacije in izzivov, s katerimi se v času COVID-19 srečujejo institucije: FURS, ZPIZ, ZRSZ, AJPES).
- V zvezi s pravicami iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, je ZPIZ v letu 2020, odgovarjal tudi na večkratne pobude oziroma vprašanja Varuha za človekove pravice.

(ZPIZ, ukrep 5.1).

- Tudi v letu 2020 je 16. in 17. novembra, kljub nepričakovanim razmeram, ki jih je povzročila epidemija koronavirusa, uspešno potekala že 3. konferenca pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Konferenca se je zvrstila že tretje leto zapored in gre že za tradicionalen dogodek, ki umešča pomen pokojninskega in invalidskega zavarovanja ob bok ostalim temam, ki se jim vsako leto namenja posebna pozornost z organizacijami posebnih dogodkov. Glede na hitro širjenje virusa COVID-19 po celem svetu in prvih učinkih, ki jih je imel na gospodarstvo in posledično socialna varnost posameznikov, ni bilo dileme, da je bila osrednja tema konference ravno ustrezno zagotavljanje socialne varnosti v času epidemije in epidemiji podobnih izrednih razmerah. Poleg osrednje teme pokojninskega in invalidskega zavarovanja je tako zajel še ostala področja, ki so tesno povezana z delovanjem pokojninskega sistema, in sicer trg dela, dolgotrajno oskrbo ter zagotavljanje ustrezne varnosti in zdravja delavcev na delovnem mestu. V dveh dneh, 16. in 17. novembra, so se na konferenci zvrstila predavanja uglednih strokovnjakov in poznavalcev razmer na omenjenih področjih, s čimer je konferenca ponudila pomembno nadgradnjo lanskega programa. V luči pomena nadaljnjega razvoja invalidskega zavarovanja je bil poudarjen pomen poklicne rehabilitacije, ki bi se moral v prihodnosti še krepiti, prav tako pa bi bilo potrebno razrešiti še nekaj odprtih vprašanj, ki se nanašajo na enoten izvedenski organ, določitev seznama telesnih okvar, ureditev sistema dolgotrajne oskrbe ter ureditev sistema odpovedi pogodbe o zaposlitvi invalidom. Z enotnim izvedenskim organom bi se postopki glede odločanja o pravicah iz socialnih zavarovanj lahko izrazito skrajšali, prav tako pa bi odločanje izvedenskih organov lahko bilo učinkovitejše in racionalnejše, poenotila bi se lahko praksa, posledično pa bi bila boljša kvaliteta in večja strokovnost izvedeniške stroke. Izpostavljeno je bilo tudi, da bi morale biti spremembe invalidskega zavarovanja usklajene s socialnimi partnerji, prav tako pa je potrebno upoštevati načelo »nič o invalidih brez invalidov«, kar z drugimi besedami pomeni, da morajo pri prihodnjih spremembah sodelovati tudi predstavniki invalidskih organizacij.
- 28. in 29. septembra 2020 so tako kot večina podobnih dogodkov preko spleta potekali XIX. Dnevi delovnega prava in socialne varnosti. Aktualno dogajanje v zvezi z epidemijo COVID-19 je močno poseglo tudi na področje delovnega prava, zato so bile v ospredju teme, kot so ukrepi vlade za delodajalce, delavce in uslužbenke ter vpliv epidemije na organizacijo dela. Predstavljena je bila tema z naslovom: »ponovna vključitev v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje«.

Dogodki, povezani s pravico do poklicne rehabilitacije:

- 29. in 30. 9. 2020 je ZPIZ kot soorganizator sodeloval pri pripravi REHA dnevov v Portorožu, ki so potekali 29. in 30. 9. 2020. Glavna tema je bila: delovna mesta za invalide na odprtem trgu dela in socialno vključevanje.

- Na izobraževalnih dnevih sta bila v ospredju predvsem pomen enakega obravnavanja invalidov pri zaposlovanju in pomembnost spreminjanja stališč delovnega okolja oziroma delodajalcev pri zaposlovanju invalidov, ki vplivajo na položaj delovnih mest za invalide in njihovo socialno vključevanje. Gospodarski obeti in razvoj v Sloveniji so po epidemiji COVID 19 povezani predvsem z rastjo oziroma dinamiko okrevanja gospodarstev v mednarodnem okolju.

Prvi del programa REHA dnevov je bil namenjen vabljenim domačim in tujim predavateljem, ki so predstavili trenutne usmeritve pri ohranjanju in spodbujanju kreiranja delovnih mest za invalide in druge ranljive skupine ter za njihove enake možnosti na odprtem trgu dela. Predstavljene so bile tudi izkušnje strokovnih delavcev v času epidemije koronavirusa COVID–19 s Hrvaške.

Drugi del programa REHA dnevov je bil namenjen predstavitvi dobrih praks pri zaposlovanju invalidov na odprtem trgu dela. Izpostavljene so bile predvsem tiste prakse, s katerimi je bilo ustvarjeno in prilagojeno delovno mesto, ohranjeno delovno mesto oziroma izvedena podpora zaposlitev invalida v običajnem delovnem okolju (uporaba novih metod in tehnik, razvoj kariere, digitalizacija pri podpornem zaposlovanju ipd.). Prikazane so bile tudi nekatere nove metode in tehnike dela v zaposlitveni rehabilitaciji. V okviru izobraževalnih dni so tudi v letu 2020 podelili letne nagrade delodajalcem za dobro prakso pri zaposlovanju invalidov na podlagi javnega natečaja. Prejemnikom so bile podeljene listine »Invalidom prijazno podjetje«, ki jih je podelil minister, pristojen za invalidsko varstvo.

ZPIZ je sodeloval na dnevih poklicne in zaposlitvene rehabilitacije v Portorožu, z naslovom predstavitve: Nezaposleni delovni invalid (pred. Peter Šalej in Vanja Iršič).

(ZPIZ, ukrep 5.3).

MK, Arhiv Republike Slovenije, poroča, da so njihova prizadevanja prepoznali tudi deležniki na področju zaposlovanja invalidov. 29. septembra 2020 je Arhiv Republike Slovenije v okviru "Dnevov poklicne in zaposlitvene rehabilitacije - REHA dnevi", v Portorožu prejel nagrado za dobro prakso na področju zaposlovanja invalidov za leto 2019 in pravico do uporabe naziva Invalidom prijazno podjetje, (MK, ukrep, 5.2).

Kvantitativni podatki

MJU, Direktorat za javni sektor, poroča, da je bilo po podatkih Centralne kadrovske evidence državne uprave (CKEDU) v organih državne uprave (ministrstvih, organih v sestavi, vladnih službah in upravnih enotah) na dan 31. 12. 2020 zaposlenih 1.087 invalidov, ki so bili razporejeni po naslednjih kategorijah:

Preglednica 13: Število zaposlenih invalidov v organih državne uprave (2015–2020):¹⁰⁴

Kategorije invalidnosti	Število na dan					
	31. 12. 2015	31. 12. 2016	31. 12. 2017	31. 12. 2018	31. 12. 2019	31. 12. 2020
Invalid I. kategorije						0
Invalid II. kategorije	112	101	94	84	83	81
Invalid III. kategorije	786	827	865	894	942	974
Vojni invalid	3	3	4	26	3	3
Telesna okvara	36	35	29	8	26	24
Drugi invalidi	5	5	6	6	4	5
Skupaj	942	971	998	1.018	1.058	1.087

Vir: CKEDU

(MJU, ukrep 5.3)

MP, Direktorat za organizacijsko zakonodajo in pravosodno upravo v zvezi z zaposlovanjem na sodiščih in tožilstvih poroča, da je bilo po podatkih Vrhovnega sodišča RS na dan 31. 12. 2020

¹⁰⁴ Podatke za leto 2020, ki so jih posredovali z letošnjim poročilom, smo dopolnili s podatki, ki so jih posredovali v letu 2020 ter na ta način nekoliko preoblikovali preglednico.

zaposlenih sto štiriinpetdeset (154) invalidnih oseb; osemnajst (18) sodnikov in sto šestintrideset (136) javnih uslužbencev.

Po podatkih Vrhovnega državnega tožilstva RS je bilo na državnih tožilstvih na dan 31. 12. 2020 šestnajst (16) invalidnih oseb, os tega šest (6) državnih tožilcev in deset (10) javnih uslužbencev, kar predstavlja 3 % vseh zaposlenih na državnih tožilstvih¹⁰⁵. Na podlagi predlogov invalidskih komisij na tožilstvu v največji možni meri prilagodijo delovna mesta, ki jih zasedajo delovni invalidi, glede na njihove omejitve.

Nadalje poročajo, da je bilo na dan 31. 12. 2020 na URSIKS zaposlenih triindvajset (23) invalidov, od tega trije (3) invalidi II. kategorije in dvajset (20) invalidov III. Kategorije. Na Upravi RS za probacijo ni bilo zaposlenih invalidov. Na dan 31. 12. 2020 je bilo na ostalem MP (brez upoštevanja URSIKS) zaposlenih šest (6) invalidov, skupaj je bilo torej na celotnem MP zaposlenih devetindvajset (29) invalidov.

Sklepno MP poudarja, da bo tako kot do sedaj tudi v prihodnje pri svojem delovanju in oblikovanju novih zakonodajnih rešitev in posameznih rešitev v praksi posebno pozornost posvečalo problematiki invalidov in ostalih ranljivih skupin v postopkih pred (pravo)sodnimi organi in tudi pri delu ministrstva nasploh (MP, ukrep 5.3).

ZPIZ poroča, da je zdravstvena kriza COVIDA-19 močno otežila ustaljeno izvajanje poklicne rehabilitacije, kajti to je proces usposabljanja delovnega invalida z aktivnim sodelovanjem večjega števila deležnikov s ciljem zavarovančeve vrnitve na delo, potem ko je pri njem nastala sprememba v zdravstvenem stanju. Zavod je posamezne faze postopka sicer uspešno prilagajal novo nastalim razmeram in stike z zavarovancem in delodajalcem izvajal na daljavo.

Pričakovano so nižji rezultati izvedenih poklicnih rehabilitacij, kljub temu je bilo v letu 2020 z vsebino poklicne rehabilitacije seznanjenih 408 zavarovancev (29,1 odstotkov manj, kot v letu 2019), med katerimi se jih je 231 na individualnem razgovoru odločilo za uporabo instituta poklicne rehabilitacije (30,6 odstotka manj, kot v preteklem letu).

Invalidske komisije so v 280 primerih kandidate napotile k pogodbenim izvajalcem zaposlitvene rehabilitacije (v letu 2019 je bilo napotenih 348 kandidatov), ti pa so pripravili 176 poročil (v letu 2019 je bilo poročil 172) za konkretno izvedbo poklicne rehabilitacije.

Dne 31. decembra 2020 je bilo v poklicno rehabilitacijo vključenih 226 zavarovancev (leto pred tem 235 zavarovancev).

Z zavodom je bilo v letu 2020 sklenjenih 118 pogodb o poklicni rehabilitaciji (16,3 odstotka manj kot v letu 2019). Pri strukturi podpisnikov pogodb prihaja glede na pretekla leta do manjših sprememb, še vedno prevladuje delež moških (61,9 odstotka), spremenila pa se je starostna struktura, saj prevladuje skupina od 41 do 50 leta starosti (43,2 odstotka). Za poklicno rehabilitacijo se odločajo predvsem zaposleni zavarovanci, ki jih je bilo 87 oziroma 73,7 odstotka.

Ob danih razmerah zavod zasleduje postavljene cilje, da se za vsakega zavarovanca prioritarno išče izvedba poklicne rehabilitacije z njegovo usposobitvijo za opravljanje istega poklica ali dela tako, da se mu prilagodi delovno mesto z ustreznimi tehničnimi pripomočki. Delež te oblike rehabilitacije se je v primerjavi z predhodnim letom zvišal za 8,2 odstotka. Za 1,2 odstotka se je v primerjavi z letom 2019 zvišal tudi delež usposabljanja s praktičnim delom na ustreznem delovnem mestu in za 3 odstotke pri izobraževanju ob delu. Žal so razmere delno onemogočale kratkotrajno usposabljanje in izobraževanje, zato se je delež tega načina poklicne rehabilitacije v primerjavi z predhodnim letom znižal za 11,9 odstotka. Za 0,5 odstotka se je znižal tudi delež prevladujočega načina poklicne rehabilitacije – to je izobraževanje na ustreznih šolah in drugih oblikah izobraževanja.

V letu 2020 so poklicno rehabilitacijo uspešno zaključili 104 zavarovanci (v letu 2019 je zaključilo poklicno rehabilitacijo 118 zavarovancev), osmim zavarovancem pa poklicne rehabilitacije ni uspelo končati.

¹⁰⁵ Glede na pojasnila tožilstva gre za delovne invalide II. oz. III. kategorije po 34. členu ZPIZ-92, 60. členu ZPIZ-1 oziroma po sedanjem 63. členu ZPIZ-2.

Izvajanje Sklepa o merilih in postopku za določanje višine sredstev za kritje stroškov prilagoditve prostorov in delovnih sredstev ter usposabljanja za ohranitev zaposlitve delovnega invalida¹⁰⁶

S tem sklepom se urejajo merila in postopek za določanje višine sredstev za kritje stroškov, ki jih Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije prevzame za prilagoditev prostorov in delovnih sredstev ter usposabljanja za ohranitev zaposlitve delovnega invalida.

Zdravstvena kriza COVID-19 je imela velik vpliv tudi na delodajalce, ki so na podlagi Sklepa o merilih in postopku za določanje višine sredstev za kritje stroškov prilagoditve prostorov in delovnih sredstev ter usposabljanja za ohranitev zaposlitev delovnega invalida, vložili malo zahtev, na podlagi katerih zavod delno ali v celoti krije stroške prilagoditve prostorov in delovnih sredstev. Tovrstnih pogodb je bilo v letu 2020 sklenjenih 12, (to je kar 62,5 odstotka manj, kot v preteklem letu) s prav toliko različnimi delodajalci. Vrednost vseh sklenjenih pogodb je znašala 22.425,50 evra. Najvišji odobren znesek po pogodbi je znašal 5.895,00 evra, najnižji pa 141,28 evra.

V okviru ukrepov za ohranitev zaposlitve delovnih invalidov, je zavod sofinanciral stroške programov usposabljanja v 12 primerih (oziroma 50,0 odstotka manj, kot v letu 2019). Pogodbe o sofinanciranju programov usposabljanja so bile sklenjene z 10 različnimi delodajalci. Najdaljše usposabljanje je trajalo 12 mesecev, najkrajše pa 7 dni. Skupna vrednost sklenjenih pogodb je znašala 12.090,11 evra. Najvišji znesek sofinanciranja po pogodbi je znašal 2.678,96 evra, najnižji pa 162,68 evra.

(ZPIZ, ukrep 5.3).

MK, Služba za pravne in kadrovske zadeve, je poročala, da je bilo na Ministrstvu za kulturo in v organih v sestavi ministrstva v letu 2020 zaposlenih skupno 6 invalidov, od tega 4 za nedoločen čas in 2 za določen čas. Glede na vse zaposlene na Ministrstvu za kulturo je delež invalidov v letu 2020 znašal 2,59% (**MK**, ukrep 5.2, 5.3).

MK Arhiv Republike Slovenije, kot že pod razdelkom »Programi« poroča, so bili pri njih v letu 2020 zaposleni 4 invalidi, od tega 2 s pogodbo za nedoločen čas in 2 s pogodbo za določen čas. Delež invalidov med vsemi zaposlenimi na Arhivu republike Slovenije je v letu 2020 znašal 5,80% (**MK**, ukrep 5.2, 5.3).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

ZIZRS poroča, da so tekom izvajanja projekta ZaVse/4ALL (ZaVse) prišli do številnih ugotovitev in predlogov za različne ranljive skupine. Za skupino iz sklopa A so ugotavljali, da v številnih nevladnih organizacijah premalo poznajo različne oblike in vrste diskriminacije, prav tako ne vedo vselej, kako ukrepati in kam se obrniti. Na podlagi izkušenj iz projekta ocenjujejo, da bi bilo treba javno govoriti o diskriminaciji, ki se med nami dogaja, razširiti krog poslušalcev/udeležencev, prilagoditi način predajanja informacij ciljnim skupinam, v delavnice ali druge načine ozaveščanja javnost vključiti več osebnih zgodb, s katerimi se poslušalci lahko poistovetijo, prilagoditi način razlaganja veljavne zakonodaje tako, da bo bolj interaktiven, še povečati geografski doseg ozaveščanja in tako tematiko približati lokalnim prebivalcem.

Za skupino iz sklopa B so predvsem izpostavljali problem zaposlovanja invalidov in njihovega vključevanja na trg dela ter področje dostopnosti grajenega okolja in informacij za invalide, ki še vedno ni ustrezno urejeno. Pri zaposlovanju invalidov so ugotavljali, da je glavni razlog za njihovo nižjo zaposlenost v stališčih in predsodkih delodajalcev, zato je to področje, ki zahteva posebno skrb. Prav tako so ugotavljali, da so delodajalci premalo ozaveščeni o različnih spodbudah, ki so vezane na zaposlovanje invalidov. Na področju izboljšanja dostopnosti se stanje kljub številnim pozitivnim predpisom prepočasi spreminja, saj izvajanje zakonodaje ni vedno dosledno. Prav tako širša javnost ni ustrezno ozaveščena o pomenu zagotavljanja dostopnosti.

(**ZIZRS**, ukrep 5.4).

¹⁰⁶ Uradni list RS, št. 6/14

Poročevalci nevladnih organizacij: **NSIOS**

Programi

NSIOS poroča, da so okviru 5. cilja sodelovali na delovnem sestanku za pripravo naslednje Evropske strategije invalidnosti 2021-2030, na temo zaposlovanja, na katerega so bili povabljeni s strani MDDSZ. Kot v preteklih letih so po potrebi delovali tudi kot platforma za izmenjavo informacij o potreb po zaposlenih med delodajalci in iskalci zaposlitve – invalidi.

Imenovali so nadomestnega člana odbora za izvedbo javnega natečaja o letnih nagradah za dobro prakso na področju zaposlovanja invalidov.

Tudi **NSIOS**¹⁰⁷ poroča o zmanjševanju števila brezposelnih invalidov v evidenci brezposelnih oseb, ki se je nadaljevalo tudi v letu 2020. Konec decembra 2020 je bilo v evidenci registriranih brezposelnih oseb prijavljenih 12.185 invalidov, kar je 804 oseb ali 6,2 % manj kot konec decembra 2019.

Delež brezposelnih invalidov med vsemi brezposelnimi osebami je konec leta 2020 znašal 14 % in se je glede na leto 2019 zmanjšal za 3,3 odstotne točke. Razlog za zmanjšanje deleža invalidov med vsemi brezposelnimi je v povečanem številu vseh registrirano brezposelnih zaradi epidemije Covid-19.

(**NSIOS**, ukrep 5.1, 5.2).

Uresničevanje petega cilja

Sprejet je bil Zakon o spremembi Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov – ZZRZI-E, in sicer 17. člen, ki se nanaša na prejemke vključenih oseb v zaposlitveno rehabilitacijo. S spremembo zakona se prejemki iz naslova vključenosti v zaposlitveno rehabilitacijo zvišujejo. To pomeni, da bodo sedaj rehabilitanti upravičeni do 54% minimalne plače (553,08 EUR), če bodo vključeni od 60 do 128 ur mesečno oziroma do 65% minimalne plače (665,75 EUR), če bodo vključeni 129 ur in več mesečno. Poleg povračila stroškov prevoza bodo upravičeni tudi do povračila stroškov za prehrano. Zaradi navedenega bodo rehabilitanti presegli cenzus za denarno socialno pomoč in posledično izgubili pravico do kritja stroškov obveznega zdravstvenega zavarovanja iz tega naslova. Sprejet je bil tudi Zakon o dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2H). V mesecu aprilu 2020 je bil izplačan enkratni solidarnostni dodatek, do katerega so bili upravičeni tudi brezposelni užívalci invalidskih nadomestil, prejemniki nadomestil iz invalidskega zavarovanja, ki delajo krajši delovni čas in so na začasnem čakanju na delo oziroma so odsotni z dela zaradi višje sile

Kljub epidemiji COVID-19 se število invalidov v evidenci brezposelnih ni povečalo, temveč se je zmanjšalo, medtem ko je število vseh brezposelnih v evidencah naraslo, medtem ko so bili nekateri drugi programi leta 2020 zaradi epidemije COVID-19 močno okrnjeni. Izvajanje programov in projektov je bilo deležno prekinitev oziroma prilagoditev, prav tako pa so poročevalci za nekatere izmed njih poročali tudi o upadu števila udeležencev v primerjavi s preteklimi obdobji.

V letu 2020 so se pričele izvajati aktivnosti projekta Zgodnja poklicna in zaposlitvena rehabilitacija v procesu vračanja na delo 2020-2022, katerega namen je preoblikovati sedanjí model poklicne rehabilitacije v model celostne zgodnje poklicne in zaposlitvene rehabilitacije v procesu vračanja na delo, s poudarkom na spodbujanju medsebojnega sodelovanja vseh vključenih deležnikov v procesu vračanja na delo. Potekal je tudi projekt »Prehod mladih« z različnimi aktivnostmi na temo prehoda na trg dela, namenjenih tako strokovnim delavcem, strokovni javnosti, kakor tudi ranljivim skupinam. Nadaljeval in zaključil se je projekt ZaVse/4ALL (ZaVse), katerega cilji je bil izboljšati ozaveščenost

¹⁰⁷ O zmanjšanju števila brezposelnih invalidov v evidenci brezposelnih je na podlagi podatkov ZRSZ, poročalo tudi MDDSZ (Direktorat za trg dela in zaposlovanja).

nevladnih organizacij o pomenu enakopravnosti in krepitvi enakosti, razumevanju in preprečevanju diskriminacije ter o možnostih varstva pred diskriminacijo najbolj izpostavljenih skupin v Sloveniji.

Podeljene so bile nagrade oziroma priznanja za dobre prakse na področju zaposlovanja invalidov.

6. CILJ: FINANČNO-SOCIALNA VARNOST

Opis cilja

Invalidi so izpostavljeni večjemu tveganju revščine kakor drugi ljudje, še posebno se to izraža v zadnjih letih globalne finančno-gospodarske in javnodolžniške krize na evrskem območju. Zato je treba sprejemati ustrezne ukrepe za socialno varnost, da bi zagotovili ustrezno življenjsko raven invalidov. Pri tem je treba upoštevati, da imajo invalidi in njihove družine ali bližnji pogosto višje stroške, ki nastanejo zaradi invalidnosti, kakor drugi ljudje.

Državne podpore, tj. storitve in denarne prejemke za invalide, bi bilo torej treba ustrezno poenotiti ali uskladiti z vrsto in stopnjo invalidnosti. Programi socialne varnosti naj obsegajo spodbude k opiranju na lastne moči in sposobnosti. Zagotavljajo naj tudi razvoj in financiranje poklicnega usposabljanja in zaposlovanja.

Ukrepi:

- 6.1 poenotenje sistema državnih podpor in olajšav, namenjenih storitvam in denarnim prejemkom za pokrivanje dodatnih stroškov zaradi invalidnosti. Sistem naj temelji predvsem na potrebah invalidov;
- 6.2 zagotavljanje dohodka in socialne varnosti tudi osebam, ki skrbijo za invalide;
- 6.3 zagotavljanje primerne minimalnega denarnega prejemka invalidom, ki živijo v ustanovi in nimajo lastnih dohodkov;
- 6.4 omogočanje daljšega porodniškega dopusta in daljšega dopusta za nego otrok invalidnim materam ali očetom;
- 6.5 zagotavljanje posebno ranljivim skupinam invalidov, npr. invalidnim ženskam, starejšim in težjim invalidom, dostop do mehanizmov za večanje socialne varnosti in zmanjšanje tveganja revščine;
- 6.6 vzpostavitev enovitega sistema dolgotrajne oskrbe, ki bo zagotavljal enako dostopnost in pravice za vse invalide.

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Direktorat za družino, Direktorat za socialne zadeve), Ministrstvo za finance (v nadaljevanju: MF), IRSSV, NIJZ, NSIOS, YHD, Zveza Sonček, Slovenska Karitas.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MF

Sprejeta zakonodaja

MF poroča o sprejetju Zakona o davku na motorna vozila (ZDMV-1)¹⁰⁸ ter Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o dohodnini – ZDoh-2V¹⁰⁹

- Zakon o davku na motorna vozila (ZDMV-1), ki se je začel uporabljati 1. 1. 2021. Zakon še naprej omogoča oprostitve davka od motornih vozil za prevoz invalidov z nekaterimi spremembami. Poleg tega je v ZDMV-1 po novem predviden znesek davka za električna in druga motorna vozila brez izpusta CO₂ v višini 0 eurov, ne glede na lastnika, uporabnika vozila.
Z ZDMV-1 se odpravljajo administrativne ovire in poenostavljajo postopki za davčne zavezanke, tako da se uvaja elektronsko vlaganje napovedi za odmero davka v sistemu eDavki. Zavezancem ne bo treba pridobivati potrdil o skupnem gospodinjstvu, temveč bo Finančna uprava Republike Slovenije

¹⁰⁸ Uradni list RS, št. 200/20

¹⁰⁹ Uradni list RS, št. 66/19

(v nadaljnjem besedilu: FURS) po uradni dolžnosti preverila pogoj upravičenosti oprostitve davka na podlagi istega stalnega prebivališča iz registra stalnega prebivalstva, kar je v posameznih primerih eden izmed pogojev za uveljavljanje oprostitve davka pri nakupu motornega vozila za prevoz invalidov.

Z vidika enake obravnave različnih družbenih skupin je v ZDMV-1 poenotil pogoj za oprostitve, vezan na moč motorja, s čimer sta se uskladila pogoja za oprostitve davka na motorna vozila za prevoz invalidov in za velike družine, in sicer se upošteva moč motorja vključno do 150 kW.

ZDMV-1 širi oziroma jasneje določa krog upravičencev pri oprostitvah za nakup motornega vozila za prevoz invalidov, saj so se v teh primerih v praksi prej pojavljale dileme. Namen oprostitve je usmerjen v vozila za prevoz invalidnih oseb, ne glede na to, kdo dejansko zagotavlja sredstva za nakup takega vozila, zato je v ZDMV-1 dodano, da oprostitve lahko uveljavlja invalidna oseba za eno motorno vozilo, ki je registrirano na ime te osebe ali starša, zakonca ali zunajzakonskega partnerja ali polnoletnega otroka te osebe, s katerim živi na istem naslovu stalnega prebivališča. Dodana je tudi širitev oprostitve davka za primere, ko je otrok zaupan v varstvo in vzgojo drugi osebi, s katero imata isto stalno prebivališče.

ZDMV-1 odpravlja zaračunavanje zamudnih obresti v primerih, ko se motorno vozilo, za katerega je bila uveljavljena oprostitve, proda ali brezplačno odtuji pred potekom predpisanega roka petih let od dneva nakupa ali uvoza, ki ga zakon določa za to oprostitve. Davek se v teh primerih odmeri v višini, ki ga FURS ugotovi na dan odtujitve motornega vozila ob upoštevanju amortizacije motornega vozila.

(MF, ukrep 6.1).

- Zakon o dohodnini (ZDoh-2V): sprejet je bil v letu 2019, uporabljati pa se je začel s 1. 1. 2020, in je na področju sistema državnih podpor in olajšav prinesel naslednje spremembe:
 - dopolnila oziroma ustrezno prilagodila se je določba o oprostitvi plačila dohodnine za dohodke, ki jih v obliki povračil stroškov, storitev ali drugih ugodnosti v naravi prejmejo upravičenci na podlagi posebnih zakonov in sicer dohodke v naravi po Zakonu o socialnem vključevanju invalidov (ZSVI)¹¹⁰ in Zakonu o izenačevanju možnosti invalidov (ZIMI)¹¹¹. S temi spremembami oziroma dopolnitvami se zagotavlja konsistentna ureditev področja dohodkov invalidov v obliki povračil stroškov, storitev ali drugih ugodnosti v naravi;
 - določila se je oprostitve plačila dohodnine za dodatek za pomoč in postrežbo po Zakonu o socialnem vključevanju invalidov (ZIMI) in za komunikacijski dodatek po Zakonu o osebni asistenci (ZOA)¹¹². S tem se je zagotovila primerljiva obravnava teh dohodkov glede na predhodno sistemsko zakonodajo (dodatek za pomoč in postrežbo) oziroma glede na samo vsebino novega dohodka (komunikacijski dodatek);
 - zaradi spremembe pogojev za pridobitev statusa invalida po Zakonu o socialnem vključevanju invalidov (ZSVI) in sprememb na področju družinske zakonodaje (ukinitve instituta podaljšanja roditeljske pravice), se je prilagodila tudi pravica do uveljavitve posebne olajšave za vzdrževane družinske člane – otroke, ki potrebujejo posebno nego in varstvo, in sicer se odpravlja pogoj, da je otrok nezmožen za delo, dodatno pa se tudi ta olajšava v pogojih delno približa posebni olajšavi za vzdrževanega družinskega člana – polnoletnega otroka, ki je nezaposlen, in sicer tako, da se zahteva, da otrok nima lastnih sredstev ali so ta manjša od višine posebne olajšave za otroka, ki potrebuje posebno nego in varstvo, izvzemši dodatek za pomoč in postrežbo.

(MF, ukrep 6.1).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Programi

NSIOS poroča, da so podprli zakonodajno iniciativo Državnega sveta RS, da se uredi področje minimalnih pokojnin za invalide, ki je postalo s pandemijo še bolj pereče in tudi sicer ostaja problem

¹¹⁰ Uradni list RS, št. 30/18

¹¹¹ Uradni list RS, št. 94/10, 50/14 in 32/17

¹¹² Uradni list RS, št. 10/17 in 31/18

revščine med invalidi ena naših osrednjih prioritet in so nanj in na nujnost ustreznih sistemskih politik opozarjali v vrsti dokumentov in komunikacij z odločevalci in drugimi deležniki.

Na odločevalce so naslovili vrsto predlogov in pobud: opozarjali so na nedostopnost informacij in komunikacij; predlagali so, da se v okviru ukrepov med upravičence do enkratnega solidarnostnega dodatka umesti tudi delovne invalide, ki zaradi invalidnosti delajo krajši delovni čas in skupaj z nadomestilom in plačo prejemajo manj od 700 evrov; predlagali so dopolnitev zakona, s katero bi se med upravičence za enkratni solidarnostni dodatek uvrstilo tudi upravičence do nadomestila za invalidnost po Zakonu o socialnem vključevanju invalidov; dosegli so oprostitev invalidskih organizacij od splošnega pogoja upada letnega prometa in druge.

V Stališčih NSIOS¹¹³ so izpostavili nujnost sistemske podpore ekonomskemu položaju invalidov:

- Gospodarska recesija kot posledica COVID-19 ne sme vplivati na že dosežene materialne pravice invalidov;
- zagotoviti je potrebno programe za zmanjšanje tveganja za brezposelnost invalidov, odpraviti omejitve pri zaposlovanju in zagotoviti potrebne prilagoditve;
- invalidom, ki v razmerah uvedbe dela na domu zaradi pandemije COVID-19 dela na doma ne morejo opravljati zaradi narave dela ali katerega koli drugega razloga, je potrebno zagotoviti 100 % nadomestilo plače;
- delo na daljavo in izobraževanje/usposabljanje zaposlenih morata biti dostopna zaposlenim invalidom. Pri kreiranju dostopnosti morajo sodelovati invalidi. Enako velja za redno in izredno izobraževanje na daljavo. Učenci, dijaki in študenti-invalidi morajo biti vključeni v priprave izvedbe študija na daljavo;
- mnogi invalidi z zdravstvenimi težavami bodo morda morali ostati doma dlje časa kot drugi. Podjetja in izobraževalne ustanove morajo zagotoviti, da bodo sistemi dela oziroma študija na daljavo delovali še naprej, da bodo lahko invalidi delali in se izobraževali tudi v tem obdobju;
- samozaposlenim invalidom in invalidom družbenikom ali delničarjem gospodarske družbe, ustanoviteljem zadruga ali zavoda, ki so poslovodne osebe, ki zaradi posledic epidemije dejavnosti ne morejo opravljati ali jo opravljajo v bistveno zmanjšanem obsegu, naj se zagotovi 100 % nadomestilo plače;
- zagotoviti je potrebno sredstva in kadre za izvajanje vseh potrebnih terapij in drugih zdravstvenih postopkov, ki jih potrebujejo invalidi, da se ne poslabša njihovo zdravstveno stanje, vključno z zdraviliškim zdravljenjem in obnovitveno rehabilitacijo;
- v primeru pomanjkanja medicinskih in drugih pripomočkov, ki jih invalidi potrebujejo zaradi svoje invalidnosti, je potrebno nemudoma sprejeti ukrepe za zagotovitev, da bodo invalidi prednostno prejeli te pripomočke.

(NSIOS, ukrep 6.1, 6.5).

Uresničevanje šestega cilja

V letu 2020 sta bila sprejeta Zakon o davku na motorna vozila (ZDMV-1) ter Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o dohodnini – (ZDoh-2V). ZDMV-1 je poenotil pogoj za oprostitev, vezan na moč motorja, s čimer sta se uskladila pogoja za oprostitev davka na motorna vozila za prevoz invalidov in za velike družine, in sicer se upošteva moč motorja vključno do 150 kW. Poleg tega ZDMV-1 širi oziroma jasneje določa krog upravičencev pri oprostitvah za nakup motornega vozila za prevoz invalidov in odpravlja zaračunavanje zamudnih obresti v primerih, ko se motorno vozilo, za katerega je bila uveljavljena oprostitev, proda ali brezplačno odtuji pred potekom predpisanega roka petih let od dneva nakupa ali uvoza, ki ga zakon določa za to oprostitev. Z ZDoh-2v se je dopolnila oziroma ustrezno prilagodila določba o oprostitvi plačila dohodnine za dohodke, ki jih v obliki povračil stroškov, storitev ali drugih ugodnosti v naravi prejmejo upravičenci na podlagi ZSVI in ZIMI. ZDoh-2V tudi določa oprostitev plačila dohodnine za dodatek za pomoč in postrežbo po ZSVI in za komunikacijski dodatek po ZOA.

¹¹³ <https://nsios.si/staliska-nsios-o-upravljanju-s-pandemijo-covid-19-in-njenimi-posledicami-za-invalidi-v-rs/>

Tveganje za revščino še vedno ostaja ključna težava invalidov v Sloveniji. V tej smeri je bila podprta zakonodajna iniciativa, da se uredi področje minimalnih pokojnin za invalide. Področje revščine med invalidi je postalo s pandemijo še bolj pereče, zato so nanj in na nujnost ustreznih sistemskih politik opozarjali v vrsti dokumentov in komunikacij z odločevalci in drugimi deležniki.

7. CILJ: ZDRAVJE IN ZDRAVSTVENO VARSTVO

Opis cilja

Dostop do ustrezne zdravstvene oskrbe in zagotavljanje zdravja morata biti ena od neodtujljivih človekovih pravic. Zdravstveno varstvo je tako kakor socialno varstvo kazalnik stanja ali statusa razvoja družbe. Zdravje in zdravstveno varstvo sta temeljni človekovi pravici. Zato je treba s pravimi ukrepi zagotoviti zdravstveno varstvo vsem, ne glede na zdravstveno, socialno in ekonomsko stanje ali zmožnosti posameznika. Obenem je temeljna dolžnost vsakega posameznika varovanje zdravja in zdravega življenja. Tudi invalidi lahko s primernimi programi ohranjajo in ustrezno obnovijo svoje zdravstveno stanje.

Invalidom se tako kakor neinvalidom z *Zakonom o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju* zagotavljata skrb za zdravje in zdravstveno varstvo.

Ukrepi:

- 7.1 zagotavljanje celostne in usklajene zdravstveno-socialne politike (med drugim uveljavljanje klasifikacije Svetovne zdravstvene organizacije *International Classification of Functioning, Disability and Health*);
- 7.2 spodbujanje inovativnih organizacijskih pristopov, katerih cilj je prožnejše zagotavljanje zdravstvene oskrbe, prilagojene potrebam invalidov;
- 7.3 zagotavljanje čim boljše dostopnosti do zdravstvenih programov in storitev ne glede na spol, obliko in stopnjo invalidnosti (npr. ZZSZ financira obnovitveno rehabilitacijo);
- 7.4 spodbujanje dejavne vloge invalidov pri reševanju njihovih zdravstvenih težav, podpiranje programov ozaveščanja o zdravem življenju;
- 7.5 izboljšanje sistemske ureditve glede medicinskih pripomočkov, podporne tehnologije za invalide in ljudi, ki delajo z invalidi;
- 7.6 zagotavljanje zgodnjega odkrivanja in celovite zgodnje obravnave otrok s posebnimi potrebami in njihovih družin s posebnim poudarkom na mobilnih oblikah pomoči, ki omogočajo, da otrok ostane v družini;
- 7.7 zagotavljanje celostne rehabilitacije odraslih oslepelih in slabovidnih, gluhih in naglušnih ter gluho-slepih oseb;
- 7.8 izboljšanje znanja ali védenja osebja v zdravstvenih ustanovah o posameznih vrstah invalidnosti, da bodo invalidi ustrezno obravnavani glede na njihovo invalidnost in potrebe;
- 7.9 sistematično zbiranje podatkov o zdravstvenem stanju in potrebah invalidov in otrok s posebnimi potrebami ter o obstoječih mrežnih povezavah v skupnosti, pa tudi iskanje načinov prilagajanja zdravstvenih zmogljivosti dejanskim potrebam invalidov;
- 7.10 izboljšanje zagotavljanja zdravstvenih storitev za invalide, vključene v socialnovarstvene zavode in zavode za usposabljanje;
- 7.11 vzpostavitev enotnega multidisciplinarnega organa, ki bi združeval postopke ocenjevanja invalidnosti, začasne odsotnosti z dela, zaposljivosti, dolgotrajne oskrbe, poklicne rehabilitacije, prilagoditve delovnega mesta, medicinskih pripomočkov, pomoči in postrežbe drugega pri opravljanju osnovnih življenjskih potreb, zdravstvene rehabilitacije idr.

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za socialne zadeve), MP, MZ, IRSSV, NIJZ, NSIOS, SOUS, YHD, ZPIZ, Zveza Sonček, ZZSZ.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:
ZPIZ, ZZSZ, NIJZ, SOUS,

Sprejeta zakonodaja

ZZSZ poroča, da so bile v januarju leta 2020 sprejete spremembe in dopolnitve Pravil zdravstvenega zavarovanja¹¹⁴, Odlok o začasnih ukrepih pri izvajanju obveznega zdravstvenega zavarovanja zaradi preprečitve širjenja nalezljive bolezni COVID-19¹¹⁵ in Sklep o določitvi zdravstvenih stanj in drugih pogojev za upravičenost do posameznih medicinskih pripomočkov¹¹⁶.

S spremembami in dopolnitvami Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja (v nadaljnjem besedilu: novela pravil) se zasledujejo naslednji cilji pri ureditvi pravic iz obveznega zdravstvenega zavarovanja (v nadaljnjem besedilu: OZZ):

- boljša zdravstvena obravnava (bolj primerna, kakovostna in varna zdravstvena obravnava);
- lažja dostopnost do pravic (poenostavitev postopkov uveljavljanja pravic z odpravo administrativnih ovir na strani zavarovanih oseb, izvajalcev, delodajalcev, zavoda);
- primernejša pravna ureditev (jasnejša in notranje skladna ureditev v pravilih ter uskladitev pravil z drugimi splošnimi akti zavoda in zakonodajo).

ter naslednji vsebinski sklopi:

- pravica do medicinskih pripomočkov;
- uveljavljanje zdravstvenih storitev;
- uveljavljanje zdravil in živil na recept;
- nadomestilo zaradi začasne zadržanosti od dela;
- posamezne druge določbe pravil s ciljem primernejše pravne ureditve.

Novela pravil vključuje naslednje bistvene spremembe in dopolnitve:

Medicinski pripomočki

1. Širitev obsega pravice do medicinskih pripomočkov s ciljem boljše zdravstvene obravnave in uskladitve z razvojem medicinske stroke:
 - a. Medicinski pripomočki za gibanje, stojo in sedenje: pravica do toaletnega stola in pravica do sedeža za kopalno kad ali tuš kabine se več ne izključujeta;
 - b. Medicinski pripomočki za slepe, slabovidne in gluhoslepe: pravica do Braillovega pisalnega stroja in pravica do Braillove vrstice se več ne izključujeta, pri čemer Braillova vrstica ni več enkratna pravica, temveč ima določeno petletno trajnostno dobo s pravico do vzdrževanja in popravil;
 - c. Medicinski pripomočki pri kolostomi, ileostomi in urostomi: šest novih medicinskih pripomočkov (nočna urinska drenažna vrečka, zaščitni film za peristomalno kožo, zatesnitveni obroček za poškodovano peristomalno kožo, odstranjevalec lepil, pritisna plošča za irigacijo, enodelna stomakapa), ki se bodo začeli uporabljati, ko bodo uvrščeni na seznama Medicinskih pripomočkov. Za prehodno obdobje do vzpostavitve seznama Medicinskih pripomočkov za to skupino Medicinskih pripomočkov je določen poseben režim uveljavljanja pravice do Medicinskih pripomočkov iz te skupine Medicinskih pripomočkov ¹¹⁷;
 - d. Medicinski pripomočki za dihanje: dodaten kos katetra za dovajanje kisika (največ dva katetra na 30 dni);
 - e. Medicinski pripomočki pri inkontinenci in težavah z odvajanjem seča:
 - posteljne podloge, predloge ali hlačne predloge (plenice) za enkratno uporabo: dnevno do en dodaten kos (največ 120 kosov na 30 dni) oziroma pri določenih zdravstvenih stanjih dnevno do dva dodatna kosa (največ 150 kosov na 30 dni),
 - mobilne neprepustne hlačke kot nov Medicinski pripomoček (največ 30 kosov na 30 dni), ki se lahko predpiše namesto dveh predlog ali hlačnih predlog (plenic) za enkratno uporabo,

¹¹⁴ Uradni list RS, št. 4/20

¹¹⁵ Uradni list RS, št. 182/20, 201/20

¹¹⁶ Uradni list RS, št. 4/20

¹¹⁷ 66. člen novele pravil

- nefrostomska vrečka kot nov Medicinski pripomoček, z dobo trajanja (količino in obdobje), ki jo določi pooblaščen zdravnik,
 - vrečka za seč je pravica tudi za zavarovane osebe s cistostomo, z dobo trajanja (količino in obdobje), ki jo določi pooblaščen zdravnik,
 - nočna urinska vrečka kot nov Medicinski pripomoček, z dobo trajanja (količino in obdobje), ki jo določi pooblaščen zdravnik,
 - vrečka za seč ali zbiralnik za seč sta pravici tako za zavarovane osebe, ki uporabljajo urinal kondom, kot za zavarovane osebe, ki imajo stalni urinski kateter;
- f. Medicinski pripomočki pri sladkorni bolezni:
- novi sistem za spremljanje glukoze v medceličnini (v nadaljnjem besedilu: novi sistem SGM), ki obsega čitalnik (s trajnostno dobo štirih let) in senzorje (največ eden na 14 dni),
 - večje število senzorjev (največ eden na sedem dni) za obstoječ sistem za kontinuirano merjenje glukoze v medceličnini (v nadaljnjem besedilu: obstoječi sistem KMGM).
2. Omejitev števila diagnostičnih trakov za aparat za določanje glukoze v krvi (v nadaljnjem besedilu: aparat DGK) pri sočasni uporabi aparata DGK in obstoječega sistema KMGM ali sočasni uporabi aparata DGK in novega sistema SGM, z možnostjo predpisa dodatne količine diagnostičnih trakov aparata DGK zaradi spremembe zdravstvenega stanja zavarovane osebe.
3. Sprememba dobe trajanja za oddajnik in sprejemnik rezultatov obstoječega sistema KMGM zaradi predvidene življenjske dobe obeh medicinskih pripomočkov, in sicer iz dobe trajanja z določeno količino v določenem obdobju v trajnostno dobo.
4. Izključitev medicinskih pripomočkov kot pravic iz OZZ zaradi zastarelosti ureditve iz skupine medicinskih pripomočkov:
- a. pri kolostomi, ileostomi in urostomi:
- prevleka za zbirno vrečko;
- b. pri sladkorni bolezni:
- inzulinska črpalka s funkcijo aparata DGK,
 - izposoja inzulinske črpalke pred načrtovano nosečnostjo, med nosečnostjo in dojenjem.
5. Pravica do temnih očal: jasnejša ureditev.
6. Postopek uveljavljanja pravice do medicinskega pripomočka:
- a. sprememba opredelitve izraza »naročilnica EU« zaradi olajšanja priznavanja naročilnic, predpisanih v eni državi članici EU in izdanih v drugi državi članici EU;
- b. predpis vrvice za polžev vsadek: novo pooblastilo osebnega zdravnika in pooblaščenega napotnega zdravnika s ciljem lažje dostopnosti do zdravstvenih storitev s poenostavitvijo postopkov uveljavljanja pravice;
- c. izpolnitev naročilnice za individualno izdelan medicinski pripomoček: obveznost pooblaščenih zdravnikov za izpolnitev naročilnice se usklajuje s kompetencami zdravnikov, tako da se izključi obveznost opredelitve zahtev, ki ne sodijo v pristojnost zdravnikov (npr. posebnosti v izdelavi, zahtevan material).
7. Seznam medicinskih pripomočkov:
- a. vrsta podatkov v seznamu medicinskih pripomočkov je zaradi načina zagotavljanja medicinskih pripomočkov dopolnjena s podatki o dobaviteljih, ki bodo zagotavljali artikel s seznama medicinskih pripomočkov;
- b. določena je pravica zavarovane osebe do artikla s seznama medicinskih pripomočkov:
- pravica do artikla s seznama medicinskih pripomočkov, če je artikel prejela pred vzpostavitvijo seznama medicinskih pripomočkov,
 - pravica do drugega artikla s seznama medicinskih pripomočkov, če se s seznama medicinskih pripomočkov izloči artikel, ki ga je prejela;
- c. obveznosti dobaviteljev pri zagotavljanju artiklov s seznama medicinskih pripomočkov na izdajnih mestih:
- obveznost zagotavljati najmanj 30 % vseh artiklov, vendar ne manj kot tri artikle, vključuje nov medicinski pripomoček – mobilne neprepustne hlačke;
 - iz obveznosti zagotavljati najmanj 50 % vseh artiklov, vendar ne manj kot štiri artikle, so izvzeti določeni medicinski pripomočki iz skupine medicinskih pripomočkov pri inkontinenci in težavah z odvajanjem seča (električni stimulator) in skupine medicinskih pripomočkov pri sladkorni

bolezni (inzulinska črpalka s potrošnim materialom, obstoječi sistem KMGM in novi sistem SGM);

- obveznost, da ponudijo najprej artikke s seznama medicinskih pripomočkov, s ciljem učinkovitega uveljavljanja pravice do medicinskega pripomočka brez doplačila medicinskega pripomočka ali plačila medicinskega pripomočka.

8. Obveznosti dobaviteljev pri izposoji medicinskih pripomočkov:

v skladu s 26. členom ZZVZZ¹¹⁸ se v pravilih natančneje urejajo obveznosti dobaviteljev do zavarovanih oseb pri izposoji medicinskih pripomočkov. Posledično se bo z uveljavitvijo novele pravil prenehala uporabljati podobna ureditev iz Dogovora o preskrbi z medicinskimi in tehničnimi pripomočki za obdobje 2009 – 2011¹¹⁹ (v nadaljnjem besedilu: Dogovor), ki so ga sklenili zavod in predstavniki združenj dobaviteljev na podlagi 63.a člena ZZVZZ¹²⁰. V skladu z navedeno zakonsko ureditvijo se v pravilih ureja tudi obveznost dobavitelja:

- ob izposoji medicinskega pripomočka: da zavarovani osebi pokaže in pojasni uporabo medicinskega pripomočka, izvede vse ustrezne nastavitve medicinskega pripomočka in izroči kontaktne podatke za primer, če se medicinski pripomoček pokvari;
- med izposajo medicinskega pripomočka: da vzdrževanja in popravila izposojenega medicinskega pripomočka izvede v določenem roku, sicer zavarovani osebi zagotovi ustrezen nadomestni medicinski pripomoček v izposajo;
- po izposoji medicinskega pripomočka: da zavezanca za vračilo izposojenega medicinskega pripomočka opozori na obveznost njegovega vračila.

9. Obveznosti dobaviteljev pri izdaji medicinskih pripomočkov:

obveznost, da medicinski pripomoček (z izjemo individualno izdelanih medicinskih pripomočkov in individualno prilagojenih artiklov) zagotovijo v 24 urah od predložitve naročilnice, kar velja tudi za medicinske pripomočke potrošnega značaja (skupina medicinskih pripomočkov pri kolostomi, ileostomi in urostomi, pri inkontinenci in težavah z odvajanjem seča, pri sladkorni bolezni in obvezilnih materialov), za katere je bilo do zdaj določeno, da jih zagotovijo »takoj ob predložitvi naročilnice«.

10. Uskladitev pravil in Pravilnika o seznamu in izhodiščih za vrednosti medicinskih pripomočkov iz obveznega zdravstvenega zavarovanja (v nadaljnjem besedilu: Pravilnik o medicinskih pripomočkih)¹²¹, ki naj bi ju skupščina zavoda obravnavala in sprejela sočasno. Pravilnik o medicinskih pripomočkih je splošni akti skupščine zavoda, s katerim določi (s soglasjem ministra za zdravje) podrobnejšo vsebino seznama medicinskih pripomočkov, postopek in podrobnejša merila za uvrščanje artiklov na ta seznam in njihovo izločitev s tega seznama (tretji odstavek 64.a člena pravil) ter izhodišča za vrednosti medicinskih pripomočkov (drugi odstavek 64. člena ZZVZZ). Pravila in Pravilnik o medicinskih pripomočkih se uskladiata vsebinsko, med drugim:

- glede pogojev za uvrstitve artiklov na seznam medicinskih pripomočkov, tako da je v skladu s pravili en od pogojev za uvrstitev artikla na seznam medicinskih pripomočkov tudi sklenitev pogodbe z dobaviteljem, saj drugače ni mogoče zagotavljanje medicinskih pripomočkov iz OZZ v RS;
- glede ureditve vrednosti medicinskih pripomočkov v pravilih;
- z revidiranjem posameznih prehodnih in končnih določb preteklih novel pravil.

11. Uskladitev pravil in Sklepa o zdravstvenih stanjih in drugih pogojih za upravičenost do medicinskih pripomočkov iz obveznega zdravstvenega zavarovanja (v nadaljnjem besedilu: Sklep o pogojih za medicinske pripomočke iz OZZ), ki naj bi ju skupščina zavoda obravnavala in sprejela sočasno.

¹¹⁸ Uradni list RS, št. 72/06 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 – ZUTPG, 91/07, 76/08, 62/10 – ZUPJS, 87/11, 40/12 – ZUJF, 21/13 – ZUTD-A, 91/13, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 111/13 – ZMEPIZ-1, 95/14 – ZUJF-C, 47/15 – ZZSDT, 61/17 – ZUPŠ, 64/17 – ZZDej-K, 36/19 in 189/20 – ZFRO

¹¹⁹ št. 1721-17/2009-DI/1 z dne 14. 7. 2009 z Aneksom št. 1, št. 1721-17/2009-DI/2 z dne 21. 1. 2011

¹²⁰ V skladu s to zakonsko določbo so lahko predmet dogovora le medsebojne pravice pri preskrbi zavarovanih oseb z medicinskimi pripomočki, torej pravice in obveznosti, ki se tičejo zavoda in združenj dobaviteljev (podrobnejši pogoji za opravljanje dejavnosti izdaje in izposoje medicinskih pripomočkov, način obračunavanja, plačilo, roki in drugi parametri, pomembni za določitev medsebojnih pravic in obveznosti zavoda in združenj dobaviteljev), medtem ko v skladu s 26. členom ZZVZZ zavod v soglasju z ministrom za zdravje določi natančnejši obseg zdravstvenih storitev iz OZZ, natančnejši postopek uveljavljanja pravic, standarde in normative.

¹²¹ Uradni list RS, št. 4/20

Sklep o pogojih za medicinske pripomočke iz OZZ je splošni akti skupščine zavoda, s katerim določi (s soglasjem ministra za zdravje) zdravstvena stanja in druge pogoje za uveljavljanje pravice do posameznega medicinskega pripomočka (drug odstavek 64. člena pravil). Zaradi medsebojne uskladitve obeh splošnih aktov skupščine zavoda (pravil in sklepa) se akta z novelo pravil uskladita na naslednji način:

- a. v pravilih se razširi predmet sklepa tako, da se že z njim določijo tudi skupine medicinskih pripomočkov z njihovimi morebitnimi podskupinami (če jih skupina medicinskih pripomočkov ima) in vrste medicinskih pripomočkov. Posledično vrst medicinskih pripomočkov v okviru posamezne skupine medicinskih pripomočkov ne bo več določil upravni odbor zavoda, saj jih bo določila že skupščina zavoda. Šifre skupin, podskupin in vrst medicinskih pripomočkov, ki so potrebne za identifikacijo medicinskih pripomočkov ter informacijsko podporo spremljanja predpisanih in izdanih ali izposojenih medicinskih pripomočkov, bo določala služba zavoda v okviru svojih rednih nalog;
- b. v pravilih se uskladijo imena posameznih skupin medicinskih pripomočkov, kot bodo imena določena s sklepom;
- c. v sklepu se določijo zdravstvena stanja in drugi pogoji za uveljavljanje pravice do posameznega medicinskega pripomočka, in sicer v tej fazi:
 - za medicinske pripomočke, ki so z novelo pravil na novo določeni kot pravica (medicinski pripomočki iz skupine medicinskih pripomočkov pri kolostomi, ileostomi in urostomi; nefrostomska vrečka, nočna urinska vrečka; mobilne neprepustne hlačke; novi sistem SGM);
 - za posamezne medicinske pripomočke, ki so že pravica v skladu s pravili, za katere se v sklepu določijo (revidirana) zdravstvena stanja in drugi pogoji, ki so bili do zdaj določeni v pravilih ali z deloma še veljavnim sklepom upravnega odbora zavoda (medicinski pripomočki iz skupine ortopedska obutev; iz skupine za slepe, slabovidne in gluhoslepe; iz skupine pri kolostomi, ileostomi in urostomi za prehodno obdobje do uvrstitve novih vrst medicinskih pripomočkov na seznama medicinskih pripomočkov; iz skupine za dihanje; električni stimulatorji).

Sklep o pogojih za medicinske pripomočke iz OZZ se bo za druge medicinske pripomočke, ki so že pravica v skladu s pravili, dopolnil pozneje. Do takrat bodo zanje veljali pogoji, ki so še vedno določeni s pravili ali z deloma še veljavnim sklepom upravnega odbora zavoda.

12. Notranja uskladitev pravil na področju medicinskih pripomočkov:

- a. vsebinska uskladitev, npr.:
 - opredelitev slušnih aparatov, za katere se zagotavlja pravica do vzdrževanj in popravil;
 - sprememba ureditve treh pripomočkov iz skupine medicinskih pripomočkov za slepe, slabovidne in gluhoslepe (polna in delna očesna proteza ter orbitalna proteza) glede na način njihovega zagotavljanja kot sestavnega dela standarda zdravstvenih storitev, ki se ne predpisujejo na naročilnico;
 - sprememba začetka teka roka za nakup medicinskih pripomočkov pri uveljavljanju pravice do povračila stroškov vrednosti medicinskih pripomočkov v skladu z Direktivo 2011/24/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 9. marca 2011 o uveljavljanju pravic pacientov pri čezmejnem zdravstvenem varstvu¹²² (v nadaljnjem besedilu: Direktiva 2011/24/EU);
 - uskladitev določb o doplačilu in plačilu medicinskih pripomočkov: poleg terminološke uskladitve se določbe notranje usklajujejo glede vrst medicinskih pripomočkov (artikli, individualno izdelani medicinski pripomočki in funkcionalno ustrezni medicinski pripomočki) in glede obveznosti dobavitelja, da v vsakem primeru predhodno pridobi pisno soglasje zavarovane osebe za (do) plačilo, v katerem je navedena tudi vrednost, ki naj bi jo zavarovana oseba (do) plačala;
- b. terminološke uskladitve (npr. zaradi novih izrazov iz 2. člena pravil; poenoteno navajanje navodila za uporabo medicinskih pripomočkov; preimenovanje posameznih medicinskih pripomočkov) in druge redakcijske uskladitve (npr. sprememba sklicev na ustrezne določbe pravil zaradi spremembe členov pravil).

¹²² UL L št. 88 z dne 4. 4. 2011, str. 45

Uveljavljanje zdravstvenih storitev

1. Podaljšanje napotnice: širitev pooblastila za zdravljenje (pooblastila 2) z novo pristojnostjo in obveznostjo napotnega zdravnika za podaljšanje veljavnosti napotnice s ciljem lažje dostopnosti do zdravstvenih storitev s poenostavitvijo postopkov uveljavljanja pravic.
2. Označitev napotnice: v izogib neusklajenosti pravil z Zakonom o pacientovih pravicah (ZPacP)¹²³ se v pravilih več ne povzema ureditve iz ZPacP glede označitve napotnice s stopnjo nujnosti, roka za predložitev napotnice izvajalcu in prenehanja veljavnosti napotnice, če ni predložena v tem roku. Za ta vprašanja pravila po novem odkazujejo na ureditev v ZPacP.

Uveljavljanje zdravil in živil na recept

1. Sprememba opredelitve izraza »recept EU« zaradi olajšanja priznavanja receptov, predpisanih v eni državi članici EU in izdanih v drugi državi članici EU.
2. Farmacevtova obveznost razveljavitve obnovljivega recepta: sprememba zaradi notranje uskladitve pravil.
3. Ukinitve obveznosti mesečne izdaje dragega zdravila (cena pakiranja presega 200 evrov) s ciljem lažje dostopnosti do zdravstvenih storitev s poenostavitvijo postopkov uveljavljanja pravic ter zaradi enakopravne obravnave zavarovanih oseb.
4. Recepti za osebno rabo (v nadaljnjem besedilu: recepti OR):
 - dopolnitev opredelitve receptov OR zaradi jasnejše ureditve;
 - sprememba pogojev za dodelitev receptov OR zaradi jasnejše in notranje skladne ureditve in kot posledica usklajevanja s stroko (širitev kroga zdravnikov, ki se jim lahko dodelijo recepti OR);
 - dopolnitev prepovedi dodelitve receptov OR zaradi jasnejše ureditve in doseganja namena prepovedi.
5. Seznam magistralnih zdravil na recept: sprememba Priloge pravil zaradi razvrstitve magistralnega zdravila na listo zdravil.
6. Obseg kritja magistralnih zdravil s Seznamom magistralnih zdravil iz sredstev OZZ: dopolnitev prehodne ureditve zaradi jasnosti.

Nadomestilo zaradi začasne zadržanosti od dela

1. Višina nadomestila: uskladitev z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju¹²⁴.
2. Uvedba elektronskega Potrdila o upravičeni zadržanosti od dela, t. i. eBOL:
 - obveznost predpisa eBOL za pooblaščenice izbrane osebne zdravnike;
 - obveznost prevzema eBOL prek informacijskega sistema za podporo poslovnim subjektom za delodajalce in zavarovance, ki so sami zavezanci za plačilo prispevka in so vpisani v Poslovni register Slovenije;
 - uveljavljanje nadomestila na podlagi zahteve in podatkov iz potrdila o upravičeni zadržanosti od dela, ki ga ni treba prilagati zahtevi, če je potrdilo izdano v elektronski obliki.
3. Izključitev določbe o pristojnosti imenovanega zdravnika po sedežu osebnega zdravnika pri odločanju o začasni nezmožnosti za delo zaradi notranje uskladitve pravil.
4. Izključitev določbe o napotitvi zavarovanca na invalidsko komisijo zaradi uskladitve pravil z ZZVZZ.

Druge določbe pravil

1. Zobozdravstvene storitve: izključitev podvojene določbe o prekinitvi ortodonskega zdravljenja zaradi notranje uskladitve pravil.
2. Uskladitev pravil z drugo zakonodajo:

¹²³ Uradni list RS, št. 15/08, 55/17 in 177/20

¹²⁴ Uradni list RS, št. 36/19

- z Zakonom o zdravstveni dejavnosti (v nadaljnjem besedilu: ZZDej)¹²⁵ glede opredelitve izvajalcev v mreži javne službe na področju socialnega varstva ter vzgoje in izobraževanja, ki lahko v skladu z ZZDej opravljajo zdravstvene storitve v breme sredstev OZZ;
- z Zakonom o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1)¹²⁶ glede imenovanja vzgojno-izobraževalnih zavodov.

Sklep o določitvi zdravstvenih stanj in drugih pogojev za upravičenost do posameznih medicinskih pripomočkov¹²⁷ - v skladu z določili drugega odstavka 64. člena pravil Skupščina ZZZS določi medicinske pripomočke in zdravstvena stanja ter druge pogoje, pri katerih ima zavarovana oseba pravico do posameznega medicinskega pripomočka. Določba velja tako v primeru določitve novih medicinskih pripomočkov, kot tudi v primeru spremembe zdravstvenih stanj pri posameznih medicinskih pripomočkih, ki so že določeni v okviru natančnejšega obsega pravic do medicinskih pripomočkov. Ta sklep je bil sprejet zaradi novele Pravil OZZ in usklajen z njenimi spremembami.

Sklep o osnovnih zahtevah kakovosti za medicinske pripomočke iz obveznega zdravstvenega zavarovanja¹²⁸, (v nadaljevanju: sklep o OZK)

S Sklepom o OZK za medicinske pripomočke iz OZZ se za posamezno vrsto medicinskih pripomočkov določajo materiali, ki zagotavljajo funkcionalno ustreznost medicinskih pripomočkov in so dosegljivi na slovenskem trgu in druge zahteve, ki zagotavljajo funkcionalno ustreznost medicinskih pripomočkov. OZK za posamezne vrste medicinskih pripomočkov določi skupščina ZZZS v soglasju z ministrom, kot to določa tretji odstavek 111. člena pravil v skladu s 26. členom ZZVZZ.

OZK so standard pri medicinskih pripomočkih, poleg standarda dobe trajanja. Standardi pri medicinskih pripomočkih so zahteve, ki zagotavljajo funkcionalno ustreznost medicinskih pripomočkov glede na določena zdravstvena stanja in druge pogoje, pri katerih ima zavarovana oseba pravico do posameznega medicinskega pripomočka ter glede na vrednost medicinskega pripomočka (te bodo določene oz. odobrene v skladu s Pravilnikom o seznamu in izhodiščih za vrednosti medicinskih pripomočkov iz OZZ). Predlog OZK pripravljajo posebne strokovne komisije, v katerih sodelujejo predstavniki zavarovanih oseb, medicinske stroke, proizvajalcev, Ministrstva za zdravje in ZZZS. Komisije pripravijo predlog OZK po postopku, ki ga določi upravni odbor ZZZS, ki določi tudi sestavo, postopek imenovanja, organizacijo in način dela komisij.

Po novi ureditvi se bo za vsak artikel posebej preverjala kvaliteta po OZK, saj bo le z izpolnjevanjem OZK lahko uvrščen na seznam medicinskih pripomočkov. S tem se bo zavarovanim osebam zagotavljala večja kakovost medicinskih pripomočkov in v povezavi s tem varnost uporabnikov pri uporabi medicinskih pripomočkov.

Pravilnik o seznamu in izhodiščih za vrednosti medicinskih pripomočkov iz obveznega zdravstvenega zavarovanja (Pravilnik o medicinskih pripomočkih).

Zaradi vsebinske povezanosti materije se v Pravilniku o medicinskih pripomočkih ureja vsebina dveh veljavnih pravilnikov, ki ju je skupščina ZZZS v soglasju z ministrom sprejela leta 2014:

- seznam medicinskih pripomočkov (Pravilnik o uvrščanju in izločitvi medicinskih pripomočkov na seznam medicinskih pripomočkov)
- izhodišča za cenovne standarde in za cene medicinskih pripomočkov (Pravilnik o določitvi izhodišč za cenovne standarde medicinskih pripomočkov in za cene pripomočkov (artiklov) iz obveznega zdravstvenega zavarovanja).

Pravilnik medicinskih pripomočkov določa izhodišča za različne vrste vrednosti medicinskih pripomočkov (cenovne standarde in cene) ter pristojni organ ZZZS in postopek, po katerem ta določi

¹²⁵ Uradni list RS, št. 23/05 – uradno prečiščeno besedilo, 15/08 – ZPacP, 23/08, 58/08 – ZZdrS-E, 77/08 – ZDZdr, 40/12 – ZUJF, 14/13, 88/16 – ZdPZPD, 64/17, 1/19 – odl. US, 73/19, 82/20, 152/20 – ZZUOPP in 203/20 – ZIUOPDVE

¹²⁶ Uradni list RS, št. 58/11, 40/12 – ZUJF, 90/12, 41/17 – ZOOPP in 200/20 – ZOOMTVI

¹²⁷ Uradni list RS, št. 4/20

¹²⁸ Uradni list RS, št. 4/20

oziroma odobri vrednost medicinskih pripomočkov. ZZZS se bo o predlagani vrednosti medicinskih pripomočkov pogajala s proizvajalci medicinskih pripomočkov ali njihovimi zastopniki, katerih artikli bodo izpolnjevali OZK.

Dostopnost do medicinskih pripomočkov se zavarovanim osebam z novo ureditvijo izboljšuje in zagotavlja bolj enakopravno obravnavo.

Odlok o začasnih ukrepih pri izvajanju obveznega zdravstvenega zavarovanja zaradi preprečitve širjenja nalezljive bolezni COVID-19¹²⁹ – s katerim so bili olajšani postopki zaradi varnostnih in drugih razlogov pri uveljavljanju začasne zadržanosti od dela, zaradi varovanja pravice zavarovanih oseb do medicinskih pripomočkov ter nemotene izdaje in izposoje (način predložitve naročilnice dobavitelju in način prevzema medicinskih pripomočkov, obveznost in način poslovanja dobaviteljev z zavarovanimi osebami in ZZZS, izdaja in izposoja medicinskih pripomočkov brez prisotnosti zavarovane osebe in uporabe kartice zdravstvenega zavarovanja, druge nujne ukrepe pri preskrbi zavarovanih oseb z medicinskimi pripomočki), glede sanitetnega prevoza ima zavarovana oseba poleg primerov iz 54. člena Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja v času trajanja popolne prepovedi izvajanja javnega linijskega prevoza potnikov, stalnega izven linijskega prevoza potnikov, občasnega prevoza potnikov in javnega železniškega prevoza potnikov v notranjem prometu na ozemlju Republike Slovenije, ki je določen zaradi zaježitve in obvladovanja epidemije COVID-19, pravico do sanitetnega prevoza, če sanitetni prevoz potrebuje zaradi izvedbe zdravstvene storitve, ki se opravlja v skladu z odredbo, ki ureja začasne ukrepe na področju organizacije zdravstvene dejavnosti zaradi obvladovanja nalezljive bolezni COVID-19, in za prevoz ne uporabi osebnega avtomobila ali avtotaksi prevoza.

(ZZZS, ukrep, 7.5)

Zakonodaja v pripravi

ZZZS poroča tudi o tem, da so v pripravi nove spremembe in dopolnitve Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja, s katerimi se bo spremenila podrobnejša ureditev:

- zdravil in živil na recept;
- zdravstvenih storitev;
- zobozdravstvenih storitev;
- zdraviliškega zdravljenja;
- nadomestila zaradi začasne zadržanosti od dela;
- medicinskih pripomočkov.

(ZZZS, ukrep, 7.5)

Programi

NIJZ poroča, da se večina razvitih držav zadnja desetletja spopada z naraščanjem kroničnih bolezni, ki so posledica sodobnega življenjskega sloga in starajoče se populacije. Obenem opažajo, da obstajajo velike razlike v zdravju med različnimi skupinami prebivalstva. Z namenom izboljšanja zdravja prebivalcev Slovenije je zato vsem odraslim na voljo program Skupaj za zdravje, ki nudi strokovno podporo pri skrbi za bolj zdrav življenjski slog in kakovostnejše življenje. Spletna stran programa Skupaj za zdravje¹³⁰ je bila nadgrajena z barvnimi shemami za slabovidne osebe ter prevedena v italijanski, madžarski in angleški jezik. Spletna stran programa ZDAJ¹³¹ je bila nadgrajena z barvnimi shemami za slabovidne osebe (NIJZ, ukrep 7.2, 7.3).

V letu 2020 so nadaljevali s projektom MOST - vprašanje dostopnosti do zdravstvenih storitev za osebe z oviranostmi so na NIJZ uvrstili med teme implementacijskega projekta Model skupnostnega pristopa za krepitev zdravja in zmanjševanje neenakosti v zdravju v lokalnih skupnostih - MoST (2017-2020),

¹²⁹ Uradni list RS, št. 182/20, 201/20

¹³⁰ <https://www.skupajzazdravje.si/>

¹³¹ <https://zdaj.net/>

katerega širok okvir je prenova preventivne zdravstvene dejavnosti na primarni ravni, povezovanje struktur na nivoju lokalnih skupnosti za zmanjševanje neenakosti v zdravju (**NIJZ**, ukrep 7.2).

Za strokovno javnost, kot so na primer izvajalci, ki nudijo pomoč ranljivim skupinam, so pripravili Osnovne napotke in priporočila za delo z ranljivimi skupinami v času epidemije virusne bolezni COVID-19¹³² ter krajši povzetek z usmeritvami za odločevalce. Izvajalcem preventivne zdravstvene dejavnosti na primarni ravni, lokalnim skupnostim ter posameznikom so nudili strokovno podporo pri vključevanju in obravnavi oseb z oviranostmi. Nudili so strokovno podporo NSIOS. S strokovnimi predlogi so dopolnili tudi njihov dokument Stališča NSIOS o upravljanju s pandemijo COVID-19 in njenimi posledicami za invalide¹³³. Marca 2020 je bila izvedena izdaja najnujnejših pojasnil v zvezi z novim koronavirusom in ukrepi za zaščito pred okužbo v sodelovanju z Zvezo društev slepih in slabovidnih, na ZDSS pa so pripravili publikacijo v brajici ter jo distribuirali knjižnicam. V higienskih priporočilih NIJZ za obvladovanje širjenja COVID-19 so poudarjali potrebe invalidov (npr. namestitev razkužilnikov na taki višini, da so dostopni tudi z invalidskega vozička). V aprilu 2020 so pripravili kratka Osnovna priporočila za invalide v času epidemije nove virusne bolezni COVID-19, ki so jih prejeli NSIOS, vsa lokalna invalidska društva in občinske uprave (**NIJZ**, ukrep 7.3, 7.4, 7.8, tudi ukrep 3.3).

V jedru projekta SOPA – Skupaj za odgovoren odnos do pitja alkohola je načrtovano vključevanje skupin s področja različnih ranljivosti. Kot eno od skupin uporabnikov se je upoštevalo člane skupnosti, ki prihajajo v stik z ZRSZ in NVO, katere delujejo v javnem interesu, s posebnim poudarkom na posebnih potrebah kot so gibalna oviranost, duševno zdravje in senzorna oviranost. Od prijavljenih na javni poziv in glede na strokovni izbor v SOPA projektu sodeluje tudi Zveza paraplegikov Slovenije (področje gibalno oviranih). Na spletni strani projekta¹³⁴ so omogočili nastavitve barve/kontrasta in velikosti besedil ter seveda avdio in video gradiva. Oboje je bilo narejeno na osnovi predhodno pripravljenih gradiv za lahko branje, sodelovali so z Zvezo društev gluhih in naglušnih Slovenije. Vsa tiskana gradiva so na voljo v digitalni obliki¹³⁵ (**NIJZ**, ukrep 7.4).

Zaradi epidemije so prestavili izobraževanje Razvijanje kulturnih kompetenc za zdravstvene delavce ter Pristopi za vključevanje oviranih in invalidnih oseb v preventivne programe, in sicer v leto 2021 (**NIJZ**, ukrep 7.8).

Izdali so znanstveno monografijo Neenakosti in ranljivosti v zdravju v Sloveniji¹³⁶: kvalitativna raziskava v 25 okoljih. Izsledki raziskave so pokazali na ranljivost številnih zelo heterogenih skupin, ki se soočajo z mnogimi strukturnimi ovirami, vključno z ovirami v dostopu do zdravstvenih ustanov in drugih institucij (starejši, tujejezični, osebe z različnimi oblikami oviranosti, itd.). Ker so lahko tudi tujejezične osebe, ki živijo v Sloveniji invalidne in drugače ovirane, nadalje navajajo gradiva, ki so lahko v pomoč pri premoščanju jezikovnih in kulturnih ovir. Tako so izdali Standarde medkulturne mediacije v zdravstvu¹³⁷, ki prispevajo k zmanjševanju neenakosti v zdravju in premoščanju jezikovnih in kulturnih ovir. Namen publikacije je podati smernice in zagotoviti podporo medkulturnim mediatorjem, ki so v praksi soočeni s številnimi situacijami jezikovnih in kulturnih ovir, v katerih je težko takoj najti primerno rešitev. Publikacija je hkrati tudi podpora osebam, ki v zdravstvenih ustanovah koordinirajo vpeljevanje medkulturne mediacije in ki pogosto niso dovolj seznanjeni s kompleksnostjo nalog medkulturnih mediatorjev, da bi jih lahko učinkovito podprli (**NIJZ**, ukrep 7.2, 7.3, 7.4, 7.8).

SOUS poroča, da je sodelovala pri sklepanju splošnega dogovora za zdravstveno dejavnost za leto 2019 z namenom izboljševanja zagotavljanja zdravstvenih storitev za invalide vključene v socialnovarstvene zavode in zavode za usposabljanje. Obseg in strošek zdravstvenih storitev za otroke, mladostnike in odrasle osebe s posebnimi potrebami, oziroma osebe s statusom invalida je določen v dogovoru, ki ga vsako leto sklenejo partnerji dogovora in sicer Ministrstvo za zdravje Republike Slovenije (MZ), Zdravniška zbornica Slovenije, Združenje zdravstvenih zavodov Slovenije, Lekarniška zbornica Slovenije, Skupnost slovenskih naravnih zdravilišč, Skupnost socialnih zavodov Slovenije, Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije (ZZZS) in SOUS. Z dogovorom se določi skupen obseg programov

¹³² https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/publikacije-datoteke/napotki_in_priporocila_covid-19_ranjive_skupine_final.pdf

¹³³ <https://nsios.si/staliska-nsios-o-upravljanju-s-pandemijo-covid-19-in-njenimi-posledicami-za-invalide-v-rs/>

¹³⁴ <https://www.sopa.si/>

¹³⁵ <https://www.sopa.si/kakovost-zivljenja/viri-pomoci/gradiva/~>

¹³⁶ https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/publikacije-datoteke/neenakosti_ranjivosti.pdf

¹³⁷ https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/publikacije-datoteke/medkulturna_mediacija.pdf

zdravstvenih storitev, izhodišča za njegovo izvajanje, standarde ponudbe zdravstvenih storitev, oblikovanje cen ter skupen obseg potrebnih sredstev za plačilo programa na državni ravni. Dogovor skupaj s prilogami predstavlja pravno podlago za sklepanje pogodb z izvajalci zdravstvenih storitev za tekoče leto. Zdravstvene storitve za otroke, mladostnike in odrasle osebe s posebnimi potrebami, obsegajo storitve zdravstvene nege, program logopedске, psihološke, defektološke in avdiološke storitve, fizioterapevtske, delovno terapevtske in druge rehabilitacijske storitve.

Skupna realizirana vrednost obsega programov zdravstvenih storitev za izvajalce v okviru SOUS je bila konec leta 2019 v višini 21,77 mio evrov. Od tega je bila realizacija zdravstvenih storitev v socialnovarstvenih zavodih za usposabljanje v višini 9,71 mio €, v centrih za sluh in govor v višini 2,75 mio €, v varstveno delovnih centrih in koncesionarjih v višini 2,39 mio €, v zavodih za usposabljanje v višini 2,83 mio €, v centrih za poškodbo glave v višini 1,46 mio €, v svetovalnem centru v višini 0,78 mio € ter v zavodih za izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami v višini 1,82 mio €.

V letu 2020 se je v okviru SOUS, nadaljevala priprava dokumentov za standardizacijo zdravstvenih storitev oziroma poenotenje kadrovskih normativov za skupine izvajalcev socialnovarstvenih zavodov in vzgojno izobraževalnih zavodov. V skladu z dogovorom partnerjev za pripravo Splošnega dogovora za leto 2020 so bili posredovani MZ in ZZZS in predlagano, da se pripravljene predloge čim prej obravnava ter uvrsti v splošni dogovor. Posredovani so bili predlogi za standardizacijo oziroma poenotenje kadrovskih normativov v:

- socialnovarstvenih zavodih za usposabljanje – CUDV in VDC (domsko varstvo);
- CIRIUS - centri za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje oseb s posebnimi potrebami (do sedaj zavodi za usposabljanje)
- zavodih za rehabilitacijo po pridobljeni možganski poškodbi (do sedaj zavodi za poškodbo glave).

Posredovani so bili predlogi kadrovskih normativov za zdravstveno nego za odrasle uporabnike v CUDV-jih, ki so nastali v okviru Zbornice zdravstvene nege in babiške nege Slovenije - zveza strokovnih združenj društev medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Slovenije (na podlagi predloga MZ). Poleg tega so bili posredovani predlogi kadrovskih normativov za področje delovne terapije in fizioterapije, pripravljeni v okviru obeh zbornic. Predlog ne upošteva specifik CUDV, ki kot uporabnike obravnavajo tudi otroke in mladostnike s posebnimi potrebami. Za CIRIUS-a - Centra za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje oseb s posebnimi potrebami (Kamnik in Vipava) so bili posredovani skupni normativi za izvajanja zdravstvenega programa v obeh vzgojno izobraževalnih ustanovah, pripravljeni v letu 2018 in 2019. Predlog vključuje kategorizacijo otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami glede na zahtevnost otrok, kadrovski in časovni normativ ter delo zavodske ambulate.

Za zavode za rehabilitacijo po pridobljeni možganski poškodbi je bil posredovan predlog standardizacije cen dejavnosti izvajalcev za rehabilitacijo po pridobljeni možganski poškodbi, pripravljen v letu 2019. Predlog vključuje opredelitev populacije in njeno razvrščanje po novih merilih, spremembe kadrovske strukture za storitev Reha dan ter potrebne prostorske kapacitete.

Za skupino centri za korekcijo sluha in govora je bilo v okviru pogajanj za splošni dogovor za pogodbeno leto 2020 sklenjeno, da se standardizacija zanje izpusti ker standardizacija dejavnosti v tej skupini zaradi razlik v obsegu, vsebini in programu dela ter kadrovski strukturi centrov za sluh in govor, ni mogoča.

Za pregled predlogov in realizacijo je bil na MZ v začetku leta 2020 organiziran sestanek s predstavniki MZ in ZZZS. SOUS je, glede na premor oziroma okoliščine zaradi epidemije korona virusa COVID 19, pozval MZ k nadaljevanju dogovorjenih aktivnosti za sprejem pripravljenih predlogov za standardizacijo. Zaradi razglašene epidemije korona virusa COVID 19 in potrebnih zaščitnih ukrepov je bil rok za ureditev in pridobitev dovoljenj za opravljanje zdravstvene dejavnosti za vse zdravstven izvajalce zdravstvene dejavnosti začasno preložen (**SOUS**, ukrep 7.10).

ZZZS poroča, da skladno s 50. in 51. členom Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja¹³⁸, ZZZS (Zavod) vsako leto sofinancira zavarovanim osebam z določenimi boleznimi/stanji, udeležbo v skupinski ter njim prilagojeni rehabilitaciji, ki jo strokovno vodi ustrezna klinika, inštitut ali drug zdravstveni zavod. Udeleženci skupinske obnovitvene rehabilitacije imajo zagotovljeno sofinanciranje fizioterapije in stroške bivanja.

¹³⁸ Uradni list RS, št. 4/20

Višina sredstev za sofinanciranje skupinske obnovitvene rehabilitacije je vsako leto določena v finančnem načrtu Zavoda, ki ga sprejeme Skupščina Zavoda. V letu 2020 je bilo za ta namen planiranih 3.640.499 EUR in realiziranih 2.567.772 EUR.

Na osnovi sklepa Upravnega odbora Zavod izvede vsako leto javni razpis za izbiro organizatorjev skupinske obnovitvene rehabilitacije. V letu 2020 so bili izbrani naslednji izvajalci:

- Društvo psoriatikov Slovenije,
- Združenje multiple skleroze Slovenije,
- Društvo distrofikov Slovenije,
- Zveza paraplegikov Slovenije,
- Sonček Zveza društev za cerebralno paralizo,
- Društvo paralizikov Slovenije.
- Društvo za pomoč otrokom s presnovnimi motnjami,
- Slovensko društvo za celiakijo.

Zaradi znanih razmer v zvezi z epidemijo sta dva izbrana izvajalca (Društvo za pomoč otrokom s presnovnimi motnjami in Slovensko društvo za celiakijo) odpovedala pogodbo, medtem ko je Zavod z ostalimi šestimi izbranimi organizatorji sklenil pogodbe o sofinanciranju programa skupinske obnovitvene rehabilitacije za leto 2020.

Skladno z določili razpisne dokumentacije in sklenjene pogodbe, so izbrani organizatorji odgovorni za izvedbo programa in izbiro udeležencev, ki poteka v sodelovanju z ustrezno kliniko ali inštitutom.

V letu 2020 so izvajalci realizirali cca 76 % dogovorjenega programa. Razlog za nižjo realizacijo je kasnejši pričetek izvajanja programa in pod novimi pogoji zaradi preprečevanja širjenja okužb s koronavirusom.

(ZZZS, ukrep, 7.3).

ZZZS poroča tudi, da so bila v okviru Splošnega dogovora za pogodbeno leto 2020 opredeljena dodatna sredstva za širitev kapacitet v Centru Korak in Centru NAPREJ za program rehabilitacije po poškodbi glave (skupaj 36 mest) **(ZZZS, ukrep 7.5, 7.7).**

Dogodki

ZZZS poroča, da v letu 2020 ni izvedel nobenega dogodka, ki bi bil izključno namenjen invalidom, kljub temu pa navajajo dejavnosti, ki se navezujejo na tematiko invalidov. **ZZZS** je v letu 2020:

- izvedel vsebinsko posodobitev in tiskano izdajo brošure »Pravice iz obveznega zdravstvenega zavarovanja«, v okviru katere je posebej opisana tudi pravica do medicinskih pripomočkov, ki jih uporabljajo tudi invalidne osebe;
- Na svojih spletnih straneh objavil informacije o svojih storitvah tudi v znakovnem jeziku in v video posnetkih ter svoje spletne strani večinoma prilagodil tudi ranljivim skupinam prebivalcev;
- posodobil in natisnil tudi tematske plakate in zloženke, ki so namenjene tudi invalidom, in sicer z naslovom: »Kaj morate kot zavarovana oseba vedeti o specialistični bolnišnični dejavnosti?«, »Pravica do storitev specialistične bolnišnične dejavnosti«, »Pravica do nadomestila plače zaradi nege otroka«, »Ortodontija in njene posebnosti«, »Kaj je dobro vedeti o zdravstvenem zavarovanju pred odhodom v tujino«, »Pravica do povračila potnih stroškov« in »Varstvo pravic iz obveznega zdravstvenega zavarovanja«.

(ZZZS, ukrep, 7.3)

ZZZS tudi za leto 2020 poroča o kvantitativnih podatkih, ki jih v poročilu le omenjamo, podrobnejši podatki pa so dostopni v Excelovih datotekah med prilogami poročila API in se nanašajo na:

- Št. izdanih naročilnic za MP2019/2020
- Stroški MP po skupinah 2019/2020

(ZZZS, ukrep, 7.5)

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

ZPIZ poroča, da v obdobju od leta 2014 dalje, kljub velikim prizadevanjem ZPIZ (kot izhaja iz prejšnjih poročil) ni prišlo do vzpostavitve enotnega multidisciplinarnega organa, ki bi združeval postopke ocenjevanja invalidnosti, začasne odsotnosti z dela, zaposljivosti, dolgotrajne oskrbe, poklicne rehabilitacije, prilagoditve delovnega mesta, medicinskih pripomočkov, pomoči in postrežbe drugega pri opravljanju osnovnih življenjskih potreb, zdravstvene rehabilitacije.

Vodstvo Sektorja za izvedenstvo se je tako, kot celotni Zavod, od marca 2020 dalje, ukvarjalo z organizacijo dela v času epidemije COVID-19 in prilagajanjem delovanja izvedenskih organov zavoda, ukrepom Vlade Republike Slovenije ter s tem povezano zakonodajo. Aktivnosti za ustanovitev enotnega izvedenskega organa oziroma zagotovitev racionalnejših postopkov pri priznanju začasne nezmožnosti za delo na ZZZS in pri postopkih o ugotavljanju trajne nezmožnosti za delo na ZPIZ, z namenom čimprejšnje vrnitve zavarovanca v proces dela, po potrebi tudi s poklicno rehabilitacijo, praktično ni bilo. Predstavnika ZPIZ sta, sta aktivno sodelovala v kar nekaj misijah OECD za projekt SRSS s področja zdravstvenega in invalidskega zavarovanja. V okviru projekta so se osredotočili predvsem na delovanje sistema v praksi in na potrebo po spremembah. Na konferencah s predstavniki OECD je bila izpostavljena vizija ZPIZ za ureditev sistema medicinskega izvedenstva v socialnih zavarovanjih (racionalizacija postopkov, enotni izvedenski organ, ipd.).

Kot je navedeno že pri poročanju v okviru 5. cilja, tudi ZPIZ poroča, da je v teku pilotski projekt s področja poklicne rehabilitacije v okviru Univerzitetnega rehabilitacijskega inštituta Soča¹³⁹, ki bi bil financiran s strani Evropske unije in bi omogočil preizkus sodelovanja izvedenskih organov ZZZS, ZPIZ ter izvajalcev poklicne rehabilitacije v enotnem postopku. Na projektu so delno zaposleni tudi tisti, ki so zaposleni v Sektorju za izvedenstvo.

(ZPIZ, ukrep 7.11).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS poroča, da so V Stališčih NSIOS¹⁴⁰ in drugih komunikacijah izpostavljali nujnost zagotovitve in uporabe primerne zaščitne opreme, ki je po saniranju začetnega splošnega pomanjkanja osebne zaščitne opreme za invalide še naprej ostala težko dostopna, saj jim informacije v zvezi s tem niso vedno posredovane na njim razumljiv in dostopen način. Enako velja za informacije, kako osebna zaščitna sredstva uporabljati. Poleg tega je potrebno zagotoviti, da so zaščitna sredstva prilagojena specifičnim potrebam invalidov, kjer je to potrebno (npr. maske pri osebah z motnjo v duševnem razvoju vzbujajo strah in težave pri prepoznavanju, pri slabovidnih otežujejo prepoznavanje in povzročajo rosenje očal, popačijo glas in otežujejo komunikacijo; pri gluhoslepih komunikacija v primeru neprosojne maske ni mogoča, z vizirjem pa zelo otežena zaradi ovir pri gibanju rok in bleščave; pri laringektomiranih maska ne pokriva dihalnih poti...). Primer dobre prakse je umeščena izjema za tolmače za slovenski znakovni jezik v uredbo vlade pri zagotavljanju medosebne razdalje.

Prav tako so opozarjali na problem dostopnosti točk za testiranje na COVID-19. Ta ima dve dimenziji: informacijsko in fizično dostopnost. Številni invalidi ne vedo, kje so točke testiranja, kako testiranje poteka (jim ta informacija ni dostopna), kako priti do točke testiranja (problem prevoza, kako je s prevozom v primeru suma okuženosti invalida), kako je s spremstvom, kako je z izpolnjevanjem obrazcev (gluhoslepi, slepi, osebe z motnjo v duševnem razvoju), kar je pri njih povzročalo dodatno prestrašenost in stres. To kaže, da informiranje o testiranju ni primerno za invalide. Tako so bili praktično izključeni iz sistema prevencije, kar je povečalo tveganje okužb in družbene stigme ter zato tudi samoizolacije. Zaradi samoizolacije kot posledice strahu pred okužbo je bilo dostopanje do posameznih invalidov izjemno oteženo in so zato bili tudi prikrajšani za eventualne podpore iz okolja (invalidskih organizacij, skupnosti....).

¹³⁹ Zgodnja poklicna in zaposlitvena rehabilitacija v procesu vračanja na delo

¹⁴⁰ <https://nsios.si/staliska-nsios-o-upravljanju-s-pandemijo-covid-19-in-njenimi-posledicami-za-invalid-e-v-rs/>

Poudarjali so tudi problem oskrbe invalida v primeru okužbe z COVID-19, namreč kako invalidu v primeru okužbe in bolezni družinskega pomočnika oziroma osebnega asistenta zagotoviti storitve, od katerih je življenjsko odvisen. Enako velja tudi v primeru, da je invalid v karanteni. Potrebno je podati jasna navodila, kako ravnati v primeru okuženosti s COVID-19 pri uporabnikih osebne asistencije in kako v primeru, ko je okužen osebni asistent ali drugi, ki nudijo podporo. V primeru, da uporabnik osebne asistencije zboli za COVID-19 in ni hospitaliziran, odrejena pa mu je karantena, mu je potrebno zagotoviti nujno osnovno pomoč in podporo. Pojavljajo se primeri odpovedi asistentov, na primer zaradi strahu asistenta ali invalida. V ta namen je potrebno oblikovati protokole ravnanja ter zagotoviti ves zaščitni material za varno izvajanje storitev, ki jih uporabnik potrebuje.

Izpostavili so tudi vprašanje dostopa do zdravstvenih storitev in ustanov, saj so v času karantene mnogi invalidi, otroci in odrasli ostali brez terapij, kar lahko pusti trajne negativne posledice ali bistveno poslabša njihovo zdravstveno stanje. Tudi dostopnost osebnih zdravnikov je bila večinoma le virtualna, če sploh. Problematičen je bil tudi postopek pred vstopom v zdravstveno ustanovo, saj je bilo za mnoge invalide izpolnjevanje vprašalnikov ob vstopu, če so tja prišli sami, nemogoče. Skrbelo jih je tudi, ali bodo spremljevalcu dovolili, da jih spremlja v zdravstveni ustanovi. Pojavlja se vprašanje, kdo bo v primeru odhoda invalida v bolnišnico nudil pomoč invalidu, kdo mu bo dajal dostopne informacije (na primer, kje so pripomočki, kje so sanitarije, kje so druge informacije,...) in problem spremstva, ki je zaradi narave invalidnosti mnogim invalidom pogosto potrebno. Zagotoviti je potrebno možnost izjem pri številu prisotnih oseb in informiranje o tem (znani so primeri, ko na vhodu v trgovino osebnim asistentom ali svojem ni bilo dovoljeno spremljati invalida). Prav tako invalid potrebuje pomoč in spremstvo pri zdravniku, morebitnem testiranju za COVID-19, npr. tudi izpolnjevanju vprašalnikov, saj v teh primerih vprašalnik izpolni spremljevalec oziroma osebni asistent.

Kot posebej pomemben so izpostavljali tudi težave duševnega zdravja in stisk. Mnogo invalidov je imelo v času epidemije težave v duševnem zdravju, tudi zaradi manj socialnih stikov. Socialna mreža invalidov je praviloma šibkejša in se zaradi ukrepov preprečevanja širjenja COVID-19 lahko hitro še bolj zoži do te mere, da ni več funkcionalna. Invalidi so tudi drugače v večjih stiskah, potrebe so se prisilno zmanjšale in jih je potrebno spraviti na raven pred COVID-19. Vse povezane težave se potencirajo. Samoizolacija in strah sta še poslabšala duševno zdravje mnogih invalidov, pojavljajo pa se tudi stiske posameznih družinskih članov, tudi zaradi spremenjenega vedenja invalidov,

Podali so tudi pripombe na predlog Zakona o dolgotrajni oskrbi in Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju.

(NSIOS, ukrep 7.2, 7.3, 7.5, 7.8, 7.9).

Uresničevanje sedmega cilja

V letu 2020 so bile sprejete naslednje zakonodajne spremembe oziroma posodobitve na področju zdravstvenega varstva: Spremembe in dopolnitve Pravil zdravstvenega zavarovanja, Sklep o določitvi zdravstvenih stanj in drugih pogojev za upravičenost do posameznih medicinskih pripomočkov, Sklep o osnovnih zahtevah kakovosti za medicinske pripomočke iz obveznega zdravstvenega zavarovanja, Pravilnik o seznamu in izhodiščih za vrednosti medicinskih pripomočkov iz obveznega zdravstvenega zavarovanja, Odlok o začasnih ukrepih pri izvajanju obveznega zdravstvenega zavarovanja zaradi preprečitve širjenja nalezljive bolezni COVID-19

Z namenom izboljšanja zdravja prebivalcev Slovenije je vsem odraslim na voljo program Skupaj za zdravje, ki nudi strokovno podporo pri skrbi za bolj zdrav življenjski slog in kakovostnejše življenje. Vprašanje dostopnosti do zdravstvenih storitev za osebe z oviranostmi so bila ena izmed tem projekta Model skupnostnega pristopa za krepitev zdravja in zmanjševanje neenakosti v zdravju v lokalnih skupnostih – MoST (2017–2020), katerega širok okvir je nadgradnja preventivne zdravstvene dejavnosti na primarni ravni in povezovanje struktur na nivoju lokalnih skupnosti za zmanjševanje neenakosti v zdravju. S populacijo invalidov so se povezovale tudi aktivnosti v projektu SOPA – Skupaj za odgovoren odnos do pitja alkohola. Izdana je bila znanstvena monografija Neenakosti in ranljivosti v zdravju v Sloveniji: kvalitativna raziskava v 25 okoljih. Izsledki raziskave so pokazali na ranljivost številnih zelo heterogenih skupin, ki se soočajo z mnogimi strukturnimi ovirami, vključno z ovirami v dostopu do

zdravstvenih ustanov in drugih institucij. Izdana je bila tudi publikacija: Standardi medkulturne mediacije v zdravstvu, za prispevek k zmanjševanju neenakosti v zdravju in premoščanju jezikovnih in kulturnih ovir

V zvezi s populacijo invalidov so bila izpostavljena različna vprašanja, predvsem pa pozivi in zahteve po upoštevanju posebnih potreb, ki izhajajo iz različnih vrst invalidnosti, ter po natančnejših navodilih za ravnanje v času epidemije COVID-19. Izpostavljene so bile tudi težave duševnega zdravja in stisk. Mnogo invalidov je imelo v času epidemije težave v duševnem zdravju, tudi zaradi manj socialnih stikov. Socialna mreža invalidov je praviloma šibkejša in se zaradi ukrepov preprečevanja širjenja COVID-19 lahko hitro zoži do te mere, da ni več funkcionalna. Invalidi so tudi sicer v večjih stiskah. Vse povezane težave se potencirajo. Samoizolacija in strah sta še poslabšali duševno zdravje mnogih invalidov, pojavljajo pa se tudi stiske posameznih družinskih članov, tudi zaradi spremenjenega vedenja invalidov.

8. CILJ: KULTURNO UDEJSTVOVANJE

Opis cilja

Kultura je nedvoumno ena najpomembnejših človekovih značilnosti, je njegov svet, v njej se človek razvija in po njej se tudi razlikuje od drugih bitij. Kultura je ogledalo naših vrednot in našega sveta. Zato je treba z ustrezno kulturno politiko omogočiti vsem ljudem enake možnosti dostopanja do kulture in njenega sooblikovanja.

Dosedanji projekti so temeljili na *Zakonu o varstvu kulturne dediščine*, *Zakonu o knjižničarstvu*, *Zakonu o uresničevanju javnega interesa v kulturi* in *Zakonu o medijih*. S sofinanciranjem projektov in razvojem tehnične infrastrukture država prispeva k večji komunikacijski dostopnosti in večji raznovrstnosti programov, namenjenih invalidom.

Ukrepi:

- 8.1 ozaveščanje celotnega prebivalstva o kulturnih prispevkih invalidov;
- 8.2 razširjanje možnosti sofinanciranja projektov, namenjenih invalidom, iz proračunskih sredstev;
- 8.3 spodbujanje splošnih knjižnic k zagotavljanju knjig in časopisov ter avdiovizualnega in elektronskega gradiva, prilagojenega slepim in slabovidnim, gluhim in naglušnim ter osebam z motnjo v duševnem razvoju;
- 8.4 spodbujanje nastajanja društev in podobnih združenj na kulturnem področju ter spodbujanje združevanja invalidnih umetnikov;
- 8.5 sistemsko zagotavljanje financiranja in izdajanja prilagojenih časopisov (za slepe in slabovidne ter za osebe z motnjo v duševnem razvoju);
- 8.6 priprava zakonodaje, ki bo v skladu z mednarodnim pravom zagotovila, da zakoni o zaščiti intelektualne lastnine niso nerazumna ali diskriminacijska ovira za to, da kulturno gradivo ne bi bilo dostopno invalidom;
- 8.7 zagotavljanje knjig in časopisov ter avdiovizualnega in elektronskega gradiva, prilagojenega slepim in slabovidnim, gluhim in naglušnim ter osebam z motnjo v duševnem razvoju, v splošnih knjižnicah;
- 8.8 uvrstitev knjižnice za slepe in slabovidne v državno shemo knjižnic, prav tako pa zagotovitev, da država sistemsko financira njeno delovanje;
- 8.9 spodbujanje sodelovanja med invalidskimi organizacijami, kulturno-umetniškimi skupinami in umetniki invalidi posamezniki pri kulturni in umetniški ustvarjalnosti na lokalni, državni, meddržavni, evropski in mednarodni ravni;
- 8.10 povečanje števila digitaliziranih in spletno dostopnih vsebin, prilagojenih potrebam pripadnikov različnih skupin invalidov.

Nosilci:

MK (direktorati in službe ter javne kulturne ustanove, kot izhaja iz Preglednice 1), IRSSV, NIJZ, NSIOS, YHD, Zveza Sonček, Slovenska Karitas.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MK

Zakonodaja v pripravi

MK, Služba za slovenski jezik, poroča, da je v pripravi oziroma postopku vladnega sprejema Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2021–2025, v kateri imata svoji poglavji dve pomembni področji: slovenski znakovni jezik (cilj: razvijanje sporazumevalne zmožnosti v SZJ) in prilagojeni načini sporazumevanja (cilji: razvijanje in krepitev sporazumevalne zmožnosti slepih in slabovidnih, gluhoslepih ter oseb s specifičnimi motnjami (npr. disleksija, slabše bralne in učne

sposobnosti, govorno-jezikovne motnje, barvna slepota), oseb z motnjami v duševnem razvoju in gibalno oviranih oseb ter zagotovitev okoliščin za učinkovito izvajanje jezikovne politike in zakonsko predvidene ureditve na teh področjih).

Slovenski znakovni jezik (SZJ) je samostojen jezik, prvi naravni jezik gluhih, zato je jezik skupnosti gluhih in ga uvrščamo med jezike manjšin v Sloveniji. Razvejeno in raznoliko delo tolmačev in tolmačk zahteva boljše prepoznavanje in standardizacijo SZJ, saj zdajšnja stopnja poznavanja in razvitosti SZJ ne dosega komunikacijskih zahtev sodobne in na znanju temelječe družbe. Jezikovna politika si je zadala nekaj ciljev za izboljšanje stanja SZJ, za strokovno pomoč pri njihovem uresničevanju pa je nosilec na voljo tudi Svet za slovenski znakovni jezik.

Osebe s posebnimi potrebami ter invalidi morajo svoje sporazumevalne potrebe uresničevati na različne načine: gluhi znakovno, slepi z Braillovo pisavo, s pomočjo povečanega tiska, pisno-zvočnim pretvarjanjem, gluhoslepi z več drugimi prilagojenimi načini sporazumevanja in podobno. Možnost takšnega izražanja je nujna za preprečitev izolacije oseb s posebnimi potrebami ter jim hkrati omogoča bolj enakopravno uresničevanje temeljnih pravic in dejavnejše vključevanje v družbo. Jezikovna politika jim mora omogočiti, da polno razvijejo svojo sporazumevalno zmožnost; to vključuje tudi zagotavljanje temeljnih jezikovnih virov in tehnologij ter didaktičnih gradiv za osebe s posebnimi potrebami. Pomembno je, da se prilagojenim načinom sporazumevanja prizna enakovreden položaj, kot ga ima slovenščina (npr. gluhi slovenščina ni prvi, ampak drugi jezik). To pomeni tudi nujno ozaveščanje družbe o posebnostih sporazumevalnih potrebah in načinih sporazumevanja omenjenih oseb, upoštevanje načela inkluzije ter lajšanje sporazumevanja med vsemi sporazumevalnimi osebami (MK, ukrep 8.1, 8.2, 8.10, tudi ukrep 3.3).

Programi

MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice – splošno, poroča da v letu 2020 zaradi specifičnih razmer in ukrepov za zajezitev epidemije COVID-19 ni bilo posebnih možnosti za spodbujanje nastajanja društev in podobnih združenj na kulturnem področju ter spodbujanje združevanja umetnikov z oviranostjo, (MK, ukrep, 8.4).

V okviru muzejske dejavnosti poročajo, da so bile v letu uvedene nove oblike pomoči in storitev za invalide, prav tako so bile uvedene ali prilagojene splošne storitve invalidom.

Novo dejstvo je, da so se obiskovalci v času ukrepov za zajezitev COVID-19, navadili na obiskovanje muzejev preko spletnih strani, preko katerih si ogledujejo razstave in pridobivajo nove informacije. To pa hkrati tudi pomeni boljšo dostopnost do muzejskih vsebin, zbirk in predmetov, še zlasti zato, ker je vedno več spletnih strani muzejev pripravljenih tako, da so dostopne tudi senzorno oviranim osebam. Za lažjo navigacijo po spletnih straneh državnih muzejev je bila opravljena tehnična prenova spletnih strani (poenoteni dostopi do različnih spletnih strani), kar olajša iskanje želenih vsebin tudi osebam z oviranostjo. Kot rezultat projekta "COME-IN!" se muzejem, ki so prijazni in odprti do oseb z oviranostjo, podeljuje navedena oznaka.

Na področju muzejske dejavnosti so se nadaljevale aktivnosti za uresničevanje 2. člena Zakona o varstvu kulturne dediščine. Na področju institucij, ki sodijo v pristojnost Sektorja za muzeje, arhive in knjižnice, se je nadaljevalo uresničevanje dobrih praks. Javni zavodi so v okviru izvajanja javne službe, v skladu s priporočili in pobudami MK ter ob upoštevanju ukrepov za zajezitev epidemije COVID-19, izvedli programske vsebine, s katerimi so uresničevali pravice invalidov do dostopnosti. Muzeji upoštevajo podlage za doseganja cilja dostopnosti do informacij in vsebin iz priročnikov Dostopen muzej - smernice za dobro prakso¹⁴¹ in Muzeji, javnost, dostopnost. Tudi v arhivih in knjižnicah kljub pomanjkanju namenskih sredstev zagotavljajo dostopnost do informacij invalidom, (MK, ukrep 8.1, 8. 2, 8.5, 8.6, 8.7, 8.8, tudi ukrep 3.1, 3.2).

V okviru knjižnične dejavnosti poročajo, da MK namensko ne sofinancira posebnega nakupa gradiva za invalide, saj se knjižnice o nakupu tovrstnega gradiva odločajo avtonomno glede na ugotovljene potrebe v njihovem okolju. Knjižnice v sodelovanju z različnimi društvi, zavodi in ustanovami načrtujejo in izvajajo

¹⁴¹http://www.sms-muzeji.si/ckfinder/userfiles/files/udatoteke/Dostopen%20muzej_LipecStopar_BracunSova_Vodeb.pdf

vsebine za vključevanje uporabnikov s posebnimi potrebami v uporabo knjižnice in knjižničnih storitev. S storitvami za uporabnike s posebnimi potrebami nadaljujejo krepitev svoje socialne vloge v družbi in prispevajo k izboljšanju kakovosti življenja, **(MK, ukrep 8.1, 8.3, 8.6, 8.7, tudi ukrep 3.1, 3.2).**

MK, Arhiv Republike Slovenije, poroča, da je Invalidska tematika občasno tudi tema redne mesečne rubrike na spletni strani Arhiva Republike Slovenije, ki se imenuje »Arhivalija meseca«.

V okviru projekta e-ARH.si: ESS 2016-2020 so pripravili informativni material o možnostih za dostop do arhivskega gradiva invalidom; dve brošuri v Braillovi pisavi (slovenska in angleška različica), dva letaka (format A4, obojestranski tisk; Prilagoditve elektronskega arhivskega gradiva (eAG) ranljivim skupinam, Tehnični pripomočki za omogočanje dostopnosti eAG ranljivim skupinam), dva plakata in tri različne brošure (ena od njih je tudi v angleškem jeziku), v katerih je en del namenjen tudi predstavitvi dostopnosti eAG ranljivim skupinam. Arhiv Republike Slovenije večino gradiv, ki jih izdaja, objavlja tudi v elektronski obliki. Pri gradivih, ki so objavljena v elektronski obliki, so zaposleni v arhivu še posebej pozorni, da so te elektronske različice gradiv dostopne invalidom.

Pri oblikovanju in predstavitvi rešitev za invalide, Arhiv Republike Slovenije sodeluje z reprezentativnimi invalidskimi in drugimi organizacijami, ki si prizadevajo za dostopnost svojih vsebin in programom invalidom. V letu 2020 izpostavljajo sodelovanje z organizacijskim odborom Kulturnega bazarja 2020, kjer so dobili možnost, da predstavijo dve predavanji na temo dostopnosti in programov Arhiva Republike Slovenije za invalide. Izkušnjo ocenjujejo kot izjemno pozitivno, zato si želijo aktivne vloge na tem področju tudi v prihodnje.

V letu 2020 so nadaljevali z digitalizacijo arhivskega gradiva. Digitalizirali so 1874 fotografij iz fonda SI AS 1460 Zavod za slepo in slabovidno mladino Ljubljana ter pripravili opise teh fotografij za slepe. Digitalizirali so tudi 654 radijskih kaset iz fonda SI AS 2057 Urad Vlade Republike Slovenije za informiranje. Do 31. 12. 2020 so transkribirali 121 kaset in jih na tak način prilagodili oziroma omogočili dostop za naglušne uporabnike. Pričeli so tudi z digitalizacijo izbora spisovnega gradiva iz fonda SI AS 1460 Zavod za slepo in slabovidno mladino Ljubljana, Digitalizacijo in prilagoditve izvajajo tudi zaposleni invalidi, kar daje temu delu še dodano vrednost. Dodatno so digitalizirali in prilagodili 1 plakat za film »Naš avto« in izdelali maketo avtomobila iz istoimenskega filma, jo opremili z napisom v Braillovi pisavi in s tem omogočili tipno izkušnjo slepim in slabovidnim osebam **(MK, ukrepi 8.1, 8.7, 8.9, 8.10, tudi ukrep 3.3)**

MK, Služba za slovenski jezik, poroča, da je v letu 2020 v okviru dvoletnega Javnega razpisa za sofinanciranje projektov namenjenih predstavljanju, uveljavljanju in razvoju slovenskega jezika ter njegovi promociji za obdobje 2020-2021 (JR-PROMOCIJA SJ-2020-2021) v višini 3.181,00 EUR sofinancirala projekt Zavoda RISA - Center za splošno, funkcionalno in kulturno opismenjevanje z naslovom »Jezik pride naproti«. Projekt je namenjen izobraževanju in usposabljanju tako govorcev s posebnimi potrebami, kot tudi strokovnjakov, obenem pa tudi spodbuja razvoj in produkcijo prilagojenih gradiv. V dveh letih se bodo na dveh nacionalnih dogodkih z mednarodno udeležbo govorci, ki imajo potrebo po prilagojenih gradivih, družili s strokovnjaki (predvsem) s področja bibliotekarstva in kulture. Osrednja dogodka bosta sestavljena iz teoretičnega dela, praktičnih delavnic in spremljajočih dejavnosti. Aktivni udeleženci bodo tudi govorci s posebnimi potrebami, ki bodo nastopili v vlogi izobraževalcev. Pretekle izkušnje namreč kažejo, da je javno nastopanje eden izmed ciljev, ki ga je mogoče s kakovostnim predhodnim usposabljanjem doseči ne glede na ovire, ki jih posameznik doživlja. Prvič v zgodovini bo izveden tudi literarni natečaj za kratke zgodbe v lahkem branju v slovenščini. Projekt se bo zaključil v letu 2021, zato bodo o njegovi izvedbi natančneje poročali v poročilu za leto 2021.

V okviru istega javnega razpisa je bil v letu 2020 v višini 3.311,00 EUR sofinanciran tudi projekt Društva slovenskih književnih prevajalcev z naslovom »Če nisi preveden, ne obstajaš: pomen specializiranih jezikovnih uporabnikov za bralno pismenost v Sloveniji«. Projekt je usmerjen v ozaveščanje o pomenu prevoda, podnaslavljanja, tolmačenja in lektoriranja za povečevanje bralne pismenosti. Namenjen je različnim ciljnim skupinam (večinoma) odraslih: bralcem, gledalcem, poslušalcem. Dejavnosti v projektu so zasnovane tako, da v njih udeleženci dejavno sodelujejo v anketi in povečujejo svojo bralno pismenost, obenem pa se krepijo strokovna društva, v katerih so združeni in delujejo specializirani jezikovni uporabniki. Projekt prijavlja konzorcij prevajalskih in tolmaških društev ter lektorskega društva, ki se je zbral ob nastajanju Bele knjige o prevajanju 2018 in pomeni nadaljevanje prizadevanja za večji

pomen različnih oblik kakovostnega prevoda, podnaslavljanja, tolmačenja in lektoriranja v Sloveniji. Projekt za izvedbo in promocijo uporablja različne medije: bolj tradicionalne (tiskana gradiva), spletno anketiranje, spletna stran, podkaste, predstavitvene filme in nagradno igro ter potencialne udeležence nagovarja po družabnih omrežjih (Facebook, Instagram, Youtube) in s televizijskimi nastopi, **(MK, ukrep 8.1, 8.2 ter 3.3, tudi 4.5*)**.

MK, Javni sklad RS za kulturne dejavnosti (JSKD), poroča, da so v okviru Javnega razpisa za izbor kulturnih projektov na področju ljubiteljskih kulturnih dejavnosti, ki jih je v letu 2020 sofinancira JSKD, v letu 2020 sofinanciral skupno 14 kulturnih projektov invalidov in upokoјencev v skupni vrednosti 7.650,00 EUR. Med sofinanciranimi projekti so bili slepim in slabovidnim namenjeni 3 kulturni projekti v skupni vrednosti 1.050,00 EUR, gluhim in naglušnim 2 projekta v skupni vrednosti 2.900,00 EUR, paraplegikom 6 projektov v skupni vrednosti 1.800,00 EUR, delovnim invalidom 1 projekt v skupni vrednosti 600,00 EUR in upokoјencem skupno 2 projekta v skupni vrednosti 1.300,00 EUR. Projekti so zajemali predvsem področja likovne, literarne, gledališke dejavnosti ter dejavnosti krovnih organizacij na nacionalnem nivoju, **(MK - JSKD, ukrep 8.1, 8.2, 8.4 8.9)**.

MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, v nadaljevanju povzema prispevke zunanjih javnih (kulturnih) ustanov in javnih zavodov na področju arhivske dejavnosti..

Arhivi – splošno:

Invalidnost ne sme biti ovira, da posameznik ne bi mogel uresničevati svojih potencialov in spoznati svoje preteklosti ter slovenske kulturne dediščine, ki jo hranijo v javnih arhivih. To vodilo vzpodbuja arhive k delovanju v prid vključujoči družbi tako pri prepoznavanju preprek, ki predstavnikom ranljivih skupin onemogočajo enake možnosti pri zaposlovanju, kot tudi pri dostopnosti slovenske kulturne dediščine. Dostopnost v arhivih uresničujejo zlasti v okviru projekta vzpostavitve slovenskega javnega elektronskega arhiva (e-ARH.si: ESS 2016-2020), v okviru katerega si prizadevajo, da bi slovenska arhivska kulturna dediščina bila dostopna vsem uporabnikom, neglede na njihove zmožnosti, **(MK – Arhivi, ukrep 8.1, 8.7, 8. 9 in 8.10)**.

MK, Direktorat za kulturno dediščino, Sektor za muzeje, arhive in knjižnice, v nadaljevanju povzema prispevke zunanjih javnih (kulturnih) ustanov in javnih zavodov na področju knjižnične dejavnosti..

Slovenske splošne knjižnice in Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani (NUK):

Nekatere knjižnične storitve za uporabnike, med drugim tudi za invalide, so bile v letu 2020 okrnjene ali odpovedane oziroma predstavljene zaradi epidemije bolezni COVID-19. Tako so bile v NUK odpovedane delavnice z naslovom »Izkušnja spreminja«, ki so bile namenjene izboljšanju odnosa do oseb z invalidnostjo in ki so bile v knjižnici načrtovane v marcu 2020, v sodelovanju z Društvom študentov invalidov Slovenije. Zaradi epidemije je bilo okrnjeno tudi komuniciranje s predstavniki uporabnikov s posebnimi potrebami, ki pomembno prispeva k boljšim pogojem za prost in neomejen dostop do znanja, duhovnih dobrin, kulture in informacij. V NUK je bila motena predvsem komunikacija s tutorji za študente s posebnimi potrebami, medtem ko so pogovori z društvi, ki zastopajo to ciljno skupino, potekali tekoče.

Knjižnice so tudi v letu 2020 izvajale nakup gradiva v invalidom prilagojenih tehnikah (zvočno gradivo, gradivo s povečanim tiskom, gradivo v Braillovi pisavi, taktilne slikanice itd.). Knjižnice ocenjujejo, da zaradi majhne ponudbe knjižničnega gradiva v invalidom prilagojenih tehnikah na trgu, delež tovrstnega gradiva obsega manj kot 1 % celotne knjižnične zbirke slovenskih splošnih knjižnic. Nakup knjižničnega gradiva je za splošne knjižnice povsem avtonomna naloga, ki jo morajo izvajati strokovno utemeljeno ter skladno s kriteriji, oblikovanimi na podlagi ugotovljenih splošnih in posebnih potreb v njihovem okolju, ki so določeni in javno objavljeni v dokumentu o nabavni politiki knjižničnega gradiva.

Z razvijanjem in organiziranjem različnih storitev knjižnice omogočajo dostop do ponudbe različnih knjižničnih gradiv na spletu. NUK in splošne knjižnice uporabnikom zagotavljajo dostop do

digitaliziranega gradiva in e-knjig (strokovno gradivo in leposlovje), e-člankov in zvočnih posnetkov. Tovrstno gradivo je zelo primerno za slepe in slabovidne uporabnike, saj so vsebine bralne s programsko opremo za branje zaslonских slik. V letu 2020 je 58 splošnih knjižnic ter NUK svojim članom omogočilo dostop do več kot 4.500 naslovov, večinoma slovenskih e-knjig, ponudnika Biblos. Več kot 400 naslovov zvočnih knjig pa je dostopnih preko splošnih knjižnic in NUK ponudnika Audibook, **(MK – Slovenske splošne knjižnica in NUK, ukrep 8.3).**

Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne:

S koncesijsko pogodbo država ureja kulturne pravice državljanov, ki ne morajo uporabljati knjižničnega gradiva v tako imenovanem običajnem črnem tisku, in želi zagotoviti pogoje za koordinacijo in boljšo dostopnost specializiranih knjižničnih storitev za slepe in slabovidne širom Slovenije. Ministrstvo za kulturo za delovanje knjižnice zvezi letno namenja sredstva iz državnega proračuna Republike Slovenije. Ministrstvo za kulturo je na podlagi koncesije Zvezi društev slepih in slabovidnih Slovenije – Knjižnici slepih in slabovidnih Minke Skaberne, za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe v posebnih prilagojenih tehnikah za slepe in slabovidne, za leto 2020 namenilo 100.000 evrov. Knjižnica je med drugim v letu 2020 sodelovala tudi z Združenjem splošnih knjižnic na področju izboljšanja dostopnosti knjižnične dejavnosti v posebnih prilagojenih tehnikah za slepe in slabovidne. Cilj sodelovanja je postopno vključevanje splošnih knjižnic med prejemnice naslovov zvočnih knjig slovenskih avtorjev, za katere so v okviru projekta KSS in v okviru koncesije odkupili avtorske pravice. Koordinacijo sodelovanja s KSS je v imenu splošnih knjižnic prevzela Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto.

Namen projekta knjižnice slepih in slabovidnih je bil vzpostavitev in promoviranje mehanizmov in pogojev za celostno informiranost, dostop do kulturnih dobrin ter usposabljanje slepih in slabovidnih kot pogoj za njihovo enakopravno vključevanje v družbo. S projektom so pri ZDSSS zagotovili pogoje za delovanje osrednje knjižnice za slepe, slabovidne in druge osebe z motnjami branja ter razvili modele usposabljanja in izobraževanja za delo z novo informacijsko-komunikacijsko tehnologijo, **(MK - Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne, ukrep 8.6, 8.7, 8.8).**

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Programi

NSIOS poroča, da skupaj z MDDSZ v skladu z razpisom Evropske komisije nadaljevali projekt Evropske kartice ugodnosti za invalide (nanaša se tudi na cilj 9) in v tem projektu, ki je namenjen medsebojnemu izenačevanju ugodnosti državljanov članic, vzdrževali interaktivno bazo podatkov ponudnikov ugodnosti za invalide v Sloveniji, tudi s področja kulture. Sicer v okviru tega cilja niso izvajali posebnih aktivnosti. **(NSIOS, ukrep 8.1, 8.2).**

Uresničevanje osmega cilja

V pripravi oziroma postopku vladnega sprejema je Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2021–2025, v kateri imata svoji poglavji dve pomembni področji: slovenski znakovni jezik in prilagojeni načini sporazumevanja oseb z motnjami v duševnem razvoju in gibalno oviranih oseb ter zagotovitev okoliščin za učinkovito izvajanje jezikovne politike in zakonsko predvidene ureditve na teh področjih. Razvejeno in raznoliko delo tolmačev in tolmačk zahteva boljše prepoznavanje in standardizacijo SZJ, saj zdajšnja stopnja poznavanja in razvitosti SZJ ne dosega komunikacijskih zahtev sodobne in na znanju temelječe družbe. Za izboljšanje stanja SZJ si je nekaj ciljev zadala Jezikovna politika. Naloga Jezikovne politike pa je tudi omogočiti, da osebe s posebnimi potrebami polno razvijejo svojo sporazumevalno zmožnost; to vključuje tudi zagotavljanje temeljnih jezikovnih virov in tehnologij ter didaktičnih gradiv za osebe s posebnimi potrebami.

V letu 2020 so bile nekatere storitve knjižnic, muzejev, galerij za uporabnike, med drugim tudi za invalide, okrnjene ali odpovedane oziroma prestavljene zaradi epidemije bolezni COVID-19. Kljub temu so bile izvedene aktivnosti in prilagoditve, da bi redna dejavnost oziroma storitve potekale čim bolj nemoteno.

Nadaljevale so se aktivnosti v okviru projekta Evropske kartice ugodnosti za invalide.

9. CILJ: ŠPORT IN PROSTOČASNE DEJAVNOSTI

Opis cilja

Osnovni namen športnih in prostočasnih dejavnosti je: kar najbolj dvigniti psihosomatski status, preventiva, ohranjanje in izboljšanje zdravstvenega stanja, učinkovit počitek in okrevanje, vsebinsko in kulturno bogato izkoriščanje prostega časa. Športne in prostočasne dejavnosti so poleg dobrega učinka na zdravje tudi pomemben dejavnik pri zaviranju in preprečevanju nadaljnjih bolezni.

Poskrbeti je treba za uresničevanje ukrepov, ki bodo invalidom pri športu in prostočasnih dejavnostih dajali enake možnosti in izboljšanje kakovosti življenja. Zato jim je treba omogočiti tudi dostop do krajev, v katerih potekajo športne in prostočasne dejavnosti. Šport in prosti čas morata postati sestavni del rehabilitacije invalida, ne glede na vrsto in stopnjo njegove invalidnosti, starost ali raven telesne zmogljivosti, saj je rekreacijo treba prilagajati njegovim posebnim potrebam.

Ukrepi:

- 9.1 uvajanje védenja o posebnostih športa invalidov v izobraževalne programe strokovnih športnih strokovnjakov, tako pa zagotoviti kakovostno športno vzgojo za invalide;
- 9.2 dostopnost športnih objektov invalidom, ki se ukvarjajo s športom, in invalidom, ki športne prireditve obiskujejo kot gledalci (vhod, sanitarije, oznake, informacije in komunikacije);
- 9.3 spodbujanje rekreativnih dejavnosti v invalidskih organizacijah in drugih društvih, primernih vrsti ali stopnji invalidnosti in starosti invalida;
- 9.4 učenje športnih elementov naj postane sestavni del izobraževanja in rehabilitacije vseh invalidov;
- 9.5 spodbujanje izvajanja panožnih športnih tekmovanj za vse invalide na ravni države (v šolskem sistemu);
- 9.6 statusno/pravno izenačevanje športnikov in športnikov invalidov (kategorizacija, bonitete idr.).

Nosilci:

MIZŠ (direktorati in službe, Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez (OKS-ZŠZ)), IRSSV, NIJZ, NSIOS, Slovenska Karitas.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MIZŠ (Direktorat za šport)

Programi

MIZŠ, Direktorat za šport, poroča, da so, kot so poročali že za leto 2019, tako na področju normativne ureditve kot na področju programov, že izvedli vse ukrepe, zajete v okviru ciljev oziroma ukrepov 9.1, 9.5 in 9.6.

Dodatno, kot glavni ukrep za naslednjo finančno perspektivo EKP 21-27, načrtujejo ukrep s področja športa invalidov, s katerim bi krovni športni organizaciji za šport invalidov tudi materialno omogočili implementacijo sistema športa invalidov na ravni države.

Poročajo tudi, da iz sredstev integralnega proračuna vsako leto razpišejo in sofinancirajo izvajanje pilotskih programov povezovanja športnih in invalidskih ter dobrodelnih društev in zvez ter organizacijo, kjer se sofinancira uporaba/najem športnih objektov in površin za šport v naravi ter delo strokovno izobraženih ali strokovno usposobljenih delavcev z najvišjo stopnjo usposobljenosti za izvedbo celoletnih športnih programov za invalide, ki so nastali s povezovanjem športnih in invalidskih ter dobrodelnih društev in zvez. Upošteva se tudi izvedba vadbe na daljavo.

Iz sredstev integralnega proračuna se sofinancira tudi izvedbo državnih prvenstev v športnih panogah športa invalidov, kjer se sofinancira uporaba/najem objektov in površin za šport v naravi za izvedbo državnih prvenstev na področju športa invalidov.

V skladu s spremenjeno zakonodajo na področju športa, s katero je bila določena tudi krovna športna organizacija na področju športa invalidov: Zveza za šport invalidov Slovenije - Slovenski paralimpijski komite, je le-ta upravičen tudi do sistemskega financiranja delovanja (**MIZŠ**, ukrep 9.1, 9.5 in 9.6).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Programi

NSIOS poroča, da so v okviru športa in prostočasne dejavnosti konkretne aktivnosti izvajale predvsem članice NSIOS, kolikor so to okoliščine dopuščale, sami so opravili sestanek z Ribiško zvezo Slovenije, s katero iščejo načine za večjo vključenost invalidov v športno ribištvo, sicer aktivnosti v okviru tega cilja sami niso izvajali (**NSIOS**, ukrep 9.3).

Uresničevanje devetega cilja

Kot glavni ukrep za naslednjo finančno perspektivo EKP 21-27, se načrtuje ukrep s področja športa invalidov, s katerim bi krovni športni organizaciji za šport invalidov tudi materialno omogočili implementacijo sistema športa invalidov na ravni države.

Iz sredstev integralnega proračuna je vsako leto razpisano in sofinanciranje izvajanja pilotskih programov povezovanja športnih in invalidskih ter dobrotelčnih društev in zvez ter organizacijo, kjer se sofinancira uporaba/najem športnih objektov in površin za šport v naravi ter delo strokovno izobraženih ali strokovno usposobljenih delavcev z najvišjo stopnjo usposobljenosti za izvedbo celoletnih športnih programov za invalide, ki so nastali s povezovanjem športnih in invalidskih ter dobrotelčnih društev in zvez. Upošteva se tudi izvedba vadbe na daljavo. Iz sredstev integralnega proračuna se sofinancira tudi izvedbo državnih prvenstev v športnih panogah športa invalidov, kjer se sofinancira uporaba/najem objektov in površin za šport v naravi za izvedbo državnih prvenstev na področju športa invalidov.

V skladu s spremenjeno zakonodajo na področju športa, s katero je bila določena tudi krovna športna organizacija na področju športa invalidov: Zveza za šport invalidov Slovenije - Slovenski paralimpijski komite, je le-ta upravičen tudi do sistemskega financiranja delovanja.

10. CILJ: VERSKO IN DUHOVNO ŽIVLJENJE

Opis cilja

Verska svoboda posameznika je kot svoboda vesti urejena v 41. členu Ustave RS ter zagotavlja pravico vsakega posameznika do svobodnega izpovedovanja vere in drugih opredelitev v zasebnem in javnem življenju. Invalidi pa se kljub svobodi izražanja, ki je ustavno opredeljena, zaradi številnih ovir s težavo udeležujejo verskega in duhovnega življenja ter se vključujejo vanj.

Zato so potrebni ukrepi, ki jim bodo omogočali enakopravno udeležbo v verskem in duhovnem življenju. Pri tem je treba zagotavljati, da se lahko vključujejo v verske in duhovne skupnosti v svojih lokalnih skupnostih ali širšem okolju.

Ukrep:

- 10.1 omogočanje trajne duhovne oskrbe invalidom, ki to želijo, posebno tistim, ki so negibljivi, v trajni negovalni oskrbi v domačem ali drugem okolju ali institucijah, z obiski verskega delavca ali drugega duhovnega vodje registrirane verske skupnosti po lastni izbiri.

Nosilci:

MK (Urad za verske skupnosti), IRSSV, NIJZ, Slovenska Karitas

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

IRSSV, MK

Raziskovalna dejavnost

IRSSV na podlagi sekundarnih virov poroča, da se v vseh oblikah institucionalnega varstva za starejše omogoča duhovna oskrba invalidom; nekateri domovi za starejše imajo tudi posebne namenske prostore za izvajanje verske oz. duhovne dejavnosti ali pa večnamenske prostore, saj 42. člen Pravilnika o minimalnih tehničnih zahtevah za izvajalce socialnovarstvenih storitev¹⁴² določa zagotovitev prostora za duhovno oskrbo stanovalcev socialnih zavodov (duhovna oskrba lahko poteka bodisi v večnamenskem prostoru bodisi v samostojnem). Skupnost socialnih zavodov Slovenije poroča, da so bili verski obredi in tudi individualni obiski duhovnikov oz. predstavnikov verskih skupnosti za stanovalce vedno zagotovljeni in niso bili nikoli sporni, potekajo pa praviloma povsod vsaj enkrat na teden ter ob vseh (večjih) verskih praznikih.

Poročajo tudi, da so domovi za starejše duhovno oskrbo zagotavljali tudi v času epidemije COVID-19, in sicer v obliki individualne duhovne oskrbe po sobah stanovalcev ali preko video-klicev. Duhovna oskrba stanovalcev v skupinski obliki se v tem času ni izvajala, (IRSSV, ukrep 10.1).

MK, Urad Republike Slovenije za verske skupnosti, poroča, da 25. člen Zakona o verski svobodi (ZVS)¹⁴³ določa, da imajo osebe v bolnišnicah ali socialnovarstvenih zavodih, ki opravljajo institucionalno varstvo pravico do redne individualne in kolektivne verske duhovne oskrbe. Versko duhovno oskrbo oskrbovancem v socialnovarstvenih zavodih, ki izvajajo institucionalno varstvo, in se zaradi starostnih in zdravstvenih težav ne morejo udeleževati obredov zunaj zavoda, se zagotavlja v skladu s predpisi ministra, pristojnega za socialno varstvo. Vsakemu oskrbovancu je treba v mejah možnosti omogočiti sodelovanje pri verskih obredih, ki so organizirani v bolnišnici oziroma zavodu, ki opravlja institucionalno varstvo, in mu omogočiti prejemanje knjig z versko vsebino in napotkov. Bolnišnice oziroma zavodi, ki opravljajo institucionalno varstvo, zagotavljajo prostorske in tehnične pogoje za versko duhovno oskrbo.

¹⁴² Uradni list RS, št. 67/06

¹⁴³ Uradni list RS, št. 14/07, 46/10 – odl. US, 40/12 – ZUJF in 100/13

Ob tem pojasnjujejo, da MK sicer ni pristojno za uresničevanje tega ukrepa, kolikor se nanaša na dejavnost registriranih verskih skupnosti. Cerkve in druge verske skupnosti delujejo ločeno od države in so svobodne v svojem organiziranju ter pri izvajanju svojih dejavnosti, ki so v svojem jedru usmerjene prav v versko duhovno oskrbo vseh kategorij njihovih pripadnikov. Država ne sme posegati v njihovo organiziranje in delovanje, razen v primerih, določenih z zakonom, **(MK, ukrep 10.1)**.

Poročevalci nevladnih organizacij:

/

Uresničevanje desetega cilja

Duhovna oskrba invalidom je omogočena v vseh oblikah institucionalnega varstva za starejše. Verski obredi in tudi individualni obiski duhovnikov oz. predstavnikov verskih skupnosti za stanovalce potekajo praviloma povsod vsaj enkrat na teden ter ob vseh (večjih) verskih praznikih. Domovi za starejše so duhovno oskrbo zagotavljali tudi v času epidemije COVID-19, in sicer v obliki individualne duhovne oskrbe po sobah stanovalcev ali preko video-klicev. Duhovna oskrba stanovalcev v skupinski obliki se v tem času ni izvajala

11. CILJ: SAMOORGANIZIRANJE INVALIDOV

Opis cilja

Invalidi se samoorganizirajo v invalidskih organizacijah in drugih oblikah. V invalidske organizacije se prostovoljno združujejo interesno povezani invalidi in njihovi zakoniti zastopniki, da ugotavljajo, zagovarjajo in zadovoljujejo posebne potrebe invalidov ter zastopajo njihove interese. Cilji delovanja invalidskih organizacij za doseganje kakovosti življenja invalidov so:

- uveljavljanje človekovih pravic invalidov,
- opozarjanje na načelo nediskriminacije invalidov,
- spodbujanje vključenosti invalidov v družbeno življenje,
- prispevanje k ozaveščenju javnosti,
- sodelovanje pri preprečevanju in odpravljanju ovir itd.

Pri zastopanju interesov posameznih in skupnih vsebin invalidov je treba invalidskim organizacijam v skladu z *Zakonom o invalidskih organizacijah* zagotavljati krepitev stalne svetovalne in predstavniške vloge na državni, regionalni in lokalni ravni. Zakon opredeljuje tudi vlogo nacionalnega sveta invalidskih organizacij.

S sistemskimi zakonskimi in podzakonskimi ukrepi je treba za delovanje invalidskih organizacij zagotavljati trajna, zadostna in neodvisna sredstva za izvajanje posebnih socialnih programov in njihove razvojne naložbe.

Ukrepi:

- 11.1 razvijanje vloge invalidskih organizacij s trajnim, stabilnim, zadostnim in neodvisnim financiranjem iz Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij ter drugih virov;
- 11.2 ureditev pravnega statusa in zagotavljanje sofinanciranja delovanja nacionalnega sveta invalidskih organizacij po zgledu financiranja Evropskega invalidskega foruma;
- 11.3 izpopolnjevanje meril in pogojev za dodelitev statusa reprezentativnosti invalidskih organizacij ter občasno preverjanje izpolnjevanja teh pogojev;
- 11.4 izpopolnjevanje meril in pogojev za programsko financiranje IO.

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja), IRSSV, NIJZ, NSIOS, Slovenska Karitas.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

/

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Programi

NSIOS poroča, da so v okviru tega cilja deležnike opozarjali na nujnost doslednega spoštovanja obveznosti o temeljitem posvetovanju s predstavniki invalidov v vseh procesih odločanja o zadevah, ki se tičejo invalidov.

V Stališčih NSIOS¹⁴⁴ so opozarjali, da so Invalidi prek svojih reprezentativnih organizacij najbolj primerni za svetovanje odločevalcem glede posebnih zahtev in najprimernejših rešitev pri zagotavljanju

¹⁴⁴ <https://nsios.si/staliska-nsios-o-upravljanju-s-pandemijo-covid-19-in-njenimi-posledicami-za-invalide-v-rs/>

dostopnih in vključujočih storitev ter da morajo biti ukrepi za nadzorovanje in omejevanje COVID-19 ter blaženje njenih posledic načrtovani in izvajani z aktivnim sodelovanjem invalidov.

Ob tem so opozarjali na določbe Zakona o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in Izbirnega protokola h Konvenciji o pravicah invalidov (MKPI)¹⁴⁵, še posebej njegov 29. člen, s katerim se je Republika Slovenija zavezala zagotavljati invalidom pravice in možnost ustvarjanja okolja, v katerem lahko učinkovito in polno sodelujejo pri upravljanju javnih zadev, kar vključuje tudi sodelovanje v nevladnih organizacijah in združenjih, ter ustanavljanje in vključevanje v invalidske organizacije, ki zastopajo invalide na mednarodni, državni, regionalni in lokalni ravni, ter 32. člen, ki določa obveznost držav pogodbenic, da zagotavljajo mednarodno sodelovanje, ki vključuje invalide.

Posebej so opozarjali na pomanjkanje sredstev za samoorganiziranje invalidov skozi invalidske organizacije in njihove posebne socialne programe ter povezanega nižanja sredstev FIHO v povezavi z negativnimi učinki davka na dobitke pri klasičnih igrah na srečo.

(**NSIOS**, ukrep 11.1, 11.2).

Uresničevanje enajstega cilja

Deležniki na področju invalidskega varstva redno prejemajo opozorila o nujnosti doslednega spoštovanja obveznosti o temeljitem posvetovanju s predstavniki invalidov v vseh procesih odločanja o zadevah, ki se nanašajo na invalide.

¹⁴⁵ (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 10/08)

12. CILJ: NASILJE IN DISKRIMINACIJA

Opis cilja

Poleg fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja in zanemarjanja ali zlorabe, čemur so invalidi večkrat izpostavljeni, se kot nasilje šteje tudi vsako diskriminacijsko razlikovanje zaradi invalidnosti ter izključevanje ali omejevanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin na vseh področjih življenja. Invalidi so ravno zaradi svojih posebnih ovir, ki so posledica gibalnih, senzornih ali komunikacijskih okvar in motenj v duševnem razvoju, zelo ranljiva skupina, ki je bolj kakor druge izpostavljena vsem oblikam nasilja in diskriminacije. Nasilje se lahko dogaja v družini in v institucijah.

Pomoč države, lokalnih skupnosti in socialnih mrež nevladnega sektorja je zato nujno potrebna. Varstvo osebne nedotakljivosti mora biti invalidom zagotovljeno tudi pri prisilni hospitalizaciji in neprostovoljnem zdravljenju. Posebno pozornost pri uresničevanju tega cilja je treba usmeriti na ženske, starejše in otroke, saj so ti še posebno izpostavljeni nasilju in diskriminaciji v družbi.

Ukrepi:

- 12.1 ozaveščanje invalidov o njihovih pravicah in možnostih ukrepanja ob morebitnih zlorabah in nasilju, tudi z zagotavljanjem priročnikov o odkrivanju in preprečevanju nasilja nad invalidi v invalidom prilagojeni obliki;
- 12.2 opozarjanje javnosti na nasilje in zlorabe (posebno na nasilje nad invalidnimi otroki, invalidnimi ženskami in starimi invalidi);
- 12.3 ozaveščanje in preprečevanje šikaniranja na delovnem mestu zaradi invalidnosti;
- 12.4 zagotavljanje izobraževanja za strokovne delavce o prepoznavanju zlorab, preprečevanju nasilja in ukrepanju;
- 12.5 zagotavljanje programov in storitev za pomoč invalidom in njihovo samopomoč glede odkrivanja, razreševanja in preprečevanja nasilja nad njimi;
- 12.6 zagotavljanje prepovedi zdravstvenih ali znanstvenih poskusov na invalidih brez njihove prostovoljne in zavestne privolitve;
- 12.7 zbiranje statističnih podatkov o nasilju in diskriminaciji nad invalidi.

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za družino, Direktorat za delovna razmerja in pravice iz dela, Služba za enake možnosti in evropsko koordinacijo), MK (Inšpektorat za kulturo in medije), MNZ (Policija), MP, IRSSV, NIJZ, NSIOS, YHD, Zveza Sonček, Slovenska Karitas.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MP, MNZ (Policija)

Sprejeta zakonodaja

MP, Direktorat za organizacijsko zakonodajo in pravosodno upravo poroča, da je pravno varstvo urejeno v krovnem Zakonu o varstvu pred diskriminacijo (ZVarD)¹⁴⁶ v členih 39 do 41, prav tako je odgovornost pravnih oseb za nepremoženjsko in premoženjsko škodo opredeljena v Obligacijskem zakoniku (OZ)¹⁴⁷ v členih 148./1, 164., 168. do 171., 178. do 182, ter v Zakonu o upravnem sporu (ZUS-1)¹⁴⁸, če pride do kršitve s strani javnopravnega organa, ne nujno zaradi izdaje upravnega akta, lahko gre tudi za opustitev ali realno dejanje, za katere je predvidena posebna tožba zaradi kršitve človekovih pravic in temeljnih svoboščin, možna tudi odškodnina (glej 2., 4. in 30./2,3 ter 33./2 člen ZUS-1) (**MP**, ukrep 12.1).

¹⁴⁶ Uradni list RS, št. 33/16 in 21/18 – ZNORg

¹⁴⁷ Uradni list RS, št. 97/07 – uradno prečiščeno besedilo, 64/16 – odl. US in 20/18 – OROZ631

¹⁴⁸ Uradni list RS, št. 105/06, 107/09 – odl. US, 62/10, 98/11 – odl. US, 109/12 in 10/17 – ZPP-E

Programi

MP, Direktorat za organizacijsko zakonodajo in pravosodno upravo poroča, da URSIKS vsako leto namenja veliko pozornosti prepoznavanju in preprečevanju nasilja nad invalidi ter vsemi ostalimi zaporniki z ustreznimi ukrepi. Od leta 2013 naprej sistematično zagotavlja znanje in usposabljanje pri prepoznavanju in reševanju problematike nasilja v zaporih. Z namenom zaščite morebitnih žrtev nasilja in zagotavljanja varnosti v zaporih je sprejetih več ukrepov (redna prisotnost pravosodnih policistov, umik osebe, ki povzroča nasilna dejanja in strokovno ravnanje z njo ter prav tako nudenje strokovne pomoči žrtvi nasilja) (**MP**, ukrep 12.1).

Dogodki

MP, Direktorat za organizacijsko zakonodajo in pravosodno upravo, kot v letu 2020 za 2019, poroča, da se je v letu 2019 v dvodnevno izobraževanje »Delo s storilci nasilja« vključilo šestnajst (16) delavcev iz sistema, ki prihajajo v stik z zaprtimi osebami: strokovni delavci (pedagogi, socialni delavci, psihologi, delovni terapevti), pravosodni policisti, medicinsko osebje URSIKS in delovni inštruktorji. Poleg osnovnega namena, pridobivanja znanj, tehnik, veščin, metod za neposredno delo s storilci nasilja, so slušatelji pridobili znanja o tem, kaj je nasilje v družini, kdo so žrtve nasilja, posledice nasilja, programov pomoči za žrtve, kaj pomeni ničelna toleranca do nasilja v praksi, pomen koordiniranega pristopa pri delu na področju nasilja, itd. Za namen vodenja obravnave povzročiteljev nasilja v zavodih je bilo organizirano petindvajseturno (25) usposabljanje za skupino osemnajst (18) strokovnih delavcev URSIKS. V zavodih za prestajanje kazni zapora in prevzgojnem domu kontinuirano poteka obravnava povzročiteljev nasilja, z vključevanjem obsojenih oseb in mladoletnikov v programe treningov socialnih veščin, ki jih izvajajo strokovni delavci zavodov in so prilagojeni organizaciji posameznega zavoda, kadrovske zasedbi, dolžini kazni in posebnosti oseb, ki izvajajo nasilje. Za strokovne delavce, ki izvajajo program obravnave nasilja, pa je omogočena tudi skupinska supervizija.

V letu 2020 se je število izobraževalnih dogodkov zaradi epidemioloških razmer v državi temu primerno zmanjšalo, vseeno je URSIKS uspelo pred drugim valom epidemije izpeljati večino načrtovanih izobraževanj za tekoče leto, z izjemo dvodnevnega izobraževanja »Delo s storilci nasilja«. Na daljavo preko avdio-vizualne konference pa so se lahko strokovni delavci udeležili mednarodnega strokovnega srečanja ob evropskem dnevu za zaščito otrok pred spolnim izkoriščanjem in spolno zlorabo ter dogodkov ob mednarodnih dnevih boja proti nasilju nad ženskami (**MP**, ukrep 12.4).

Kvantitativni podatki

MNZ, Policija kot organ v sestavi MNZ poroča tudi, da je bilo v obdobju od 30. septembra do 2. oktobra 2020 v Vadbenem centru Gotenica za policiste in kriminaliste organizirano strokovno usposabljanje po programu: Nasilje v družini – usposabljanje multiplikatorjev. V sklop navedenega usposabljanja je bila uvrščena tudi tema »nasilje nad invalidi«, kjer so bili predstavljeni različni aspekti nasilja nad invalidi. Ob tem tudi izpostavljajo, da posebno pozornost namenjajo obravnavi kaznivega dejanja nasilja v družini, saj gre za specifično kaznivo dejanje, ki zahteva širši ter še bolj obziren pristop do žrtev. Prav tako so v vseh postopkih še posebej pozorni do žrtev in oseb, ki potrebujejo dodatno pozornost, kot so mladoletniki, starejši, invalidne osebe, nosečnice in žrtve nasilja v družini, kar jim v 13. in 14. členu nalaga tudi Zakon o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol)¹⁴⁹.

Kot že v preteklih poročanjih, tudi tokrat poročajo, da posebej oziroma ločeno od ostalih podatkov, statističnih podatkov o postopkih z invalidi ne vodijo..

(**MNZ**, ukrep 12.4).

MP, Direktorat za organizacijsko zakonodajo in pravosodno upravo poroča, da je bilo letu 2020 v obravnavo v zavodu vključenih sto dvainšestdeset (162) obsojenih oseb in enaintrideset (31) oseb v

¹⁴⁹ Uradni list RS, št. 15/13, 23/15 – popr., 10/17, 46/19 – odl. US in 47/19

programe zunaj zavoda. Obsojene osebe, ki koristijo ugodnosti zunaj zavoda, se vključujejo v programe skupinske obravnave - treninge socialnih veščin na Društvu za nenasilno komunikacijo (Ljubljana, Koper, Nova Gorica, Novo mesto, Murska Sobota, Maribor, Celje). V manjšem številu se vključujejo tudi v individualne oblike dela s storilci nasilja v naslednje organizacije: Združenje za razvoj nenasilnih odnosov, Društvo Ozare, Institut Vir, Vključitev v programe v zavodu in zunaj zavoda je prostovoljna in brezplačna ter omogočena tudi gibalno oviranim osebam oziroma invalidom (**MP**, ukrep 12.5).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS, poroča, da v sklopu tega cilja ni izvajal posebnih aktivnostih, opozarjajo pa na težavo pomanjkanja statističnih podatkov (**NSIOS**, ukrep 12.7).

Uresničevanje dvanajstega cilja

Pravno varstvo je urejeno v krovnem Zakonu o varstvu pred diskriminacijo, prav tako je odgovornost pravnih oseb za nepremoženjsko in premoženjsko škodo opredeljena v Obligacijskem zakoniku v ter v Zakonu o upravnem sporu.

Izobraževanja in pridobivanje znanja za prepoznavanje in reševanje nasilja je tudi redna tematika izobraževanj strokovnih delavcev v zavodih za prestajanje kazni zapora kot tudi delavcev iz sistema, ki prihajajo v stik z zaprtimi osebami. Kontinuirano potekajo tudi različni programi obravnave povzročiteljev nasilja. Programi so bili večji del leta 2020 prilagojeni omejitvenim ukrepom zaradi epidemije COVID-19. V letu 2020 je potekalo tudi strokovno usposabljanje za policiste in kriminaliste po programu Nasilje v družini – usposabljanje multiplikatorjev.

Poročevalci poudarjajo, da so v vseh postopkih še posebej pozorni do žrtev in oseb, ki potrebujejo dodatno pozornost, kot so mladoletniki, starejši, invalidne osebe, nosečnice in žrtve nasilja v družini

13. CILJ: STARANJE Z INVALIDNOSTJO

Opis cilja

Nekateri z invalidnostjo živijo vse življenje, druge prizadene šele proti koncu življenja, oboji pa imajo skupno starost in invalidnost ter mnogokrat neenakopravne življenjske, delovne in druge razmere. Staranje prebivalstva se tudi v Republiki Sloveniji občutno povečuje in zato, tako kot v drugih državah Evrope, zaseda pomembno mesto v državni politiki pri zagotavljanju ustreznih možnosti za starajoče se prebivalstvo.

Zato je treba sprejemati ustrezne in učinkovite ukrepe, s katerimi bi država omogočila starejšim in starajočim se invalidom doseganje in ohranjanje največje mogoče samostojnosti ter polno vključenost in sodelovanje na vseh področjih življenja. Treba je krepiti medsebojno pomoč in medgeneracijsko sodelovanje. Organizirati, krepiti in širiti moramo storitve v zvezi z zdravjem, zaposlovanjem, izobraževanjem in socialnim varstvom, s celostno rehabilitacijsko storitvijo in storitvami socialnih služb vred.

S tem pa je povezano zagotavljanje in uresničevanje ukrepov, ki bodo vzpostavili ustrezno institucionalno varstvo ali pomoč na domu, spodbujali samopomoč in podporo družine ter ne nazadnje zagotovili usposabljanje strokovnim delavcem. Pri tem pa morajo usklajeno delovati država, stroka in nevladne organizacije.

Ukrepi:

- 13.1 ozaveščanje o staranju ter spodbujanje spoštovanja pravic in dostojanstva starejših, predvsem z bojem proti stereotipom in predsodkom;
- 13.2 vključevanje izobraževalnih vsebin o potrebah starejših in invalidov v programe, ki izobražujejo za poklice v zdravstvu in socialnem varstvu, ter ponujeno dodatno izobraževanje za strokovno osebje v domovih za starejše, rehabilitacijskih centrih in drugih zavodih;
- 13.3 gradnja primernih bivalnih prostorov za starejše in starajoče se invalide, ki so lokacijsko bližje urbanemu okolju;
- 13.4 zagotavljanje starejšim invalidom, ki živijo v ustanovah, spoštovanje njihove zasebnosti in sodelovanje pri odločitvah, ki se nanašajo na življenjske razmere v ustanovi;
- 13.5 zagotavljanje socialne varnosti za starejše in starajoče se invalide, tudi programov za zmanjševanje tveganja revščine ter financiranje in vzpostavitev služb, katerih namen je skrb za osebe v njihovem običajnem okolju;
- 13.6 ureditev strokovne pomoči na centrih za socialno delo (poseben koordinator) za starejše in starajoče se invalide ter vzpostavitev instituta spremljevalca in zagovornika na lokalni ravni, ki bi bil v pomoč pri urejanju različnih zadev ter pri preprečevanju nasilja in zlorab, pa tudi pri ukrepanju ob njihovem morebitnem pojavu;
- 13.7 zagotavljanje zdravstvenih storitev, ki jih starejši (invalidi) zaradi starostnih težav in invalidnosti najpogosteje potrebujejo;
- 13.8 spodbujanje medgeneracijskih oblik sodelovanja, prostovoljstva in javnih del za pomoč starejšim in starajočim se invalidom;
- 13.9 spodbujanje delovanja organizacij, ki zastopajo starejše in starajoče se invalide, na mednarodni, državni, regionalni in lokalni ravni;
- 13.10 zagotavljanje pravnega varstva starejšim, ki postanejo invalidi.

Nosilci:

MDDSZ (Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Direktorat za socialne zadeve), MZZ, IRSSV, NIJZ, NSIOS, SOUS, YHD, ZDUS, Zveza Sonček, Slovenska Karitas.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:
MDDSZ, MZZ

Sprejeta zakonodaja

MDDSZ, Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja poroča, da se je z Zakonom o izvrševanju proračunov Republike Slovenije za leti 2021 in 2022 (ZIPRS2122)¹⁵⁰, vrnila pravica do zdraviliškega in klimatskega zdravljenja iz naslova statusa vojnega invalida, kot tudi iz naslova vojnega veterana in žrtve vojnega nasilja.

Ponovno velja ureditev, ki je veljala pred sprejetim Zakonom za uravnoteženje javnih financ¹⁵¹. Velja, da vojni invalid lahko uveljavi pravico po področnem predpisu, če te ali podobne pravice ne more uveljaviti po drugem predpisu (**MDDSZ**, ukrep 13.7).

Programi

MZZ, Direktorat za multilateralo in razvojno sodelovanje, poroča, da Slovenija v mednarodnih forumih spodbuja in podpira obravnavo varstva in uveljavljanja človekovih pravic in dostojanstva starejših, vključno z bojem proti stereotipom in predsodkom (**MZZ**, ukrep 13.1).

NIJZ poroča, da so v okviru delovne skupine za aktivno in zdravo staranje (AHA.si) pripravili publikacijo »Priporočila za starejše v času epidemije nove virusne bolezni COVID-19¹⁵²«. Poleg vsebin, ki so jih zbirali na različne načine, tako na terenu glede na potrebe starejših, kot na nacionalnem nivoju z različnimi strokovnjaki, so posebno pozornost namenili starostnikom invalidom. NIJZ tudi koordinira nastanek tretje publikacije o neenakostih v zdravju v Sloveniji. Na rednih sestankih se srečujejo predstavniki različnih inštitucij (Inštitut za ekonomska raziskovanja, Inštitut RS za socialno varstvo, Urad za makroekonomske analize in razvoj - UMAR in Slovensko združenje organizacij bolnikov z rakom - ONKO) in pregledujejo različna področja, indikatorje, vsebine ter pripravljajo poglavja za publikacijo. Eno izmed poglavij je namenjeno testiranju WHO HESRI pristopa, zato je v pripravo vključena tudi WHO Beneška pisarna. Za namen učinkovite priprave publikacije je ustanovljen usmerjevalni odbor s predstavniki različnih sektorjev (MZ, MDDSZ, MOP, NIJZ, UMAR). Publikacija bo izdana predvidoma v juliju 2021 (**NIJZ**, ukrep 13.7, 13.8).

Poročevalci nevladnih organizacij:
ZDUS

Programi

ZDUS poroča glede dejavnosti v okviru posameznih ukrepov znotraj 13. cilja Akcijskega programa za invalide:

- Ukrep 1: V ZDUS se združujejo starejši, tudi invalidni, zato so jim njihove pravice in dostojanstvo zelo pomembna vrednota. Vnašajo jih v izobraževanja za članstvo (seminarji, razne delavnice, predavanja) in širšo javnost. Z ustrezno vsebino in lastnim zgledom si prizadevajo premagovati predsodke in stereotipe, ki se v javnosti pojavljajo (**ZDUS**, ukrep 13.1).
- Ukrep 5: Ta ukrep skušajo uresničevati skozi zagovorništvo in dajanja pripomb ter zahtev za izboljšanje gmotnega položaja, tudi starejših invalidov. Tako so na primer preko stališč ZDUS, ki jih je pripravila Komisija za pokojninsko politiko, odločevalce pozvali k valorizaciji dodatka za pomoč in postrežbo ter invalidnine za telesno okvaro, enako kot se valorizirajo pokojnine, ter da je potrebno priznati tudi pravice do invalidnin za nastalo telesno okvaro po 1.1.2012, pod enakimi pogoji, kot so veljali do konca leta 2012 (**ZDUS**, ukrep 13.5).

¹⁵⁰ Uradni list RS, št. 174/20

¹⁵¹ Uradni list RS, št. 40/12

¹⁵² https://www.zd-lj.si/zdlj/images/priporocila_za_starejse_letak.pdf

- Ukrep 7: Ukrepa ne morejo izvajati, ker za to nimajo ne zakonske ali statutarne podlage, niti ne finančnih in kadrovskih možnosti (**ZDUS**, ukrep 13. 7)..
- Ukrep 8: Prostovoljstvo je temeljna oblika delovanja članstva v ZDUS. Društva upokojencev imajo na lokalni ravni poverjenike, ki nekajkrat letno obiščejo članstvo na domovih, tudi invalide in jim po potrebi nudijo ali organizirajo pomoč. ZDUS preko vključenih društev upokojencev izvaja program Starejši za starejše, katerega osnovni namen je prepoznati in se odzvati na potrebe starejših po pomoči, tudi invalidov. Večina del se v ZDUS, pokrajinskih zvezah društev upokojencev in v društvih upokojencev na lokalni ravni opravi prostovoljno, kadar in kjer je mogoče pa zaposlijo javne delavce. Spodbujajo tudi medgeneracijsko sodelovanje, zato so pred leti soustanovili Medgeneracijsko koalicijo Slovenije, skupaj z Dijaško organizacijo Slovenije, Študentsko organizacijo Slovenije in Mladinskim svetom Slovenije. Spodbuja se tudi ustanavljanje medgeneracijskih centrov v lokalnih okoljih, kjer si predstavniki različnih generacij izmenjujejo znanje in veščine (**ZDUS**, ukrep 13.8).
- Ukrep 9: V ZDUS na vseh nivojih sodelujejo z organizacijami, ki zastopajo starejše, tudi starejše invalide. To so razne invalidske organizacije, patronažne službe, CSD-ji, Zavod za oskrbo na domu v Ljubljani in sorodne službe v drugih občinah: Rdeči Križ, Karitas in druge (**ZDUS**, ukrep 13. 9).
- Ukrep 10: Pravnega varstva starejšim in invalidom v ZDUS ne morejo zagotavljati in ga izvajati. Posameznikom pa svetujejo glede ustreznih ravnanj, če je to mogoče. Pri tem jim je v veliko pomoč upokojena pravnica (**ZDUS**, ukrep 13.10).

Uresničevanje trinajstega cilja

Z Zakonom o izvrševanju proračunov Republike Slovenije za leti 2021 in 2022 (ZIPRS2122) se je vrnila pravica do zdraviliškega in klimatskega zdravljenja iz naslova statusa vojnega invalida, kot tudi iz naslova vojnega veterana in žrtve vojnega nasilja. Velja, da vojni invalid lahko uveljavi pravico po področnem predpisu, če te ali podobne pravice ne more uveljaviti po drugem predpisu

Slovenija v mednarodnih forumih spodbuja in podpira obravnavo varstva in uveljavljanja človekovih pravic in dostojanstva starejših, vključno z bojem proti stereotipom in predsodkom.

V okviru delovne skupine za aktivno in zdravo staranje (AHA.si) je bila pripravljena publikacija »Priporočila za starejše v času epidemije nove virusne bolezni COVID-19, v nastanku pa je tudi tretja publikacija o neenakostih v zdravju, ki bo izdana predvidoma v mesecu juliju 2021.

Omogočeno je združevanje starejših, tudi invalidov. Izvaja se zagovorništvo, potekajo aktivnosti v smeri dajanja pripomb ter zahtev za izboljšanje gmotnega položaja starejših, tudi invalidov. Odločevalci so bili pozvani k valorizaciji dodatka za pomoč in postrežbo ter invalidnine za telesno okvaro, enako kot se valorizirajo pokojnine, ter da je potrebno priznati tudi pravice do invalidnin za nastalo telesno okvaro po 1.1.2012, pod enakimi pogoji, kot so veljali do konca leta 2012. Prostovoljci nekajkrat letno obiščejo starejše na domovih in jim po potrebi nudijo ali organizirajo pomoč, spodbuja se tudi medgeneracijsko sodelovanje. Uspešno se izvaja program Starejši za starejše, katerega osnovni namen je prepoznati in se odzvati na potrebe starejših, tudi invalidov, po pomoči.

RAZISKAVE IN OBJAVE, KI SE NANAŠAJO NA VEČ RAZLIČNIH CILJEV API OZ. NA VSE CILJE

V letošnjem letu SURS ni poročal, zato pod tem razdelkom prilagamo vsebino z lanskega poročila API, ki pa smo jo dopolnili z nekaterimi objavami SURS v letu 2020.

Pri uresničevanju ciljev v zvezi z invalidi za leto 2019 je posredno sodeloval tudi SURS,¹⁵³ in sicer:

- SURS je tako kot prejšnja leta tudi v letu 2019 opravil in objavil nekatere statistične raziskave, ki so bile vsebinsko bolj ali manj povezane z invalidi oz. invalidnostjo. SURS je do omenjenih podatkov prišel s pomočjo lastnih raziskovanj ali pa jih je pridobil od nosilcev uradnih evidenc. Vsa raziskovanja, ki jih izvaja SURS oz. zanje pridobi podatke od drugih nosilcev uradnih evidenc, imajo zakonsko podlago v *Letnem programu statističnih raziskovanj – LPSR*,¹⁵⁴ ki je vsako leto ažuriran in objavljen v Uradnem listu.
- SURS sicer sam ne sodeluje neposredno pri uresničevanju posameznih ciljev oz. ukrepov, določenih v API 2014–2021, pač pa različnim nosilcem teh nalog omogoča, da imajo na voljo določene informacije in podatke pri vrednotenju narejenega v smeri uresničevanja ciljev, ki so postavljeni v programu.
- SURS redno objavlja rezultate vseh svojih raziskovanj elektronsko, s podanim kratkim komentarjem (v t. i. Prvi objavi), podrobni podatki pa so uporabnikom na voljo v spletni podatkovni bazi SiStat.
- Podatke, povezane s področjem invalidnosti, SURS večinoma objavlja na področjih socialna zaščita (izdatki in financiranje socialne zaščite, dolgotrajna oskrba), kakovost življenja (zdravje in zdravstvo), delo in brezposelnost ter izobraževanje. SURS pa je v preteklosti izdal tudi posebne publikacije (brošure), ki so podrobno prikazovale oz. razčlenjevale aktualne vsebine (npr. takšna obsežnejša publikacija, namenjena invalidom in drugim osebam s posebnimi potrebami, je bila izdana leta 2007).

V nadaljevanju so navedene vse objave oz. povezave do njih (različne vrste publikacij – tiskane ali elektronske ter povezave do podatkovne baze SiStat), ki obsegajo podatke s področja invalidov oz. invalidnosti:

- STATØPIS: Statistični pregled Slovenije 2020¹⁵⁵
- Državna statistika v letu 2019 Poročilo o izvajanju Letnega programa statističnih raziskovanj za 2019¹⁵⁶.
- STATØPIS: Statistični pregled Slovenije 2018¹⁵⁷
- PRVA OBJAVA in podatkovna baza SiStat: publikacija Prva objava označuje prvo kratko objavo podatkov s komentarjem, hkrati s podrobnejšo objavo podatkov v podatkovni bazi SiStat ali brez nje:
 - o Javni socialnovarstveni zavodi, Slovenija, 2013; *SiStat podatkovna baza*¹⁵⁸
 - o Zavodi, domovi in druge ustanove za nastanitev otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, Slovenija, 2014. 5. 6. 2015 ¹⁵⁹; *Prva objava*
 - o Izdatki in viri financiranja programov socialne zaščite, Slovenija, 2017 – končni podatki. 7. 11. 2019 ¹⁶⁰; *Prva objava in SiStat podatkovna baza*

¹⁵³ Povezave, na katerih so dostopni rezultati vseh raziskovanj: <http://www.stat.si> (različne publikacije po področjih), <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/statfile2.asp> (podatkovna baza SiStat).

¹⁵⁴ Vse statistične raziskave potekajo v skladu z zakonom, ki ureja delovanje državne statistike. Delijo se na redne in razvojne naloge; v okviru dejavnosti državne statistike jih izvaja SURS in pooblaščen izvajalci.

¹⁵⁵ <https://www.stat.si/StatWeb/File/DocSysFile/10906>

¹⁵⁶ https://www.stat.si/StatWeb/File/DocSysFile/10920/lprs_2019_slo.pdf

¹⁵⁷ https://www.stat.si/StatWeb/File/DocSysFile/10178/STATØPIS_2018.pdf

¹⁵⁸ https://pxweb.stat.si/SiStatDb/pxweb/sl/10_Dem_soc/10_Dem_soc__12_socialna_zascita__90_arhiv__12623-socio-DOM/?tablelist=true;
https://pxweb.stat.si/SiStatDb/pxweb/sl/10_Dem_soc/10_Dem_soc__12_socialna_zascita__90_arhiv__12624-socio-POS/?tablelist=true;
https://pxweb.stat.si/SiStatDb/pxweb/sl/10_Dem_soc/10_Dem_soc__12_socialna_zascita__90_arhiv__12625-socio-VDC/?tablelist=true.

SURS je zadnje podatke s področja javnih socialnovarstvenih zavodov objavil v letu 2014 za 2013. Za novejšje podatke se obrnite na MDDSZ oz. na Skupnost socialnih zavodov Slovenije.

¹⁵⁹ <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/5223>

¹⁶⁰ <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/8490>

- Izdatki in viri financiranja zdravstvenega varstva, Slovenija, 2017. 20. 6. 2019 ¹⁶¹; *Prva objava*
- Invalidska podjetja, Slovenija, 2018. 12. 9. 2019 ¹⁶²; *Prva objava*
 - Delovno aktivni invalidi¹⁶³; *SiStat podatkovna baza*
 - Učenci s posebnimi potrebami, vključeni v redne ali prilagojene programe osnovne šole, po vrsti motnje in vrsti programa motnje ¹⁶⁴ ; *SiStat podatkovna baza*
 - Število dijakov s posebnimi potrebami po vrsti izobraževanja in vrsti motnje, začetek šolskega leta ¹⁶⁵; *SiStat podatkovna baza*
 - Izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, ki so v institucionalnem varstvu, 2006-2014 ¹⁶⁶ ; *SiStat podatkovna baza*
- POSEBNE PUBLIKACIJE (BROŠURE) (nimajo stalne periodike objavljanja, zato podatki niso ažurni):
 - Izobraževanje v Sloveniji 167. April 2012. SURS
 - Zdravje in zdravstveno varstvo v Sloveniji 168. Marec 2009. SURS in NIJZ
 - Invalidi, starejši in druge osebe s posebnimi potrebami v Sloveniji 169. December 2007. SURS.
 - Dolgotrajna oskrba, Slovenija 2018¹⁷⁰

¹⁶¹ <https://www.stat.si/StatWeb/news/Index/8197>

¹⁶² <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/8355>

¹⁶³ https://pxweb.stat.si/SiStatDb/pxweb/sl/10_Dem_soc/10_Dem_soc__07_trg_dela__06_akt_preb_reg_viri_strukturni__05_07655_del_aktivni_invalidi/?tablelist=true

¹⁶⁴ https://pxweb.stat.si/SiStatDb/pxweb/sl/10_Dem_soc/10_Dem_soc__09_izobrazevanje__04_osnovnosol_izobraz__01_09527_zac_sol_leta/0952765S.px/

¹⁶⁵ https://pxweb.stat.si/SiStatDb/pxweb/sl/10_Dem_soc/10_Dem_soc__09_izobrazevanje__07_srednjesol_izobraz__01_09532_zac_sol_leta/0953255S.px/

¹⁶⁶ https://pxweb.stat.si/SiStatDb/pxweb/sl/10_Dem_soc/10_Dem_soc__09_izobrazevanje__90_Arhiv__05_09732_otroci_posebne_potrebe/?tablelist=true

¹⁶⁷ <https://www.stat.si/doc/pub/Izobrazevanje.pdf>

¹⁶⁸ <http://www.stat.si/doc/pub/Zdravje%20in%20zdravstveno%20varstvo-slo.pdf>

¹⁶⁹ <https://www.stat.si/doc/pub/invalidi-2007-SLO.pdf>

¹⁷⁰ <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/9297>

Seznam spremenjenih, dopolnjenih in sprejetih predpisov na področju invalidskega varstva v obdobju izvajanja API 2014–2021, po letih

Zakoni

Leto	Naziv
2021	Zakon o spremembi Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov – (ZZRZI-E); (Uradni list RS, št. 18/21)
2021	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o kazenskem postopku (ZKP-O); (Uradni list RS, št. 200/20)
2020	Zakon o davku na motorna vozila (ZDMV-1); (Uradni list RS, št. 200/20)
2020	Zakon o izvrševanju proračunov Republike Slovenije za leti 2021 in 2022 (ZIPRS2122); (Uradni list RS, št. 174/20)
2020	Zakon o dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2H); (Uradni list RS, št. 139/20)
2019	Zakon o spremembah in dopolnitvah Stanovanjskega zakona (SZ-1D); (Uradni list RS, št. 59/19)
2019	Zakon o zagotavljanju sredstev za določene nujne programe Republike Slovenije v kulturi (ZZSDNPK), (Uradni list RS, št. 73/19)
2019	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o dohodnini (ZDoh-2V); (Uradni list RS, št. 66/19)
2019	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Uradni list RS, št. 81/19)
2019	Zakon o izplačilu neizplačanega dodatka za nego otroka (Uradni list RS, št. 72/19)
2019	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o kazenskem postopku, ZKP-N; (Uradni list RS, št. 22/19)
2019	Zakon o spremembah in dopolnitvah Stanovanjskega zakona, SZ-1D; (Uradni list RS, št. 59/19)
2019	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih, ZSDP-1C; (Uradni list RS, št. 81/19)
2019	Zakon o nepravdnem postopku, ZNP-1; (Uradni list RS, št. 16/19)
2019	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2G) (Uradni list RS, št. 75/19)
2019	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o prevozi v cestnem prometu (Uradni list RS, št. 67/19)
2019	Zakon o spremembi Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2F) (Uradni list RS, št. 28/19)
2018	Zakon o sodnih izvedencah, sodnih cenilcih in sodnih tolmačih – ZSICT (Uradni list RS, št. 22/18)
2018	Zakon o motornih vozilih, ZMV-1 (Uradni list RS, št. 75/17)
2018	Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ZPIZ-2 (določbe šestega, sedmega in osmega odstavka spremenjenega 380. člena zakona ter določba četrtega odstavka spremenjenega 386. člena zakona se uporabljajo od 1. januarja 2018 (glej 38. člen ZPIZ-2B)
2018	Zakon o socialnem vključevanju invalidov (ZSVI, objavljen v Uradnem listu RS, št. 30/18)
2017	Zakon o osebni asistenci (Uradni list RS, št. 10/17, 31/18)
2016	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o preprečevanju nasilja v družini – ZPND-A (Uradni list RS, št. 68/16)
2015	Zakon o motornih vozilih (Uradni list RS, št. 106/10 in 23/15)
2015	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ZPIZ-2B (Uradni list RS, št. 102/15)
2014	Novela Zakona o izenačevanju možnosti invalidov (Uradni list RS, št. 94/10, 50/14)

Leto	Naziv
2014	Novela Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI-D) (Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 87/11, 96/12 – ZPIZ-2 in 98/14)
2014	Spremembe in dopolnitve Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 25/14)
2014	Spremembe in dopolnitve Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 85/14)
2014	Zakon o delovnih razmerjih (Uradni list RS, št. 21/13, 78/13 – popr.)
2014	Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 96/05, 109/05 – ZDavP-1B, 105/06 – odl. US, 26/09 – ZIPRS0809-B in 9/14)
2014	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS, št. 91/13)
2014	Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Uradni list RS, št. 26/2014)
2014	Zakon o štipendiranju (ZŠtip-1) (Uradni list RS, št. 56/13 in 99/13 – ZUPJS-C)
2014	Zakon o urejanju trga dela (Uradni list RS, št. 80/10, 40/12 - ZUJF, 21/13, 63/13, 100/13 in 32/14 – ZPDZC-1)
2014	Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS, št. 72/06 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 - ZUTPG, 91/07, 76/08, 62/10 – ZUPJS, 87/11, 40/12 – ZUJF, 21/13 – ZUTD-A, 91/13, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 111/13 – ZMEPIZ-1 in 95/14 – ZUJF-C)
2014	Zakon za uravnoteženje javnih financ (Uradni list RS, št. 40/12, 96/12 – ZPIZ-2, 104/12 – ZIPRS 1314, 105/12, 25/13 – odl. US, 46/13 – ZIPRS1314-A, 56/13 – ZŠtip-1, 63/13 – ZOsn-I, 63/13 – ZJAKRS-A, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 101/13 – ZIPRS1415, 101/13 – ZDavNepr, 107/13 – odl. US, 85/14 in 95/14)

Pravilniki

Leto	Naziv
2020	Sprememba Direktive 2009/45/ES → Uredba 2020/411/EU. Posledično je bil sprejet: Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o potniških ladjah (Uradni list RS, št. 7/21)
2020	Pravilnik o spremembah Pravilnika o kategorizaciji nastanitvenih obratov; (Uradni list RS, št. 182/20 z dne 10. 12. 2020)
2020	Pravilnik o osebni asistenci (Uradni list RS, št. 57/18, 13/19 in 128/20)
2020	Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o organizaciji in načinu delovanja izvedenskih organov Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije; (Uradni list RS, št. 38/20)
2020	Pravilnik o dopolnitvi Pravilnika o razpisu za vpis in izvedbi vpisa v visokem šolstvu (Uradni list RS, št. 26/20).
2020	Pravilnik o seznamu in izhodiščih za vrednosti medicinskih pripomočkov iz obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 4/20)
2019	Pravilnik o kategorizaciji nastanitvenih obratov (Uradni list RS, št. 22/18 in 5/19)
2019	Spremembe in dopolnitve Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 4/20)
2019	Pravilnik o potniških ladjah (Uradni list RS, št. 76/19)
2018	Spremembe in dopolnitve Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 64/18) in Sklep o določitvi zdravstvenih stanj in drugih pogojev za upravičenost do posameznih medicinskih pripomočkov (Uradni list RS, št. 64/18)
2015	Novela Pravilnika o razpisu za vpis in izvedbi vpisa v visokem šolstvu (Uradni list RS, št. 7/10, 3/11, 6/12, 7/13, 6/14 in 5/15)

Leto	Naziv
2015	Spremembe in dopolnitve Pravilnika o organizaciji in načinu delovanja izvedenskih organov Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (Uradni list RS, št. 6/15)
2014	Pravilnik o določitvi izhodišč za cenovne standarde medicinskih pripomočkov in za cene pripomočkov (artiklov) iz obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. 25/14)
2014	Pravilnik o kriterijih za uveljavljanje pravic za otroke, ki potrebujejo posebno nego in varstvo (Uradni list RS, št. 89/2014)
2014	Pravilnik o postopkih za uveljavljanje pravic do družinskih prejemkov (Uradni list RS, št. 89/2014)
2014	Pravilnik o postopkih za uveljavljanje pravic iz zavarovanja za starševsko varstvo (Uradni list RS, št. 89/2014)
2014	Pravilnik o subvencioniranju bivanja študentov (Uradni list RS, št. 22/01, 35/06, 75/08, 97/10, 46/12 in 55/13)
2014	Pravilnik o uvrščanju in izločitvi medicinskih pripomočkov na seznam medicinskih pripomočkov (Uradni list RS, št. 25/14)
2014	Pravilnik o tehničnih pripomočkih in prilagoditvi vozila (Uradni list RS, št. 71/14)
2014	Pravilnik o komisijah za medicinske pripomočke (Upravni odbor ZZZS, št. 9001-12/2014-DI/8 z dne 18. 6. 2014)

Resolucije

Leto	Naziv
2018	Resolucija o nacionalnem programu duševnega zdravja 2018–2028 (Uradni list RS, št. 24/18)
2014	Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2014–2017 (Uradni list RS, št. 99/13)
2014	Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018 (Uradni list RS, št. 62/13)

Drugo

Leto	Naziv
2020	Odlok o začasnih ukrepih pri izvajanju obveznega zdravstvenega zavarovanja zaradi preprečitve širjenja nalezljive bolezni COVID-19; (Uradni list RS, št. 182/20, 201/20)
2020	Sklep o določitvi zdravstvenih stanj in drugih pogojev za upravičenost do posameznih medicinskih pripomočkov (Uradni list RS, št. 64/18 in 4/20)
2019	Sklep o osnovnih zahtevah kakovosti za medicinske pripomočke iz obveznega zdravstvenega zavarovanja (Uradni list RS, št. in 4/20)
2014	Uspešna pobuda za ustavno presojo Zakona o volitvah v državni zbor (Uradni list RS, št. 109/06 – uradno prečiščeno besedilo in 54/07 – odl. US)
2014	Sklep o merilih in postopku za določanje višine sredstev za kritje stroškov prilagoditve prostorov in delovnih sredstev ter usposabljanja za ohranitev zaposlitve delovnega invalida (Uradni list RS, št. 6/14)